

HANS
KIRK

Banii diavolului

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

În rominește de
Marla Bistriceanu și Lili Soare

HANS
KIRK

Banii diavolului

Roman

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

CUVINT INAINTE

În timpul celui de-al doilea război mondial, numele scriitorului Hans Kirk, autorul romanului Bani diavolului, a fost trecut de guvernul colaboraționist pe lista neagră a proscrisilor, alături de numele lui Martin Andersen Nexö, al lui Scherfig, al poetului Helsted și al altor reprezentanți ai mișcării culturale progresiste din Danemarca. Mulți dintre ei au suferit prigoana, închisoarea, exilul, pentru că au dorit libertatea pentru țara lor și pentru lumea întreagă.

Acum, când Danemarca este din nou amenințată să-și piardă independența politică prin includerea ei în „armata europeană”, aceiași vechi luptători se află, în ciuda piedicilor puse de actualul regim, în primele rînduri ale acțiunii de salvare a independenței naționale și a străvechii culturi daneze.

Campania dusă de cercurile agresive americane cu scopul de a include Danemarca într-o vastă rețea de baze militare în nordul Europei în vederea unor viitoare agresiuni, merge mînă în mînă cu o nerușinată ofensivă pe frontul ideologic și cultural. Literatura de dincolo de ocean, care a invadat piața literară din Europa occidentală, urmărește educarea maselor în spiritul urii de rasă și al vrajbei între po-

poare. Psihoza războiului astfel alimentată caută să-și găsească o justificare în pretextul răsuflat al „pericolului roșu” care, chipurile, ar amenința Danemarca. Economia țării, zdruncinată după ultimul război, în loc să se reface pe cale pașnică, e apăsată de noi și grele obligații, iar bugetul de stat e dezechilibrat prin cheltuieli pentru înarmare în vederea unui nou război.

În ciuda campaniei duse împotriva lagărului progresist de guvernării care se folosesc de toate mijloacele posibile, impunând legi de raționalizare a producției de hîrtie, atacînd pe scriitorii militanți, reîuzînd să le publice lucrările, trecînd sub tăcere în presa oficială orice manifestare cu caracter progresist, literatura daneză înaintată se dezvoltă și se oțelește în lupta pentru pace, democrație și progres. În fața primejdiei crescînde a războiului, poporul danez se alătură prin reprezentanții săi cei mai cinstiți la lupta pentru apărarea păcii. În 1950, Congresul național al partizanilor păcii din Danemarca a înfierat intervenția americană din Coreea, remilitarizarea Germaniei occidentale și transformarea Danemarcei într-o bază militară. De atunci, solii Danemarcei își alătură cu orice prilej glasul lor la manifestările internaționale în favoarea menținerii păcii în lumea întreagă.

Unul din luptătorii cei mai de seamă ai rezistenței împotriva ofensivei imperialiste distrugătoare de valori culturale și umane din Danemarca este autorul cărții Banii diavolului. Hans Kirk reprezintă cu cinste vechea generație de scriitori progresiști, luptători pe tărîm ideologic și cultural, apărători ai drepturilor democratice ale poporului danez și ai independenței sale naționale.

Născut în 1889, Hans Kirk își începe activitatea literară prin 1920 ca publicist, făcîndu-se cunoscut opiniei publice daneze progresiste prin articole politice și eseuri de critică literară. De la primii pași pe acest tărîm, Hans Kirk se integrează luptei duse de mișcarea muncitorească daneză. Activitatea sa parcurge aceleași etape prin care a trecut și Partidul Comunist danez în cursul dezvoltării sale de la în-

temeiere — în anul 1919 — pînă în ziua de astăzi: lupta împotriva social-democrației trădătoare în perioada dintre cele două războaie, mișcarea de rezistență în timpul invaziei fasciste și protestul împotriva militarizării și lupta pentru pace — astăzi.

Activitatea scriitoricească a lui Hans Kirk se desfășoară pe mai multe planuri literare: publicistică și critică literară, poezie și romane. Manifestîndu-se mai întîi în paginile presei progresiste ca un apărător al drepturilor democratice ale poporului său, Hans Kirk a continuat aceeași tradiție și în romanele sale. Cele trei romane din prima perioadă a creației sale: Pescarii (1928), Argații (1936) și Timpuri noi (1939) — îmbrățișează viața trudnică a poporului muncitor danez și trezirea maselor la o viață conștientă.

În timpul ocupației fasciste, Hans Kirk a fost înțemnițat. În închisoare, a scris romanul istoric Sclavul, a cărui acțiune, situată în secolul al XVIII-lea, descrie răscoala sclavilor de pe corabia spaniolă San Salvadore. Cartea a fost arsă de hitleriști din cauza analogiei prea izbitoare dintre situația istorică evocată în roman și evenimentele ce se petreceau pe atunci în Danemarca. În 1948, Kirk a reconstituit romanul, scriindu-l din nou. Ultima sa carte este Bani diavolului care a apărut în anul 1951.

Alături de volumul de Nuvele de Martin Andersen Nexø, aceasta este a doua operă din literatura progresistă daneză apărută în ultimii ani în țara noastră, în traducere românească.

EDITURA DE STAT
PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTA

CAPITOLUL I

În care ni se povestește cum s-a născut modesta firmă „Klithord și Fiii” în Iutlanda de Vest

Era o vară cum nu mai fusese de mult. Pînă și bătrînii abia dacă își aduceau aminte să fi apucat o vară ca asta. Vîntul gonea peste dunele joase și biciuia ogoarele cu nisipul stîrnit. Marea se zbuciuma mereu și cu timpul oamenii începuseră să se obișnuiască cu vuietul ei. Un bric încărcat cu plută se scufundase lîngă Agger și cu acest prilej pieriseră șapte oameni. Casa de rugăciuni era plină de lume. Poate că furtuna era de la dumnezeu, care voia să ajute păcătoșilor să se mîntuiască. De pe ogoarele acoperite cu nisip, oamenii strînseseră bucate puține; în schimb dumnezeu se putea mîndri cu o recoltă bogată. În vremuri grele, lumea nimerește mai lesne calea mîntuirii sufletului, cale blagoslovită de sîngele mielului ceresc.

Oile nu găseau fir de iarbă pe pășunile pîrjolate și mulți oameni abia izbuteau să facă rost de pîinea cea de toate zilele. Dacă încercai să cobori spre mare, vîrtejul de nisip te izbea necruțător în față. Cu toate acestea bătrîna Ka'Vass se ducea în fiecare zi la țarm

și rămînea acolo ceasuri întregi, scrutînd depărtările dincolo de linia fluxului, doar-doar o zări apărînd șalupa fiilor ei. Plecaseră cam de mult și pe o vreme ca asta era primejdie mare. Bătrîna se așeza între dune, înfășurată în broboada ei neagră de lînă, și rămînea așa, cu ochii ațintiți asupra mării, murmurînd cuvinte de rugă.

Nimeni nu cuteza să-i vorbească despre fiii ei, dar mulți se rugau împreună cu ea să și-i vadă venind, teferi, înapoi.

Fiul cel mai mare era evlavios, dar cel mic nu găsise încă mîntuirea sufletului.

Cei care sînt cu gîndul la viața celor dragi simt parcă o piatră pe suflet, dar nici cei ce-și văd amenințat întregul avut nu au inimă prea ușoară. În vara aceea crîncenă, toată lumea se întrebă ce avea să se întîmple cu cei trei cumnați — Greis Klithord, Jens Sand și Lars Trilling. Erau tustrei fermieri, oameni cu vază în sat. O scoteau destul de bine la capăt cu micile lor gospodării și totul ar fi mers cum ar fi mers dacă n-ar fi fost antrepriza aceea blestemată, construirea digului.

Jens Sand și Lars Trilling aveau familii numeroase. Căsuțele lor joase, bătute de vînturile mării, erau totdeauna pline de copilași cu păr bălai. Greis Klithord, cel mai tînăr dintre cumnați, nu avea decît doi fii.

Jens Sand și Lars Trilling erau oameni cu frica lui Dumnezeu; despre Greis însă, nu se putea spune același lucru. Ce-i drept, și el se ducea din cînd în cînd la biserică, dar nimeni nu-l văzuse intrînd vreodată în casa de rugăciuni. Dintre cei trei cumnați, el era cel mai energic, lui îi dăduse în gînd să ia în antrepriză construirea digului.

Din nefericire, anul acesta nu era chip să te-apuci de lucru, atît de aprig se zbuciuma marea. Zilele lucrătoare treceau fără folos una după alta și cei trei se gîndeau cu teamă că dacă digul nu avea să fie gata la termen, praf se va alege din gospodăriile și din toată munca lor. Da, așa avea să se întîmple. Se îndatoraseră pînă peste cap ca să cumpere ma-

teriale și să plătească muncitorii și acum totul se ırosea ın zadar.

Zi de zi, cei trei o porneau de cu noapte spre țarm ca să vadă dacă nu cumva furtuna se astimpărase. Dar vıntul nu se potolea de loc și fluxul se spărgea de stınci, vuind. Nici unul dintre ei nu pomenea despre grija ce-l rodea și se ıntorceau tustrei la munca de fiecare zi.

Intr-una din zile, aduseră cu ei trupurile celor doi fii ai bătrınei Ka'Vass — apa le aruncase la țarm, la sud de Bovbierg. Tinerii pescari fură ıngropați ın același mormınt cu tatăl lor, care se prăpădisese tot pe mare, cu doi ani ın urmă. Ka'Vass rămase singură să-și aștepte sfırșitul ın căsuța ei de pescari.

Biserica era tixită de lumea care venise să-i ınsoțească pe cei doi frați pe ultimul lor drum. Cınd pastorul ıncepu predica, se așternu o liniște adıncă. Le vorbi oamenilor de păstorul cel bun, care-și ıngrijește turma și se străduiește să aducă pe drumul cel drept oaia rătăcită, despre fericirea care-l așteaptă pe lumea cealaltă pe cel ce ascultă de păstor și despre pedeapsa care-l lovește pe necredincios ın ıntunecata lume a morții. Fața pastorului, ascuțită și ınconjurată de o barbă deasă, rămase aspră și rece chiar cınd anunță că numai unul dintre cei doi pescari morți găsise mıntuirea.

Bătrına fu copleșită aflınd că mezinul era osındit la chinuri veșnice. Dar ın ale mıntuirii sufletului, trebuia spus numai adevărul și pastorul era dator să nu ascundă nimic, dacă voia să fie un adevărat slujitor al domnului. Ka'Vass ședea lıngă sicriele fiilor ei și asculta cuvintele aspre ale sfıntei scripturi. Se gındea că nu trecuse multă vreme de cınd fiii ei, băiețașii ei se zbenguiseră prin odaie ; și uite, acum nu mai erau și viața ei nu mai avea nici un rost. Nu dorea decıt să-i sosească mai repede ceasul cınd avea să fie și ea chemată ın fața judecății de apoi, să poată cădea ın genunchi ın fața celui atotputernic și să-l roage să se milostivească de fiul ei cel păcătos. Fusesese un copil bun, se gındea ea. Amındoi fuseseră băieți de treabă. Isus știe asta, chiar dacă pastorul n-o știe.

După înmormântare, se strică vremea. De-a lungul țărmului se dezlănțuie o furtună năprasnică. Valurile izbeau furioase dunele și cumnații erau mulțumiți că nu începuseră să lucreze la dig, pentru că totul ar fi fost dus de ape. Dar iată că într-o seară, țărmul hărțuit fără cruțare de vijelie începu să răsuflă ușurat, liniștit — zilele grele trecuseră.

În seara aceea, Greis Klithord trecu pe la cumnații lui și porni cu ei spre țărm, ca în atâtea alte seri din vara aceea.

— Ei, acum, dacă o fi vreme bună, socot că o să ne putem apuca și noi de lucru ! spuse Greis Klithord. Eu zic că marea s-a domolit.

— Dar crezi că o să isprăvim la timp ? întrebă Lars Trilling.

Greis socotea că trebuiau să se apuce de treabă numaidecât, fără să mai piardă vremea de pomană. N-aveau încotro : trebuiau să treacă pe la casele oamenilor și să le spună să iasă la lucru a doua zi, în zori. Dacă vor chibzui bine totul și se vor apuca serios de treabă, vor putea fi gata la timp.

Cumnații îl ascultau, privindu-se în făcere și minunându-se de priceperea lui. Dar Greis era un necredincios și nu tot ce plănuia el era pe placul lor.

— Va trebui să lucrăm și duminică, zise Greis Klithord. Ce să-i facem !...

Cumnații tăceau și priveau gravi marea liniștită. Erau oameni săraci ; dacă nu predau lucrarea în termen, știau că-i așteaptă cea mai cumplită mizerie. Dar sfânta scriptură spunea : respectă cu sfințenie ziua a șaptea. Duminică e ziua domnului, cum să lucrezi în asemenea zi ! Își aminteau că de curând se construise o presă de ulei, și că nici atunci oamenii nu munciseră duminică.

— Poate c-o s-o scoatem la capăt și așa, spuse Jens Sand.

Dar Greis nu se lăsă înduplecat. Trebuiau să muncească toată săptămîna, fără să piardă o clipă ; altfel totul avea să se ducă de rîpă.

— Mie mi-e totuna, fie că-i zi de lucru, fie că-i duminică, încheie el. Mulți or să strîmbe din nas, de bună seamă; văd că nici vouă nu vă prea vine la socoteală, dar eu n-am poftă să pierd ce brumă am agonisit.

— Cine dintre noi vrea asta! răspunse Lars Trilling. Dar există ceva mai presus de bani.

— Gîndiți-vă bine, spuse Greis Klithord. Pînă poi-mîne trebuie să ne hotărîm.

A doua zi dimineață, Greis Klithord se apucă de treabă. Jens Sand și Lars Trilling socoteau că era bine să se sfătuiască mai întîi cu pastorul.

Acesta îi primi în camera de lucru și-i pofti să ia loc. Lars Trilling îi explică ce s-ar întîmpla dacă digul n-ar fi gata la timp. N-ar fi oare cu putință să lucreze și duminică?

În timp ce Lars Trilling vorbea, pastorul stătea la fereastră, cu ochii țintă la tufișurile și la copacii din grădină, răvășiți de furtună.

— S-ar putea să pierdem tot ce avem, mai adăugă Lars Trilling, terminînd ce avea de spus. Și ne-am gîndit atunci să vă cerem sfatul.

Fața pastorului rămase nemișcată. Mai zăbovi un timp la fereastră, apoi se întoarse spre cei doi vizitatori.

— Sînteți oameni cu frica lui Dumnezeu?

— Căutăm și noi, pe cît ne stă în putere, să fim buni creștini, rosti Lars Trilling.

— Atunci ar fi trebuit să știți dinainte care va fi răspunsul meu. El se află în inimile voastre. Dumnezeu ne-a poruncit să nu muncim duminică. Băgați bine de seamă — ne-a poruncit să nu muncim duminică! N-a spus că sînt împrejurări în care, dacă nu vrei, poți să nu ții seama de porunca lui. Trebuie să ne supunem voinței lui. Dacă sînteți evlavioși, cum spuneți, știți tot atît de bine asta ca și mine.

— Da — rosti încet Lars Trilling — dar atunci s-ar putea să ajungem la sapă de lemn.

— Viața noastră e în mîna domnului. Fără voia lui, nu se cîntește nici un fir de păr de pe cap. Și

apoi, ce înseamnă pierderea bunurilor pămînteşti pe lîngă pierderea sufletului? Viaţa noastră aici pe pămînt e trecătoare, dar este veşnică sus, în ceruri şi nimic nu-i mai amarnic decît să abatem asupra noastră mînia cerului. S-ar putea să vă pierdeţi gospodăriile, dar gîndiţi-vă că ar fi de o sută de ori mai rău dacă domnul şi-ar întoarce faţa de la voi.

— Aşa este, se supuse Lars Trilling. Facă-se voia domnului.

Cei doi cumnaţi porniră spre mal şi-i povestiră lui Greis convorbirea cu pastorul. Greis se încruntă şi se înroşi de mînie.

— O fi cunoscînd el, pastorul, voia lui Dumnezeu, făcu el. Şi nu-i vine greu să i se supună, că pe dînsul n-o să-l alunge nimeni din casă peste o lună, două, dacă noi nu isprăvim lucrul. Eu zic că cel mai bine e aşa: fiecare să răspundă pentru el. Aşa e creştineşte.

— Dar tu ştii cam ce credem noi despre lucrurile astea. Te rugăm din suflet, Greis, ascultă-ne, nu păcătui, stăruie Jens Sand.

— Păi atunci, oricît ne-am strădui, tot n-am putea isprăvi digul la timp, răspunse Greis. Eu nu vă fac nici o mustrare, dar o să mă apuc singur de lucru.

Greis era un om încăpăţînat şi cumnaţii lui ştiau asta. Cînd spunea el ceva, aşa trebuia să fie. Dacă Greis hotărîse că va lucra duminicile, însemna că aşa va face, zică lumea ce-o zice. Printre muncitorii din partea locului erau, fireşte, şi oameni cu frica lui Dumnezeu, care n-ar fi primit să muncească în asemenea condiţii, dar nu-i va fi greu să găsească alţii în locul lor. La construcţiile de diguri se plătea bine şi muncitorii sezonieri veneau de la mare depărtare.

— N-avem încotro, ia tu singur toată antrepriza, hotărî Lars Trilling. Păcat că nu ne-am înţeles, dar poate că o să vină ziua cînd vei recunoaşte şi tu că noi am avut dreptate. Oricum, poţi să te bizui pe noi, vom căuta să ne îndeplinim obligaţiile din contract.

— Așa nădăjduiesc și eu, răspunse Greis Klithord și strînse mîinile cumnaților săi.

Erau mișcați tustrei. Se cunoșteau din copilărie, duseseră împreună povara ultimelor luni, atît de grele. Acum, însă, li se părea că se despart pentru totdeauna și că pornesc fiecare pe altă cale.

CAPITOLUL II

Între Greis Klithord și pastor are loc o ciocnire, dar munca de duminică își urmează cursul

Greis Klithord își alese muncitori pe sprînceană și treaba porni cu spor. Nu era zgîrcit, plătea bine și nu se dădea în lături să pună mîna unde era greul mai mare. Jucase pe o singură carte soarta familiei lui, trebuia să se ia la întrecere cu timpul — care pe care — și Greis nu voia să piardă. Seara tîrziu, cădea pe pat așa cum era, frînt de oboseală, dar în zori sărea în picioare de cum deschidea ochii și pleca din nou spre țarm.

În prima duminică, aproape toți muncitorii veniră la lucru; nu rămăseseră acasă decît cîțiva. De obicei, duminica țarmul era liniștit și pusti. Numai păsările se ridicau țipînd deasupra dunelor. De data asta însă, era mare zgomot — sonetele bubuiau, scripeții țiuiau, oamenii vorbeau tare. Parcă toți munceau cu mai multă rîvnă și cu mai multă bucurie, ca și cum ar fi vrut să acopere dangătul dogit al clopotului bisericii care chema credincioșii la liturghie.

Cînd pastorul se urcă în amvon, biserica era tixită de lume.

Cercetă pe rînd cu privirea pe cei de față care așteptau predica cu capetele plecate, căutînd să-și as-

cundă emoția. Acolo, pe mal, se săvârșea o nemaipomenită nelegiuire și pastorul nu era omul care s-o treacă cu vederea. În lupta pe care o ducea împotriva păcatului și a ispitei, el era întotdeauna în fruntea turmei lui și vai de cel ce i se punea de-a curmezișul !

În parohia sa, se spunea tuturor lucrurilor pe adevăratul lor nume : păcatul era păcat, iadul — iad. Pastorul avusese multe victorii ; lui i se datorau, de pildă, stîrpirea beției și a desfrîului în întreaga regiune. Nu mai găseai strop de rachiu în casele credincioșilor și nu era rușine mai cumplită decît ca o fată să se mărite în grabă, fiindcă rămăsese însărcinată și aștepta un copil.

— Vai de cel ce-și ispitește aproapele, încep pastorul. Vai de cel ce nu se supune poruncilor lui Dumnezeu. Vai de cel care nu se închină pînă la pămînt, cu mîinile întinse spre cruce !

Vocea lui era răgușită dar puternică și tremura de mînie. Pastorul vorbea despre păcat, despre diavolul care mereu se află printre noi și e totdeauna gata să ne ispitească pentru a pune apoi stăpînire pe sufletele noastre și a le tîrî în focul Gheenei. Cîteva femei plîngeau încetișor... Pescarii, zdraveni și voinici, nu-și găseau locul pe băncile aspre. Aici, în parohia aceasta sărăcăcioasă de pe țărmul mării, unde viața era neconținut primejduită, oamenii știau că pot fi pedepsiți pentru toate păcatele. Puțini dintre cei ce se aflau în biserică se puteau lăuda că marea furioasă nu le răpise nici o ființă dragă ; aproape toți știau ce e mizeria, cu toții își aminteau de anii grei cînd peștele nu se prindea în năvoade, sau cînd nu se făceau bucate, iar spectrul foamei se arăta amenințător în prag. Oamenii aceștia rămîneau nopți în șir pe mal în așteptarea bărcilor pescărești care nu se mai întorceau și nu o dată întinseseră pe țărm cadavrele reci pe care le arunca marea. Viața era aspră, iar mînia celui atotputernic față de cei ce nu-i urmau poruncile, înspăimîntătoare.

Dar copiii domnului știau că părintele lor poate să fie și milostiv. El era plin de dragoste și de înțelegere față de cei ce se căiau pentru păcatele lor, pentru cei ce îndurau cu smerenie încercările venite de sus. Numai părintele ceresc poate dăruia pacea sufletului, numai în împărăția lui poți fi cu adevărat fericit, căci cel ce purtase cununa de spini suferise cumplit pentru sufletele noastre păcătoase și ne împărtășise cu sîngele lui din fericirea cerească.

— Vreți să urmați calea pe care v-o arată dumnezeu sau nu? întrebă pastorul și expresia feței lui deveni și mai severă. Vreți să ascultați cuvîntul domnului așa cum vi-l vestește umila sa slugă, ori vă întoarceți fețele de la el? Sau vreți poate să urmați pilda celor care merg împotriva poruncilor domnului?

Ba nu, oamenii voiau să-l asculte pe pastor, deși nu semăna cu predicatorii blajini, care rostesc vorbe dulci ca mierea. Era aspru și necruțător și se înfierbînta ori de cîte ori pornea la luptă împotriva răului. Evanghelia pe care o vestea el dădea un înțeles vieții grele și suferințele nu păreau zadarnice. Ele erau trimise de dumnezeu pentru mîntuirea sufletelor. Viața este plină de păcate, plină de primejdii, dar nu-i departe vremea cînd oamenii vor dobîndi fericirea veșnică.

— Să ne adunăm cu toții în fața bisericii — hotări pastorul — să mergem pe țărîm și să ne îndreptăm chemarea către necredincioșii care nesocotesc poruncile domnului.

Muncitorii de pe țărîm se odihneau tocmai, cînd pe drumul nisipos, care șerpuia printre dune, apărură pastorul în fruntea enoriașilor săi, îmbrăcați în haine de sărbătoare.

Pastorul se opri în dreptul unui grup de oameni nădușiți, obosiți, care-și scosese răndele și se pregăteau să mînce. Cîțiva dintre ei se sculară în picioare, nehotărîți, și se descoperiră; ceilalți continuă să șadă, așteptînd plini de curiozitate să vadă ce se va întîmpla.

— Mila domnului cu voi ! rosti pastorul. Am văzut că n-ați venit să ascultați cuvîntul domnului în biserică, ca toți ceilalți enoriași... Ei bine, am venit noi aici la voi. Oare nu știați că cea de a șaptea zi este ziua domnului ?

Nu-i răspunse însă nimeni : nu se auzeau decît țipetele pescărușilor și vuietul slab al mării. Pastorul ridică glasul :

— Văd că tăceți... Bine, voi răspunde eu în locul vostru. Știți prea bine că trebuie să respectați cu sfințenie ziua domnului. O știți încă din copilărie, de cînd ați deschis ochii. Știți și că, lucrînd astăzi, păcătuiți. N-ați auzit clopotul chemîndu-vă la biserică ? Ba da, l-ați auzit și în adîncul sufletului ați înțeles foarte bine că era glasul domnului, că el va chema. El vă poruncea să lăsați treburile și să cinstiți sfînta zi în casa lui. Dar voi ascultați de alt glas, de glasul diavolului. Aflați că satana stă astăzi în spatele vostru și rîde cu hohote. El vede că-i veți cădea curînd în gheare. Treziți-vă, pînă nu e prea tîrziu. Aruncați sculele din mîini, duceți-vă acasă și cinstiți ziua sfîntă.

Vocea pastorului era aspră, puternică și poruncitoare și muncitorii lăsară privirile în jos. Un muncitor bătrîn făcu un pas înainte, ca și cum ar fi vrut să spună ceva, dar tăcu și se retrase înapoi în mulțime. În fața oamenilor era pastorul, în veșmintele sale sfinte, și ei se obișnuiseră din totdeauna să-l respecte. Mulți dintre ei nu se duceau la biserică decît la înmormîntarea vreunui prieten și predicile nu prea aveau influență asupra lor ; dar pastorul era un om învățat și era greu să-i ții piept. Ia să fi poftit el pe aici cu povețele lui într-o zi de lucru, c-ar fi știut ei ce să-i răspundă. Dar era duminica și într-o zi ca asta preotul se bucură de drepturi deosebite.

Cînd îl văzu pe pastor și pe cei din jurul lui, Greis Klithord se apropie de mulțime. De obicei, era liniștit, cumpătat și foarte chibzuit, dar acum părea furios. Il scotea din fire faptul că pastorul venise cu rudele și vecinii lui, ca să-i facă morală, ca și cum ar fi săvîrșit cine știe ce crimă. Făcu cîțiva pași înainte și

se opri în fața pastorului. Greis era puternic, vînjos și avea o față energică, bătută de vînturi. Întreaga lui ținută era plină de demnitate.

— Știu că în biserică nu se cade să te împotrivești unei fețe bisericești — zise el — și niciodată n-aș face una ca asta. Dar cînd pastorul vine și ne poruncește să încetăm un lucru care trebuie să fie gata la termen, socot că sînt îndreptățit să-i răspund. Ați întrebat dacă nu știm că azi e zi de duminică? Ba da, o știm tot atît de bine ca și pastorul, ca și dascălul.

— Atunci, de ce lucrați în zi de sărbătoare? întrebă pastorul răstit.

— Așa, că trebuie să lucrăm în toate zilele, chiar și duminica, pentru ca lucrul să fie gata la vreme. E vorba de pîinea cea de toate zilele. Nu numai de pîinea mea, ci și de-a altora.

— Lăsați în grija domnului pîinea cea de toate zilele, el știe ce trebuie să facă.

— Pastorului i-o fi lesne să vorbească așa, dar vorba e că mai pricepem și noi cîte ceva. Noi trebuie să muncim din greu ca să avem din ce trăi. Nimeni nu ne dă pe degeaba și dacă e păcat să muncești pentru o bucată de pîine, n-avem încotro, sîntem siliți să păcătuim. Și acum vă rog să plecați, ca să ne putem vedea mai departe de treabă.

Cuvintele care ieșiseră din gura lui Greis erau cuvinte cutezătoare, dar muncitorii sezonieri și chiar cei mai mulți dintre muncitorii de prin partea locului erau alături de el. Pastorul n-are nici o grijă; are o leafă frumoasă, e sigur de ea; nu se spetește muncind, nu-l dor toate măduarele de trudă. El nu tremură pentru pîinea cea de toate zilele; nu-l așteaptă acasă copii slabi și firavi care se culcă adesea nemîncăți. El nu trebuie să alerge după lucru, să ceară voie să-și folosească brațele.

Mulți dintre enoriașii din jurul pastorului, care ascultau smeriți, cu capetele plecate, erau tot atît de săraci ca și acești muncitori. Și lor li se întîmpla să rămînă fără o bucată de pîine, dar se resemnaseră să îndure greutățile vieții, mîngîindu-se cu gîndul că bunătatea și milostenia cerească se vor revărsa cînd-

va asupra lor. Totuși vorbele lui Greis Klithord stîrniră sămînța îndoielii în sufletele lor.

— Iți iei o răspundere grea, Greis Klithord ! strigă pastorul. Ai păcătuit, ai călcat cu bună știință poruncile domnului și ai slujit vițelului de aur. Lăcomia ta de bani tîrăște spre pierzanie și alte suflete. Întoarce-ți ochii spre marea cea întunecată și cugetă la ce ți-am spus. Îi abați pe toți din calea cea dreaptă. Mai bine ți-ar lega cineva o piatră de moară de gît și te-ar arunca în bezna rece și adîncă a mării.

— Ce vorbe aspre din gura unui pastor ! exclamă Greis Klithord și, spre mirarea tuturor, zîmbi.

— Nu sînt ale mele vorbele astea, ci ale lui Dumnezeu, al cărui slujitor sînt, răspunse pastorul și intonă un psalm. Oamenii care veniseră cu el începură și ei să cînte versetele cunoscute în care era vorba despre fericirea unui suflet împăcat și despre sîngele mielului ceresc, dar acolo, pe țărmul mării nesfîrșite, printre țipetele ascuțite ale păsărilor de mare, psalmul suna straniu ; muncitorii ascultau și ei, cu fețele aspre, de nepătruns. Cînd pastorul se întoarse și o porni îndărăt, nu se alăturară turmei sale decît doi muncitori sezonieri de prin împrejurimi.

— Mulțumescu-ți ție, doamne — șopti pastorul, cu capul plecat — două suflete m-au urmat în numele tău. Sfîntească-se numele tău. Amin.

Pe mal, munca porni cu și mai mult sîrg, de parcă ciocnirea cu pastorul dublase energia lui Greis Klithord. El punea umărul oriunde era greul mai mare, îndemnîndu-i și pe ceilalți cu hărnicia lui. Muncitorii își dezbrăcaseră cămășile și rămaseră goi pînă la brîu, cu spinările scaldate în sudoare. Se luau la întrecere să așeze blocurile masive ori să conducă cu îndrăzneală bărcile șubrede. Parcă erau cuprinși cu toții de beția plină de veselie a muncii, care trezise forțele lor cele mai tainice.

Seara, în casa de rugăciuni, cuvintele psalmilor răsunau jalnic între pereții goi, acoperiți de un strat de mușgai verde. „O pămîntule, pămîntule, ascultă cuvîntul domnului !“

CAPITOLUL III

Banii diavolului

Săptămânile zburau, dar și lucrul înainta într-un ritm necunoscut încă pînă atunci în întreaga regiune. Pescarii și țărani bătrîni de pe malul mării veneau sprijiniți în toiegele lor noduroase, dornici să vadă dacă lucrurile mergeau chiar așa cum se povestea. Da, da, și ei truseră la vremea lor și știau ce înseamnă să muncești pînă-ți trosnesc oasele. Tinerii de astăzi habar n-au de așa ceva.

Dar chiar și bătrînii trebuiau să recunoască: aici oamenii munciseră cum se cuvine și că Greis era vrednic de respectul lor. Nu e bine, firește, să lucrezi duminică; pastorul avusese dreptate. Dar cînd omul e amenințat să-și piardă avutul, e dator să facă tot ce-i stă în putință ca să se ferească pe sine și pe ai săi de ruină. Așa judecau bătrînii care apucaseră vremurile aspre de altădată, cînd psalmii și izbăvirea sufletelor nu erau încă la modă. Pe atunci oamenii se mulțumeau să spună rugăciunile învățate în copilărie și socoteau că nu e păcat să-ți ari ogorul sau să strîngi secara duminică, dacă vremea era prielnică. Bătrînii se înviorau acum văzînd că treaba merge cu spor; apoi oftau și porneau agale înapoi, spre cocioabele lor.

Greis Klithord se luase la întrecere cu vremea, și pînă la urmă ieși biruitor; cu o zi înainte de expirarea termenului prevăzut în contract, trimise vorbă că lucrarea era gata. În aceeași seară, îi pofti pe muncitori acasă la el și făcu un ospăț rămas de pomină multă vreme în întreaga regiune. Tăiase cu ocazia asta un porc, dar asta era încă fleac — se cade, doar, să-l ospătezi bine pe omul care muncește — pe lîngă rachiul și berea ce se aflau pe masă și care-i înveseliră peste măsură pe muncitorii sezonieri.

— Să fii sănătos, Greis! strigau ei. Ține-o tot așa cum ai pornit-o, și curînd o să ajungi ditai antrepren-

norul. Ești un om de ispravă și o să muncim mai bucuroși la tine decît la alții, cu toate că mîine-poi-mîine te-om vedea și pe tine capitalist.

Pînă în zori muncitorii petrecură și cîntară, dar se-nțelege că nu psalmi. Sezonierilor le cam plăceau vorbele tari, dar nici zilierii de prin partea locului nu se lăsau mai prejos. Cu toate acestea, ospățul se termină în liniște: Greis știa să-i împace pe oameni. Cînd vedea pe cîte unii că încep să se înfierbînte, se pricepea să-i despartă înainte de-a ajunge la încăierare. Da, și totuși nu era bine ca într-o parohie cu atîția creștini evlavioși, necredincioșii să facă un chef ca ăsta.

Cîteva zile mai tîrziu, sosiră doi ingineri să recepționeze lucrarea. Cercetară totul, măsurînd și calculînd cu de-amănuntul. Greis se ținu tot timpul departe de ei. După ce examină digul, inginerii veniră la el acasă. Inginerul-șef, un om cu barbă albă și cu ochelari cu ramă de aur pe nas, îl bătu pe Greis prietenos pe umăr.

— Bună treabă ai făcut, Greis Klithord, nu-i găsesc nici un cusur, îl laudă el. Trebuie să-ți mărturisesc că noi aveam unele îndoieli, cînd v-am încredințat antrepriza, dumatăle și cumnaților dumatăle. Construirea unui dig e o treabă grea și am fi preferat să dăm lucrarea unor specialiști. Dar dumneata ai dus-o la bun sfîrșit și poți să mai faci o ofertă pentru o nouă antrepriză — noi sîntem de acord.

— Cum, se vor construi și alte diguri?

— Pe un mal ca ăsta, trebuie să construim mereu, răspunse inginerul. Aici lupta între apă și uscat nu încetează niciodată. Dacă nu venim în ajutorul uscatului, marea îl va înghiți, încetul cu încetul. Noi ridicăm diguri numai în măsura în care ni se alocă sumele necesare, dar ar trebui să construim de cinci ori pe atît ca să consolidăm bine malul. De altfel, mai curînd sau mai tîrziu, va trebui să construim porturi pescărești, dar asta va depinde, firește, de capacitatea de concurență a pescăriilor. Poți fi liniștit că n-o să duci lipsă de lucru.

Greis le oferi țigări de foi ; inginerul cel cu barbă luă una, o aprinse, trase câteva fumuri și o lăasă deoparte. Greis înțelese că țigara nu-i plăcea și se simți oarecum jignit. Dar după aceea își spuse în sinea lui : „Pe un om ca ăsta poți să te bizui. N-a fumat țigara pentru că nu i-a plăcut — va să zică e un om care nu minte. Se vede treaba că se gîndește la cele ce mi-a spus adineauri.“

Seara, Greis mulse vacile și rămase un timp în grajdul călduros, în mijlocul animalelor care rume-gau liniștit ; caii erau slabi și sleiți de munca grea la care fuseseră puși în ultimele luni, pe mal. Socoti că era vremea să hotărască dacă va rămîne mai departe la îndeletnicirile lui de țaran aici, pe țăr-mul acesta neprietenos, unde se născuse, sau dacă-și va încerca norocul în întreprinderi noi, pline de riscuri. Era tînăr, mult mai tînăr decît cumnații lui, și, fără îndoială, cu multe aptitudini practice și priceput în socoteli. Avusese prilejul să-și dea seama că știe să-i îndemne pe oameni la lucru, ba chiar să-i facă să muncească fără pic de răgaz.

Totuși era riscant să iei lucrări în antrepriză : pu-teai să pierzi dintr-o dată totul, așa cum era cît pe ce să i se întîmple și lui.

Kestin, nevasta lui Greis, intră în grajd și se așeză lîngă el, pe mașina de tăiat paie. Ceva mai în vîrstă decît el, era o femeie zdravănă, cu părul roșcat, bună la suflet, deși cam posacă. Secta din care făcea parte avusese desigur o oarecare înrîurire asupra ei.

— Ce-ai zice tu dacă ne-am vinde gospodăria și ne-am muta în altă parte ? o întrebă Greis.

Kestin îl privi speriată. Oare lucrarea dăduse to-tuși greș ? Vor fi nevoiți să plece din casă ? Greis îi ghici îndată gîndul și o bătu, cu un gest liniștitor, peste mînă.

— Nu-ți fie teamă. Cînd om încheia socotelile, ai să vezi că nu sîntem în pagubă, o încredință el.

— Aici avem casa noastră — răspunse Kestin — toate rudele. Tu ești gospodar bun ; dacă socoți că nu avem destul pămînt, n-ai decît să cumperi o fermă

mai mare. Putem să luăm pământ ceva mai încolo, spre răsărit.

Greis zîmbi. Asta nu era numai visul ei.

La cîteva mile spre răsărit se întindeau ferme mari, cu pământ roditor, unde se putea cultiva și grîu. Ori de cîte ori venea vorba despre ținuturile dinspre răsărit, mănoase ca pămînturile străvechiului Egipt, în ochii săracilor se ivea o licărire de invidie.

— Da, da, dragă Kestin, nu știm încă ce o să se întîmple cu noi — rosti el — dar s-ar putea să plecăm curînd de aici.

În seara aceea Greis se jucă îndelung cu băieții săi ; în ultimul timp nu-i văzuse aproape de loc. Dar chiar de a doua zi se luă iar cu treaba : trebuia să încheie socotelile, să facă plățile la bănci și la casele de economii și, în fine, trebuia să încaseze și el banii pentru lucrare. După ce isprăvi, trimise după cumnații săi.

Lars Trilling și Jens Sand veniră împreună. Iși lăsară saboții de lemn în tindă, ciocniră în ușă și-l salutară sfioși pe stăpînul casei. Pe fețele lor se vedea că se tem să nu afle vești proaste. Digul era gata și fusese recepționat, dar, cine știe ? Se putea întîmpla totuși să fie cu toții în pagubă ; din pricina vremii rele lucrările începuseră cu întîrziere. Il priveau țintă pe Greis, încercînd să ghicească din expresia feței lui ce avea să le spună, dar chipul acestuia era de nepătruns. Kestin puse masa în odaia cea mare și cumnații începură să-și soarbă cafeaua, discutînd despre vremea de afară și despre vînt. Greis vorbea mai mult decît toți.

Da, e greu să te gîndești că va trebui, poate, să pleci, să-ți părăsești casa ta și să nu știi unde ai să-ți odihnești capul. Cei doi cumnați priveau în jurul lor, la odaia aceea aproape dușmănoasă, pe pereții căreia nu erau agățate, înrămate frumos, cuvinte din sfînta scriptură ca în alte case, și se gîndeau că nimic nu le amintea acolo de cel atotputernic.

Lars Trilling și Jens Sand căutau să-și alunge gîndurile triste și să-și îndrepte cugetul către Dumnezeu, implorîndu-i mila. Dar Greis îi tot dădea zor cu po-

vești despre recolta proastă din regiune și despre belșugul de pe ogoarele mănoase din centrul țării.

Greis avea dreptate. Recolta era proastă și chiar dacă nu și-ar fi luat obligațiile acelea mari legate de construirea digului, tot cu greu ar fi scos-o la capăt anul acesta. Aveau datorii pentru material, impozitele erau mari. Și atâtea guri de hrănit! Și dacă pe deasupra ar mai veni și amenda de câteva mii de coroane, soarta lor ar fi disperată. Oamenii tăceau ca în așteptarea unei condamnări.

În sfârșit, Greis Klithord hotărî că sosise momentul să aducă vorba despre socoteli. Se întoarse spre Kestin cu un zîmbet și o rugă să strîngă ceștile de pe masă; după ce femeia ieși din odaie, Greis scoase niște hîrtii din dulapul vechi de lemn roșu, care era principala podoabă a odăii. Cumnații îi cunoșteau povestea. Fusesse scos din cabina ofițerească a fregatei ruse „Alexandr Nevski“, care naufragiase cu mulți ani în urmă, și Greis îl cumpăraseră la licitație.

— Uitați-vă, astea sînt socotelile, explică Greis. Cercetați-le.

— Nu prea ne descurcăm noi în cifre, mărturisi Lars Trilling, cu vocea răgușită de emoție. Ar fi poate mai bine să ne spui tu cum stau treburile.

— Cu plăcere. După cum știți, lucrurile mergeau foarte prost și pînă nu s-a statornicit vremea bună, nu ne-am putut apuca de lucru. E drept că am isprăvit totul în termen, dar am muncit din zori și pînă în noapte.

Urmă o scurtă pauză. Greis se apucă să cotrobăiască printre hîrtii, de parcă ar fi căutat ceva, în timp ce fața lui Jens Sand se acoperea de broboane de sudoare, iar lui Lars Trilling începură să-i tremure mîinile.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Greis — imploră el — spune-ne o dată, am rămas datori cu ceva?

— Nu, răspunse Greis. Nici unul din noi nu datorează nimic. Astea sînt actele de ipotecă pe averea voastră imobilă, pe care le-ați iscălit pentru împrumutul de la casa de economii. După cum vedeți, ipotecile sînt anulate. Astea sînt polițele pe care le-am

dat băncii pentru materiale. Fiecare bănuț achitat, nu mai avem de dat nimănui nimic.

— Slavă domnului, șopti Jens Sand.

În clipa aceea uitaseră cu totul că făcuseră un păcat greu, că nesocotiseră sfințenia zilei a șaptea. Nopti de-a rîndul se zvîrcoliseră fără somn, întrebîndu-se ce se va întîmpla cu ei dacă-i va lovi nenorocirea, nopti de-a rîndul se rugaseră lui Dumnezeu să se îndure de ei. Și Dumnezeu le ascultase ruga : nu datorau nimănui nici un ban și puteau trăi pe lumea asta ca niște oameni cinstiți.

— Lucrurile au luat o întorsătură mai bună decît am fi putut bănuî, declară Greis. Mult mai bună decît vă închipuiți.

Își desfăcu pe masă portofelul, scoase din el un teanc de bani, îl împărți în trei și împinse doua grămezi în fața cumnaților săi.

— Cercetați socotelile și veți vedea că tot cîștigul este de treizeci de mii coroane, îi lămurî el. Așa se întîmplă întotdeauna cînd riști mult — ori l-ai apucat pe Dumnezeu de picior, ori ești un om pierdut. Va să zică zece mii de căciulă.

Cumnații rămaseră cu gura căscată. Bănetul acela părea cu totul nelalocul lui pe această masă de lemn închis, atît de simplă. Zece mii de coroane — era o adevărată avere pentru colțul acela sărac de țară. Zece mii de coroane — asta însemna că vor avea cu ce să-și cumpere ferme mai bune, mai mult pămînt, vite. Zece mii de coroane — era o sumă atît de mare, că numai din dobînda ei ar fi putut trăi aproape pînă la sfîrșitul vieții. Cine avea zece mii de coroane depuse la casa de economii trecea drept om cu stare.

Deodată, înșă, cumnații se priviră în ochi cu spaimă. Da, asta era ispita cea mare, cursa întinsă de diavol. Suma asta uriașă era răsplata pentru călcarea sfintelor porunci ale domnului ; dacă primeau acești bani, păcatul nu li se va mai ierta niciodată.

— Nu, Greis — se opuse Lars Trilling — nu vreau să mă ating de banii ăștia.

— Nici eu, șopti Jens Sand.

Greis își privi cu uimire cumnații ; nu înțelegea de ce refuzau banii.

— Hai, lăsați gluma, le zise el. Luați-i, o să aveți ce face cu ei. Am tremurat împreună, trebuie să împărțim și câștigul tot împreună.

— Știi bine cum au fost câștigați banii ăștia, îi răspunse Lars Trilling. I-am câștigat cu păcat — am călcat legea domnului, și noi sîntem oameni cu frica lui Dumnezeu — nu ne putem atinge de banii diavolului.

— Banii diavolului ?

Greis începea să înțeleagă. Pentru întâia oară în viață, se simți pătruns de respect față de cumnații săi. O duceau mai greu ca el, aveau copii mulți. Recolta fusese slabă, cine știe cum aveau s-o scoată la capăt și totuși respingeau „banii diavolului“. Greis trăise toată viața printre oameni cu frica lui Dumnezeu, dar era convins că mulți dintre ei n-ar fi stat prea mult la gînduri și ar fi primit cele zece mii de coroane. În clipa aceea își respecta atît de mult cumnații încît nu mai stăruia să-i convingă, deși ar fi vrut din toată inima să le vină în ajutor.

Greis îi întrebă încă o dată :

— Va să zică, nu vreți să luați banii ? E ultimul vostru cuvînt ?

— Să nu mai vorbim despre asta, făcu Lars Trilling. Te rugăm chiar să nu mai pomenesci niciodată de ei. Banii ăștia păcătoși sînt ai tăi și noi îți dorim din tot sufletul să nu te căiești niciodată din pricina lor.

Greis își conduse cumnații pînă la ușă și-și luă rămas bun de la ei fără vorbe de prisos. Apoi își puse șapca și porni spre malul mării. Era o zi ploioasă de toamnă. Pășea agale pe nisipul umed, îndreptîndu-se spre țarm, spre locul unde nu de mult se luase la trîntă cu marea. Vîntul și ploaia șterseseră urmele lăsate de oameni. Dar digul, digul lui, rămăsese neclintit și, privindu-l, inima i se umplea de o bucurie caldă. Digul înainta departe în mare și valurile îl izbeau neîncetat. Dar fiți pe pace, oameni buni,

digul va rezista. Diavolul n-are nici un amestec aici, e o treabă făcută cu pricepere, de mâini vînjoase.

La picioarele unuia dintre diguri, marea începuse să care primele aluviuni ce formau un țărm nou. Marea putea fi silită, deci, să lucreze în folosul omului, în loc să-i aducă pagube. De acum înainte, locuitorii din colibele sărăcăcioase și din micile cătune de peste colinele de nisip nu mai aveau de ce să se teamă că marea le va înghiți locuințele și bucata de pământ.

„Banii diavolului“, își repeta el, puțin jignit de vorbele acelea neghioabe. O să vedem noi ce pot face „banii diavolului“.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, Greis Klithord își vîndu pămîntul și casa și plecă cu familia sa în altă parte. O dată plecat, rudele și prietenii săi din locurile în care se născuse și în care își petrecuse tine-rețea nu-l mai văzură de loc.

CAPITOLUL IV

*În care se arată pe scurt că norocul nu-l
părăsește pe Greis Klithord și că situația lui
devine an de an mai înfloritoare. Țăranul
sărac de pe țărmul de vest, unde viața era
aspră, ajunge un mare antreprenor*

Greis Klithord cumpărase o casă la Ringjoebing, dar el era veșnic pe drumuri. În vară luă în antrepriză două lucrări pentru consolidarea malului; una din ele era o construcție foarte mare, cu o serie de stăvilare și diguri paralele. Oamenii clătinau din cap și-și ziceau că țăranul-antreprenor își va frînge gîtul. Nu era lucru ușor să obții credit și să capeți bani numerar, iar micul lui capital dispăruse ca acul într-un car cu fîn. Trebui să se împrumute plătind

dobânzi mari și să scoată din pământ materiale mai ieftine.

Greis Klithord se lovi de toate greutatea pe care le întâmpină cei care nu au capital. I se părea că forțe ascunse îi stau împotrivă și-l țin în loc.

Dar Greis era turnat dintr-un aliaj tare ; greutatea îi dădeau mereu puteri noi. Chiar când toate drumurile păreau că se închid în fața lui, în cele din urmă găsea totuși o cale spre țelul urmărit. Construirea digurilor în satul său fusese un fleac pe lângă ceea ce i se cerea acum. Lucra cu ingineri și cu maiștri, dar ori de câte ori nu mergea ceva, Greis lua personal contact cu muncitorii. Bătrânii sezonieri, care nu se sinchiseau de nimeni, erau cuprinși de un sentiment ciudat, de o dragoste aproape părintească, pentru el. Parcă vedeau în el pe omul care încearcă să facă ceea ce visaseră ei, zadarnic, odinioară.

— Tu ești dracul curat, Greis, îi spuneau ei. Țîl-har blestemat, storci toată vloga din noi. De te-ar lua o dată Aghiuță, să te pună la fierț în cazanul lui. Ce-am mai pune noi mîna pe tine, să te vîrîm în sac și apoi — în mare cu tine ; că atîta meriți. Bată-te să te bată, tu nu vezi că inginerul ăsta nu pricepe nimic ? Uite cum trebuie să facem...

Acești robi ai muncii, cu spinările încovoiate de trudă, cu fețele aprinse de vîntul mării și de băutură, dădeau de obicei sfaturi bune. De cele mai multe ori Greis îi asculta și nu ieșea păgubaș. Și țăranul-antreprenor, care părea că nu caută niciodată să se îmbogățească pe seama muncitorilor, cîștiga mai bine decît alți antreprenori. Aceștia se mirau de succesele lui și-și ziceau că va ajunge departe.

Da, afacerile lui Greis nu mergeau rău, deși uneori îi venea foarte greu. Era mereu pe drumuri și i se întâmpla să nu-și vadă nevasta și copiii săptămîni în șir.

Tocmai într-o vreme cînd treburile lui erau mai încurcate, Kestin născu și Greis veni valvîrtej acasă pentru o singură zi. Cînd se apropie de patul soției, ea îi întinse pe noul-născut și-i spuse sfioasă :

— E fetiță, Greis, nu te superi ?

El luă în brațe trupșorul copilului și-i respiră mirosul cald, dulceag. Fetița scîncea încrezătoare în brațele lui. Greis răspunse cam grosolan, căutînd să-și ascundă emoția :

— De ce să mă supăr, Kestin ? Doar ai fost și tu cîndva o bucătică de fată ca asta !

Vara trecu cu bine și construcția fu gata la termen. După ce încheie socotelile, făcu toate plățile și achită dobînzile uriașe, Greis depuse la bancă o sumă atît de mare, încît casierul rămase cu gura căscată. Omul știa, firește, că antreprenorii cîștigă bani mulți, dar de data asta, țaranul-antreprenor, cum i se spunea, se dovedise a fi chiar mai deștept ca ceilalți, deși nu avea capital.

În iarna aceea Greis rămase acasă, la Ringjoebing, dar făcu oferte pentru lucrări de consolidare a malului în două puncte de pe țărmul de vest și pentru construirea unui mic port pentru vasele pescărești, pe țărmul de est. Avea acum un renume atît de bun, încît i se încredințară toate trei lucrările, deși mai fuseseră două oferte la prețuri mai mici. Timp de cîteva săptămîni se zbuciumă făcînd proiecte pentru cumpărarea unor unelte noi, pentru împrumutarea de unelte de la alți antreprenori, pentru obținerea de materiale mai bune și mai ieftine. În privința creditului nu întîmpină greutăți prea mari ; era limpede că băncile începuseră să aibă încredere în el. Era socotit printre antreprenorii cei mai serioși.

Greis muncea pînă noaptea tîrziu și adeseori Kestin trebuia să-l trimită cu de-a sila la culcare. Din cînd în cînd însă, lăsa lucrul și se juca cu băieții lui, Thomas și Johannes. Amîndoi băieții aveau părul bălai și pielea pîrlită de soare ; unul era de șapte ani, celălalt de cinci. Kestin se mira că bărbatul ei, un om atît de serios, știe să se poarte uneori ca un copil. Băiețașii scoteau strigăte de bucurie cînd tatăl lor, în patru labe, făcea pe taurul furios sau cînd îi arunca sus, pînă în tavan.

Kestin se mira și de purtarea lui cu oamenii. Adeseori veneau la el ingineri, cu care se sfătua. Aceștia erau domni cu vază, învățați, dar el îi ospăta fără

sfială, cu cafea și prăjituri de casă. Greis nu căuta să lege prietenii în oraș cu oamenii sus-puși, și de obicei, cînd cineva îl invita în vizită, refuza, pretextînd că e ocupat.

În duminica botezului fiicei lor — Kestin dorise să-i dea numele de Sara — el nu făcu nici o petrecere, cu toate că așa se obișnuia și la oraș și la țară. Nașii — un tînăr procurist și soția lui — veniră numai la o cafea, deși Kestin era foarte jenată: oamenii aduseseră finei lor daruri scumpe.

— S-or fi mirînd, se necăji ea. De ce să nu facem și noi ca toată lumea ?

Dar pe Greis nu-l scoteai dintr-ale lui. Numai uneori se întîmpla să fie și el mai primitiv, de pildă cînd venea pe la ei cîte un muncitor sezonier, cu care prilej răsărea pe masă sticla de rachiu. Kestin nu se supăra cînd Greis bea cîte puțin — de obicei era cumpătat. Adeseori oaspetele înnopta la ei și a doua zi dimineața Greis îi mai dădea și bani de drum.

— Nu pricep de loc de ce te ai bine cu astfel de oameni, care beau tot ce cîștigă, se mira Kestin.

— În schimb știu să muncească, răspundea Greis. Puțini domni de seamă muncesc ca ei. Și apoi — treaba lor pe ce cheltuiesc banii.

Lucrările de vară începură și Greis Klithord era mai ocupat ca oricînd. Pusese la bătaie sume importante și uneori se trezea noaptea scaldat în sudori reci, cu gîndul la ce i s-ar putea întîmpla în caz de nereușită ; știa că n-ar izbuti să mai scape niciodată de datorii. Cînd se întreba, însă, dacă n-ar fi mai bine să se întoarcă la mica lui gospodărie din satul de baștină, își răspundea îndată : nu. Ce făcuse era bun făcut.

Cînd, tîrziu după aceea, își amintea de vara asta, Greis își spunea că fusese cea mai grea din toate cîte le trăise. Cele trei lucrări pe care le luase asupra lui cereau sume importante în numerar, obligîndu-l să se îndatoreze pînă peste cap la bănci. Dacă ar începe furtunile pe mare ar fi vai și-amar de el. Și dacă n-ar putea face față tuturor plăților,

ar trebui s-o ia de la început, ca simplu muncitor. „Da, da, își zicea Greis. Cred că n-aș fi un sezonier prost. Știu să muncesc.“

Își cunoștea cu adevărat meseria, iar ceea ce nu știa încă învăța de la muncitori. Adesea, Greis renunța la metodele recomandate de ingineri și urma sfaturile sezonierilor mai bătrâni, care-l prețuiau pentru asta și-l socoteau drept un om de ispravă, deși de obicei spunea că toți antreprenorii sînt fiii diavolului. Greis nu era îngîmfat. Mîncă și dormea laolaltă cu muncitorii în barăci, așa cum nu făcea nici un inginer tînăr, dintre cei care începeau să ridice nasul și credeau că au fost plămădiți din alt aluat decît oamenii simpli.

Dar treburile lui Greis mergeau toate ca pe roate și la sfîrșitul verii, cînd termină lucrările, cîștigul lui era atît de serios, încît putea fi socotit pe bună dreptate un om bogat. Cu toate acestea, Greis Klithord nu-și schimbă felul de trai și rămase mai departe țaran-antreprenor. Știa că banii nu se cîștigă ușor, de aceea nu voia să-i arunce în vînt, și nu-i păsa că oamenii îl socoteau strîns la pungă. Greis cumpără încă o casă, cu un teren mare alături pentru birouri și depozitul de materiale.

Ani de muncă ! Greis Klithord construia diguri, poduri, debărcadere și folosea o mulțime de muncitori. Se pricepea să aleagă ingineri tineri și capabili și muncitori sezonieri bătrîni, cu experiență, care lucrau la el mai bucuros ca în altă parte. Puteau să-i vorbească fără înconjur pentru că el nu se supăra pentru o glumă și nu se mînia de tonul lor răstit. Greis e un capitalist și un exploatator, spuneau muncitorii, dar, în fond, nu-i om rău.

Kestin mai născu un fiu, care primi numele de Emmanuil, în amintirea fratelui lui Greis care pierise pe mare. Greis scrisese cumnaților săi și-i invită la botez. Lars Trilling și Jens Sand veniră împreună cu nevestele lor, dar parcă nu se prea simțeau la largul lor : se înstrăinaseră de el și — amîndoi țărani de pe

țărmlul mării — nu prea pricepeau din ce trăia acum Greis.

— Vă mai aduceți aminte de contractul pe care l-am încheiat cîndva? îi întrebă Greis prudent, la despărțire.

Sigur că-și aduceau aminte.

— Baniî sînt, ca și pînă acum, ai voștri, și oricînd îi puteți lua. Și, fie vorba între noi, ar trebui să-i luați și să uitați toată povestea aceea.

— Nu, să rămînă așa cum am hotărît atunci, răspunse Lars Trilling. Eu aș vrea ca nici tu să nu-ți mai aduci vreodată aminte de acești bani. Știi bine ce credem noi despre ei.

— Da, da — recunosc Greis — e o prostie din partea voastră, dar vă respect pentru asta. Oricînd veți avea vreo nevoie vă rog din toată inima să veniți la mine.

Știa prea bine că nu vor face niciodată așa ceva, că nu-i vor cere nici un ajutor, oricît de greu ar duce-o.

Anii treceau. Greis Kilthord era de mult cel mai important contribuabil din oraș, un om care-și cîștigase respectul tuturor. I se oferise să intre în consiliul municipal, să fie membru în conducerile băncilor. De fiecare dată refuzase. Nu se descurca în astfel de chestiuni. El nu știa decît să construiască și-și dăruia tot timpul muncii. Copiii creșteau, pe cei doi băieți mai mari îi trimise la școală la Viborg.

— Eu am învățat prea puțin, spunea adesea Greis. Vreau ca măcar băieții mei să fie mai luminați ca mine.

După aceea amîndoi băieții plecară la Copenhaga ca să studieze ingineria — erau băieți capabili. Iși trecură cu succes examenele și peste cîțiva ani firma lui Greis luă numele „Kilthord și Fiii“ și se mută de la Ringjoebing la Copenhaga. Acum avea antreprize în întreaga țară și trebuia să locuiască acolo unde se încheiau afaceri pe picior mare.

Mutarea în capitală era un pas îndrăzneţ, dar Greis reuşi şi de data asta aşa cum reuşise şi pînă-atunci în toate. Firma creştea an de an ; devenise una din cele mai importante din ţară. Era vremea ca Greis să se odihnească puţin. Fiul cel mare, Thomas, se arăta capabil, i se puteau încredinţa multe. Nici de Johannes nu avea de ce să se plîngă, deşi nu i-ar fi stricat să se ocupe mai mult de afaceri. Sara era bine măritată, cu un om de ispravă, avocat la curtea supremă — Greis avea toate motivele să fie mulţumit de ginerele lui.

Dar Emmanuil ? Acesta fusese întotdeauna dragul mamei, dar părea că nu se va alege nimic bun din el. Scrisa versuri. Greis nu cunoştea nici un fel de versuri în afară de psalmii simpli şi uşor de înţeles, pe care-i învăţase pe dinafară încă în şcoală. Şi versurile lui Emmanuil nu le putea pricepe un om simplu, era ca şi cum le-ar fi scris pe latineşte. Apoi, asta-i ocupaţie pentru un om în toată firea, zdravăn şi sănătos — să scrie versuri ? Greis ura din tot sufletul încercările poetice ale fiului său ; poate că ar fi trebuit să-l ţină mai din scurt la timpul său.

Cînd hitleriştii ocupară Danemarca, Greis avea aproape şaptezeci de ani. Era un om vînjos, sprinten, căruia nu-i dădea vîrsta pe care-o avea. Faţa îi era tăbăcită de soare şi de vînt, iar ochii săi albaştri ca marea aveau o privire pătrunzătoare, inteligentă.

Era un om bogat, care făcuse avere cu mîinile lui. Toată lumea îi rostea numele cu respect. Dar Greis nu era omul care să alerge după onoruri. Kestin şi cu el duceau o viaţă liniştită în vila lor încăpătoare din Hellerup ¹. Kestin era bolnavă de inimă şi invazia germană îi făcuse atîta rău, încît doctorul îi recomandă odihna la pat. De aceea, aniversarea a şaptezeci de ani de viaţă a lui Greis fu sărbătorită foarte simplu ; numai copiii veniră să-l felicite.

¹ Şuurbie în partea de nord a oraşului Copenhaga (n. r.).

CAPITOLUL V

Greis Klithord dă o masă modestă în familie, după care se petrec tot felul de evenimente

Şaptezeci de ani — mîine-poimîine s-ar putea să mă prăpădesc — îşi spunea Greis. Şedea în capul mesei celei lungi, în sufrageria spaţioasă şi-şi privea urmaşii cu coada ochiului, pe sub ochelari. În cei şaptezeci de ani ai săi trecuse prin multe, dar învăţase ce înseamnă bucuria muncii şi ajunsese un om cu stare. Dacă ar fi fost altfel de vremuri ar fi făcut o călătorie prin ţară ca să se minuneze de ceea ce construise, ar fi salutat cu un zîmbet digurile pe care de atîţia ani de zile nu le clintiseră furtunile, ar fi stat de vorbă cu porturile, ar fi mîngîiat prietenos stîlpii podurilor şi s-ar fi bucurat la gîndul că toate astea erau opera mîinilor lui şi izvorul belşugului familiei sale. Dar acum nu era vreme de aşa ceva. Ţara era paralizată de ocupaţia duşmană. Copiii nu înţelegeau asta, după cum nu pricepeau multe altele.

Uite-i acum, în casa tatălui lor, în jurul mesei, sărbătorindu-l după datină. Uite-l pe Thomas, cu ochelari de baga americani şi cu mustăcioară englezească. S-a îngrăşat prea tare, ca toţi cei ce iau parte prea des la dineuri şi supeuri de gală, şi totuşi ţinuta lui e plină de demnitate. Cînd te uiţi la el vezi îndată că-i un antreprenor care învîrteşte milioane. Soţia lui, Margrette, i se potriveşte foarte bine: afectată, bătoasă, manierată. E de familie bună — tatăl ei e judecător la curtea supremă, iar unul din fraţi — şef de serviciu. Dar Greis nu prea o are la inimă deşi nici el nu ştie de ce.

Evelin — soţia lui Johannes — îi e mai dragă; e fata unui brutar de pe Brensvæg. E drept că nu e prea deşteaptă, dar fiecare om îşi are cusururile lui; în orice caz — Greis s-a putut convinge de lucrul ăsta — Evelin nu e lacomă de bani. Şi s-a nimerit foarte bine, fiindcă, în schimb, Johannes e vîndut ba-

nilor. Greis n-a putut să fie niciodată de acord cu speculațiile lui cu imobilele.

Sara stă alături de frații ei. N-a împlinit încă nici patruzeci de ani, dar în părul ei strălucesc multe fire albe. Altfel e o femeie frumoasă și numai Dumnezeu știe dacă e fericită în căsnicie cu avocatul ei de la curtea supremă! Deși serios și învățat, omul a rămas tot conștopistul de odinioară. Când privirile i se opriră asupra lui Emmanuil, Greis clătină din cap cu tristețe. Pe el nu-l înțelegea chiar de loc. Emmanuil figura formal în serviciul firmei — doar nu era să-l dea afară pe propriul său fiu. Cu ce se ocupa însă, în fond, Emmanuil?

Pe urmă veneau nepoții, în vîrstă de la zece la optsprezece ani: cei trei copii ai lui Thomas și Margrette — Gregers, Anders și Kirsten. Kristian era fiul lui Johannes și al Evelinei, Lars și Jeanna — copiii Sarei și ai lui Abilhord. Toți, copii de oraș, slabi și palizi, cu mușchii moi, frumoși, dar pentru Greis oarecum străini; observase de altfel că și nepoții îl priveau ca pe un bătrîn ursuz, care se ține departe de viața și de interesele lor. Dar ce știa el despre viața lor? El crescuse la țară și la vîrsta de opt ani păscuse oile.

Greis se ridică în picioare și le vorbi scurt:

— Vă mulțumesc că ați venit, copii, și vă mulțumesc pentru toate lucrurile frumoase pe care mi le-ați spus. Păcat că nu le-a putut auzi și mama.

Și bătrînul trecu în salonul cu mobilă de lemn roșu tapisată cu pluș.

Thomas Klithord se apropie în grabă de cumnatul său, avocat la curtea supremă.

— Ai adus hîrțiile, Torsten? întrebă el.

— Da, sînt în servietă.

— Bine. Trebuie cu orice preț să aranjăm astăzi totul. Nu mai putem amîna.

— Dar ce s-a întîmplat?

— N-am vrut să-ți spun la telefon, putea să ne intercepteze cineva convorbirea; am încercat să-ți fac

o aluzie și credeam că ai înțeles ; e vorba de nemți, fir-ar a naibii de treabă.

Era agitat și se stăpînea cu greu. Juristul înalt și blond, cu ochii sticloși, cu înfățișarea unui uliu la pîndă, îi aruncă o privire plină de mustrare.

— Firește, vremurile sînt grele, aprobă el. Dar orice s-ar întîmpla, nu trebuie să ne pierdem cu firea. Puteai să-mi spui liniștit la telefon ce aveai de spus.

— Nu e momentul să-mi faci morală, mormăi Thomas. În orice caz, tu n-ai răspunderea unei firme atît de importante. Hai să căutăm un loc, unde să putem sta de vorbă nestingheriți. Vino aici.

Îl prinse pe avocat de reverul hainei și-l trase după el în sala mare. Se așezară amîndoi pe canapeaua tapisată cu piele, în stilul Renașterii, și Thomas Klithord își șterse broboanele de sudoare de pe frunte.

— Azi dimineață la ora nouă au venit la mine trei nemți, începu el. Trebuie să recunosc că au fost foarte politicoși, amabili chiar. M-au întrebat dacă vrem să lucrăm pentru ei. Eu, firește, am fost surprins, dar i-am întrebat despre ce e vorba. Au nevoie de aerodromuri și de alte construcții militare... Comenzi uriașe, afaceri de milioane !

— Și ce le-ai răspuns ?

— Le-am îndrugat verzi și uscate și le-am declarat că nu știu dacă vom putea face față. Am vrut mai întîi să mă interesez și să aflu cum văd treaba asta alte firme. Ne-am despărțit în termeni prietenești și mi-au dat un răgaz de douăzeci și patru de ore.

— Te-au amenințat ?

— Nu, de loc.

— Păcat. În anumite împrejurări, faptul că firma a acționat sub presiune, poate avea o deosebită importanță. Ei, și ce-ai făcut ?

— Ai un fel de-a pune întrebări care-mi calcă pe nervi. Am luat legătura cu Nilsen de la asociația antreprenorilor și am aflat că atît „Fisher & Co.” cît și „Landberg și Momme” au refuzat.

— Se-nțelege, dădu din cap Abilhord. Ei fac afaceri mari cu englezii și nu vor să riște. Preferă să mai aștepte. E foarte natural.

— Totuși chestiunea e limpede. Victoriile nemților, tot avîntul ăsta... Nemții sînt oameni capabili și știu ce vor. Pe lîngă asta, sînt modești și amabili, lucru pe care nu l-aș fi crezut.

— Dragă Thomas, de ce să mizezi pe un singur cal, cînd poți cu același succes să mizezi pe doi deodată? spuse prietenos avocatul. Vezi să nu te păcălești. Poți foarte bine să lucrezi pentru nemți și să cîștigi milioane, dar trebuie să-ți asiguri și spatele frontului.

— Și ce să fac?

— Să obții un act din partea guvernului. Așa are să meargă. Dar chiar din partea guvernului, și nu din partea vreunui ministru, care mai tîrziu l-ar putea renega așa cum fac, de obicei, oamenii politici. Nu e greu să obții așa ceva. Dacă tu nu accepți, nemții au să se descurce ei și singuri. S-ar putea chiar să aducă muncitori germani și în felul ăsta să păgubească economia noastră. S-ar putea să folosească mîna de lucru daneză. Și cum patronul nu va fi o firmă daneză ci nemți, vor începe să facă propagandă nazistă printre muncitorii noștri și le vor perverti sufletele, sufletele lor cinstite, social-democrate. Guvernul o să înțeleagă asta, crede-mă.

— Cu cine să vorbesc? Cu Haakon B. Meller?

— Păi cu cine altul? Trebuie să stăm de vorbă cu el pînă deseară, cel mai tîrziu. Dar de ce ai nevoie atît de urgent de hîrtii?

— Cel puțin o dată în viață m-am dovedit mai prevăzător decît tine, declară Thomas Klithord și-și șterse iar fruntea cu batista. Drace, îl cunoști și tu pe tata. E încăpățînat ca un catîr bătrîn. Dacă și-a pus el ceva în gînd, nu-l mai scoți dintr-ale lui. Pot să-ți garantez dinainte că n-o să lucreze pentru nemți. Ce Dumnezeu, nu știi? Cînd a început să lucreze n-avea un ban în buzunar și acum e proprietarul unei firme puternice. Mai departe decît atîta nu vede. În afară de

asia, un unchi al lui a fost ucis în 1864¹. Îl cunosc pe tata... Înainte de a întreprinde ceva, trebuie să știu că avem mâinile libere.

— Ei, hai atunci să ne ținem de capul lui, consimți Abilhord. Își luă servieta și intră în salon împreună cu Thomas.

Familia era într-o dispoziție destul de proastă. Greis Klithord își avea tabieturile lui, la care nu renunța niciodată; de pildă, la el în casă nu se servea cafea după masă. Greis își lua totdeauna cafeaua la ora trei și familia respecta obiceiul acesta. Cafeaua se servea la ora trei cu prăjituri de casă și pînă atunci toată lumea trebuia să aștepte. Femeilor nu li se oferea nici lichior, nici țigări. În privința asta, bătrînul Greis era neînduplecat.

Evelin, o femeie cu părul roșcat, zveltă, sculptată parcă, se așezase pe canapea lîngă socrul ei și-l supunea la un interogatoriu, pe care toată lumea îl asculta îngrozită.

— Ei, haide, spune drept, socrule, nu ți-ai înșelat niciodată nevasta?

Toți cei de față se așteptau la o izbucnire, dar Greis se mulțumi să zîmbească. Întrebările stupide ale nurorii sale îl amuzau; fata brutarului de pe Brensvæg îi era simpatică.

— N-am avut timp de asta, fata mea, răspunse el.

— Și n-ai fi vrut niciodată să te distrezi?

— Ei, cîte nu vrea omul? Dar am iubit-o pe Kestin și n-aș fi supărat-o pentru nimic în lume. Voi, femeile din ziua de azi, n-aveți nici o treabă și visați toată vremea la ceea ce citiți în romane.

— Ei, lucruri de astea nu se întîmplă în familia noastră, se apără Evelin. Noi sîntem puritani cu toții.

Thomas Klithord îi întrerupse pălăvrăgeala:

— N-am putea să stăm puțin de vorbă, tată? Întrebă el. Să mergem la tine în birou, dacă nu ai nimic împotrivă.

¹ Este vorba de războiul dintre Germania și Danemarca din anul 1864 (n. r.).

Bîroul enorm avea o mobilă masivă, de stejar. Greis se așeză la masa de scris și Abilhord închise ușa. Apoi scoase hîrțile și le întinse lui Thomas.

— Dragă tată, începu Thomas Klithord. Cred că e de datoria mea să-ți prezint actele astea chiar astăzi, în ziua aniversării celor șaptezeci de ani ai tăi. Chiar tu ți-ai exprimat dorința...

— Ce dorință ? întrebă Greis.

— Să te retragi din afaceri la bătrînețe, să duci o viață liniștită, să nu mai muncești...

— Aha, da, să mă retrag și să duc o viață tihnită ca un țaran bătrîn. Prin urmare astea sînt actele prin care renunț la firmă ?

— Da... în urma dorinței tale, rosti Thomas ușurat. Actul e întocmit de Torsten ; așa cum ai vrut chiar tu, eu rămîn principalul asociat al firmei ; Johannes și Emmanuil au să aibă drepturi oarecum limitate, iar Torsten, adică Sara, are să-și primească partea ei de beneficiu.

— Bine, bine, în regulă. Citește cu voce tare actul. Nu-mi rămîne decît să semnez, dar eu n-am semnat niciodată fără să citesc.

Avocatul de la curtea supremă începu să citească cu vocea sa catifelată. Actul specifica amănunțit cum trebuia să lucreze de aci înainte marea firmă „Klithord și Fiii“, cine o va conduce, cum se vor împărți beneficiile. Era un fel de testament prin care Greis își lua rămas bun de la viața sa de muncă încununată de succese.

— Suma pe care ai cerut-o pentru întreținerea ta și a mamei e prea mică, obiectă Thomas. Firma poate foarte bine să-ți dea de cinci ori pe atît. Dar tu singur ai fixat-o. Aș vrea să spun...

— Deocamdată ar fi bine să mai taci puțin din gură. Știi doar că începînd de astăzi ai să poți vorbi cît vrei, îl întrerupse Greis. Îmi cunosc nevoile și știu că mai mult decît atît nu-mi trebuie. Eu n-am alergat după bogăție și nu pot să mănînc decît atît cît îmi cere stomacul. Aș vrea numai atîta : ca firma mea să lucreze cinstit.

— Asta ți-o făgăduiesc, tată, în numele meu și al celorlalți, declară Thomas și întinse mîna tatălui său. Ochii i se umplură de lacrimi; momentul era într-adevăr solemn — parcă un rege abdica în favoarea urmașului său. Fața lui Abilhord oglindea un adînc respect.

— Și acum, dragă tată, Torsten și cu mine trebuie să mergem în oraș. Avem treburi importante și nu vrem să-ți batem capul cu ele tocmai de ziua ta. Am să-ți arăt, însă, mai amănunțit cum merg treburile firmei. Experiența ta e uriașă, și-mi va fi totdeauna prețioasă. Îți mulțumesc, tată, pentru încrederea pe care mi-o arăți, îți mulțumesc.

Thomas strînse mîinile tatălui său. Pe obraji îi curgeau lacrimi — era sincer emoționat. Cinci minute după aceea, Thomas Klithord și Torsten Abilhord, avocatul de la curtea supremă, se suiră în mașină și plecară în oraș. Documentele importante se aflau în servieta avocatului.

— Tata e un om și jumătate, rosti Thomas.

— Un om fără pereche, întări avocatul.

CAPITOLUL VI

*La căpățîiul soției bolnave, Greis Klithord
își face bilanțul vieții*

După plecarea oaspeților, Greis Klithord se duse să-și vadă soția. Ciocăni în ușa dormitorului și sora îi deschise.

— Cum merge? întrebă el cu sfială.

— Excelent; doamna a dormit bine și chiar acum cîteva clipe a întrebat de domnul director. Domnul director poate să intre.

Bătrînul Greis intră. Kestin era culcată în patul dublu, în care dormiseră unul lîngă altul de-a lun-

gul întregii lor vieți. Slăbise, trăsăturile feței i se ascuțiseră, avea cearcăne vinete sub ochi.

„Cum a slăbit, gîndi Greis. Am îmbătrînit amîndoi.“

În apartamentul mare și luxos, dormitorul lor era singurul loc unde se simțeau la ei acasă. Lîngă fereastră era o masă de stejar, pe care cu mulți ani în urmă o aduseseră de la țară, două scaune vechi și dulapul minunat de pe „Alexandr Nevski“. Pe perete erau atîrnate două reproduceri după tablourile *Marea furtunoasă* și *Marea liniștită*, fotografia unei vechi biserici de țară într-o ramă de forma unui colac de salvare, iar deasupra patului — fotografii îngălbenite ale rudelor lui Greis și ale soției sale.

— Te simți mai bine, Kestin? întrebă Greis și se apropie de pat.

Kestin deschise ochii și încercă să zîmbească.

— Păcat că n-am putut să stau puțin cu voi. Dar sînt atît de obosită. Sara a trecut pe la mine. Mi-a spus că a fost frumos. Au plecat?

— Da, făcu Greis. Se așază pe un scaun lîngă pat, luă mîna lui Kestin și o mîngîie duios. Am semnat actele. De-acum totul e al copiilor. Numai de s-ar purta cum trebuie.

— Ei, cum ar putea să fie altfel, avem copii buni, murmură Kestin. Nici unul din ei nu ne-a făcut vreo supărare.

— Tu îi cunoști bine, Kestin?

Femeia dădu din cap. Nu, ce-i drept, își cunoștea prea puțin copiii — poate nu-i cunoscuse decît cînd fuseseră mici. Dar copiii își luaseră de mult zborul într-o lume străină lor, lui Greis și lui Kestin. Greis muncise în tot cursul lungii sale vieți, a acestei vieți minunate în care construisese aproape totul cu mîinile sale și în care totul îi mersese din plin. Și cîte nu făcuse el, cîți oameni diferiți nu-i fusese dat să cunoască — nimic și nimeni nu l-ar mai fi putut învăța ceva. Știa să deosebească un om cinstit de un escroc și totuși nu-și înțelegea copiii. Mama nu mai era acum pentru ei decît o bătrînă caraghioasă din Iutlanda, care nu știe să se poarte în lume. Kestin

nu se simțea bine în casa aceea mare cu multe odăi. Numai dormitorul îi era drag.

— Mă întreb — reluă Greis — dacă n-ar fi mai bine să ne reîntoarcem în locurile de unde am venit? Am putea să cumpărăm o bucată de pământ și să construim o casă. Bani avem destui. Le-am dat copiilor aproape trei milioane — da, așa e — asta e socoteala. Dar avem și noi bani berechet și putem să ne trăim bătrânețile cum ne place.

— Vai, dragul meu — făcu Kestin și-i strânse ușor mîna în mîna ei — te-ai prostit de tot. Ce să facem noi acolo, acasă? Toți cei pe care-i cunoșteam altădată au murit și apoi trebuie să înțelegi și tu că eu nu mai pot mulge vacile. Sînt prea bătrînă și tare obosită.

— Să mulgi vacile? se miră Greis.

— Ei da, doar n-o să mergem la țară ca niște boieri simandicoși, acolo trebuie să fim și noi ca toată lumea. Mama a muls vacile pînă la șaptezeci și cinci de ani — știi bine cît de săraci erau ai noștri. Crezi că ne-ar sta bine să trăim ca niște bogățani în mijlocul unor oameni nevoiași?

— Banii mei sînt cîștigați cinstit, se apără Greis. Munca mea a fost o muncă demnă.

Kestin zîmbi și el descoperi deodată pe fața trasă a bătrînei trăsăturile blinde, tinerești, ale fetei care-i fusese atît de dragă. Știa că e bolnavă și că vorbește ca prin vis, dar avea dreptate. N-aveau încotro. Locurile pe care le părăsiseră cu mulți ani în urmă, lumea în care trăiseră cîndva, toate dispăruseră, nimic nu mai exista.

— Da, poate că ai dreptate, admise el, nehotărît. N-am fi la largul nostru, dacă ne-am întoarce acasă. Am îmbătrînit, nu ne-a mai rămas mult de trăit. Spune-mi, Kestin, ție nu-ți pare rău că n-am rămas acolo? Uite, să zicem că am putea începe viața din nou, ai pleca iar de acasă?

Kestin rămase pe gînduri; privirea îi luneca peste mobila sărăcăcioasă din odaie, peste tablourile din perete, ca și cum ar fi vrut să mîngîie toate vechitu-

rile acelea. Voia să spună ceva, dar parcă nu găsea cuvintele nimerite. Greis o privea în tăcere și se minuna că o cunoaște atât de puțin tocmai pe ființa pe care ar fi trebuit s-o cunoască cel mai bine.

— Nu știi, Greis, răspunse ea într-un târziu. Dar m-am întrebat și eu de multe ori dacă plecarea ne-a adus fericire. Tu ai avut totdeauna munca ta, ești un om capabil — toată lumea o spune. Eras mereu plecat, iar cînd se întîmpla să rămîi acasă, erai tot cu nasul în treburile tale și cîteodată mi se părea că nu prea ai nevoie de mine. Cînd copiii erau mici, creșteau în jurul meu, dar cum începeau să meargă la școală mă părăseau și ajungeau oameni mari, învățați. Eu nu le-am putut ține pasul; poate că n-am fost nici destul de deșteaptă. Dacă nu te-ai fi făcut antreprenor și ai fi rămas mai departe la fermă, am fi stat mai multă vreme împreună...

— Înțeleg ce vrei să spui.

— Am trăit cea mai mare parte a vieții mele în belșug, tu ai fost întotdeauna un bărbat bun, nimeni nu și-ar fi putut dori mai mult, dar de multe ori am dus dorul vieții de altădată, ca și cum n-aș fi putut prinde rădăcini în altă parte. Tu erai mereu atât de ocupat. Bogăția nu ne-a adus prea multă fericire, Greis.

— Eu n-am alergat după bani, deși, la drept vorbind, nu-i chiar atât de rău să fii bogat. Am înființat o firmă mare, pe care copiii noștri pot s-o ducă mai departe. Lucrările mele au fost întotdeauna de bună calitate, asta e mîndria mea la bătrînețe. Dar acum cînd nu mă mai ocup de afaceri, ce să facem, Kes-tin — să rămînem aici, sau să plecăm?

Femeia clătină din cap:

— Ce ne trebuie o casă atât de mare, ce ne trebuie toate odăile astea?

— Da, ai dreptate, casa e prea mare pentru noi. Putem să ne cumpărăm alta, în Seelanda, în afara orașului.

— Și tu ai să vii în fiecare zi aici să vezi cum merge treaba, nu-i așa?

— Nu, n-am să vin. Ori mîni singur cail, ori dăi hăţurile altuia. Acum Thomas e şeful şi nu vreau să mă mai amestec, să gospodărească şi el cum îl taie capul. Eu m-am silit destul să-l învăţ să muncească cinstit, restul — îl priveşte. De data asta e vorba numai de noi doi, Kestin.

— Cine ştie, poate că mie nu mi-a mai rămas mult de trăit, şopti ea.

Greis îi luă din nou mîna şi o ciocăni de cîteva ori, uşurel cu degetele.

— Doctorul spune că ai să te faci bine, dacă ai să stai liniştită, o încurajă el. Vremurile sînt grele, dar n-o să ne dăm bătăuţi. Intinde-te cît ţi-e plapuma, spune o vorbă înţeleaptă. O să vină şi ziua cînd nemţii-şi vor lua tălpăşiţa de-aici. Nu te mai gîndi la asta, crede-mă ; totul o să se termine cu bine.

Kestin oftă şi începu să se frămînte neliniştită în pat. Cum să uite ea ziua cînd văzuse pentru întîia oară păsările negre rotindu-se ameninţător deasupra oraşului ? Şi cum să uite că duşmanul era acum stăpîn în ţară ? Tinerii danezi care luptaseră împotriva-i fuseseră ucişi ; lacrimile mamelor nu se uscaseră încă pe obraji.

Kestin obosise. Greis chemă infirmiera, apoi trecu în birou, se așeză la masa de scris şi, ca un om căruia îi place ordinea, îşi făcu încă o dată socotelile. Cea mai mare parte din avere o dăduse copiilor, dar el rămînea totuşi un om bogat şi nu-i era teamă că va trăi pe spinarea cuiva. Mai avea cîteva sute de mii de coroane în hîrtii bune, de nădejde, şi o sumă frumuşică la bancă. Casa făcea şi ea bani buni, dacă va hotărî s-o vîndă.

Privea cifrele şi se gîndea că nu stă tocmai rău. Făcuse avere, fiindcă așa voise soarta, dar nu asta era lucrul cel mai de seamă. Nu, lucrul cel mai de seamă era că Greis Klithord muncise frumos, cinstit, o viaţă întreagă şi că numele lui era vrednic de tot respectul.

CAPITOLUL VII

*Inginerul Thomas Klithord și cumnatul său,
avocat la curtea supremă, sînt niște buni
patrioți, care se pregătesc să-și ajute țara în
momentele grele*

Nu se înserase de tot, cînd doi domni cerură să fie anunțați ministrului. Fură nevoiți să aștepte vreo cincisprezece minute. Thomas Klithord era nervos, își ștergea mereu fruntea cu batista și n-avea as-tîmpăr. Abilhord se plimba calm prin anticameră, cercetînd cu ochi de cunoscător tablourile unor vechi maeștri; în sfîrșit, se opri în dreptul ferestrei, fredonînd un cîntec.

— Ți-e teamă? întrebă el deodată, întorcîndu-se spre cumnatul său.

— Nu, sînt numai puțin nervos, răspunse Thomas Klithord. Jucăm o afacere mare pe o singură carte. Dacă reușim, în fața firmei se deschid perspective și posibilități uriașe, cum nu are nici o altă firmă în branșa noastră. Nemții sînt aici, dracu să-i ia, și vor rămîne aici, iar noi, dacă vrem să fim niște adevărați oameni de afaceri, trebuie să ținem seamă de această realitate.

Abilhord se apropie de el.

— Vezi lucrurile absolut greșit, dragul meu Thomas, îl întrerupse el. Tu n-ai venit aici ca să ceri permisiunea să folosești posibilități avantajoase. De loc. Ai venit, ca un bun patriot, să-ți împărtășești necazurile. Tu ai prefera să-i refuzi pe nemți, ești copleșit de îndoieli și, dacă n-ar fi vorba decît de interesele tale, nu te-ai apuca să lucrezi pentru ei. Dar e vorba de Danemarca, de bătrîna mamă, de patria noastră. Ce anume cer interesele ei? Tu ești un om simplu și socoți că datoria ta de patriot este să te adresezi guvernului cu rugămintea de a lua hotărîrea necesară.

— Dar dacă guvernul mă oprește s-o fac?

— Nu te teme de asta. Dimpotrivă, guvernul îți va mulțumi pentru spiritul tău de sacrificiu. Trebuie

să bați fierul cît e cald și să obții o hotărîre care să nu poată da loc la interpretări false. Trebuie să primim înainte și să mergem în pas cu oamenii politici.

— Ai dreptate, ai dreptate, repetă Thomas în șoptă. Ești un jurist priceput, Torsten, și sînt foarte bucuros că în vremurile astea grele te am alături de mine...

Secretarul ministrului își făcu apariția întrerupîndu-le convorbirea și se așeză la locul lui în fața unui mic birou. Avocatul începu să măsoare din nou camera, cercetînd tablourile și fredonînd :

*Răsare soarele în geana depărtării,
Și-mbracă-n aur piscuri și brădci...*

— Thomas — rosti el deodată — n-ar fi rău dacă tatăl tău, cu prilejul împlinirii a șaptezeci de ani și a retragerii de la conducerea firmei, ar face o donație Asociației pentru construirea bisericilor din capitală. Eu sînt casierul asociației și pot să te asigur că în vremuri ca astea, oamenii au nevoie mai mult ca oricînd să-și caute un refugiu în credință.

— Ai foarte multă dreptate, aprobă Thomas Klithord. Dar tata se lasă foarte greu cînd e vorba de așa ceva. Aș putea spune că e chiar destul de zgîrcit, sau, mai bine zis, că e incapabil de acte filantropice. E de părere că oamenii trebuie să primească un salariu îndestulător și să facă ce vor cu el. Dar dacă această... hm... afacere se realizează am să sprijin cu plăcere asociația ta.

— Bravo, Thomas, minunat. Uite-l, în sfîrșit, și pe ministru.

Ministrul Haakon B. Meller dezchisese tocmai ușa și-i poftise să intre. Era un om scund, gras, cu părul creț și picioarele prea scurte. Înainte de a ajunge ministru, fusese mare industriaș și proprietar al unei întreprinderi importante pe care o moștenise.

În guvern, el reprezenta „cercurile de afaceri“, adică clasa care se socotea îndreptățită din punct de vedere moral să cîștige cît mai mulți bani, în orice

împrejurare. Intrase în guvern fiindcă avea faima unui om destul de mărginit, faimă nejustificată de altfel, care-i servise totuși ca o armă de-a lungul întregii sale vieți. În realitate, nu era prost de loc, ci șiret și calculat. Era un bun jucător de poker, iar stupiditatea nu era decît o mască pe care găsise util să și-o pună.

— Fiți bine veniți, domnilor, îi întâmpină ministrul și făcu cîțiva pași ușori, de dans, pe parchetul strălucitor. Poftiți în bîrlogul meu. În vremurile astea grele, trebuie să ne ajutăm și să ne sfătuim între noi. În ce mă privește, vă stau la dispoziție, dacă credeți că vă pot fi de folos cu ceva. Poftiți!

Plin de amabilitate, împinse puțin ușa pentru a-lăsa să treacă și-i invită să ia loc în niște fotolii confortabile. Apoi își ocupă locul la biroul său impunător din lemn roșu și îi fixă pe vizitatori cu o privire întrebătoare. Thomas Klithord se pregătea să-i explice pentru ce veniseră, dar Abilhord i-o luă înainte și spuse scurt:

— Nemții au cerut firmei „Klithord și Fiii“ să preia construirea aerodromurilor proiectate de ei, și noi, reprezentanții acestei firme, am venit să vă cerem sfatul, să vă întrebăm cum trebuie să procedeze într-o astfel de împrejurare niște danezi adevărați.

— Ah! Cum trebuie să procedeze niște danezi adevărați! exclamă ministrul și se lăsa pe speteaza scaunului. Avea o figură somnoroasă, de părea că era gata-gata să adoarmă, dar ochii săi mici și șireți erau la pîndă. Trebuie să procedăm în așa fel, încît să evităm o nenorocire iremediabilă. Rezistența pasivă, domnilor, înseamnă să-i satisfacem pe nemți în toate chestiunile în care oricum am fi nevoiți să le facem concesii. Să fim înțelepți ca șerpii, da, ca șerpii, domnilor.

— Sau, mai bine zis, alunecoși ca țiparii, completă Abilhord, zîmbind.

— Minunat, minunat, rîse ministrul. Veninul șarpelui nu-i în firea noastră, a danezilor. E just, domnule avocat, să fim alunecoși ca țiparii. Să fim ma-

leabili și binevoitori, să știm să manevrăm, pentru a obține profituri cât mai mari și în orice împrejurări. Acesta este programul guvernului și al întregului popor.

— Prin urmare, dumneavoastră sînteți de părere că firma „Klithord și Fiii“ trebuie să refuze? Întrebă Abilhord.

— „Klithord și Fiii“ este o firmă daneză onorabilă, reluă ministrul și începu să bată tactul cu degetele sale scurte și grăsuțe pe birou. „Klithord și Fiii“ este cunoscută în toată țara pentru lucrările ei bune și solide. Stimatul dumneavoastră tată, antreprenorul Klithord, se bucură de cel mai profund respect. Nimeni nu va spune nici un cuvînt rău despre dînsul și nici despre firma sa. În general, dragă Abilhord, toate firmele și societățile anonime daneze sînt vestite prin cinstea lor. Și noi trebuie să apărăm această reputație. În împrejurările de acum trebuie să ne gîndim numai la interesele patriei.

— Dar este neapărat necesar să obținem o garanție, pentru ca mai tîrziu bunele noastre intenții să nu poată da loc unor interpretări greșite. Nici un om nu-i perfect și sînt destui răuvoitori.

— Aveți dreptate, aprobă ministrul. Lumea nu este încă așa cum ar trebui să fie. Oamenii nu înțeleg totdeauna că e vorba de binele obștesc. În orice clipă te poți izbi de răutate și de bănuieli. Și trebuie să te pui în gardă. V-ați gîndit la ceva concret în această privință?

— Ne trebuie un document din partea guvernului, care să ateste că noi nu ne facem decît o datorie patriotică.

Ministrul se grăbi să deschidă un sertar al biroului din care scoase niște țigări, oferindu-le vizitatorilor și cerîndu-și scuze ceremonios că nu o făcuse mai înainte — căci ce poate omul fără tutun? Nimic. Trebuie să fumezi, mai ales în vremurile astea grele; toată lumea știe că tutunul calmează nervii.

Abilhord tăcea și Thomas Klithord se uită chiorîș la el. Figura de uliu a cumnatului său era aspră și de nepătruns. Tăcea cu încăpăținare. „Ce diavol! gîndi

Thomas. Dar trebuie să mă țin de el: e șiret. Să-l las să asigure începutul, după aceea o să știu eu să mă descurc și singur.“

În confortabilul birou al ministrului țării ocupate era liniște; nori de fum albăstriu pluteau alene deasupra țișărilor.

— Nu vă ajunge cuvântul meu? întrebă Haakon B. Meller, cu mîhnire în glas.

— Domnule ministru — exclamă Abilhord pe un ton patetic — dacă există un om în cercurile noastre politice în care să avem încredere, acela sînteți dumneavoastră. Importanța și greutatea cuvîntului dumneavoastră sînt cunoscute tuturor. Dar în acest caz special am vrea să avem și cuvîntul fruntașilor noștri politici, deoarece cunoașteți mai bine ca oricine principiile lor morale. Miine trebuie să le dăm nemților răspunsul și am dori să avem o garanție din partea guvernului care să ateste că noi nu facem decît să ne îndeplinim o datorie patriotică. Altfel ne vom vedea siliți să dăm răspuns negativ. Avem nevoie de dovezi incontestabile că ne-am servit patria.

— Vă satisface o confirmare din partea „atotputernicului“? ¹ întrebă ministrul.

— În scris, da — preciză avocatul — sub formă de scrisoare. Altfel, riscăm ca lucrurile acestea să fie date uitării. Cumnatul meu este un patriot și nu va face un pas fără aprobarea celor în drept. Ori, ori. E vorba doar să ne servim patria...

— Bine, hotărî ministrul. Să-l întrebăm pe bătrîn. El are răspuns la toate și răspunsurile lui sînt înțelepte; națiunea întreagă e în mîinile lui și trebuie să luăm în considerare acest lucru. Eu sînt de fapt un ignorant în orice problemă care nu-i din domeniul tehnicii, domnule avocat, dar înțeleg punctul dumneavoastră de vedere. Am să-i telefonez chiar acum.

Haakon B. Meller ridică receptorul și schimbă cîteva cuvinte cu un funcționar. Apoi se ridică din

¹ Porecla primului ministru danez de pe vremea aceea, social-democratul Stauning (n. r.).

fotoliu și ieși primul din cameră. Un servitor îi ajută, respectuos, să se îmbrace.

Străzile erau pustii, iar razele puternice ale soarelui de primăvară, luminînd fațadele caselor și pavajul de piatră, strălucesc din plin deasupra orașului ocupat.

„Atotputernicul“ îi primi. Basul său profund răsuna calm. „Minunat — își zise Thomas — el știe ce trebuie să răspundă, pentru că gîndește ca și mine.“

— Germanii vor învinge — declară primul-ministru — nouă nu ne rămîne altceva de făcut decît să plecăm capetele și să ne adaptăm noilor condiții de viață. În ce privește firma dumneavoastră, inginer Klithord, nu aveți altă cale de ales. Ei pot, dacă vor, să mobilizeze pur și simplu brațele de muncă și să se apuce singuri de lucru. Există considerente politice și naționale serioase care pledează în favoarea acceptării acestor lucrări ca pe o sarcină ce vă revine.

— Ne revine, domnule prim-ministru, dar într-un fel care seamănă a amenințare, se amestecă în vorbă Abilhord.

— Înțeleg, făcu primul-ministru și-și mîngîie barba. Dar dumneavoastră trebuie să faceți ceea ce vi se cere. Vă rog să credeți că sînt pus și eu în situația de a face sacrificii! Marile idealuri suferă astăzi transformări radicale și trebuie să ne adaptăm noilor stări de lucruri. Înainte vorbeam despre muncitori și capitaliști, astăzi sîntem toți o apă și-un pămînt.

— Și avem același cîrmuitor priceput și experimentat, strecură Abilhord.

Bătrînul politician zîmbi prietenos.

— Sînt bucuros că cercurile dumneavoastră înțeleg acest lucru, mărturisi el. N-aș vrea să prejudiciez interesele vitale ale vreunei clase a societății. Ei, hai să facem scrisoarea, așa cum doriți dumneavoastră. E o cerere foarte legitimă.

Se așeză la masa de scris, luă stiloul și începu să scrie calm și hotărât. După ce termină, întinse hârtia lui Thomas Klithord, care citi :

„Către firma «Klithord și Fiii»

Domnule inginer Thomas Klithord,

În legătură cu cererea dumneavoastră și ca urmare a convorbirii care a avut loc între noi din inițiativa dumneavoastră, precizez că firma «Klithord și Fiii» acceptă să execute lucrări în favoarea statului ocupant, în conformitate cu dorința guvernului, clar exprimată. Sînt profund convins că un refuz din partea dumneavoastră ar provoca o catastrofă și ar însemna un prost serviciu adus patriei. Vă rog stăruitor să aranjați această chestiune pe cît posibil fără fricțiuni. Să nu uităm că sîntem ocupați nu de o putere inamică ci de o națiune care a fost nevoită, în scop defensiv, să recurgă la anumite mijloace, necunoscute în timp de pace“.

Thomas Klithord întinse scrisoarea cumnatului său, care o citi, apoi rosti, înclinîndu-se respectuos :

— Un astfel de act din partea celui mai de seamă om politic al țării noastre este, firește, hotărîtor. Din acest moment, firma noastră n-are altceva de făcut decît să se supună. Vă mulțumim, domnule prim-ministru !

Își luară bun rămas. Thomas își stăpînea cu greu bucuria. Drace, pentru prima oară în viață i se oferea o asemenea ocazie. E drept că firma pe care o conduce acum a fost creată de bătrînul său tată, dar o să vadă și Greis ce perspective uriașe li se deschid și cum știe Thomas să profite de ele. Greis fusese un fel de arendaș al firmei, fiul său însă avea de gînd să devină adevăratul ei stăpîn.

— La drept vorbind, cred că nu ne-ar strica o porție serioasă de whisky din cel mai bun, fu de părere Abilhord, pe drum, în mașină. Ah, dragă Thomas, cît de grea e viața ! Trebuie să știi să te strecorei.

Niciodată încă, legăturile de rudenie dintre ei nu-i apropiaseră atât de mult, ca în această clipă. Puseseră împreună la cale o afacere dificilă și săvîrșiseră totodată un act patriotic. Orașul părea pustiu. Oamenii pe care-i întâlneau pe străzi erau abătuți, de parcă s-ar fi întîmplat o catastrofă. Dar ce se întîmplase, în fond? se întreba Thomas. Se crease o situație nouă, dar orice om cu cap va ști să se descurce. Înainte deci, firmă „Klithord și Fiii“! *Noi mergem pe urmele victoriei*, începu el să fredoneze. Vom învinge!

CAPITOLUL VIII

Bunul patriot Thomas Klithord duce tratative cu domnii germani, care îi oferă un contract foarte avantajos

Thomas Klithord venise devreme la birou. Era nervos, îl durea capul îngrozitor. Se despărțiseră tîrziu, în ajun fumase prea multe țigări tari la cumnatul său și poate că băuse prea mult whisky scoțian veritabil. Se uită la ceas, supărat că Abilhord nu venea. Într-o chestiune ca asta, nu poți face nici un pas fără ajutorul unui jurist, altfel te împotmolești imediat. De altfel, Torsten e și el într-o oarecare măsură coproprietar al firmei.

Firma, da! Thomas Klithord privea îngîndurat pe fereastră bulevardul, de-a lungul căruia alergau tramvaiele, ducînd oamenii la lucru. Cu toții erau oameni care-și făceau datoria din obișnuință, fără să aibă nici un fel de răspundere. În timp ce el, care poartă răspunderea unei firme mari, opera întregii vieți a tatălui său, trebuie să fie precaut, mereu cu ochii în patru. Buna lui dispoziție din ajun, cînd discutasese cu cumnatul său noile perspective, fusese cam exagerată. Acum își dădea seama cît de riscată era

această afacere. Poate că, totuși, ar fi fost mai cu-minte să se ascundă în bîrlog și să aștepte să treacă aceste vremuri.

În spațiosul birou directorial, cu mobila grea tapi-sată în piele, era liniște. Numai cu cîteva zile în urmă bătrînul Greis fusese încă acolo, dispunînd cu severitate, dar și cu dreptate, de pîinea cea de toate zilele a multor oameni. Thomas Klithord tresări — se va simți el oare vreodată bine în acest fotoliu directorial? Totuși, el ocupă acum fotoliul, el poartă răspunderea pentru firmă; trebuie deci să se conducă singur. La secretariat se auzeau țăcănind de zor mașinile de scris. Da, el era șeful firmei, un general în lumea afacerilor.

Cineva bătu în ușă. În sfîrșit sosise Abilhord. Arăta proaspăt și voios, se cunoștea că era obișnuit să se scoale devreme.

Abilhord îl salută prietenos și-l întrebă :

— N-au venit încă ?

— Nu, dar vin ei la timp, n-ai nici o grijă, sînt oameni serioși, răspunse Thomas.

— Dar frații tăi ?

— Să vină cînd or pofti ; de altfel, poate că nu vor veni de loc. Johannes tot își vede de cămătăria lui, iar Emmanuil e preocupat numai de artă, pe care o slujește, probabil, în pat cu vreo coristă. Dar, la urma urmelor, asta n-are nici o importanță. Ascultă, Tors-ten, m-am gîndit mult azi noapte. Oare riscul nu-i prea mare ? Noi știm ce avem, dar nu știm ce vom obține.

— Ascultă, Thomas, tu ești singurul dintre frați care ai vederile largi ale lui taică-tău. Și tu trebuie să înțelegi că o întreprindere care nu e în continuă dezvoltare decade treptat. Afacerile de azi sînt pe punctul de a-și schimba direcția. În calitatea mea de jurist, te-am sfătuit întotdeauna să ai grijă să-ți fie asigurat spatele frontului. Nu trebuie să riști nici-odată prea mult. Pe de altă parte, însă, caută să nu scapi bucățica cea bună la ospățul comun. Eri ai înțeles singur acest lucru ; fii îndrăzneț. Sau preferi, poate, să stai cu mîinile încrucișate și să te uiți cum

alții adună grămezi de bani care aparțin de drept unei firme atât de importante și cu reputația lui „Klithord și Fiii“ ?

— Ai dreptate, ai perfectă dreptate, se învoi Thomas. Ar fi o prostie să șovăi. Ei, iată-i, au sosit...

Secretara deschise ușa. Era palidă și șopti cu vocea tremurătoare :

— Au venit iar. Domnii germani.

— Foarte bine, domnișoară Thomsen, rosti Thomas. Poștește-i înăuntru. Și vezi de sherry și de pahare ; țigările de foi sînt aici. Adică nu, mai întîi invită-i frumos să ia loc și să aștepte o clipă. Din punctul de vedere al demnității naționale e mai bine așa. Poștește-i înăuntru abia peste două minute, domnișoară Thomsen. Drace, trebuie s-o fac și pe asta, dar ce situație tîmpită, bombăni Thomas Klithord și-și șterse fruntea nădușită. Sînt un bun danez și mi-e silă să duc tratative cu dușmanii patriei.

— Fii calm, îl sfătui Abilhord. Înainte de orice trebuie să fii om cu judecată și nu un patriot de paradă. Nimeni nu se îndoiește de sinceritatea sentimentelor tale patriotice. E drept că ai de cîștigat din afacerea asta, totuși în primul rînd îți servești patria. În orice caz, asta e părerea categorică a oamenilor politici cu răspundere. Incetează comedia asta și poștește-i pe germani să intre.

Thomas Klithord apăsă pe buton. Secretara intră.

— Poștește-i înăuntru, domnișoară Thomsen, îi ceru el. Și, doamne, nu ne lăsa ! Trebuie să ne dăm toată osteneala ca să tragem cît mai multe foloase din afacerea asta.

Un tremur nervos îi scutură tot corpul. Abilhord zîmbi binevoitor.

— Dragă Thomas, uvertura s-a terminat, începe actul întîi. Fii foarte atent la ceea ce faci. Trebuie să obținem anumite garanții, chestiunea e cît se poate de serioasă.

— Ești un cinic, Torsten, șuieră Klithord. Tu nu poți să înțelegi sentimentele unui om cinstit. Eu am răspunderea firmei și a numeroșilor mei colaboratori. Eu...

Se opri brusc — doi nemți în uniformă militară intrau în birou. Unul era scund, gras, cu mustăcioara retezată scurt, cu ochii mici, cu privirea tăioasă, iar celălalt — înalt, cam adus de spate, cu un aer melancolic. Se recomandă scurt: Oberbaurat¹ von Driberg și Baurat² Funke, din organizația „Todt“.

— Luați loc, domnilor, îi pofti Thomas Klithord. Nu vă pot spune: „Bine ați venit în țara noastră“ — cred că înțelegeți de ce. Dar noi, danezii, sîntem un popor de oameni practici, care ținem seamă de împrejurări și sîntem gata să respectăm sentimentele dumneavoastră, așa cum, nădăjduim, le respectați și dumneavoastră pe ale noastre...

— Foarte bine, Thomas, încercă să-l întrerupă Abilhord. Dar lasă asta.

— Luați loc, domnilor, luați loc, vă rog. Domnișoară Thomsen, fii bună, adu ceva de băut. Poftiți, domnilor, serviți-vă cu țigări. După gustul nostru danez, nu sînt rele.

Domnișoara Thomsen aduse repede tava cu pahare și sticla cu sherry și Thomas Klithord turnă cu mîna tremurîndă.

— În sănătatea dumneavoastră domnilor, închină el. Ieri mi-ați pus o întrebare, la care nu mi-a fost cu putință să vă răspund imediat, astăzi însă vă pot da un răspuns pozitiv. Firma noastră este gata să ia în considerație situația ce s-a creat; sîntem de acord să colaborăm cu dumneavoastră în condițiuni corespunzătoare.

— Minunat — făcu Oberbaurat von Driberg și dădu din cap mulțumit. Sînt convins că nu veți avea nici un motiv să regretați această hotărîre. Noi respectăm țara și națiunea dumneavoastră și am venit aici numai cu intenția de a vă apăra, de a vă include, cum s-ar spune, în marea noastră familie europeană. Heil Hitler!

¹ Consilier-șef pentru întreprinderi de construcții.

² Consilier pentru lucrările de construcție.

Se sculă în picioare și înălță paharul ; cei doi danezi se ridicară și ei cam încurcați și băură câte o înghițitură. Avocatul vorbi cel dintîi :

— Domnule Oberbaurat, noi înțelegem că îl respectați pe conducătorul statului dumneavoastră, așa cum îl respectăm și noi pe regele nostru. În general, colaborarea dintre națiuni trebuie să se bazeze pe înțelegere reciprocă, numai astfel vom ajunge la o adevărată armonie internațională. Noi știm că dumneavoastră respectați specificul nostru național...

— Da, scumpii mei domni, aprobă von Driberg și-și desfăcu brațele scurte, ca pentru o îmbrățișare. Dumneavoastră, nordicii, sînteți niște splendide mlădițe ale neamului nostru german, niște arieni adevărați. Iar țara dumneavoastră este o țară minunată. Sînteți un popor pașnic și prietenos deși poate prea puțin bătăios. Dar pe vremuri ați fost vikingsi și spiritul vikingilor va reînvia. Pe vremea aceea ați înfruntat Anglia, acum e rîndul nostru să luptăm împotriva ei.

Baurat Funke asculta cu un aer distrat. Iși bău paharul pînă la fund, îl mai umplu o dată, cu același aer distrat, și spuse cu un glas răgușit și melancolic :

— N-ar fi mai bine să discutăm chestiunea noastră ?

— Tocmai, aprobă von Driberg. Vom duce tratative cu niște danezi fermecători, inteligenți, pe care am vrea să-i socotim prietenii noștri cu care vom avea strînse legături de afaceri. Vom construi mult în țara aceasta, țara dumneavoastră trebuie să fie o poziție-arici în sistemul nostru de apărare. Atitudinea noastră va fi aceea a unor adevărați prieteni ai poporului, vă rog să credeți, domnule director. Nu veți avea nici un motiv să vă plîngeți de noi. Și acum, să trecem la obiectul discuției noastre ; dragă Funke, explică colaboratorilor noștri planurile pe care le-am adus.

Funke scoase din servietă o hartă de stat major și planurile și le întinse pe masă.

— Iată, explică el. Țara dumneavoastră este o trambulină. Dacă noi nu sîntem destul de tari aici,

nu putem păstra nici Norvegia. Înainte de toate trebuie să construim aerodromuri, care să ne asigure supremația în Kattegat, Skagerrak, în Belt și în Marea Baltică. Aerodromurile dumneavoastră sînt prea mici pentru bombardierile noastre grele; de aceea, avem nevoie în primul rînd de piste de decolare noi și de aerodromuri mari. Așadar, o să vă rugăm întîi să lărgiți pistele de decolare de lîngă Aalborg. Timpul nu stă, așa că lucrarea trebuie să fie executată într-un ritm record.

Thomas Klithord studie cu atenție harta. „Ce șmecheri, gîndi el. Abia au venit în țară și uite că și-au și întocmit planurile. Știu exact ce le trebuie și cu ce trebuie să înceapă. Prin urmare, aerodromul de la Aalborg. Să ascultăm.“

Puse cîteva întrebări de ordin tehnic, la care Funke dădu răspunsuri scurte, clare și foarte melancolice. Thomas Klithord asculta cu atenție. Era un bun inginer și în linii generale înțelese repede ce i se cerea. Pistă de decolare, barăci, cazemate și hangare. Apoi, construcții de drumuri, depozite militare, baze pentru artileria antiaeriană — numai lucrări care costă scump. Iar cînd acestea vor fi terminate, va fi nevoie de altele — văzuse pe hartă aerodromurile proiectate și diferitele fortificații militare.

— Care sînt condițiile? întrebă el.

— Acelea pe care le veți pune dumneavoastră — răspunse von Driberg — în limitele posibilităților, bineînțeles; e inutil să adaug asta cînd avem de-a face cu o firmă atît de onorabilă. Pentru noi, germanii, lucrul de căpetenie e să organizăm munca, deși nu uităm nici de interesele antreprenorilor. Führerului nostru îi e dragă țara dumneavoastră ariană și nu va îngădui să fie jefuită.

— În orice caz, firma noastră nu va da concursul pentru nici un fel de jaf, declară Klithord cu aprindere. Trebuie să înțelegeți, domnilor, că sînt un bun danez.

— Am înțeles numai decît acest lucru, răspunse Funke, cu un oftat. Am întîlnit buni patrioți în toate țările, așa că am devenit cu încetul specialiști în

materie de patrioți. Și noi sîntem patrioți și cel mai bun exemplu este șeful meu, Oberbaurat von Driberg. Dar patrioții adevărați sînt patrioți în afara granițelor și a popoarelor și asta îi apropie între ei.

Driberg se încruntă și-i aruncă o privire tăioasă, dar Funke întinse mîna după sticlă și-și turnă un pahar. Apoi luă o țigară, o aprinse și se rezemă de speteaza canapelei, cu atitudinea omului care-și consideră misiunea terminată.

— Domnilor — li se adresă Thomas Klithord — noi nu putem stabili, firește, acum, valoarea exactă a lucrărilor pe care doriți să le executăm pentru dumneavoastră. După cum cred că ați înțeles, acesta este un domeniu de activitate cu totul necunoscut pentru noi. Nu am construit niciodată fortificații și nu știm ce pretenții aveți în această direcție așa încît nu putem fixa încă suma în schimbul căreia vom executa lucrările. Și apoi mai e o chestiune. S-ar putea întîmpla să avem greutăți cu unele materiale; în cazul acesta dumneavoastră va trebui să vă însărcinați cu procurarea lor.

— Firește, consimți amabil von Driberg. În această privință puteți fi absolut liniștiți, dragă domnule director. Noi, germanii, nu înșelăm niciodată pe nimeni, vă puteți bizui pe noi. Este o trăsătură specifică a caracterului nostru.

— Bine, făcu Klithord. Iată ce contract vă propun eu pentru construirea pistelor de decolare: le vom construi, natural, conform planurilor dumneavoastră. Noi le luăm, ca să zic așa, în arendă și vom primi un procent corespunzător costului materialelor folosite, să zicem zece și douăzeci și cinci la sută din salariile plătite. Veți primi devizul și decontul tuturor cheltuielilor și ne vom bizui reciproc pe cinstea noastră de gentlemen.

— Minunat, aprobă von Driberg. După cum văd, dumneavoastră înțelegeți că noi, germanii, sîntem gentlemenii Noii Europe; asta ne face plăcere, așa că acceptăm bucuroși condițiile. În sănătatea dumneavoastră, domnule director! Sîntem încîntați că am întîlnit un patriot danez.

— Sînt în totul de acord cu șeful meu, declară Funke. În sănătatea tuturor oamenilor mari, și în primul rînd a Führerului nostru și a regelui dumneavoastră.

Oberbaurat von Driberg își bău paharul și se ridică, ca și cum ar fi avut de gînd să plece. Dar avocatul se amestecă în vorbă.

— Iertați-mă, domnilor, că amintesc un amănunt poate lipsit de importanță. Sub ce formă se va efectua plata sumelor respective? Mijloacele bănești ale firmei noastre nu sînt nicidecum nelimitate. Firește că, în ce mă privește, nu am cea mai mică îndoială față de autoritățile de ocupație, dar s-ar putea să se ivească anumite dificultăți. Poate fi sigură firma „Klithord și Fiii“ că va obține sumele necesare ori-cînd va avea nevoie de ele?

— Nu înțeleg ce vreți să spuneți, domnule avocat, se miră von Driberg și făcu o mișcare largă cu minutele sale scurte. Aveți doar o Bancă Națională a dumneavoastră. Toate sumele vor fi trecute în contul de clearing și vor fi plătite de către Reichul German.

— Și dumneavoastră ne garantați că nu vom avea dificultăți în această privință? întrebă Abilhord, cu un zîmbet prietenos, de parcă ar fi făcut o glumă reușită.

— Dificultăți? rosti von Driberg cu același zîmbet amabil. În această țară minunată nu putem întîmpina nici un fel de dificultăți. Încheiem un acord între gentlemen, și el va fi respectat. Veți primi toți banii, pînă la ultima coroană, după victoria finală, de care sîntem siguri.

— Vedeți, domnilor danezi, cît de cinstiți sînt germanii, observă Baurat Funke. Cînd vulturul german va birui, întreaga lume va fi deschisă în fața noastră.

Își mai turnă un pahar și-l sorbi cu un aer melancolic. Thomas Klithord se uită cu coada ochiului la Abilhord, care-i răspunse cu o ușoară înclinare a capului.

— Domnilor — li se adresă Klithord — această convorbire preliminară este deosebit de prețioasă

pentru noi. Faptul că oameni cu convingeri atât de diferite pot discuta atât de sincer între ei este minunat și are o semnificație excepțională. Obligația noastră este să executăm lucrările potrivit dorinței dumneavoastră, iar dumneavoastră vă revine grija să ne remiteți sumele respective. Îmi permit, însă, să vă atrag atenția că plata se face în numerar chiar la executarea comenzii. Este o condiție absolut indispensabilă pentru noi.

— Vă garantăm și asta, acceptă von Driberg. Sîntem înțeleși cu autoritățile dumneavoastră.

Se sculă în picioare și strînse cu amabilitate mâinile danezilor, apoi bătu călcîiele și se înclină. Heil Hitler ! exclamă el ; Baurat Funke mormăi și el ceva nedeslușit. După ce nemții plecară, Thomas Klithord întrebă nervos :

— Am procedat just, Torsten ? Avem baze juridice ?

— Te-ai purtat demn și ireproșabil, în toate privințele, recunosc avocatul de la curtea supremă. Exact așa cum trebuia. Acum viitorul este deschis în fața ta.

— Să sperăm. Mai rămîne o singură chestiune. Trebuie să le explic inginerilor și întregului personal de conducere cum stau lucrurile. Aș dori foarte mult să fii și tu de față și să mă susții cu autoritatea ta.

— Cu plăcere, răspunse Abilhord. Ai dat dovadă că știi să aperi onoarea firmei. Colaboratorii tăi vor înțelege situația. Haide, să isprăvim mai repede și cu treaba asta.

Thomas Klithord sună.

— Domnișoară Thomsen, fii amabilă și poștește-i încoace pe ingineri. Și ai grijă să nu ne deranjeze nimeni. Dacă mă caută cineva la telefon, nu sînt aici.

Își șterse nădușeala de pe frunte. Era o zi mare în istoria firmei și el, Thomas, se purta ca un bun danez. Viitorul firmei „Klithord și Fiii“ era asigurat.

CAPITOLUL IX

*În timp ce Thomas Klithord e preocupat de
onoarea firmei, cel de al doilea membru al
familiei Klithord face altfel de afaceri dînd
și el dovadă de spirit întreprinzător*

Johannes Klithord se trezi prost dispus. Nu știa nici el de ce. În timp ce-și sorbea cafeaua, doamna Evelin se silea în zadar să-l distreze.

— Ah, ce ți-i și cu familia asta nesuferită, unde fiecare are cîte un complex, se tînguia Evelin. Cum de ați ajuns în halul ăsta? Și dacă tot ați ajuns aici, de ce nu dați frîu liber patimilor voastre perverse? Să fi fost în locul vostru, aș fi făcut-o negreșit de mult.

Johannes o privi furios. Muierea asta afurisită are și pretenții de intelectuală. O cunoștea ca pe cele cinci degete de la mîină și nu găsi necesar să-i răspundă. Evelin făcea pe femeia foarte senzuală, dar în realitate nu era bună de nimic. Ar fi fost mult mai cuminte, dacă ar fi lăsat-o la teigheaua brutăriei.

— Te duci la birou?

— Nu!

— Nu dai niciodată pe acolo, și știi din ce cauză? Pentru că suferi de complexul lui Oedip. Ți-e teamă de taică-tău, ți-a fost întotdeauna teamă de el, și pentru tine, firma înscamnă el.

— Tacă-ți gura. Nu mă interesează cunoștințele tale de psihologie, căpătate în brutăria de pe Brenshay.

— Dragul meu, habar n-ai de cunoștințele mele și nici nu le vei înțelege vreodată. Fii sigur că sînt plină de cele mai fermecătoare complexe, numai că ție nu-ți pasă de ele. Ești pur și simplu un flăcău de la țară, care și-a pus cizme de călărie, dar n-are cal.

Johannes își privi furios pantalonii și cizmele de călărie. Îi plăcea într-adevăr să circule în acest costum practic și solid, deși numai cîteodată călărea

cîte o mîrtoagă pe care o lua cu chirie. Izbi cu pumnul în masă atît de violent, încît ceaşca cu cafea se răsturnă şi pe faţa de masă albă se întinse o pată de culoare închisă.

— La revedere, făcu el, abia stăpînindu-se.

— La revedere, răspunse Evelin cu prefăcută smerenie. E bine că pleci, tocmai trebuie să pice aman-tul meu.

Johannes plecă, trîntind uşa cu putere. Căsătoria e o pacoste; mai bine şi-ar fi făcut un harem. Dacă ar fi avut şapte-opt neveste, ar fi fost desigur mai supuse. Ieşi în stradă, posomorît, se urcă în maşină, apăsă cu piciorul pe accelerator şi porni.

Johannes Klithord îşi făcu obişnuita cursă prin oraş. Trecu mai întîi pe la muzicantul Madsen şi pe la fermecătoarea lui soţie, pe Hestrupsveg. Nevasta lui Madsen fusese pe vremuri prostituată la „Granada“, toată lumea o ştia, iar soţul ei nu era muzicant, cum scria pe plăcuţa de la uşă, ci cămătar. Johannes sună cu putere; îi deschise chiar Madsen.

— Bună ziua, domnule director, salută el, desfăcîndu-şi braţele prietenos.

Johannes mormăi un „bună ziua“ furios şi intră în casă. Se interesă de afaceri şi omuleţul cu părul blond spălăcit răspunse slugarnic că totul e în regulă, că totul mergea minunat. Johannes Klithord se apropie de masa de scris, trase afară un sertar şi, scoţînd din el un teanc de hîrtii, începu să le examineze atent.

— Totul e în ordine, domnule director — se grăbi să-l asigure Madsen — totul merge ca pe roate.

În sertar erau păstrate poliţe pentru sume de nimica, dar dobînzile nu erau de loc de lepădat: de la treizeci pînă la cincizeci la sută. Johannes se în-senină puţin. Diavolii ăştia îi restituiau îndoit împrumuturile pe care le acorda. Nu era nici o înşelă-torie — banii curgeau gîrlă spre el.

— Un păhărel de porto, domnule director, propuse Madsen şi Johannes Klithord primi bucuros.

— E porto veritabil, explică Madsen, în timp ce umplea paharul. Nu e un vin oarecare de fructe sau

zeamă de struguri. E bun, ce spuneți, domnule director ?

— Da, e acceptabil, recunosc Johannes Klithord. Datornicii aduc banii în rate ?

— N-aveți nici o grijă, domnule director. Totul merge cît se poate de bine, avem mereu clienți noi și încasăm dobînzii la împrumuturile vechi. Cred că ne aflăm în pragul unor vremuri de aur. Ocupația asta ne va aduce cîștiguri frumoase, nu credeți ?

— Poate, făcu Johannes Klithord. La revedere, Madsen, sînt grăbit.

Porni pe Vesterbrogade, coti într-o ulicioară și se opri în fața unui grup de locuințe muncitorești, jalnice și dărăpănate. Scările erau îngrozitor de murdare — se vedea că nu le spală nimeni, niciodată ; peste tot erau mucuri de țigări și chibrituri arse. Urcă la etajul întîi, deschise o ușă și intră într-un birou. O placă de sticlă crăpată indica sediul societății pe acțiuni „Azilul pașnic“. O femeie de vreo patruzeci de ani, slabă și urîță, se ridică de la masa ei de scris din dosul unui grilaj înalt.

— Bună ziua, domnule director, salută ea, înclinînd capul cu respect.

— Ce mai nou, domnișoară Let ? întrebă Johannes Klithord punîndu-și pălăria pe ghișeu. Cei trei datornici au adus banii ?

— Numai unul, răspunse funcționara. Ceilalți doi n-au putut încă, sînt șomeri, o duc îngrozitor de greu, au o droaie de copii.

— N-au decît să nu facă copii. Eu n-am cumpărat casele astea ca să ofer locuințe gratuite unor trîntori. Dacă nu plătesc — afară cu ei ! Să le comunic în scris că le acord o păsuire de trei zile — nici o oră în plus — și că, dacă după trecerea acestui termen n-au plătit, trebuie să părăsească locuința.

— Bine, domnule director. Au fost pe aici niște chiriași din casa de pe Saxogade.

— Ce s-a mai întîmplat pe-acolo ?

— Oamenii spun că în casă mișună șobolanii, că dușumelele din bucătărie au putrezit și că pe ici, pe

colo, ar mai fi cîte ceva de vopsit, de zugrăvit, de lipit.

— Ia te uită, ce pretenții ! exclamă Johannes Klithord, cu un aer posomorît.

— În două apartamente din aripa din dos s-a prăbușit tavanul.

— N-au decît să și-l repare. Zdrențăroșii ăștia nu sînt niciodată mulțumiți, domnișoară Let. Plătesc o chirie ca vai de ea și au pretenții ca niște conți. Numai că n-o să le meargă cu mine ! Cu ce să acopăr cheltuielile pentru reparații ? N-am dreptul să urc chiriile, și impozitele cresc mereu. Spune-le că dacă au nevoie de reparații, să și le facă singuri.

— S-au adresat Asociației chiriașilor, domnul director știe asta.

— N-au decît să se adreseze și diavolului în persoană. Dacă noi, proprietarii, nu putem dispune de proprietățile noastre, să nu vină nimeni la noi cu pretenții. Ajunge !

— Ziceau că or să scrie la ziar, șopti speriată femeia.

— Nici un ziar serios nu va voi să aibă de-a face cu ei. Singura gazetă care le-ar publica scrisoarea ar fi cea comunistă și mie puțin îmi pasă ce scrie fițuica asta. Oamenii cumsecade nu o iau în seamă.

Pe fața funcționarei se întipări o mîhnire și mai adîncă. Îi scăpă un suspin. Era foarte greu să lucrezi la societatea pe acțiuni „Azilul pașnic“ ; vedeai atîta mizerie și atîta nenorocire, iar domnul Klithord nu era de loc un om bun. Isus nu-i îmblînzise inima — era ca de piatră. Ar fi vrut să-și găsească un alt post, dar la patruzeci de ani, fără să cunoască stenografia și ceva limbi străine, nu prea putea avea speranțe. Noroc de comunitatea religioasă a preotului Pripri unde se discutau idei atît de înălțătoare.

— Nici un fel de concesiile acestor derbedei, domnișoară Let ! stăruia Johannes Klithord, care-i ghicise parcă gîndurile. Ei, mă duc, sînt grăbit. Eu muncesc, nu pot să mă declar șomer și să cer bani de la asigurările sociale. La revedere !

Ajungînd în Piața Primăriei, Klithord opri mașina în locul de staționare. Aprinse o țigară și traversă piața spre Vestergade, îndreptîndu-se spre biroul lui Seidelin, avocat la tribunal. Era o cameră mare, întunecoasă, cu perdele verzi, decolorate, la ferestre. De-a lungul pereților erau înșirate rafturi încărcate de sus și pînă jos cu clasoare negre pentru acte. Camera semăna cu un crematoriu, în care diferite cazuri juridice moarte își dormeau somnul de veci. Într-un colț se afla statuia Minervei legată la ochi, cu sabia și balanța în mînă. Pe peretele dintre cele două ferestre care dădeau în stradă era agățată fotografia unchiului răposat Seidelin, avocat la curtea supremă, un bărbat cu barbă mare și sprîncene tufoase, care examina atent pe zeița dreptății, prin ochelarii săi cu ramă de aur, de modă veche.

Bătrînul funcționar Runge se ridică de la masa lui, pe care se afla un pachetel cu mîncare, și-și exprimă regretul că domnul jurist nu era acasă; dar chiar în clipa aceea intră Seidelin, un bărbat voinic, îmbrăcat cu eleganță, în haină neagră și pantaloni vărğați. Avea un aer melancolic care-i ședea foarte bine.

— Poftim, intră, Klithord, își invită el vizitatorul, îndreptîndu-se spre biroul său. Ia loc. Vrei să luăm o gustare? Vin de la spital. Încă unul are de gînd să dea ortu popii.

— Despre ce vorbești?

— Scade numărul mumiilor din colecția pe care am moștenit-o de la unchiul meu, dumnezeu să-l ierte, explică Seidelin și-și aprinse o țigară. De data asta e pe moarte bătrînul fabricant Finkel. Am de primit vreo șapte mii drept onorariu, totuși afacerile mele merg prost. Sînt ca un gospodar căruia îi mor vitele și care nu e în stare să facă rost de alte vaci de muls. N-ai apucat să faci un pas și te trezești cu grajdul gol. De fapt, tu ești singurul meu client nou din ultimii cinci ani, dar și tu ai venit pentru că ne cunoaștem din anii de universitate.

— Ar trebui să introduci unele inovații în treburile tale, îl sfătui Klithord. Ce afaceri poți să faci în

biroul ăsta vechi, în care te sufoci din cauza prafului ?

— Ești nebun ! Asta ar însemna să mă ruinez definitiv, răspuse Seidelin îngrozit. Toți moșnegii pe care mi i-a lăsat unchiul moștenire m-ar părăsi. Nu demult, o bătrânică a renunțat la serviciile mele, declarînd că nu poate suferi să primească de la avocatul ei scrisori bătute la mașină. Și eu mă mențin numai fiindcă în această încăpere mai plutește încă spiritul unchiului meu, avocat la curtea supremă. Era un avocat de modă veche, purta barbă și pînă la vîrsta de optzeci de ani și-a jucat clienții pe degete, cum a vrut.

— Să trecem la afaceri, Seidelin, propuse Johannes Klithord. Ce se aude cu ipotecile ?

— E în regulă — răspuse Seidelin — am cumpărat aproximativ pentru o jumătate de milion. Afacerea e sigură. Oamenii s-au prostit, toată lumea crede că vom fi bombardați și nimeni nu mai are curaj să investească bani în imobile.

Se sculă și scoase actele.

— Uite și tu, băiete. Astea sînt ipoteci asupra a zece case vechi, dar absolut rentabile. Apartamente mici, așa cum ai vrut tu, pentru că au chirii mai ridicate la metru pătrat. Le-ai cumpărat foarte ieftin și o să ai niște venituri nemaiauzite. De altfel, imediat ce aflăm de o afacere ca asta, n-o mai lăsăm din mîna și cumpărăm căsuța.

— Așa mi-am și închipuit.

— Tocmai. Ești un om abil și vrei să-ți mărești capitalurile. Pînă acum ai pus mîna pe cincizeci de maghernițe dintre cele mai scîrboase din oraș și, dacă lucrurile merg mai departe așa, ai să ajungi unul dintre cei mai mari proprietari de imobile. Sînteți un neam de oameni șmecheri, voi ăștia care vă trageți din țărani din Iutlanda de Vest. Cîteodată aproape că vă invidiez.

— Poți să mai dai un anunț ; cine știe, poate se mai prinde ceva. Or mai fi unii care se tem de bombardamente.

— Să încercăm. Dacă pică ceva, îți telefonez. Nu vrei să iei dejunul cu mine ?

— N-am timp, refuză Johannes. Am o mulțime de treburî.

— *Well, well*¹, ne vedem altă dată. Îți dau eu de știre dacă se ivește vreo ocazie. *So long*², băiete !

Johannes Klithord ieși de la Seidelin. Mai lăsă mașina în Piața Primăriei și porni pe jos, cu pasul ușor, spre cafeneaua „Rambukken“, unde avea întâlnire cu zugravul Olafsen. Acesta sosise mai devreme și îl aștepta cu o halbă de bere dinainte ; avea o figură greoaie și tristă și mustăți blonde, lăsate în jos. Văzîndu-l pe Klithord, Olafsen sări în picioare cu o ușurință surprinzătoare.

— Ce mai faceți, domnule director, pe timpurile astea grele ? întrebă el și-și răsuci mustățile, cu un gest caraghios. E o mare plăcere să întâlnești pe cineva de prin părțile tale. Știți ce mi-a trecut adineauri prin minte ? O să rîdeți ; pe vremuri eram cel mai mare mîncător de clătite, am fost și campion al Iutlandei. Și azi mai păstrez pe etajeră cupa pe care am cîștigat-o cu acest prilej.

Johannes se uită chiorîș, cu răutate, la el. Cînd cineva începe să facă pe nebunul, te poți aștepta să-ți întindă vreo cursă. Dar pe el, Johannes, nu-l duce nimeni de nas, nu s-a născut de ieri, de alaltăieri. Și zugravul Olafsen ar putea să nu mai facă pe prostul.

— Luați loc, domnule director, luați loc, îl pofti zugravul, coborînd puțin glasul. Aș vrea să vă ofer ceva, cît timp stăm de vorbă, nu mare lucru, ce-i drept...

Fruntea lui pleșuvă nădușise. Îl cunoștea bine pe Johannes Klithord, bestia asta afurisită ; știa că trebuie să-l îmbunezi cu ceva, dacă vrei să-ți dea de lucru. Klithord avea nenumărate case și era putred de bogat, iar el, Olafsen muncea zilnic din greu ca să aducă pîine acasă nevestei și copiilor săi.

¹ Bine (în l. engleză).

² Deocamdată, la revedere (în l. engleză).

Johannes Klithord nu răspunse nimic, dar chelnerul se și grăbise să aducă băutură și o gustare. După al treilea păhărel de rachiu, Johannes se mai îmblînzi puțin, iar cînd li se servi mîncarea, Olafsen constată că Klithord începuse să mai semene a om. Poate că va izbuti să scoată ceva de la el.

— Ei, va să zică așa, Olafsen, începu Johannes, cînd chelnerul aduse cafeaua și țigările. Încetul cu încetul, am cumpărat cîteva căsuțe, e drept, dar să nu-ți închipui că am vreun profit de pe urma lor; dimpotrivă, numai pagubă îmi fac. E din ce în ce mai greu să ai de-a face cu chiriașii și nu pricep de ce. Se vede treaba că comunismul pătrunde tot mai adînc în popor.

— Da, nu e bine de loc, și acum ne-au mai și ocupat, clătină Olafsen din cap.

— Nu se știe, poate că asta o să-i mai potolească puțin. Nemții știu ce înseamnă ordinea, pe cînd noi mai avem de învățat în privința asta. Ei, dar parcă despre case vorbeam, să ne întoarcem la ele. Să nu crezi că privesc liniștit cum se părăginesc, dar, e de la sine înțeleș, că din chiriile amărîte, pe care le iau, nu pot să mai fac și reparații. M-ar costa prea mult. Am de gînd însă să mă înțeleg cu chiriașii să repare singuri, cu consimțămîntul meu. Vreo zece dintre ei s-au și apucat de treabă; dacă noi doi ne înțelegem o să fie ceva de cîștigat pentru dumneata, Olafsen.

— Îmi pare foarte bine, domnule director. Vreți să mă recomandați chiriașilor dumneavoastră?

— Nu, eu nu recomand pe nimeni. Le-am cerut însă să se adreseze numai oamenilor mei și în clipa asta au tocmai nevoie de un zugrav. Poți primi întreaga lucrare, dacă vrei. Numai că mie trebuie să-mi dai un zece la sută.

— Dar, domnule director — și Olafsen, tulburat, își trecu mîna peste chelie — nu e voie să fac așa ceva.

— Fleacuri! Trăim într-o țară liberă, chiar dacă circulă prin ea cîțiva nemți. Nimeni n-o să afle nimic, dacă ne ținem gura. Altfel, nu face nimeni nici un fel de reparații.

Zugravul părea un cîine bătut.

Era o adevărată porcărie, o afacere murdară. Asta însemna să-i înșele pe oameni — pentru că va fi silit să adauge la deviz comisioanele cuvenite lui Klithord. Dar ce să facă? Fiul merge la școală, fata e ucenică la un coafor, nevastă-sa nu e prea econoamă și viața devine din ce în ce mai scumpă. Și apoi cînd ești silit s-o faci, nu mai porți tu răspunderea morală. Dacă nu primești tu, primește altul.

— Zece la sută!? N-ați vrea să lăsați la cinci? Sau, să zicem, șapte?

— Am spus zece. Altfel n-are nici un rost. Zugravi sînt destui, oricare din ei ar accepta o propunere așa de avantajoasă.

„Da, e drept, și asta fiindcă nici unul dintre noi nu-i așa cum ar trebui să fie. Nici pe departe! se gîndea Olafsen sincer mîhnit, căci se străduise întotdeauna să fie un om cinstit. Dar așa e viața, e foarte, foarte greu să rămîi curat.“

Întinse mîna nădușită și acceptă:

— Mulțumesc, domnule director, mă învoiesc.

CAPITOLUL X

*Unde aflăm cîte ceva despre serata literară
din casa tînărului Mecena, Emmanuil Klithord,
preocupat de păstrarea tradițiilor culturale
naționale în țara ocupată*

Thomas Klithord veni la serata lui Emmanuil cu o jumătate de oră mai devreme. De fapt, nu avusese de gînd să vină, nefiind de acord cu distracțiile fratelui său, dar se răzgîndise; trebuia să stea de vorbă chiar în ziua aceea cu amîndoi frații. Mai devreme sau mai tîrziu, vor afla și ei despre cele întîmplate și trebuiau să se înțeleagă în privința unor măsuri

de ordin practic. Pe la sediul firmei amîndoi trîntorii nu dădeau decît cînd le venea lor la socoteală.

Soția lui Thomas se simțea rău și refuzase să-l însoțească. Thomas trecu prin piața Sfînta Anna să-i ia pe Johannes și pe Evelin. Johannes protestă : nu erau timpurile pentru asemenea serate prostesti. Dar doamna Evelin îl convinse :

— Dragă Johannes, știi doar că nu-mi place să ies fără tine. Pentru mine, ești o adevărată podoabă în societate, și apoi ai și tu nevoie de o destindere Altfel, aș putea spune că nu te văd niciodată.

— Nici la birou nu-l prea vedem, adăugă Thomas.

— Cum, nici pe la voi nu dă ? se miră Evelin. Dar atunci cu ce se ocupă ? Tu nu crezi, cumnate, că Johannes are o amantă ? Sau, cine știe, poate frecventează case de toleranță și bea whisky cu femei pierdute. Duhnești adesea a whisky, Johannes.

Johannes Klithord scrișni din dinți furios. Afurisită muiere, cum îndrăznește să împroaște cu noroi un om care își vede cîstît de treburi ! Și nici nu vede cum ar putea scăpa de ea. Divorțul l-ar costa prea scump, ea cam știe ce avere are el.

Emmanuil avea un apartament pe Frideriksberg, alcătuit din patru camere în stil modern scăldate într-o lumină blîndă ; casa era plină de flori. Gazda purta o haină de casă de mătase, cu o minunată floare portocalie la butonieră. Emmanuil își primi călduros rudele. În odaie mirosea ușor a parfum și a fum de țigară. Cărțile legate artistic și tablourile semnate de pictori la modă trebuiau să creeze impresia unei culturi subtile. Dincolo de ziduri, în orașul cufundat în întuneric din pricina camuflajului, se auzea hurelul tramvaielor.

— Păcat că n-a venit și Margrette, făcu Emmanuil. Torsten și Sara nu vin nici ei, deși eu cred că tocmai în timpurile astea grele trebuie să fim nu numai strîns uniți unul cu celălalt, ci să ținem legătura și cu tinerii reprezentanți ai culturii.

Johannes se stăpîni cu greu să nu-i arunce : Tacă-ți fleanca ! Îl ura pe trîntorul ăsta, care nu cîștigase niciodată un ban și trăia pe spinarea firmei.

Ce-și închipuie el despre cultură și despre versurile sale? Toată lumea știe că apar numai pentru că plătește ca să i se tipărească. Și ce aere își dă!

— Ei, frații mei, trebuie să stăm de vorbă, li se adresează Thomas. Evelin, dacă musafirii încep să sosească înainte ca noi să fi terminat, ocupă-te tu de ei, tu știi doar să întreții o conversație.

— Bine, dragul meu, am să-i învîrt pe toți pe degete! făgădui Evelin.

Frații intrară în biroul lui Emmanuil. Pereții și tavanul erau zugrăviți într-un albastru plăcut; în loc de tablouri pe pereți atîrnau icoane rusești îmbrăcate în aur și un uriaș crucifix medieval, pe care pătimea Hristos cu cununa de spini pe cap. Emmanuil se așeză la masa de scris și fața sa slabă, cu breton pe frunte și cu pleoapele umflate, luă o expresie gravă.

— Voi fi cît se poate de scurt, începu Thomas. Germanii au cerut firmei noastre să lucreze pentru ei și guvernul ne-a confirmat în scris că datoria noastră de patrioți este să ne supunem. Altă soluție nu există, așa că am început chiar astăzi lucrările pregătitoare pentru construirea unor piste de decolare lângă Aalborg. E vorba de o afacere mare.

— Dar ai avut grijă ca stipulațiile din contract să fie cît mai avantajoase? întrebă Johannes. Dacă trebuie să lucrăm pentru ei, cel puțin să profităm cît mai mult.

— Și bătrînul ce zice? se interesă Emmanuil.

— Nu știe încă nimic.

— Crezi că o să fie de acord?

— Nu știu, cred că nu; în adîncul sufletului, nici meni dintre noi nu este de acord. Dar, după cum știți, bătrînul a declarat răspicat că se retrage din afaceri. Îndată ce voi avea timp, mă voi duce, firește, la el ca să stăm de vorbă, acum însă nu mai putem da îndărăt. Trebuie să acționăm repede, așa că am socotit necesar să mă supun dorinței guvernului. N-am avut încă timp să iau legătura nici cu voi, cu toate că sînteți coproprietari ai firmei. Sper că nu mi-o luați în nume de rău, dar, vă repet, a trebuit să

lucrez repede, chiar foarte repede. Și, doar știți și voi, tata a vrut ca eu să am rolul hotărîtor în afacerile firmei.

— Firește că trebuia să accepți această afacere dacă ne asigură un câștig frumușel, fu de părere Johannes. Altfel ar fi cules alții caimacul. Afară de asta, se pare că nemții vor învinge, așa că e foarte nimerit să fim în relații bune cu ei.

— Asta înseamnă că sînteți de acord cu mine, constată Thomas. În vremurile astea grele e foarte important pentru mine să știu că mă bucur de sprijinul fraților mei.

— Da, Thomas, ești un om capabil, ai simț practic și mult fler, recunosc Johannes. Sîntem convinși că vei conduce firma cum e mai bine.

— Îți mulțumesc, Johannes. Și tu, Emmanuil, ce părere ai ?

— Se înțelege că și eu te respect, răspunse nehotărît Emmanuil. Tu știi doar că eu nu am nici un pic de spirit practic și că mă bizui în întregime pe tine. Dar, a construi obiective militare... nu înseamnă oare a lua parte la război alături de Hitler ? Vreau să spun... că ei nu vor folosi pistele acestea de decolare în scopuri pașnice. Și apoi nemții ne-au ocupat cu ajutorul forțelor armate...

— Chestiunea asta am discutat-o ieri amănunțit cu primul-ministru, îl întrerupse Thomas, enervat. Am la mine confirmarea lui în scris că firma noastră trebuie să primească această lucrare. După cum ai observat foarte just, țara a fost ocupată cu ajutorul forței armate și trebuie să privim adevărul drept în față ; noi sîntem niște pigmei și n-avem decît să ne supunem. Asta e părerea guvernului și eu, în calitate de bun danez, găsesc cu cale să ascult de ordinele lui.

— Nu te supăra, Thomas, nu mă îndoiesc cîtuși de puțin de justetea motivelor tale, fu de părere Emmanuil. Dar poate că ar fi mai bine, mai demn, să renunțăm la remunerare pentru lucrările pe care sîntem siliți să le executăm în folosul nemților ?

— E cea mai tîmpită propunere pe care mi-a fost

dat s-o aud vreodată ! exclamă mînios Johannes. Cum așa, vrei să muncim pe degeaba ?

— Da, răspunse Emmanuil.

Thomas zîmbi.

— Ascultă, Emmanuil, nici tu nu poți trăi fără bani. Tu primești lunar o sumă frumușică din casa firmei. E drept că tu contribui — și faptul este demn de laudă — la dezvoltarea noii poezii și a noii arte ; te interesează viața culturală, firește, cineva trebuie să se ocupe și de asta. Dar dacă noi am refuza un profit modest — subliniez — un profit modest, tu ar trebui să renunți la apartamentul ăsta confortabil și să intri undeva ca funcționar — numai să poți găsi un post în vremurile astea. Propunerea ta dovedește noblețea de gîndire care te caracterizează, dar e irealizabilă. Noi sîntem, e drept, oameni cu stare ; dar fără un profit, fie el cît de modest, nu, dragul meu Emmanuil... E imposibil.

— În viața mea n-am auzit o propunere mai tîm-pită ! Ești un idiot, Emmanuil, șuieră Johannes ; pă-rea gata să-l sugrume pe păcătosul de frate-său cu mîinile lui. Dă doamne să cîștigăm cît mai mult în afacerea asta !

— Te înșeli, Johannes, observă Thomas. Nu vom căuta profituri exagerate în această comandă, nu avem de gînd să ne îmbogățim de pe urma situației grele în care se află țara noastră. Din păcate, sîntem nevoiți să acceptăm o remunerație modestă, fiindcă altfel firma n-ar putea exista. Relațiile noastre cu nemții vor fi controlate de autoritățile daneze. Ele vor aprecia dacă prețurile pe care le cerem sînt juste, și fii liniștit, Emmanuil : firma creată de admirabilul nostru tată se va dezvolta mai departe sub conducerea mea, ca o întreprindere ireproșabilă. Dacă nu ai altă observație de făcut, în ce mă privește, eu nu mai am nimic să vă comunic astăzi și putem trece dincolo la simpaticii tăi prieteni, Emmanuil.

Evelin se ocupa cu succes de musafiri. Cînd frații intrară în salonul spațios, găsiră adunați vreo douăzeci de bărbați și femei. În cea mai mare parte a lor, bărbații erau tineri, nebărbieriți, cu părul mare,

cu jachete de Islanda și pantaloni șifonați. Johannes îi privea cu un violent sentiment de dezgust; în schimb, Evelin era în elementul ei. Se instalase între doi sălbatici, nebărbieriți și vădit nespălați care, după toate aparențele, păreau gata s-o înghită de vie. „Din partea mea, n-aș avea nimic împotriva”, își spuse Johannes.

Emmanuil prezintă fraților săi pe câțiva dintre fruntașii culturii adunați în salon, pomenind contribuția fiecăruia la viața culturală a țării. Culegerea de versuri a poetului Sandscov *Scoica sufletului meu* avea să-și exercite influența asupra liricii daneze de-a lungul mai multor generații. Criticul de artă Jensen-Screvs — un tânăr cu sclipiri de fiară în ochi — era cunoscut pentru spiritul său incisiv. Erau de față câțiva pictori tineri și niște poeți începători care-și aleseseră drept țel să contribuie la renașterea artei prin religie, lucru care îl pasiona foarte mult pe Emmanuil. Se serviră tot felul de băuturi tari și de gustări alese cărora acești reprezentanți de elită ai intelectualității le acordară o deosebită atenție.

— Ce plăcut e, nu-i așa, Johannes? gîngurea Evelin. De ce nu organizăm noi niciodată asemenea serate? Ce simpatici sînt oamenii ăștia, inteligenți, amuzanți, interesanți. Uite, acela lung, cu barba roșcată, mi-a povestit că a fost de trei ori internat în spital, fiindcă s-a otrăvit cu gaz.

— Gazul nu face două parale, mormăi Johannes. Sfătuiește-l mai bine să se stropească cu gaz și să-și dea foc. Nu găsești aici nici măcar un whisky ca lumea, numai vinuri, lichioruri și alte fleacuri de felul ăsta. Adunătura asta de cretini nu e pentru mine. Hai acasă!

— Nu merg, doamne ferește! se apără Evelin. E foarte vesel aici și sînt hotărîtă să rămîn. Pleacă tu, dacă vrei.

— De asta poți să fii sigură, făcu el și porni spre ușă. N-avea nici un rost să rămînă în mijlocul acestor trîntori fără nici o ocupație serioasă, care nu știau decît să se joace de-a intelectualii. El era un om serios, un om practic.

Buna dispoziție creștea pe măsură ce tăvile și sticlele se goleau. Emmanuil era în elementul lui. Se simțea un Mecena care primea pe tinerele speranțe ale culturii și uitase complet de convorbirea importantă în legătură cu afacerile firmei. Patefonul cînta, mușafirii dansau, prin ferestrele camuflăte se revărsau peste țara ocupată melodii de dans anglo-saxone. Dincolo de zidurile casei se întindea orașul mut, împietrit; liniștea era întreruptă doar de țopăitul patrulilor militare nemțești.

— Îmi permiteți să mă recomand, domnule inginer? se adresă lui Thomas Klithord un bărbat înalt și slab. Mă numesc Hasse, Erich Hasse, sînt profesor de teologie.

Profesorul zîmbi sfios și dădu la o parte o șuviță de păr ondulat de pe fața sa frumoasă, bine rasă, cu ochi pătrunzători. Dintre toate maimuțele acelea bārboase, singur profesorul semăna a om; se cunoștea îndată că e dintr-o familie de oameni cumsecade și că trebuie să fie un om capabil, dacă la o vîrstă atît de tînăra era profesor — ce-i drept numai de teologie.

— Sînteți un prieten al fratelui meu, domnule profesor? se interesă Thomas.

— Într-o oarecare măsură, da, răspunse Hasse. Dar în vremurile astea grele trebuie să cercetăm mereu pulsul tineretului. Unii dintre tinerii de aici sînt talentați, chiar foarte talentați, atîta doar că sînt cam confuzi.

— Sînt convinși că aveți dreptate, fu de acord Thomas Klithord.

— În vremuri ca astea, multe atîrnă de atitudinea tinerilor, adăugă profesorul. M-ar interesa însă foarte mult să știu ce credeți dumneavoastră, un remarcabil reprezentant al economiei noastre, despre viitorul patriei. Care e părerea dumneavoastră, nemții vor învinge?

— Asta n-o știe nimeni, răspunse prudent Klithord. Singurul lucru cert e că-i avem aici, la noi în țară și trebuie să ținem seama de acest fapt.

— Sigur că da, fu de acord profesorul. Am relații în cercurile politice apropiate guvernului și cunosc mai mult sau mai puțin starea de spirit care domnește în sânul lui. Totul trebuie să decurgă în liniște. Nici un fel de rezistență, nici un fel de conflict. De aci reiese — după părerea mea — și sarcina culturii noastre: ea are menirea să îndemne tineretul danez să fie rezonabil și să recurgă mai des la valorile noastre religioase și populare străvechi. Trebuie să studiem trecutul, să ne adresăm mărețelor comori tradiționale ale culturii noastre și să ne bucurăm de ele în această noapte întunecoasă. Trebuie să liniștim tineretul acesta prea zburdalnic, prea nerăbdător, ca nu cumva să facă vreo prostie, ca nu cumva câțiva iresponsabili să-l îndrepte spre acte iremediabile. În numele cerului, trebuie să luptăm împotriva dezordinii.

— Sînt convinși că aveți dreptate, recunosc Thomas dînd din cap. Nici un fel de rezistență, nici un fel de conflicte, totul trebuie să decurgă în liniște.

— Mă bucur că un eminent reprezentant al cercurilor noastre economice vede lucrurile așa cum le văd și eu. Dar dumneata ce crezi, maestre Bagebakke?

Rostise această întrebare adresîndu-se unui individ tînr încă, dar aproape chel, bine ras, cu o ținută vădit academică, care urmărise discuția lor, jucîndu-se cu un pahar.

— Cred că trăim clipele uneia din cele mai importante cotituri ale istoriei, declară maestrul și sorbi o înghițitură de vin. Oricare ar fi învingătorul, vremurile de altădată nu se vor mai întoarce. Noi slogane vor fi proclamate. Literatura noastră ne-a hrănit cu un realism sec, steril, care nu este o adevărată hrană spirituală. Gîndiți-vă numai la cei câțiva domni nenorociți lipsiți de talent ca Nexö, Knut Bekker, Kirk, Scherfig sau Helsted¹, cel ros de năzuința perversă spre luciditate și rațiune!

¹ Cei mai mari scriitori progresiști contemporani din Danemarca (n. r.).

— Da, aş putea aminti şi eu o mulţime de alte nume tot atât de odioase, se amestecă un alt invitat. Trebuie să renunţăm la descrierea realităţii, căci ce înseamnă ea pentru om? Trebuie să înţelegem că baza existenţei este iraţionalul. Lozinca literaturii noi este: *credo, quia absurdum est* — cred, fiindcă este absurd.

— Eu găsesc formula dunitale prea categorică, se opuse profesorul. Această tendinţă de evadare din realitate şi dragostea de iraţional amintesc destul de bine programul nazismului german în domeniul culturii. Aş prefera să ne concentrăm atenţia asupra realităţii noastre nordice, lăuntrice, istorice, să folosim moştenirea rămasă de la strămoşii noştri sau, dacă mă pot exprima astfel, să ne reculegem, în timpurile acestea întunecate, deasupra mormintelor eroilor noştri din trecut.

— De fapt, e cam acelaşi lucru, admise Bagebakke. Nu ne exprimăm la fel, dar urmărim aceeaşi idee. De altfel, îndrăznesc să afirm că există un sîmbure de adevăr şi în nazism.

Glasuri vesele răsunau prin odăi, fumul de ţigară plutea leneş, luminările de stearină răspîndeau o lumină blîndă, în timp ce de-a lungul şi de-a latul ţării oamenii se strecurau înspăimîntaţi, prin noapte, ştiind că se află sub stăpînirea răului.

CAPITOLUL XI

*Thomas Klithord îşi vizitează tatăl, pentru
a-i explica uriaşele perspective ale firmei.
Aici se întâlneşte cu sora lui, Sara*

Thomas nu era prea încîntat că va trebui să stea de vorbă cu bătrînul Greis. În ultimul timp, fusese foarte ocupat cu pregătirile pentru lucrarea cea mare,

pe care urma s-o înceapă, dar nu mai putea trăgăna vizita la tatăl său : nu voia ca bătrînul să afle despre afacerile firmei de la alții.

„Ei drăcie, dar mult îl mai respect ! se miră el, urcîndu-se în mașină și pornind spre Hellerup. Parcă m-aș duce la un examen ; și doar sînt conducătorul firmei, am dreptul să fac cum mă taie capul. De ce ne temem oare atîta de tata ? Nu ne-a bătut niciodată cînd eram copii și nu-mi amintesc să ne fi spus vreodată vreun cuvînt greu“.

Thomas zăbovi puțin lîngă maică-sa bolnavă, în dormitorul cu mobilă veche, greoaie. Apoi se ridică, nervos :

— Mai dau pe la tine înainte de plecare, mamă. Trebuie să vorbesc întîi cu tata despre afaceri. Ce mai face ?

— Caută casă, îl informă Kestin. Asta e prea mare pentru noi. Greis vrea să cumpere una mai mică și mai departe de oraș.

— Foarte cuminte, aprobă Thomas și se gîndi, bucurîndu-se, că în curînd nu-l va mai simți în imediata apropiere. Viața afară din oraș e mai sănătoasă pentru voi. Ar fi bine să găsiți o casă confortabilă, cu o grădină mare, în care tata să-și poată găsi ceva de lucru. Are încă atîta energie !

Thomas intră în birou și se înfurie cînd o văzu pe Sara acolo.

— Bună ziua, Sara, o salută el. Ce-ar fi dacă te-ai duce la mama să-i ții puțin de urît, cît discutăm noi despre afaceri ?

— E vorba de firmă ? întrebă tăios Sara Abilhord.

— Da, aș vrea să-i comunic tatei cîte ceva despre mersul treburilor... Pe tine te-ar plictisi...

— Ba de loc, doresc foarte mult să știu și eu despre ce e vorba, îl întrerupse Sara. Sînt și eu, într-o oarecare măsură, coproprietară.

— Mă rog, cum vrei, făcu Thomas și înjură în gînd. Niciodată nu dăduse atenție surorii sale și pentru el rămăsese o enigmă cum un om ca Torsten Abilhord o luase de nevastă. Nu-i păruse niciodată prea fru-

moasă ; de altfel, îmbătrânise și se vestejise înainte de vreme, deși nu ducea lipsă de nimic. — Da, dragă tată, e vorba de lucrări mari, pe care guvernul ne-a cerut să le executăm sau, mai bine zis, ni le-a încredințat spre executare...

— Pentru nemți ! Pentru dușmanii patriei ! îl întrerupse Sara.

— N-are rost să discutăm acum dacă nemții sînt sau nu dușmanii patriei ! se-nfurie Thomas. În orice caz, guvernul a încheiat un acord cu ei, iar regele a făcut apel la noi toți, cerîndu-ne să păstrăm ordinea și liniștea. De aceea, Sara, este deplasat să spui că firma lucrează pentru dușmanii patriei. Și apoi, pot să-ți comunic că soțul tău a luat parte la toate discuțiile noastre atît cu miniștrii, cît și cu nemții.

— Torsten cunoaște bine legile, dar habar n-are ce-i aia onoare, rosti cu amărăciune Sara.

— Rostești cuvinte grele, draga mea și ar fi fost mai bine dacă nu le-ai fi spus. Să știi, tată, că imediat după vizita nemților, am luat legătura cu cercurile politice conducătoare și am primit personal o confirmare scrisă de la primul-ministru, care subliniază că datoria noastră este să le executăm cererea.

Scoase scrisoarea primului ministru și o întinse pe masă în fața lui Greis. Acesta o citi fără grabă, cu atenție..

— Și ce fel de lucrări veți avea de executat ? întrebă el.

— Deocamdată au nevoie de piste de decolare pentru avioane. Mai tîrziu va fi, probabil, vorba de hangare, cazemate, cazărmi și alte construcții de soiul ăsta. N-avem încotro, trebuie să executăm ceea ce ne cer. În caz contrar, nemții ar începe să construiască singuri și guvernul se teme că asta ar duce la fascizarea clasei muncitoare.

— Prostii ! obiectă Sara. Asta nu-i decît un pretext. Nici un muncitor nu va deveni nazist pentru că a fost trimis cu lopata în mînă la aerodrom ! Dimpotrivă !

— Mai e și o problemă pusă de politica salariilor. Nu încapе îndoială că nemții ar oferi lefuri mai mari, pentru a atrage pe muncitori, ceea ce ar duce foarte curînd la sporirea generală a salariilor și la inflație.

— Ai semnat vreun contract cu ei? întrebă Greis.

— Deocamdată avem o convenție verbală. Torsten se ocupă de contract.

— O convenție între oameni de „onoare“! rîse cu amărăciune Sara.

— Sara, te rog să încetezi, o mustră Thomas. Nu ai dreptul să mă jignești. Eu nu fac decît să-mi îndeplinesc o datorie patriotică.

— Și ai să cîștigi bine din asta?

— Dar ce, tu ai de gînd să renunți la partea ta din acest cîștig modest și cinstit? Soțul tău, în orice caz, n-ar fi prea încîntat să te audă.

— Și în ce constă înțelegerea voastră? întrebă Greis.

Thomas nu se grăbi să răspundă; era chestiunea cea mai delicată. Îi venea să spună că nu ajunsese la nici un fel de înțelegere, nefiînd sigur că Greis va aproba contractul încheiat.

— Să vezi, tată, am socotit că lucrul esențial este să nu expun firma la nici un risc, vorbi el. Nu știm încă ce lucrări le trebuie nemților, așa că nu le-am putut prezenta nici un deviz. Ne-am înțeles numai cu privire la procentul din valoarea materialelor și a salariilor.

— Cît?

— Zece la sută din prețul de cumpărare al materialelor și douăzeci și cinci la sută din totalul salariilor plătite.

Bătrînul Greis îl țintui cu o privire atît de fixă și de întunecată, încît Thomas simți cum îl trec toate nădușelile. Să-l ia dracu pe bătrîn, are de gînd să facă scandal!?

— Cu asemenea contracte, ticăloșii se îmbogățesc repede, decretă Greis Klithord. Nu pot să-ți spun decît atît: nu-mi place afacerea asta.

— Operațiile vor fi controlate de autoritățile daneze, deconturile noastre vor fi verificate și revizuite. Nici nu poate fi vorba de profituri prea mari. În afară de asta, știu prea bine la ce mă obligă bunul renume al firmei.

— Nu-mi place afacerea asta, repetă Greis cu un aer gînditor.

— Aș vrea să înțelegi, dragă tată, că a fost singura cale posibilă. Am fost siliți să executăm ordinul guvernului...

— Guvernul ți s-a adresat ție ?

— Nu, am primit ordinul după ce am arătat cum stau lucrurile. Citește scrisoarea primului ministru, e negru pe alb. Ai ascultat și tu cuvîntarea bătrînului, bunului nostru rege. Lucrurile trebuie să decurgă în liniște și fără incidente. Trebuie să executăm ceea ce ni se cere.

— Da, asta le convine cel mai mult nemților, făcu Greis. Să nu-ți închipui cumva că am căzut în mintea copiilor, pe mine nu mă păcălești cu pălăvrăgeala asta.

— Dar ce ar fi trebuit să fac, după părerea ta, cînd m-am pomenit așa, tam, nesam cu nemții în birou ?

— Să le fi răspuns că nu știi să construiești aerodromuri și alte porcării militare. Să le fi explicat că nu tu i-ai chemat și că nu dorești să lucrezi pentru ei. Așa le-aș fi răspuns eu, dacă ar fi fost firma mea. Acum, ia întreaga răspundere asupra ta, eu nu vreau să am nici un amestec în treburile tale.

Thomas Klithord își scoase batista și-și șterse nădușeala de pe frunte. A dracului de neplăcută discuție, dar era inevitabilă. Bătrînul nu înțelegea de loc noua situație. Trebuie să fie un fel de scleroză din cauza vîrstei. S-a ramolit rău bătrînul ! Nu mai lipsește decît să fie la fel de idiot ca Emmanuil și să ceară ca firma să lucreze fără profit. Dar, ce Dumnezeu, eu hotărăsc, eu — Thomas Klithord ! Aici e rost de cîștigat bani și eu știu cum să pun mîna pe ei.

— Poate că ar fi trebuit să refuzăm, dar un astfel de răspuns ne-ar fi atras neplăceri și, cine știe, ar fi creat chiar dificultăți guvernului, declară el. Dar îți făgăduiesc, tată, că îndată ce va fi posibil din punct de vedere politic, am să încerc să ies din buclucul ăsta. Nu te teme, sînt un om matur și, dă-mi voie să adaug, sînt foarte conștient de răspunderea pe care o port...

— Cred că ai ales un moment absolut nepotrivit pentru discursuri ditirambice închinat ție, Thomas, îl întrerupse Sara. Cunoști noul termen — speculant cu furnituri de război? A, nu l-ai auzit încă?

Thomas Klithord simți că se sufocă de furie. Bles-temata dracului! Sora ta să te insulte în fața bătrînu-lui tău tată!? Și tu să nu-i poți răspunde așa cum merită. Sara a fost totdeauna copilul preferat al lui Greis și el nu îngăduie să se răstească cineva la ea.

— Vorbele tale mă rănesc mai mult decît îți închipui, Sara, declară el pe un ton jignit. Ceea ce fac eu e pentru binele patriei, dacă vrei mă crezi, dacă nu, nu. Torsten e perfect de acord cu mine.

— Nu mă îndoiesc de loc.

— Și acum, tată dragă, cred că ți-am dat toate informațiile posibile pentru moment. Aș vrea să-mi iau bun rămas de la mama și să plec, am foarte mult de lucru.

— Să nu-i spui mamei că lucrezi pentru nemți — îi interzise Greis cu asprime — inima ei n-ar suporta știrea asta. Și acum, lasă-mă, trebuie să reflectez și eu. Ți-am încredințat conducerea, tu porți răspunderea firmei, tu ai grija muncitorilor. Trebuie să mă mai gîndesc, dar ți-o spun de la început, Thomas, nu-mi place treaba asta. Ași fi preferat să refuzi. Avem destule resurse și am putea rezista o bună bucată de vreme fără să facem nimic.

— Am avut cele mai bune intenții și sper că, după ce vei reflecta în liniște, vei fi de acord cu mine, răspunse Thomas și se sculă să plece. Mă duc la mama să-i spun la revedere. Vii cu mine în oraș, Sara?

— Nu, mulțumesc, eu mai rămân.

Thomas Klithord intră în camera mamei sale și se lăsă istovit pe un scaun, lângă patul ei. În sfârșit, discuția cu tatăl său avusese loc. Greis rămăsese destul de calm și Thomas avea acum mâinile libere.

— Te-a certat rău, Thomas? întrebă Kestin cu un zîmbet slab. Judecînd după mutra pe care o faci, s-ar zice că te-a scărmanat bine.

— Nu, mamă, de loc. Am discutat în liniște și înțelegere diferite afaceri. Tata e un om de o inteligență rară, pricepe îndată ce vrei să-i spui.

— Da, e foarte deștept, șopti Kestin. Dar pentru mine, bunătatea lui e încă și mai de preț. Nu există pe lume soț mai bun decît el, deși în anii grei, cînd muncea mult, aproape că nu-l vedeam. Nici nu știi ce rău îmi pare, Thomas, că va trebui să mă despart curînd de el.

— Ce vorbești mamă, arăți din ce în ce mai bine! strigă Thomas speriat. Doctorii spun că fleacul ăsta la inimă n-are nici o importanță. Peste o săptămînă, două o să fii zdravănă și sănătoasă.

Kestin îi zîmbi:

— Da, așa spun doctorii, dar ei habar n-au de nimic. Am o presimțire și știu că nu mai am mult pînă să-mi sune ceasul. Nu te necăji, băiatule, am trăit frumos alături de Greis.

Ochii lui Thomas se umplură de lacrimi. Ținuse totdeauna foarte mult la mama lui, cea bună și modestă și gîndul că s-ar putea s-o piardă în curînd îl neliniștea adînc. Thomas era fiul cel mai mare și își amintea ca prin vis de mica lor fermă de altădată, pe țarmul de vest, de odăile joase și de grajdul cald.

— Voi, băieții, să nu uitați niciodată că purtați numele cinstit al unui om de treabă, șopti mama.

— Nu, mamă dragă, niciodată, făgădui solemn Thomas.

La plecare, o sărută și porni spre automobil cu lacrimi în ochi. Era mișcat: ce frumos e să poți vorbi cu atîta seninătate despre moarte! se minuna el. Ta-

tăl lui e o personalitate mare și puternică iar mai-că-sa — o femeie excepțională. Dar ce cuvinte i-a spus soră-sa... ce expresii dezgustătoare... lui, care poartă numele cinstit al unui om de treabă. Și cu câtă răutate vorbea ! Dar ce să-i faci, așa e Sara. Asemănarea dintre ea și maică-sa e numai exterioară ; caracterul nu l-a moștenit.

Cînd ajunse aproape de oraș, Thomas fredona. Se gîndi că nu apucase nici să mănînce și că merita un dejun ușor după care să-și bage iar nasul în hîrtoage și să se țină de lucru. Nu poate să stea degeaba, e un mare om de afaceri și la urma urmelor este și el o personalitate importantă. I se prevestește un viitor luminos și fericit. A, da, țara e ocupată, trebuie să țină seama de asta, dar lucrurile se vor liniști, cu siguranță. Numai de s-ar ține bine, de ar profita cît mai mult de pe urma noii situații.

Thomas opri mașina în fața unui mic restaurant select. Era încă mișcat și în aceeași dispoziție plină de duioșie. Cînd chelnerul îi aduse homarul pe care-l comandase, Thomas îl privi și pe acesta duios. Crusta roșie contrasta atît de viu cu fața de masă albă ! Roșu și alb — minunatele culori ale vechiului Dannebrog¹.

CAPITOLUL XII

Firma „Klithord și Fiii” desfășoară o activitate intensă în Iutlanda de Nord

Veneau de departe muncitori tineri și bătrîni, în căutare de lucru. Unii veneau hăt, de prin Iutlanda de Sud, zilieri de la capătul lumii, din locuri uitate de Dumnezeu, unde nu mai găseau nimic de făcut ; veneau meseriași, șomeri de la orașe, șoferi care-și pier-

¹ Drapelul național al Danemarcei : o cruce albă pe un fond roșu (n. r.).

duseră slujba pentru că nu mai exista benzină. Către-
ierau țara în grupuri sau răzleți ; puțini erau cei care
nu fuseseră încă nevoiți s-o pornească de acasă.
Aproape toți aveau neveste și copii, care cereau de
mîncare ; viața era din zi în zi mai scumpă și ei au-
ziseră că aici toată lumea găsește de lucru.

Sau poate că la oficiul asigurărilor sociale, un func-
ționar spusese vreunui din ei că nu se vor mai plăti
ajutoare.

— Nu mai putem plăti ajutoare în vremurile astea
grele. Dacă lucrurile merg și mai departe tot așa, în
cîteva zile n-o să mai avem un ban în casă. Nu uitați
că sîntem o țară ocupată, trebuie să facem economii.
Totuși, acum mai puteți găsi de lucru.

— Unde ?

— La aerodrom. Se pare că acolo e nevoie de oa-
meni și că se plătește bine.

— Va să zică, vor să ne silească să muncim pentru
nemți ? Da ce, noi sîntem naziști ?

— Cine vă silește ? În țara noastră fiecare are
dreptul să facă ce vrea ; numai să nu calce legile,
se-nțelege. Știți asta tot atît de bine ca și mine. Dar
dacă vi se oferă de lucru, trebuie să acceptați, altfel,
pierdeți dreptul la ajutor.

— Dar nimeni nu ne poate cere să muncim pentru
nemți !

— Am primit o circulară... Ce să facem ? Și-apoi,
nu munciți pentru nemți, ci pentru firme mari daneze.
Imi pare rău că trebuie să v-o spun, dar altă ieșire
n-aveți.

Și bărbații se întorceau în cocioabele lor acoperite
cu paie, în odăițele lor sărăcăcioase, dîndu-și seama
că munca asta nu era pentru ei. Știașcă unii se
aveau bine cu nemții — moșierii cei trufași, negus-
torii fanfaroni, hoții, huliganii, ticăloșii și escrocii —
darăștia nu însemnau mare lucru pentru oamenii
cinstiți. Cîțiva avuseseră prilejul să ia parte la adu-
nările organizate de naziști și asta le fusese de ajuns.
Lepădăturile se scurgeau puhoi spre aerodromuri ca
să lucreze pentru nemți, dar asta nu însemna că
munca lor era cinstită.

Se îndreptau din nou spre oficiile de asigurări sociale din Silkeborg, Hobro, Hadsund sau Vard, din Brovst, Uldut sau Hals. De data asta însă, funcționarii nu mai stăteau la discuții; le comunicau scurt că șomerii nu vor mai primi ajutoare și că singurul lucru ce li se poate plăti e costul biletului pînă la locul de muncă. Cînd poți găsi de lucru, ce rost are să umbli fără nici o treabă?

Mulți strîngeau pumnii și băteau în ferestruica ghișeului; dar în zadar. Ei nu erau oameni mari. Aveau neveste și copii, pe care-i vedeau zilnic slăbind și ofilindu-se, scumpetea era tot mai înspăimîntătoare, banii se topeau și nu apucau să cumpere nimic cu ei. Cînd se adresau delegatului sindical, acesta ridica din umeri și răspundea pe un ton morocănos:

— E o porcărie, înțeleg. Vor să ne silească să muncim pentru nemți. Dar n-aveți încotro, trebuie să primiți, altfel cine știe dacă n-or să vă trimită în Germania. Tot e mai bine acasă.

— Dar ce, noi n-avem guvern?

— Nimeni nu știe încă ce socoteli au cei din guvern. Și ei au lațul de gît. Nici ei n-o să vă ajute. Mai bine duceți-vă la lucru.

Și iată că șuvoiul de șomeri se urnește spre Aalborg. Sînt toți cei ce n-au avut noroc să capete de lucru la exploatările de turbă sau în păduri, unde copacii se taie cu nemiluita; nemții au nevoie de lemn, chiar dacă e verde.

Oamenii se înghesuie în trenuri și în autobuse, merg cu bicicletele, pe jos sau în camioanele de ocazie, care vin spre oraș în convoaie. Și șoferii trebuie să trăiască. N-au benzină, dar au nemții și dacă marile firme binevoiesc să lucreze pentru nemți, de ce n-ar face-o un biet șofer?

Mai toată lumea capătă de lucru. Chiar și țăranii bătrîni, care de mult s-au lăsat de muncă, au auzit că se poate cîștiga la aerodromuri și nu s-au putut împotrivi ispitei, au venit și ei. Muncitorii veniți din orașele și din sate priveau tulburați la forfota ome-nească de pe întinderile uriașe: o armată întreagă de oameni cărau bușteni, se învîrteau pe lîngă mașini

și betoniere, mînuiau tot felul de instrumente; camioane grele alergau în toate direcțiile, maiștrii înjurau, și cîțiva nemți, cu priviri posomorîte, dădeau ordine. Avioanele nemțești semănau cu niște păsări apocaliptice. Pentru ele se construiau acum aerodromurile noi, să aibă de unde-și lua zborul ca să-și arunce ouăle purtătoare de moarte. Acolo, pe locul acela, de unde moartea avea să se înalțe în văzduh, era zarvă mare; danezi și germani strigau și înjurau, ici-colo se iveau santinele mute, atente, cu pușca la umăr. Muncitorii oftau și-și ziceau: „Da, urîță treabă, dar am fost siliți s-o facem. N-avem încotro, trebuie să muncim, nimeni nu ne dă de mîncare pe degeaba.“

Printre ei se aflau însă și șmecheri care știau să profite de împrejurări, angajîndu-se în două sau chiar trei locuri deodată. Lucrau cîteva ore într-un sector, apoi treceau sub un pretext oarecare în sectorul vecin, iar cei mai abili izbuteau să lucreze și în al treilea sector. Salariile pe care le încasau din trei locuri nu le rupeau buzunarele, iar de control nici nu putea fi vorba — nimeni nu avea timp pentru așa ceva.

Și apoi, cine să-i controleze și pentru ce? Munceau doar pentru victoria Germaniei, cheltuielile n-aveau nici o importanță; esențialul era ca totul să meargă repede. Cu cît mai multe nume figurau pe state, cu atît mai iute se termina lucrarea. Iar cînd puternicul Reich german va învinge, va restitui cu dobîndă banii pe care îi plătește acum Banca Națională a Danemarcei. Cea mai bună garanție e onoarea germană. De altfel, „Klithord și Fiii“ este o firmă daneză onorabilă și antreprenorii care lucrează pentru ea nu rămîn nici ei în pagubă. Controlul nu e prea sever, iar antreprenorii primesc cu atît mai mult la sută, cu cît e mai mare suma totală a salariilor pe care le plătesc.

Și printre șoferi erau destui șireți care-și făceau interesele. Aflaseră de la început că pentru transportul a două tone se plătește mai mult decît pentru transportul unei singure tone și acum falsificau cifrele care indicau capacitatea camioanelor. Pielea ție mai aproape decît cămașa. Banii curg gîrlă, de ce să nu

profiți de ocazie! Norocul îți suride atât de rar în viață când ești mic și neînsemnat.

Urișul aerodrom amintea de Klondyke, unde căutătorii de aur, escrocii și hoții roiau printre muncitorii cinstiți mînați de nevoi. Spre seară, puhoiul de oameni se îndrepta spre oraș. Muncitorii căutau pentru noapte un adăpost, pe care-l plăteau cu bani buni. Dormeau cîte doi-trei în niște chichinețe neîncăpătoare, în hambare transformate peste noapte în locuințe, în pivnițe și magazii, plătind pentru un metru pătrat mai mult decît dacă ar fi înnoptat la hotel „Phoenix”. Mîncau la birturi mici sau își găteau singuri și trimiteau acasă ce le mai rămînea din salariu. Dar scumpetea era fantastică în orașul acela, iar banii parcă se scurgeau printre degete.

Cine cîștigă bani mulți, trăiește ca bogătașii. Oamenii se îndreptau veseli spre marile restaurante, în care înainte nu pătrundeau decît moșierii de prin împrejurimi! Proaspeții îmbogățiți năvăleau în saloanele cu pereții aurii, unde cînta muzica și se auzea clinchetul paharelor cu vin. Erau afaceriști abili, care nu lăsau să le scape nici o ocazie de a-și umple buzunarele — antreprenori și șoferi, speculanți și negustori, angroșiști sau agenții lor, care ofereau consumatorilor tot felul de mărfuri, știind cît trebuie să ceară pe ele. În urma lor venea un puhoi de prostituate din Copenhaga, care auziseră că aici se descoperise o vînă de aur. Și zilnic soseau altele și mereu altele.

Ăsta era adevărul. Micul orașel din Iutlanda de Nord, care fusese pînă atunci un pașnic centru industrial și comercial, devenise în scurtă vreme o Sodomă. Pe străzi pășeau țanțoși ofițerii armatei de ocupație: se simțeau ca la ei acasă în protectoratul-model al Danemarcei, petreceau cu tot felul de femei prin restaurante, laolaltă cu speculanții, ba uneori pătrundeau și în familiile burgheze onorabile. La urma urmelor, dracu nu-i chiar așa de negru cum se spune! Toți nemții ăștia se poartă decent, cuviincios și plătesc totul — din miliardele contului de clearing.

Oamenii simpli înțeșteau pumnii. Dar trebuiau să tacă și să aștepte. Disprețuiau pe speculanții și pe îmbogății de război, iar pe soldații nemți îi ignorau, de parcă nici n-ar fi existat. Poporul îi întâmpina pretutindeni cu o răceală în care mocnea ura, și ori de câte ori Oberbaurat von Driberg observa acest protest mut, tresărea zicându-și: „O țară minunată, bogată; un popor de rasă ariană pură, dar lipsit de voință, un popor care și-a pierdut străvechea forță germanică. Și aici a prins rădăcini bolșevismul. Dar să avem răbdare, o să le venim noi de hac! Sîntem aici, aici o să rămînem și cînd va veni timpul, vom ști noi să facem educația acestor elemente descompuse“.

În fond, von Driberg nu avea nici un motiv să se plîngă. Avea o amantă, o blondă minunată, le tip arian. Era chelneriță la un restaurant și-l costa destul de scump, își spunea von Driberg, care era un neamț gospodar, ordonat și chibzuit. Pe de altă parte, însă, se găseau atîtea surse speciale de venituri că omul putea să-și permită să nu mai tremure pentru fiecare ban. Așa, de pildă, n-aveai decît să vinzi ceva benzină din depozitele organizației „Todt“. Nu era o operație absolut legală, se-nțelege, dar în vreme de război, ce mai contează un pic de benzină la un buget uriaș — o picătură într-un noian de apă! Von Driberg era plin de venerație față de Führer și era convins că e un om cu vederi largi care nu se uită la astfel de fleacuri.

Munca pe aerodromuri se desfășura în ritmul dorit. Ce oameni capabili sînt inginerii ăștia danezi! Ce bine își cunosc meseria! Cîștigă, e drept, mulți bani — se află unele lucruri... dar astea-s fleacuri, numai treaba să meargă. Iar cînd totul are să fie gata, va primi, poate, o răsplată frumoasă, o avansare, o decorație chiar. Și von Driberg trimitea scrisori lungi soției sale la München, în Hermann Göringstrasse, și-i povestea despre munca ce-i fusese încredințată în țara străină, de dorul lui de familie și de casă.

„Nu-ți fie teamă, dragă Magda, războiul se va sfârși în curînd și noi vom învinge. Heinz al nostru nu va apuca să-și servească patria cu arma în mînă în acest război. Cînd va împlini vîrsta cuvenită pentru această onoare, totul se va fi terminat. Mă gîndesc zi și noapte la tine și la copii, ori de cîte ori obligațiile mele îmi dau puțin răgaz. Heil Hitler...”

Dar sirenele urlau tot mai des și cît timp lătrau tunurile antiaeriene oamenii se grăbeau să se ascundă în adăposturi. Avioanele de vînătoare germane, care se înălțau pentru a apăra aerodromul, se prăbușeau în flăcări; bombele explodau cu bubuituri puternice. Case și vieți omenești erau distruse; englezii nu cruțau orașele pașnice și bombardau bisericile și spitalele.

Thomas Klithord nu putea suferi nopțile cînd trebuia să sară din pat, să-și pună paltonul și să coboare în adăpostul antiaerian al hotelului. Dar socotea că o datorie să vină cît mai des pe șantier: trebuia să supravegheze mersul lucrărilor și să discute cu nemții. Și Thomas nu era omul care să dezerteze de la datorie, chiar cu riscul de a-și strica somnul și de a-și primejdui viața.

CAPITOLUL XIII

In care prietenul nostru Thomas Klithord are diferite neplăceri. El dă însă dovadă, ca întotdeauna, că e un om de afaceri și că are mult simț practic

Două alarme aeriene — înseamnă că trebuie să te ascunzi de două ori în aceeași noapte în subsol — asta era prea de tot; și cînd în dimineața următoare omul de serviciu îi bătu în ușă, Thomas Klithord sări din pat, drăcuind. Cîteva clipe rămase încremenit în fața ușii, cu fața lipsită de orice expresie, cu mîinile

crispate nervos, pînă ce își dădu seama că nu era vorba de bombardament, ci de o deșteptare obișnuită într-o zi de lucru. Se îmbracă în grabă și îndreptîndu-se spre lift socoti că după o asemenea noapte cel mai nimerit lucru era să bea un coniac. O fi deschis barul?

Da, era deschis.

— Întotdeauna deschidem devreme cînd avem alarmă noaptea, explică barmanul. Thomas Klithord comandă un pahar mare de coniac și aprinse o țigară. Gustă — da, într-adevăr era bun coniacul; se servea numai vizitatorilor de soi.

Un om îndesat, de statură potrivită, intră în bar. Costumul de sport și fața roșie, bătută de vînturi, dovedeau că e obișnuit să întîmpine răsăritul soarelui la pescuit și că la o masă, între vînători, nu refuză un pahar de whisky de culoarea lemnului roșu. Îl salută cu glas tare pe barman și comandă un whisky. Deodată îl zări pe Thomas și fața lui deveni stacojie, de parcă l-ar fi lovit un atac de apoplexie.

— Jensen, nu vreau nimic, strigă el. Mă duc în altă parte. Trebuie să știi, Jensen, că nu beau whisky în societatea escrocilor și a speculanților de război.

Degetele lui Thomas Klithord se strînseseră în jurul paharului, în timp ce barmanul se frămînta fîstîcit în dosul tejghelei.

— Iertați-mă, domnule... se bîlbîi el. Vă rog...

— Nu ai ce să mă rogi, Jensen, urlă omul. E limpede. Nu vreau să rămîn în același local cu un speculant de război blestemat — cu directorul Klithord! Nu mai discut.

— Cine ești dumneata? întrebă, sufocîndu-se, Thomas Klithord. Ești beat sau ai înnebunit? Știi că pot să te dau în judecată pentru insultă, stimate domn?

— N-ai decît! Un individ de teapa dumatăle e în stare să arunce în închisoare un om cinstit! Speculantule!...

— Taci din gură! strigă Thomas. Eu mă supun ordinelor guvernului, sînt un bun danez, și nu un instigator beat...

— Ordinele guvernului... Te felicit, domnule speculant de război ! urla roșcovanul. Guvernul care i-a poftit pe nemți amabil, cu pălăria în mână să intre în țară și i-a întrebat : „Ce ordonați ?“ Ce n-aș da să te văd cu ștreangul de gît și pe dumneata și pe oamenii din guvernul dumitale. Adio — și dracul să vă ia !

— Cine-i ăsta ? întreabă Thomas Klithord, după ce domnul nepoliticos ieși trîntind cu putere ușa după el.

— Scuzați, domnule director, nu e prea zdravăn... explică barmanul Jensen și duse mîna la fruntea nădușită. A fost un incident penibil, îl rog pe domnul director să ne ierte, dar în vremurile astea... asemenea lucruri se întîmplă. Nervii, domnule...

— Cum îl cheamă ?

— A, e un bătrîn militar în retragere, vorbele lui nu-s luate în seamă, e cam țicnit, toată lumea-l știe. Mai doriți un coniac, domnule director, e de bună calitate, nu-i așa ? L-am adus special pentru restaurantul nostru, încă înainte de război.

— Cum îl cheamă ? fir-ai al dracului să fii ! tună Thomas Klithord și izbi cu pumnul în tejghea.

— Habar n-am, domnule director, vă rog să mă credeți, se scuza barmanul cu fața schimonosită de spaimă. E un bătrîn militar care vine din cînd în cînd pe aici și pe care-l socotim cu toții într-o ureche. Nu știu cum îl cheamă.

Thomas Klithord ieși furios din bar. Era limpede. Barmanul nu voia să-i spună numele pensionarului, de teamă ca nu cumva să-l dea pe mîna poliției sau a nemților. Asta era recunoștința pentru ajutorul pe care-l dădea guvernului un bun patriot !

Inima îi bătea cu putere ; își luă pălăria și haina și se așeză într-un fotoliu confortabil din holul hotelului, în așteptarea inginerului șef care trebuia să treacă să-l ia. Îndrăcită situație, afurisit oraș ! Din prima zi cînd sosise, observase că oamenii îl priveau insistent pe stradă, cu o căutătură ciudată și dușmănoasă, de parcă l-ar fi acuzat de cine știe ce crime

pe care nu se hotărau să le strige în gura mare. Idioții ăștia nu știu ce servicii aduce el patriei.

„O asemenea situație îți poate otrăvi viața, gîndea el. Rudele te insultă, orice bătăran nerușinat te scuipă. Pe de altă parte, însă, asta-i și soarta oamenilor politici de răspundere. Poporul e prost și nu înțelege că noi trebuie să facem anumite lucruri neplăcute pentru binele lui.“

Gîndul la stupiditatea iremediabilă a oamenilor de jos îl mai liniști puțin. Se simți din nou o personalitate plină de importanță, care întocmai ca și oamenii politici, poate să prevadă mersul evenimentelor. Există firește speculanți de război, oameni fără scrupule, care nu se gîndesc decît la interesul lor — nimeni nu-i cunoaște mai bine decît firma lui, care uneori este nevoită să aibă de-a face cu ei. Dar lor nu le-a cerut nimeni să intre în legătură cu ocupații, pe cînd el are directive precise din partea primului ministru.

Cînd sosi inginerul-șef, Thomas își recăpătase calmul. Era hotărît să nu povestească nimic despre întîmplarea neplăcută de la bar ; individul care-l insultase era desigur un nebun. Se sui în mașină împreună cu inginerul-șef.

— Urîtă noapte, Kos, făcu el. A trebuit să cobor de două ori în adăpost. S-a întîmplat ceva ?

— Prima oară nimic, dar la a doua alarmă a fost o luptă aeriană, îl informă inginerul-șef Kos, un om scund, cu o înfățișare energică. Un avion german a fost doborît. Dis-de-dimineață s-au trimis oameni, care să picteze pe sfărîmăturile lui semnele de recunoaștere englezești ! Prietenii noștri nemți vor să facă pe învingătorii.

— Da, nemții au mult spirit inventiv, consimți Thomas Klithord. Sînt sistematici și ordonați în propagandă.

— Cam exagerează — observă Kos — pînă și copiii de școală își dau seama de realitate. Idioții ăștia n-au nici o măsură. Drept rezultat, toată lumea e convinsă că au fost doborîte avioane nemțești, chiar cînd se întîmplă ca acestea să fie engleze.

— Oamenii sînt proști, declară Thomas Klithord cu o nuanță de melancolie în glas. L-ai citit vreodată pe Nietzsche ?

— Niciodată.

— Nici eu, dar îi cunosc ideile. El urăște gloata și susține că singura justificare a existenței ei este să joace rolul de fundal pentru marele izolat — supraomul. Pe zi ce trece, îmi dau tot mai mult seama că are dreptate.

Kos îi aruncă o privire piezișă pe sub sprîncene și zîmbi imperceptibil. Te pomenești că și foca asta tîmpită se crede supraom ? Și de ce nu ? Cînd îți petreci toată ziua pe aerodrom printre supraoamenii arieni, ajungi să te crezi asemenea lor !

Trecură podul păzit de santinelele germane și peste puțin ajunseră la aerodrom. Li se verificară actele la diferite posturi de control militar, și în sfîrșit mașina se opri în fața barăcii unde funcționa secția de desen tehnic și administrația firmei „Klithord și Fiii“.

— Ar trebui să luăm imediat legătura cu von Driberg, fu de părere Thomas Klithord.

— Să vizităm mai întîi șantierul și după aceea să-l invităm la un pahar de vin. Așa se poate discuta mai bine cu el.

— Cum vrei, acceptă Thomas Klithord.

Coborîră din mașină și o luară de-a lungul pistelor de decolare care se întindeau ca niște panglici strălucitoare pe iarba aerodromului. Vizitară barăcile pentru soldați, ridicate de firmă, și aruncară o privire în hangarele și în cazematele încăpătoare construite într-un timp record. Thomas Klithord se umfla în pene de mîndrie — era doar meritul lui și lucrarea era atît de solidă !

Uitase de întîmplarea de la bar și acum i se părea că săvîrșise un act de eroism, că e un supraom !

El conducea șantierul și supraveghea personal toate lucrările — avea și ajutoare bune, e drept, și-i da mîna să-i plătească gras. Dar opera pe care o realizase era măreață. Sub razele soarelui strălucea cel mai mare aerodrom din nordul Europei, care va

avea de jucat un rol în ceasul cînd se va hotărî soarta lumii. Thomas era în serviciul patriei sale. Conducea lucrările inteligent, cu prudență și dădea de lucru unui mare număr de oameni. Firma cîștiga bineșor din această afacere. De altfel, Thomas era destul de dibaci și ridica treptat sume mici din banii depuși la bancă, pentru ca decontarea finală să facă cît mai puțină vîlvă.

— Minunată lucrare, bombăni Kos și înjură. Păcat numai că sîntem siliți s-o facem pentru nemți. Gîndiți-vă numai cîte materiale de primă calitate au intrat aici — ciment, lemnărie, fier — fără să mai vorbesc de brațele de muncă. Am fi putut presăra cu clădiri întreaga Europă cu banii înghițiți de războiul ăsta afurisit.

— Da-a, îngîină Thomas. Dar războaie au fost și vor fi întotdeauna, e în firea lucrurilor.

— Poate că da, poate că nu. Și fiindcă veni vorba, știți că ne putem aștepta la neplăceri din partea autorităților daneze, pentru că am plătit unele materiale cu prețuri mai ridicate?

— Sigur că știu. Dar am fost nevoiți să procedăm astfel. Trebuia să ne procurăm aceste materiale.

— Și dobînzile?

— Dobînzile?

— Știți că pentru o parte din materialele livrate am obținut obișnuita bonificație — mai mare sau mai mică. Această reducere a fost în favoarea noastră?

— Dar în a cui vrei să fie? întrebă cam tăios Thomas Klithord.

— Vreau să spun că noi sîntem oarecum agenții nemților, adică încasăm atît la sută din prețul de cumpărare al materialelor. Prin urmare, bonificația pe care o obținem noi li se cuvine nemților și nu nouă. Iar dacă intră în casa firmei, înseamnă un cîștig în plus, pentru că de fapt materialele costă mai ieftin.

Thomas Klithord se întoarse spre el, surprins și ofensat.

— Ascultă Kos, ai muncit mult, te-ai surmenat și ești nervos. Ai muncit splendid, nimic de zis. Dar te rog să nu uiți că eu nu fac pungășii și că țin o

strînsă legătură cu persoanele cele mai competente din guvernul danez. Te rog să ții seamă de asta.

— Dar ce spune tatăl dumneavoastră?

— Îți atrag atenția o dată pentru totdeauna că bătrînul și scumpul meu tată s-a retras din afaceri pentru a se bucura de tihna pe care o merită. Eu singur port răspunderea firmei în vremurile astea grele.

— Bine, să nu mai vorbim despre asta.

Thomas Klithord clătină din cap cu amărăciune. Desigur, Kos nu era în apele lui, muncise prea mult și era obosit. Era aproape neurastenizat, dacă îndrăznește să vorbească astfel patronului său, care-l făcuse inginer-șef al firmei, care-i fixase un salariu mare și-i încredințase lucrările astea gigantice. Thomas simțea că-l cuprinde furia; ar fi trebuit să-l concedieze imediat. Dar își cunoaște prea bine meseria și firma s-ar descurca greu fără el.

— Desigur, dragă Kos, noi doi putem discuta deschis orice chestiune, declară el, și-l bătu prietenește pe umăr. Numai că dumneata trebuie să ai încredere în măsurile pe care le iau cînd e vorba de afaceri. Încrederea reciprocă este un lucru foarte important în vremurile astea grele pentru patrie. Trebuie să avem cu toții încredere unii în alții.

— Bineînțeles, răspunse cu răceală Kos. Doriți să vorbiți cu von Driberg chiar acum? Pot să-i telefonez și să-l rog să vină la mine la birou. Pe mine o să mă scuzați. Prefer să nu stau de vorbă cu acest ticălos, cînd nu e neapărat nevoie.

„Nu încape îndoială, e surmenat și nu-și poate stăpîni nervii, își spuse Thomas Klithord. Trebuie să-i dau un concediu, pînă nu se întîmplă cine știe ce nenorocire. În vremurile astea oamenii ar trebui să fie mai căliți. Noroc că eu sînt făcut dintr-un material rezistent, altfel mi s-ar fi putut întîmpla și mie una ca asta“.

Thomas se bucura gîndindu-se că are un organism atît de sănătos și de puternic. Intrară în birou și Kos îi telefonă lui von Driberg. Apoi inginerul scoase o sticlă de coniac, pahare și țigări și-și luă în grabă rămas bun.

— Vă aștept la secția de desen tehnic, sunați-mă când ați terminat de discutat.

Oberbaurat von Driberg sosi și se opri în prag; apropie călcâiele și-l salută pe Thomas cu mîna ridicată. Thomas Klithord ridică și el ușor mîna. Nu-i plăcea salutul ăsta nazist, dar nu putea să jignească sentimentul național al nemților și-apoi nu-l vedea nimeni.

— Dragă domnule director, dragă colega, mă bucur că vă văd din nou, declară von Driberg. Ați vizitat lucrările, sînt bine executate, nu-i așa? Aveți toate motivele să fiți mîndri, nici un inginer german nu ar fi lucrat mai bine și mai repede. Sîntem mulțumiți, foarte, foarte mulțumiți.

— Luați loc, dragă domnule Oberbaurat, îi invită Thomas Klithord și turnă coniac în pahare. Mă bucur că firma mea a corespuns așteptărilor dumneavoastră. Sper că mai luați un păhărel, vă rog!

— Cu plăcere, primi von Driberg, căutînd să-și înfunde cît mai comod în fotoliu trupul gras. În sănătatea Fűhrerului, a dumitale și a mea!

Se sculă în picioare, dete paharul pe gît și-l răsturnă cu fundul în sus, pentru a arăta că băuse după toate regulile etichetei germane. Se lăsă apoi din nou în fotoliu și-și aprinse o țigară de foi.

— Danezii îmi plac din ce în ce mai mult și sînt încredințat că anii aceștia vor crea legături indestructibile între noi, începu von Driberg, în timp ce Thomas Klithord umplea din nou paharele. Și știți la ce m-am gîndit? Ce-ar fi să sărbătorim terminarea lucrărilor?! Să facem un fel de serbare populară, cu crenvurști și bere pentru toți danezii și germanii care au lucrat pe aerodrom, cu discursuri, cîntece și veselie, ca între frați.

Înima lui Thomas Klithord începu să bată cu putere. Ce a mai scornit tipul ăsta afurisit? Dacă el, Thomas, organizează o astfel de serbare, se compromite definitiv. Și un copil ar înțelege asta și el trebuie s-o împiedice cu orice preț.

— Minunată idee, demnă de dumneavoastră, dragă domnule von Driberg, aprobă el prietenos.

Dar mi-e teamă că nu e încă vremea pentru așa ceva. Eu aş propune să ne limităm la o sărbătorire cu un caracter mai select și mai intim : să organizăm o festivitate la care să ia parte toți cei care au jucat un rol de conducere în aceste lucrări — atît germani cît și danezi. Firma mea va accepta bucuros să organizeze festivitatea.

Oberbaurat rămase pe gînduri. Dacă ar putea introduce în raport știrea că danezii au organizat o serbare în cinstea germanilor, ar produce o impresie favorabilă la Berlin. Poate că e o idee bună.

— Cu doamnele ? întrebă el.

„Ei, drăcia dracului ! înjură în gînd furios Thomas Klithord. Vrea să cheme și «saltele de campanie». Să-i fie de cap !”, dar cu voce tare spuse :

— Între noi fie vorba, domnule Oberbaurat, mi-e teamă că printre femei — atît cele germane cît și cele daneze — ar putea fi unele care să nu ne facă prea mare cinste, nici dumneavoastră, nici mie. Dar dacă dumneavoastră personal doriți să invitați o tînră doamnă, ne-ar face numai plăcere.

— Cu o singură condiție, dragă domnule director Klithord, obiectă von Driberg. Trebuie să ne faceți onoarea să ne prezentați soției dumneavoastră. De acord ? În felul acesta ne vom distra ca buni prieteni, deși într-un cerc foarte intim.

Thomas Klithord simți că-i vine rău — Margrette nu va accepta niciodată să vină, dar, în definitiv, le va putea aduce la cunoștință ea, bineînțeles cu părere de rău, că e bolnavă. Dădu din cap.

— Va fi o mare cinste pentru mine ; și acum, cîteva cuvinte despre afaceri, adăugă el. Am executat comanda și ne bucură faptul că sînteți mulțumiți. Dar, vă rog, să ne înțelegeți, domnule Oberbaurat, noi am adus la oraș un mare număr de muncitori și am dori să știm dacă mai aveți nevoie de ei și de serviciile firmei noastre. Sau, mai pe scurt, dacă veți mai avea nevoie de noi ?

— O, n-aveți nici o grijă, îl asigură von Driberg. Veți primi o mulțime de lucrări. Avem de gînd să transformăm țara dumneavoastră într-un pumn blin-

dat pe care să-l îndreptăm împotriva dușmanilor. Peste cîteva zile vă vom prezenta proiectele unor noi lucrări pe care am dori să le executați pe acrodrom, în vederea lărgirii lui și a construirii unor noi fortificații. Iar după aceea... ah, dragă domnule director, nici nu vă puteți închipui cît veți avea de construit pentru nobila noastră cauză!

Ridicărah paharele și le goliră din nou, privind-se prietenește în ochi.

4.

CAPITOLUL XIV

*În care se vorbește despre dificultățile familiare ale lui Thomas Klithord și despre
cheful din Aalborg, orașul păcatului*

Thomas Klithord prevăzuse că așa avea să se întîmple: Margrette refuză categoric. El adusese vorba despre asta într-o seară, după cină, cînd rămăseseră singuri în salonul locuinței lor din Amaliengade. Thomas aprinsese o țigară și sorbise din cafea socotind că venise momentul potrivit.

— Știi, dragă Margrette, am ceva de vorbit cu tine.

— Despre copii? întrebă Margrette, pufăind din țigară.

— Despre copii? S-a întîmplat ceva cu copiii? De ce crezi că vreau să-ți vorbesc despre ei?

— Ție ți se întîmplă adesea să uiți că ai copii. Bineînțeles ăsta nu e decît un amănunt neînsemnat. Dar aș vrea și eu să-ți comunic că nu sînt mulțumită de Gregers.

— Ce-i cu el? Nu învață?

— Drept să-ți spun, nu știu, asta îl privește, răspunse Margrette ridicînd din umeri. Dar are niște relații foarte ciudate, și uneori aduce tot felul de oameni în camera lui. Sînt tineri care nu par de loc din aceeași categorie socială ca noi.

— Aduce și fete? Nu? Dragă Margrette, băiatul și-a dat nu demult examenul de admitere și a intrat la politehnică. Acolo are prieteni care nu sînt poate pe gustul tău. Dar, ce vrei, un inginer tînăr trebuie să învețe să aibă de-a face cu tot soiul de oameni. Eu mă pricep în chestiile astea, crede-mă. Dar, ascultă, draga mea, eu am vrut să te rog altceva. Mi-ai face un mare serviciu dacă ai veni săptămîna viitoare la Aalborg.

— De ce? întrebă Margrette, mirată.

— Să vezi, nu știu cum s-a întîmplat, dar trebuie să organizez o mică petrecere pentru ofițerii și inginerii germani. Nu, nu te teme, sînt toți oameni decenti, culti, manierați. Am vorbit cu Torsten despre asta și e și el de părere că ar fi foarte bine ca tu să patronezi serata, în calitate de gazdă.

Margrette își privea soțul cu multă atenție. Își întorsese fața-i delicată spre el și sclipirea rece a ochilor ei nu-l slăbea o clipă. Ajunsese să-și cunoască soțul în cei douăzeci de ani de căsnicie și se întreba ce se ascunde îndărătul acestei propuneri. De ce insista așa, deodată, să vină și ea la petrecerea cu nemții? Pîna acum, Thomas fusese destul de rezonabil și se întîlnea cu ei numai în chestiuni de afaceri.

— Torsten și Sara merg și ei?

— Nu; oficial, Torsten nu e în conducerea firmei.

— Nemții vin cu soțiile?

Thomas tresări. Inteligența ei drăcească îl scotea întotdeauna din sărite. Cum de ghicise atît de repede!

— S-ar putea să vină și o doamnă.

— Nemțoaică? A, va să zică o „saltea de campanie“! Mulțumesc frumos, Thomas, foarte drăguț din partea ta că mă inviți la o petrecere atît de plăcută — îl ironiză ea — numai că eu nu țin să fac cunoștință cu această doamnă și nici cu prietenii tăi nemți.

— Refuzul tău mă pune într-o situație foarte neplăcută, bombăni el. E în interesul firmei să păstrăm cele mai bune relații cu afurisitul ăla de Oberbaurat.

— Atunci invită pe altcineva — îl sfătui ea cu răceală — de pildă pe Evelin. Vesela odraslă de brutari nu se teme de nimic, iar pe Johannes toată chestia o să-l lase absolut indiferent.

Thomas Klithord stinse țigara, dus pe gânduri. Își cunoștea bine soția și știa că dacă a spus o dată nu, era imposibil s-o convingi să se răzgândească. Pe de altă parte, era foarte periculos să-l indispuină pe von Driberg tocmai acum, când îi vorbise de noi comenzi importante. Margrette are dreptate; trebuie s-o invite pe Evelin. Nemților le e totuna dacă vine cu soția sau cu o rudă, principalul e să fie o doamnă bine, și Evelin știe să se descurce.

A doua zi dimineată, Thomas trecu pe la fratele lui. Johannes și Evelin își luau tocmai cafeaua de dimineată; el, în obişnuitul său costum de sport, ea — într-un capot luxos.

— Bună dimineată cumnate, ciripi Evelin. Ești așa de scump la vedere. Ia loc, să-ți aduc ceva de băut, prinde bine dimineata.

Îeși pe ușa sufrageriei fluturându-și capotul și se întoarse cu o sticlă și pahare. Thomas Klithord îi informă că, împotriva voinței lui, era silit să organizeze o serată pentru nemți și că, după multă coadă, se hotărîse s-o roage pe Evelin să onoreze serbarea, luînd parte la ea. Margrette, deși era o soție admirabilă, se lăsa greu cînd era vorba de așa ceva. Ce părere aveau Johannes și Evelin?

— Cum merg afacerile firmei? se interesă Johannes.

— Minunat, strălucit! Ne putem aștepta la beneficii uriașe anul ăsta, răspunse Thomas. N-aș putea spune însă că tu te spetești muncind pentru firmă, Johannes. N-ai mai dat pe la birou de cîteva luni.

— Păi, dacă bătrînul nu mai e pe-acolo, pentru ce să mai vin? declară Johannes. Sînt ocupat cu afacerile mele. Și nu știu ce aș putea face mai mult decît un simplu funcționar.

— Dar în calitate de coproprietar al firmei i-ai putea da Evelinei procura? întrebă Thomas Klithord.

Numai pentru o singură dată. Bineînțeles, aş fi încântat dacă ai vrea să vii şi tu.

— Eu am alte treburi. Dar nu am nimic împotriva ca Evelin să meargă cu tine.

În felul acesta totul era aranjat şi Thomas Klithord comandă telefonic un supeu la restaurantul „Ritz“. Dacă-i bal, bal să fie ! Alcătui chiar el meniul — ducă-se dracului banii, numai să folosească la ceva. Până acum avusese succese serioase şi bătrînul Greis ar fi rămas cu gura căscată dacă ar fi răsfoit registrele firmei. În cîteva luni Thomas câştigase mai mult decît câştigase bătrînul Greis în ani şi ani de zile.

Bătrînul Greis ! Gîndul la tatăl său trezea în el un simţămînt neplăcut. Din fericire, bătrînul vînduse hardughia aceea enormă de pe Hellerup şi-şi cumpărase o mică vilă confortabilă undeva, la dracu-n praznic, în Seelanda de Nord, aşa că se vedeau rar în ultimul timp. Dar odată şi-odată, Thomas va trebui să-i comunice cît câştigaseră, îndeplinindu-şi datoria faţă de patrie. Ce avea să spună oare bătrînul ? Thomas Klithord alunga acest gînd ; poate că totuşi va ieşi basma curată, cine ştie ? Bătrînul Greis ştiuse totdeauna să preţuiască banul.

Thomas fu nevoit să vorbească de cîteva ori la telefon cu aerodromul : trebuia doar să se intereseze, să aibă grijă ca toată lumea să capete invitaţii, să nu fie omis nici unul din reprezentanţii de vază. În toiul acestor pregătiri, primi într-o zi vizita lui Johannes.

— Eşti un oaspe rar, dragă Johannes, remarcă Thomas. S-a întîmplat ceva cu Evelin ? Nu poate veni la serata noastră ?

— Evelin nu se îmbolnăveşte niciodată cînd are prilej de distracţie, mormăi Johannes. Dar m-am gîndit şi am hotărît că e mai bine să vin şi eu.

— Poftim. Cînd te-am invitat, am avut impresia că nu-ţi face plăcere să iei şi tu parte la petrecere. Desigur, e chiar nimerit ca tu, în calitate de coproprietar al firmei, să reprezinţi...

— N-am să reprezint pe nimeni — îl întrerupse Johannes — dar am socotit că n-ar strica să fac cunoștință cu cîțiva nemți de-ai tăi. Avocatul meu, Seidelin — care, între noi fie vorba, e un mare ticălos — a avut o idee bună. A auzit că adunați aurul cu lopata și m-a sfătuit să viu și eu.

— Asta ai s-o constăți, dragul meu, după contul tău la bancă, la sfîrșitul anului, cînd o să facem bilanțul, se însuflește Thomas. Sîntem doar coproprietari ai firmei.

— Da, da, știu cît ești de capabil, recunosc Johannes. Tu faci însă numai afaceri mari, pe cîtă vreme eu sînt silit să lucrez pe o scară mai redusă. Seidelin mi-a propus să întemeiem o societate pe acțiuni; pentru asta vreau să merg la Aalborg să văd dacă nu cumva ne-am putea învîrți și noi de ceva. Aproape că ți-e necaz văzînd cum curg banii gîrlă pe acolo.

— Te-nțeleg, Johannes, dar din considerente pur practice numele de Klithord nu trebuie să figureze în societatea asta pe acțiuni.

— Firește că nu. Seidelin mi-a sugerat s-o numim „Pro Patria“, sau ceva asemănător. Mi se pare că ăsta-i un nume de țigară, dar n-are nici o importanță!

— Nici o importanță! E o idee excelentă! Prin urmare, vii și tu la mica noastră serată. Contez pe tine, Johannes! Ei, deocamdată la revedere, băiete.

Zilele treceau agitate, pline de griji — cîte nu are de făcut un mare antreprenor! Acum nu mai era vorba de construirea unor diguri, de proiectarea unor poduri de cale ferată sau a unor debarcadere, care cereau atîta muncă. Hotărît lucru, fiul lui Greis Klithord nu mai încăpea în cadrul strîmt al preocupărilor mărunte în care se scursese viața tatălui său. Acum se ridicau construcții mari, iar altele și mai mari se iveau la orizont. Întreaga țară se îmbrăca în fier și beton, transformîndu-se într-o gigantică fortificație militară — și această sarcină uriașă trebuie s-o ducă la bun sfîrșit el, Thomas Klithord.

Chiar în seara în care sosiră la Åalberg, Thomas, Johannes și Evelin, însoțiți de câțiva funcționari superiori ai firmei, se îndreptară spre aerodrom, pentru a lua parte la o scurtă ceremonie.

Nemții și inginerii danezi se aliniază la capătul dinspre miazăzi al pistei de decolare nr. 1, pe a cărei ultimă porțiune betonul abia fusese turnat. Cu un aer întunecat, inginerul-șef Kos, înmână în tăcere lui von Driberg o pecete frumos poleită cu aur. Acesta o luă și cu gesturi solemne, deși cu respirația cam greoaie, o apăsă pe ultima porțiune a cărării betonate. Apoi se întoarse spre un soldat cu baioneta la armă, i-o luă din mână și zgârie pe betonul încă moale inițialele sale și o zvastică. Lucrarea fusese executată de danezi, dar purta pecetea nemților...

Von Driberg se îndreptă și-și începu discursul. Vorbea sacadat, cu o voce stridentă, de parcă ar fi citit un ordin de zi la o paradă militară.

— Comanda noastră a fost executată cu trei zile înainte de termenul stabilit, zbiră el. Asta înseamnă că victoria noastră finală a fost grăbită cu trei zile. Prin atacurile sale aeriene înverșunate, dușmanul a încercat să împiedice și să întârzie construcția, dar bravura germană și sentimentul datoriei care i-a însuflețit pe danezi au dus-o la îndeplinire cu demnitate. Clipa solemnă a inaugurării pistei de decolare de o sută de mii metri pătrați, cea mai mare din întreaga Europă, a sosit. Rezultatele au întrecut așteptările noastre cele mai îndrăznețe, și, exprimându-mi credința față de Führer, mulțumesc colaboratorilor mei și firmelor daneze care au executat atât de bine lucrarea. Mulțumesc îndeosebi șefului onoratei firme „Klithord și Fiii“ Thomas Klithord — adevărat arian prin destoinicia și punctualitatea sa. Heil !

Nemții ridicară mâna și strigară : Heil. Von Driberg se întoarse și, în fruntea suitei sale, porni spre automobile. Întreaga adunare se îndreptă spre „Ritz“, unde fusese pregătit supeul de gală.

— Ciudat, observă Evelin în mașină, adresându-se lui Thomas. Printre nemți sînt cîteva figuri simpa-

tice. Cine-i individul acela înalt, puțin încovoiat, care stătea în spatele lui von Driberg ?

— E Funke, consilier în construcții, om capabil, dar ciudat. Și bea, de stinge. De altfel, mai toți nemții beau.

— E, probabil, efectul războiului asupra nervilor, îi compătimi Evelin. N-aș putea sta la masă lângă el ?

— Locul tău e între el și von Driberg, o informă cumnatul ei. Iar eu voi avea cinstea să stau lângă femeia aia care se culcă cu von Driberg. De s-ar termina o dată ; chestia asta nu mă încântă de loc, Evelin, crede-mă.

— Ar trebui să te bucuri, Thomas, îngînă Evelin cu o voce îngerească. Pe lângă Margrette, asta e o mare distracție pentru tine. Când te culci cu soția ta trebuie să ai senzația că te culci cu *Cartea albastră*¹. Cred că tu ai avea mare nevoie de o „saltea de campanie“.

— Evelin, asta-i prea de tot ! se indignă Thomas Klithord. Trăim vremuri grele și la serbarea de astă seară nu trebuie numai să glumim și să ne amuzăm, ci să fim prudenți și să păstrăm o disciplină de fier. Te rog să fii cuminte, Evelin, și să nu uiți nici o clipă că reprezinți poporul danez.

Invitații soseau la restaurantul împodobit ca de sărbătoare. La început, nemții și danezii formară grupuri separate, dar chiar după primul cocktail gheața se sparse. Mici conversații se înfiripau, ca între buni colaboratori, deși aparțineau unor națiuni diferite. Numai inginerul-șef Kos stătea indispus într-un colț. Thomas Klithord se apropie de el.

— Ei, dragul meu, îl chemă el. Acuma că lucrarea e gata, cred că ai nevoie de un concediu. Ai muncit intens, în condiții grele, odihnește-te serios, ca să ne putem apuca de alte lucrări.

— Adică de altă speculă de război, răspunse posomorît Kos. N-are rost să-mi aruncați priviri atît de furioase, am lucrat cu tatăl dumneavoastră și sînt

¹ Culegere de documente diplomatice. In text : persoană foarte distinsă și înfumurată (fig.) (n. r.).

obișnuit să spun verde adevărul. Ceea ce facem noi e o porcărie...

Thomas Klithord se depărtă de Kos profund jignit — auzi dumneata, te apropii de un om care mănâncă din pîinea ta, vrei să-i faci un bine, și cînd colo el îndrăznește să te jignească. În orice caz, bietul Kos e bolnav, se vede de la o poștă că s-a scrîntit. Îi trebuie un concediu și o gratificație, să se ducă deocamdată la țară, la iarbă verde. Fără bestia asta nu poți să faci un pas.

Ușile spre sala în care era pregătită masa se deschiseră și în fața oaspeților se iviră lucruri delicioase. Gustări reci, dispărute de la izbucnirea războiului, apărură ca prin farmec. Biftecuri uriașe se întreceau cu homarii roșii, boboci de rață fripți așteptau pe platouri. Șuncă, pateu de ficat, salate, somon afumat și lipari... Parcă însuși marele artist al lumii își dăduse osteneala să zugrăvească acest tablou pentru fiii săi. Cele mai variate feluri de mîncare și sclipirea șirurilor de pahare de cristal te îmbiau, pline de promisiuni.

— Ah, ce țară minunată ! oftă von Driberg. Pînă la urmă am să ajung un devotat patriot danez. Dragă domnule Klithord, dați-mi voie să vă prezint pe dumneavoastră și pe prietenii dumneavoastră, doamnei care mi-a făcut cinstea să accepte să mă însoțească. Fräulein Frieda !

Frieda „Grasa“, cum i se spunea de obicei la biroul unde servea, se mai șlefuiise puțin. Avea părul ondulat, pieptănat în jurul obrazului în tot felul de inele și buclisoare ; pentru a-i da nuanța de blond cu adevărat ariană, îl vopsise într-un galben de culoarea șofranului. Purta o rochie lungă, trandafirie și Evelin o privea încîntată.

— Doamne, e superbă, îi șopti ea lui Thomas Klithord. Nu mi-am închipuit niciodată că pot exista fete așa de frumoase. Margrette n-are nici un haz pe lîngă ea !

— Încetează, Evelin, se enervă Thomas. La seara asta trebuie să păstrăm o atitudine demnă de

noi, danezii. Te rog să te porți așa cum se cuvine să se poarte o doamnă din înalta societate.

Se așezară la locurile lor. Von Driberg, foarte bine dispus, o conduse la masă pe Evelin. Funke îi urmă, tîrîndu-și melancolic picioarele. Thomas Klithord oferi galant brațul grasei Frieda, făcîndu-i semn lui Johannes să ia loc de cealaltă parte a acestei spe-rietori. Thomas rosti cîteva cuvinte de salut, după care chelneri îndemînatici începură să ofere oaspeților bunătățile de pe platouri și să le toarne bere și rachi u în pahare.

— Adevărata țară a Chanaanului, se entuziasmă von Driberg, unde curg din belșug laptele și mierea și unde sînt atîtea femei frumoase ! Ah, țiparul ăsta afumat, scumpă doamnă, numai pentru el ar merita să duci un război mondial ! Și rațele, și somonul roșu, și rachiul ăsta excelent ! Vă asigur că nu cunosc nici o altă țară atît de minunată și sînt fericit că mă aflu aici.

— Rămîne de văzut dacă și noi sîntem tot atît de fericiți, răspunse Evelin cu o voce gîngășă de ciocîrlie, care nu semăna de loc cu vocea ei obișnuită.

Von Driberg îi aruncă o privire cam mirată, dar în același timp rece și cercetătoare. Evelin avea brațe rotunde, sîni frumoși și un nas obraznic. Nu semăna de loc a bolșevică, avea o înfățișare foarte apropiată de idealul feminin arian, poate chiar mai mult decît frăulein Frieda.

Conversația era veselă, însuflețită. Frieda îi explica lui Thomas și lui Johannes că are nevoie de o haină de blană, fiindcă în Danemarca e frig iarna. Logodnicul ei îi făgăduise să-i cumpere una — atunci s-o vedeți pe Frieda !

— Hai, luați puțin somon, trîncănea ea într-una. Nu există nimic mai gustos decît somonul și mai bun ca sărutarea.

Gustările reci fură înlocuite cu mîncăruri calde.

— Ah, ce minunat e totul ! șopti von Driberg și-și deschise un nasture al uniformei. Ce țară, ce țară bogată și primitoare ! Aveți fripturi grase, sosuri gra-

se, femei bine hrănite și pe deasupra tuturor acestor splendori, vechiul Dannebrog...

Se servi supă, foarte piperată, cu o spumă albă ca zăpada, de frișcă bătută, apoi patru chelneri adu-seră un mistreț fript. Trebuia stropit, desigur, cu sherry, vin roșu, șampanie.

— Ah, mistrețul a fost vînat pe teritoriul rezervat scumpului nostru prieten Schimmelmann, exclamă von Driberg, agitîndu-și mînuțele scurte. Vreau să vă povestesc ceva despre mistreți, scumpă doamnă. O patrulă a noastră, formată din patru inși, a fost atacată lîngă Hurup de niște mistreți, care au pus-o pe fugă. Mistreții au trecut așadar la ofensivă și ai noștri au luat-o la sănătoasa. În schimb, acum îi mîncăm noi pe ei. Heil, Heil, Heil !

Se servi șampania și Thomas Klithord se ridică oftînd ca omul prea sătul. Cuvîntarea lui trebuia să fie plină de adevărată demnitate națională.

— Doamnelor și domnilor, începu el. Vă mulțumim pentru încrederea și pentru sentimentele prietenești pe care le-ați manifestat în cursul colaborării noastre. Această încredere reciprocă a fost trăsătura caracteristică a întregii noastre activități și de aceea rezultatele ei au fost strălucite. Ne bucurăm că sînteți mulțumit de noi, domnule Oberbaurat von Driberg. Dați-mi voie, vă rog, să închin paharul în cinstea tuturor colaboratorilor noștri.

Am făcut față cum se cuvenea și cu demnitate, gîndi Thomas Klithord, așezîndu-se pe scaun. În aceeași clipă von Driberg sări în sus parcă împins de-un resort.

— Îi mulțumesc domnului inginer Klithord precum și celorlalți domni care au lucrat pentru noi. Principalul pentru noi e nu numai faptul că o muncă mare, eroică, a fost dusă la bun sfîrșit, ci mai ales gîndul că două națiuni prietene au izbutit prin eforturi comune să atingă rezultate atît de mărețe. Condițiile au fost grele, lucrarea pe care trebuia s-o executăm prezenta, poate, un interes limitat pentru danezi. Totuși, dragii mei colaboratori danezi și germani, s-a văzut că, în scurtă vreme, noi n-am mai fost două

națiuni, ci o singură familie unită de ingineri și arhitecți. Țelul nostru comun este să ne îndeplinim obligațiile în condiții optime. Să bem pentru munca noastră, pentru colaborarea noastră armonioasă! Îi rog pe compatrioții mei germani să ridice paharul și să bea împreună cu mine pentru colegii și prietenii noștri danezi!

Cupele de șampanie zăngăniră în această zi solemnă. O clipă, figura palidă, mînioasă a lui Kos, trecu prin fața ochilor lui Thomas, reamintindu-i că inginerul are nevoie de concediu. E bolnav, sau, cine știe, a înnebunit! Thomas o observă pe Evelin ciocnind paharul cu o grație feminină fermecătoare cu Baurat Funke, de parcă ar fi uitat de tot ce era în jur. Drace, ce o fi găsit la nemțoiul ăsta alcoolic și smîntit? E drept că Johannes e un... În clipa aceea Thomas o auzi jubilînd pe Frieda cea grasă: „Și toate astea în cinstea noastră, ura, ura, ura!”

Se servi desertul: înghețată în flăcări cu madera de prima calitate și cafea cu coniac. O masă de gală impecabilă, distinsă și demnă. Nu mai rămînea decît să se împartă modestele daruri. Thomas Klithord îl luă deoparte pe von Driberg și-i înmîină un pachetel mic, dar greu.

— În amintirea colaborării noastre prietenești, scumpul meu Oberbaurat, șopti el amabil. Un portțigaret, un fleac...

Von Driberg desfăcu pachetelul și examinează cadoul cu satisfacție. Era un portțigaret de aur, a cărui valoare o aprecie la repezeală, cu toate că băuse o cantitate serioasă de rachiu și șampanie.

— Mulțumesc, dragă prietene — făcu el înduioșat — îl primesc ca o amintire din partea unui admirabil coleg și a unui nobil popor de origine germanică, de care ne leagă o soartă comună. Mulțumesc, mulțumesc, n-am să uit niciodată această dovadă a prieteniei noastre!

Se îmbrățișară frățeste. Apoi Thomas Klithord se apropie de Baurat Funke.

— Un mic suvenir în amintirea colaborării noastre, domnule Baurat, rosti Thomas cu un ton, fără să

vrea, ceva mai respectuos de cum i se adresase lui von Driberg. Funke era doar nebun și pe deasupra băuse zdravăn.

Funke desfăcu pachetul și zări un portțigaret de aur. Vinele frunții i se umflară deodată.

— Dracu să vă ia! — urlă el — pleacă de aici cu asta!

— Dar nu-i decît o mică atenție, explică Thomas, încurcat.

— Ia-o de aici, ticălosule, îl repezi Funke și-i întoarse spatele. Oare în țara asta nu sînt decît trădători?

„Și-a ieșit din minți, își spuse Thomas Klithord. E complet nebun. Dar ce-i cu Evelin? De altfel văd că și Johannes s-a dezlănțuit...”

Se servi whisky, băutura aceea aurie, minunată, singura care justifica întrucîtva existența dușmanului de moarte — Anglia. Și în timp ce licoarea dăătoare de viață spumega în pahare, Johannes Klithord se apropie de Frieda și începu cu ea o lungă convorbire în legătură cu... blana.

CAPITOLUL XV

Thomas Klithord se scoală din somn cu o violentă durere de cap, dar trebuie să se ducă la un dejun de afaceri. Fratele său ia parte la un alt dejun de afaceri, în timp ce Evelin nu are nimic comun cu aceste probleme

„Cum o să pot suporta toate astea? se întrebă Thomas Klithord, deșteptîndu-se către amiază în patul larg și moale de la hotel. Muncesc ca un animal de povară și cred că mi-a crescut tensiunea. Ce serată! Dar în vremurile astea grele fiecare trebuie să-și facă datoria.”

Făcu un duș, bău un pahar mare de coniac și se simți oarecum înviorat. În general, cu toate că tre-

cea prin atîtea, capul îi era destul de limpede și asta era esențialul. Urma să dejuneze cu von Driberg și trebuia să fie cu ochii în patru. După ce se îmbracă, bătu la ușa lui Johannes și a Evelinei, care se sculaseră de mult. Johannes părea cam turtit, băuse nu glumă cu „salteaua de campanie“! În schimb Evelin era proaspătă ca un trandafir dimineața.

— Din păcate, nu pot lua dejunul cu voi. Am de discutat niște afaceri cu von Driberg și cu el, cel mai nimerit lucru e să vorbești între patru ochi, la un pahar de vin. Nu vă supărați, dar vă dați seama că e de datoria mea s-o fac. Vă dau cuvîntul meu de onoare că nu-mi face nici o plăcere să stau la masă cu banditul ăsta nazist.

— Nu-i nici o supărare, Thomas, îl liniști Johannes. Am și eu niște treburi urgente. Ți-am vorbit despre societatea pe acțiuni „Pro Patria“; acum sînt lămurit, știu ce am de făcut.

— Și tu, dragă Evelin, ce ai de gînd să faci în timpul ăsta?

— O, mă descurc eu și fără voi, n-avea grijă, sînt obișnuită să rămîn singură, ciripi Evelin. Am să vizitez orașul; sau, nu știu, poate că am să mă culc din nou, astă noapte ne-am întors așa de tîrziu. Eu propun ca fiecare să facă ce vrea, să nu depindem unii de alții.

— Ești rezonabilă ca întotdeauna, încuviință Thomas. Pot să-ți comunic că aseară ai avut mare succes. Von Driberg mi-a mărturisit că ești excepțional de frumoasă, că ești un fel de zeiță pe care ar dori nespus de mult s-o îmblînzească.

— Ah, ce animal dezgustător, ce s-a mai ghiftuit aseară! exclamă Evelin, ofensată. Nimeni n-o să mă îmblînzească. O să rămîn așa cum sînt, cu toate că nu-i prea ușor pentru cine intră în familia voastră.

— Evelin! se revoltă Johannes.

— Taci din gură, Johannes! îl opri Evelin. Vedeți-vă de treburile voastre importante, cu plec.

Își puse paltonul, mormăi un fel de bună ziua și ieși. Thomas își luă prietenește rămas bun de la

fratele lui și coborî la restaurant. Se înțelese cu chelnerul ca nimeni să nu-l deranjeze cît timp va fi cu oaspetele său și comandă un dejun copios. Peste cîteva minute coborî von Driberg într-o dispoziție excelentă. Thomas izbuti cu greu să-i evite îmbrățișările în fața chelnerului :

— Mulțumesc, dragă domnule director, pentru încîntătoarea seară de ieri, despre care am și trimis un raport la Berlin, exclamă von Driberg. Noi, național-socialiștii, băgăm groaza-n dușmani, dar sîntem întotdeauna credincioși prietenilor noștri. Seara de ieri a fost o consfințire a înțelegerii noastre frățești, Dumnezeu să pedepsească Anglia — nu-i așa, domnule director ?

— O, firește, îngînă încurcat Thomas.

— Se pregătesc evenimente importante, prea stimatul meu prieten și aliat, evenimente mult mai importante, care vor uni întreaga lume. Sub conducerea Fűhrerului și mînați de național-socialism, noi, germanii, vom supune întreaga lume. Ce planuri crezi că are Fűhrerul în privința Rusiei ? Ți închipui că va admite ca bolșevismul să stăpînească un spațiu geopolitic atît de mare ? Fii sigur, scumpul meu *von Klithord*, că Fűhrerul nu va tolera una ca asta...

— Ce-ați spus ?! Eu nu sînt nobil ! observă Thomas Klithord.

— Asta n-are nici o importanță, nici una, declară neamțul desfăcînd larg brațele. O să fii și nobil ! Cînd armatele noastre invincibile vor face ca național-socialismul să triumfe, fiecare arian adevărat, care a sprijinit măreața noastră cauză, va primi aceleași titluri ca orice nobil german de viță veche. Dar, iertați-mă, nu găsim aici nici o băutură demnă de niște oameni ca noi ?

Thomas Klithord observă deodată că von Driberg era beat turtă și se întrebă dacă are vreun rost să vorbească cu el despre noile contracte. Dar poate că tocmai acesta era momentul potrivit. Și înainte de război, în viața de afaceri dineurile jucaseră un

rol hotărîtor ; noile împrejurări nu păreau să fi micșorat cu nimic acest rol.

— Există o doamnă, pe care o stimez și o iubesc foarte mult — e vorba de Fräulein Frieda — mărturisii von Driberg. Pe de altă parte, cumnata dumneavoastră a trezit în mine o puternică pasiune. Cred că v-ați dat seama, domnule von Klithord, că am un suflet sensibil, un suflet de aur, și că în același timp sînt un temperament al Renașterii. Ce părere aveți, oare pot să găsesc înțelegere, mă pot bizui pe un fel de cont clearing în această privință ?

— Cred că va fi greu, nespus de greu, domnule Oberbaurat, răspunse Thomas Klithord, roșu de mînie.

— N-am putea oare învinge această greutate ? întrebă prietenos von Driberg. În orice caz, ceva de mîncare și mai ales ceva de băut nu ne-ar strica. Ei ! voi culii danezi, mișcați-vă ! strigă el.

Chelnerul cu toată suita lui de ajutoare se grăbi să pună masa. Se serviră scrumbii sărate, dulci și murate însoțite de rachiu rece de la gheață. Și în timp ce comesenii se îndopau cu porții zdravene din toate aceste bunătăți, chelnerii aduseră dejunul — era o privesc minunată în stare să încînte ochii oricui. Dar von Driberg privi cu scîrbă platourile încărcate și se răsti la chelner :

— Chelner, înțelege o dată pentru totdeauna că un adevărat german e sătul de veșnicii voștri homari. Eu știu ce urmăriți : vreți să ne înghițim, o dată cu ei, neînvinsa noastră forță militară. Se sculă cu greu de pe scaun și încercă să-și tragă stiletul de la cingătoare, hotărît să-l distrugă pe bietul chelner. Vreau cîrnați ! urlă el. Bunii noștri cîrnați germani ! Să-mi aduceți cîrnați ! Dacă nu, te trimit în fața tribunalului militar, ai înțeles, timpitule !

„Ei drăcie, se-ngroașă gluma ! gîndi Thomas Klithord. Animalul nu s-a trezit încă după supeul de aseară, oferit de mine“.

Făcu cu ochiul chelnerului, care tremura ca varga, și se sili să zîmbească.

— Aduceți cîrnați, comandă el. Și o sticlă de șam-

panie. Și aveți grijă să nu între nimeni. Avem de discutat chestiuni importante.

Cîrnații fură aduși numaidecît; erau de toate soiurile: de Bavaria, de Frankfurt, afumați, de porc, de sînge, negri, vînătorești — într-un cuvînt, toate soiurile de cîrnați pe care o țară mică le putea oferi cu modestie unui învingător. Von Driberg aruncă o privire de comandant de oști asupra mesei care gemea sub greutatea lor, dăduu satisfăcut din cap și adormi. Cu sfortări unite, chelnerul și Thomas Klithord îl cărară pe ușa din dos a hotelului și-l suiră în mașină.

— La aerodrom, porunci Thomas Klithord șoferului. Răspunzi de el.

După ce mașina dispăru, își șterse sudoarea de pe frunte și strînse mîna chelnerului livid.

— Să nu scoți un cuvînt despre ce ai văzut, îi atrase atenția. Noi danezii trebuie să ne ajutăm unii pe alții la nevoie.

Chelnerul vîrî în buzunar hîrtia de o sută de coroane.

— Desigur, domnule director, confirmă el. Vremurile astea sînt deopotrivă de grele pentru noi toți. Trebuie să dăm dovadă de tact și de pricepere.

— Ai dreptate, încuviință Thomas și urcă în odaia lui. Era mort de oboseală.

În acest timp, Johannes Klithord prînzea cu Frieda și cu fratele ei, Egon, la văduva lui Anders Jensen. Găsiseră un colțisor plăcut în încăperea joasă a micului restaurant și consumau cele două feluri de mîncare de-a dreptul din tigaie. Nu li se servise nimic extraordinar, dar mîncau cu poftă. Frieda cea grasă sorbea tocmai resturile de sos cu lingura.

— Tare-mi place sosul, declară ea. Mă îngrașă, dar ce să fac.

— Ei, parcă tu te îngrași din sosuri, făcu Egon cu familiaritate.

— Tacă-ți fleanca, prostuțule, rîse Frieda. Acum n-ar mai trebui decît o cafea și un păhărel. Ei, ce se aude cu haina de blană?

Egon se încruntă și se făcu că nu auzise observația lipsită de tact a soră-si. Își întinse picioarele lungi, învelite în jambiere, și-și descheie haina, scoțînd la iveală insigna nazistă.

— Vezi tu, din cîte am înțeles, cred că domnul știe ce spune. Am lucrat la aerodrom și în alte părți și am învățat și eu cîte ceva. Dacă vă gândiți la o mică afacere, domnule, ne putem înțelege. Vă pun la dispoziție tot felul de posibilități, la alegere; dumneavoastră n-aveți decît să le finanțați.

— Eu mă gîndesc la ceva serios, rosti Johannes rezervat.

— Mă rog, am și ceva serios, recunosc Egon fără să mai stea pe gînduri. Mie mi-e totuna, eu pot face față oricărei afaceri. Din moment ce Frieda vă recomandă, sînt de acord să lucrez cu dumneavoastră și puteți fi sigur că n-o să vă înșel. Dacă vreți să știți cine sînt, întrebați pe oricine despre Egon. Întrebați-l pe Jul din Villestrup, e unul de-ai noștri. Cînd trec pe la el, îmi strigă: „Heil, băiete, ce mai faci?“ Așa-i strigă și lui Fritz și celorlalți. Mă cunoaște și contele Stimmelmann din Lindborg și alții. De-aia sînt eu pentru național-socialism, fiindcă îi împrieteneste pe oameni.

— Ia mai încetează și tu cu politica, îl opri Frieda. Mai bine am cere să ne aducă o cafea. Ai o țigară, Egon?

Li se servi cîte o cafea, și cîte un păhărel mic de coniac. Frieda ceru lichior și țigări. Învăluit în roto-coale de fum, Johannes cîntărea cu grijă situația. Egon? Un aventurier! Iar Jul și Stimmelmann nu fac doi bani! Niște naziști și nimic mai mult. Niște tipi care fac pe grozavii cu cizmele lor înalte dar habar n-au de afaceri. Individul are însă relații cu nemții.. Asta-i lucrul de căpetenie.

— Dumneata ce crezi, cam ce-am putea face? întrebă Johannes.

— Să vă explic: rețelele de camuflaj ar fi afacerea cea mai potrivită, răspunse Egon fără să stea pe gînduri. Dacă aveți capital ca s-o punem pe roate, putem face parale bune.

— Dar ce sînt alea rețele de camuflaj ?

— Sînt niște rețele pe care sînt desenate tot felul de fleacuri și cu care se acoperă hangarele, tunurile antiaeriene și așa mai departe. Cînd piloții englezi privesc de sus sau vor să fotografieze construcțiile, nu văd decît o pajiște întinsă. E o invenție grozavă și cum rețele din astea sînt puține, se poate cîștiga frumos la ele.

— Dar în afacerea asta e nevoie, probabil, de tot felul de mașini care costă scump ?

— Pe dracu ! Angajăm zece femei și le punem la treabă. Bani nu ne trebuie decît pentru local, materiale și salarii.

— Dar putem încheia un contract și începe lucrul ?

— Negreșit. Asta-i treaba Friedei, nu degeaba s-a născut ea pe Vesterbro. Nemțoiul ăsta — Oberul — e nebun după ea. Îl învîrtește pe degete cum îi place ; și-apoi lui ce-i pasă — doar nu plătește el.

Johannes Klithord reflectă serios, bîndu-și coniacul. Firește, putea investi bani, suma nu era prea mare. Numai că în primul rînd avea nevoie de garanții pentru contract.

— Da-a, făcu el, într-un tîrziu. Sînt de acord ca societatea pe acțiuni „Pro Patria“ să înceapă să fabrice rețele de camuflaj, dacă marfa asta e cerută. Cît despre cheltuieli, am putea face față. Numai că înainte de toate, trebuie să încheiem contractul. Și apoi să căutăm, se-nțelege, un local.

— Perfect. De contract o să se ocupe Frieda, eu găsesc localul. De multă vreme am pus ochii pe casa lui Hedegaard din Nørresundbyn, are o poziție excelentă. Dar cum rămîne cu Frieda și cu mine ? Noi ce cîștigăm din treaba asta ?

— Dumneavoastră ce pretenții aveți ? întrebă prudent Johannes Klithord. Firește, indivizii ăștia își cereau și ei partea.

— Eu m-aș mulțumi cu postul de director, declară Egon.

— Dar tu ai avut o condamnare, se sperie Frieda.

— Ce vorbești, fetișo, asta s-a lichidat demult și onoarea mi-a fost reabilitată. Am aranjat asta cu

Prütz de la Terndrup¹. E un om excepțional, un suflet nobil și, dracu să-l ia, e singurul judecător de ispravă. Dacă facem vreo pozna, nimerim la Terndrup. Acolo n-o să ne meargă prea rău. Cît despre Frieda, cred că ea ar putea fi șeful producției sau... cum îi mai zice. E îndemînatică, să știți.

— Ia taci din gură! făcu Frieda, revoltată.

— Ei, desigur, o să se găsească ceva și pentru ea. La fața locului lucrurile se aranjează mult mai ușor. Pentru moment Oberul e beat mort și o să mai zacă o zi, două după serata voastră, iar cînd s-o dezmetici, Frieda o să se țină de capul lui pînă reușim să încheiem contractul. Eu am să iau toate informațiile necesare. Am un prieten care cunoaște rostul, așa că o să facem o afacere grozavă.

— Și cum rămîne cu haina de blană? întrebă Frieda.

— O să ai și blană, îi promise Egon. Fii pe pace, fiecare lucru la timpul lui.

— Între timp eu am să mă interesez de latura tehnică și comercială a chestiunii, hotărî Johannes Klithord. Mîine o să stăm de vorbă mai pe larg. Mai bem ceva?

Da, Egon și Frieda erau de acord — și în felul acesta, „Pro Patria“, societate de mare utilitate socială, luă naștere pe o bază destul de bine stropită.

Evelin se apropie de pod, unde o aștepta o mașină mică. Funke deschise portiera și Evelin se furișă repede înăuntru. Trecătorii priveau furioși mașina nemțească și pe doamna care se suise în ea: „O saltea de campanie!“

— Ce furioși se uită la mine, făcu cam emoționată Evelin. Fac oare ceva rău? Ce credeți?

— Au dreptate, răspunse Funke. Sînt danezi cinstiți și ne urăsc. Dacă fiicele lor s-ar fi încurcat cu niște nemți, le-ar fi alungat din casă. Aștia nu sînt naziști, nici speculanți de război! Poate că sînt chiar bolșevici și urăsc răul.

¹ Inchisoare din Copenhaga (n. r.).

Evelin îl privi cu coada ochiului. Oare nu era beat individul ăsta ciudat? Băuse toată seara, dar vinul nu mai avea efect asupra lui... De altfel, Thomas spunea că Funke e totdeauna cherchelit. Ei și, n-are decît, în orice caz, chiar cînd e beat e mai simpatic decît toți ceilalți la un loc, cînd sînt treji.

Funke conducea mașina cu iuțeală, dar sigur, și frînă brusc în fața unei femei bătrîne care traversa încet strada. Bătrîna le aruncă o privire mînioasă și Evelin îi ghici gîndul: Muiere nemțească? „Saltea de campanie!”

— Unde mergem? întrebă Evelin.

— Aș vrea să ieșim din oraș, cît mai departe de aerodromul ăla blestemat și de compatrioții mei dezgustători, cît mai departe de familia voastră de escroci. Dumneata ești un om cinstit, deși te străduiești să joci un alt rol. Îmi placi.

Evelin încercă să-și amintească o frază ironică și spirituală în limba germană, dar nu-i veni nimic în gînd. În fond, asta n-avea nici o importanță. Vesela și vorbăreata fiică de brutar simțea că neamțul acesta urît, care declarase pe un ton destul de nepoliticos că-i place, făcea să-i bată inima.

Funke fredona ceva, de parcă ar fi fost singur în mașină.

— Mi-e tare foame, declară Evelin, cînd ajunseră la oarecare depărtare de oraș.

— Danezilor le e totdeauna foame, constată Funke. Și dacă nu le e foame, le e sete.

— Am impresia că nici nemților nu le displace să mănînce și să bea bine, observă ea cu malițiozitate.

— Compatrioții mei se simt victorioși și se reped la toate; pesemne așa li se cade cuceritorilor. De altfel, scumpă doamnă, aseară ați nimerit în mijlocul unei bande de criminali, nu în mijlocul unor germani adevărați. Vă rog să credeți că germanii cinstiți se află azi în temnițe, în lagărele de concentrare, în emigrație și în ilegalitate, dacă n-au fost îmbrăcați pur și simplu în uniforme militare și siliți să-și îndeplinească așa-zisa datorie față de

patrie. Astăzi e o rușine să fii german, dar cred că nici danezii cu care avem noi de-a face nu sînt mai buni. M-am convins că nu-s cu toții decît niște tîlhari care ne ajută să vă jefuim țara.

— Ești foarte aspru și foarte răutăcios, remarcă Evelin.

— Și în plus mai sînt și beat. Ce să facă omul în vremurile astea, nu-i rămîne decît să bea. Situația e disperată și va fi și mai rea dacă vom învinge.

— Ești sigur că veți învinge?

— Nu știu, sper că nu, dar mult sînge se va vărsa înainte de înfrîngerea noastră. Șefii noștri sînt niște criminali, niște gangsteri odioși, niște cîini turbați.

Evelinei îi plăcea glasul lui, plin de ură și de mînie. Nu-i nimic dacă bea. Cînd se gîndește că un om capabil e silit să facă războiul și încă pentru Hitler, ce grozăvie! Deși Evelin nu-și bătuse nicodată capul cu politica, știa ce înseamnă nazismul — lagăre de concentrare, prigonirea evreilor...

Se opriă în fața cîrciumioarei lui Stevring și coborîră din mașină. Apariția lor stîrni groază printre cei de față. Cîțiva bărbați, care ședeau la mese cu halbele dinainte, holbară ochii la uniforma lui Funke, iar fata care servea dispăru să cheme ajutor. În clipa următoare apărură un chelner.

— Am dori să mîncăm ceva, declară Evelin.

— Poftiți, vă rog, încoace, îi invită chelnerul. Aici veți fi mai liniștiți.

Îi conduse într-o cameră mare, goală, și Evelin comandă un dejun frugal.

— Rachiu! ceru Funke.

— Dar nu prea mult — adăugă Evelin — nu uita că trebuie să conduci mașina.

— Fii liniștită! Sînt periculos numai cînd nu capăt o porție destul de mare.

— Dar de ce bei atît de mult? întrebă Evelin și privi cu duioșie fața lui de cal, brăzdată de zbîrcituri.

— Pentru că mă simt vinovat, răspunse Funke. Dar cum să înțelegi asta dumneata, o femeie frumoasă, o daneză? Pentru că sînt un intelectual laș

și prost care a acceptat porcăria asta, care nu a luptat împotriva răului, atunci cînd mai era timp. Pentru că am trădat ceea ce nu trebuie să trădezi niciodată. Și beau pentru că nu-mi rămîne nimic altceva de făcut. Cum aș putea suporta altfel? Închiuie-ți numai ce înseamnă să ai ca șef direct un ticălos ca von Driberg! Un vierme umflat, o nulitate care nu pricepe nimic din ceea ce face: și acest desenator, care avea un post oarecare într-un birou de construcții, s-a ridicat cu ajutorul partidului nazist. Dar cine-i de vină că ticăloșii se află în posturi înalte, pe care au pus mîna prin mită și prin protecții politice? De vină sîntem noi, tehnicienii calificați, care-i sprijinim. Fără cunoștințele și experiența noastră ei nu fac doi bani. Și dumneata, scumpă doamnă, mai întrebă de ce beau.

Funke se înfierbîntase. Evelin îi luă mîna și o mîngîie ușor.

— Imi plăci foarte mult. Nu-i nimic că bei, împrejurările sînt de vină, vorbi ea. Ești ca un cal bun, inteligent, care și-a mușcat zăbala și a luat-o la fugă fiindcă oamenii l-au necăjit; așa trebuie. Mie îmi plac foarte mult caii...

CAPITOLUL XVI

*Ne apropiem de sfîrșitul unui an care a adus
profituri mari speculanților de război, precum
și celor două onorabile firme — „Klithord și
Fiii” și „Pro Patria”. Să ne oprim puțin asu-
pra afacerilor lor, după care să facem cunoș-
tință cu niște împrejurări dureroase, cînd ne-
vestele iau atitudine împotriva soților și copiii
împotriva părinților*

Îndată ce-și primi botezul juridic și confirmarea din mîinile avocatului Seidelin, societatea pe acțiuni „Pro Patria” luă o frumoasă dezvoltare. Respectul lui Johannes Klithord față de ticălosul de

Egon crescuse în mod considerabil: flăcăul avusese într-adevăr o idee bună. Acum conducea grupul de muncitoare, care făceau rețele de camuflaj într-o magazie mare din Nörresundbyn. Devenise director, iar Frieda își primise blana drept răsplată pentru sprijinul acordat întreprinderii cu ajutorul lui von Driberg. Știa că Egon e un escroc și că bagă în buzunar o parte din salariile muncitoarelor. Pentru Johannes Klithord esențialul însă era că întreprinderea aduce beneficii serioase, iar de rest nu se sinchisea.

Johannes venea cu regularitate la Aalborg, pentru a controla mersul întreprinderii. Străbătea atelierul în care munceau femeile pentru niște salarii de nimic și uneori intra la Frieda, care „lucra“ și ea acolo, fără ca cineva să știe exact cu ce anume se ocupă. Era, desigur, o pungășie, dar atîta timp cît ea figura ca angajată a firmei, se putea conta cu siguranță pe comenzi și contracte avantajoase, în timp ce concurenții, care încercaseră să pună pe picioare întreprinderi asemănătoare, nu ajunseseră la nici un rezultat. Johannes oferise cîteva dineuri copioase în cinstea lui von Driberg, a lui Egon și a Friedei. Așa cereau afacerile. Altfel nu se putea — carul neuns stă pe loc.

Evelin îl însoțea pe Johannes ori de cîte ori pleca la Aalborg și asta îi dădea de gîndit: ce se întîmplase cu muierea asta îndrăcită? Fusese totdeauna într-o ureche, dar, din păcate, el fusese prea tînăr ca să-și fi dat seama cînd, cu mulți ani în urmă o întîlnise pe Evelin în brutăria unde își desfășura cu iscusință farmecele. Acum ea îl repezea ca o pisică turbată.

Să se fi îndrăgostit oare de deșiratul și înăcritul ăla de Baurat Funke, sau e o iresponsabilă? Cînd Evelin declarase cu aerul cel mai nevinovat din lume că dorește să meangă cu el la Aalborg, Johannes Klithord o privise bănuitor. Cînd ajunseră acolo, nu se interesă cîtuși de puțin de afacerile firmei, ci-l înștiință tam-nesam că pleacă la plimbare și se înapoie la hotel seara tîrziu. Era inutil

s-o întrebe unde a fost. Evelin nu răspundea, iar Johannes putea să-și închipuie ce voia.

Nu e bine ca o gîscă proastă să stea degeaba ; și Evelin nu avea niciodată nimic de făcut ; cu atît mai puțin acum, cînd băiatul lor Kristian, un copil nesuferit, intrase intern la un pension din Birkeröde.

Noroc că afacerile merg strună și la Aalborg, se consola Johannes Klithord, îndreptîndu-se ca de obicei, o dată pe săptămînă, spre casa muzicantului Madsen de pe Hestrupsveg. Mulți făceau afaceri strălucite în epoca aceea, deși mai erau cîțiva idioți care nu știau să-și vadă de interese. Pentru adevărații oameni de afaceri însă era o epocă de aur.

Doamna Madsen, care fusese și înainte cocotă și care acum devenise fără îndoială o „saltea de campanie“, îi deschise ușa, cu un zîmbet amabil.

— Poftiți, domnule director. Soțul meu e acasă.

Madsen ședea la masa de scris, cînd Johannes intră în odaie și dădu din cap, fără să se ridice de pe scaun. De la o vreme, purta la butonieră insigna nazistă și devenise foarte bățos.

— Cum merg treburile, Madsen ? întrebă Johannes Klithord. Ce-ar fi dacă am cerceta împreună socotelile ?

— Bine, dar pentru ultima oară. De-acum înainte vă rog să faceți singur treaba asta, eu nu mai am timp.

— Dar ce s-a întîmplat ? Nu cumva ai fost numit în garda regală ?

— Nu, răspunse Madsen cu un aer important. Numai că chestiile astea au început să mă obosească. Vezi, domnule director, eu nu mai doresc să mă îmbogățesc din sudoarea poporului. Nu mai vreau nici să muncesc pentru alții, e timpul să vă încasați singur dobînzile cămătărești, ocupația asta nu e pentru mine.

Ei, va să zică și Madsen s-a ținut, dacă refuză să-și facă datoria. Asta te demoralizează. Zău așa.

— Și ce ai de gînd să faci, Madsen ? se interesă Johannes.

— În primul rînd, sînt şeful secţiei de propagandă a organizaţiei partidului naţional-socialist din cartierul nostru, explică Madsen. Şi asta e o misiune importantă, vă rog să mă credeţi. Lucrurile merg din ce în ce mai bine. S-a terminat cu plutocraţii şi cu comuniştii, în curînd vom lua noi puterea şi atunci are să înceapă marea epuraţie, ţineţi minte lucrul ăsta.

— Şi din ce ai să trăieşti ?

— Păi, să vedeţi, eu sînt totodată şi furnizor al autorităţilor de ocupaţie şi în această calitate am perspective mari. Flăcăii noştri germani au o mulţime de nevoi şi eu am să le procur de toate. Am treabă pînă peste cap, nu mai am vreme şi pentru chestiunile dumneavoastră. Am să încep să călătoresc prin toată ţara. Poftiţi chitanţele pentru banii împrumutaţi. toate sînt în perfectă ordine, banii sînt depuşi la bancă. Sînt un om cinstit, după cum ştiţi, domnule director.

Îi întinse un teanc de hîrtii pe care Johannes le cercetă cu atenţie. Nu prea avea încredere în muzicantul Madsen, dar totul părea în ordine. Mai rămăseseră nişte dobînzi şi dobînzi la dobînzi neîncasate, dar de asta va avea grijă Seidelin. Cu cămătăria puteai face parale frumoase, totuşi era un fleac în comparaţie cu celelalte. Poate că era mai bine că se întîmplase aşa. Dacă răuvoitori ar fi aflat condiţiile în care împrumuta el bani, ar fi putut folosi acest amănunt împotriva lui şi Thomas s-ar fi înfuriat.

— Bine, bine, Madsen, nu-i nimic, îţi mulţumesc pentru colaborare şi-ţi urez mult noroc, rosti împăciuitor Johannes. Eşti un om capabil, ai o soţie deşteaptă şi sînt încredinţat că ai să ai succes.

— Să bem un porto la despărţire, propuse galant Madsen.

Johannes acceptă, sticla şi paharele apărură pe masă şi doamna Madsen umplu paharele.

— Îţi doresc succes, Madsen, închină Johannes. Nu ştim ce întorsătură au să ia lucrurile în vremurile astea grele, dar voi fi fericit să colaborăm şi

altădată împreună. În sănătatea dumitale, îți doresc noroc în noua activitate.

— Vă mulțumesc foarte mult, domnule director, răspunse Madsen. Ciocniră. Madsen avea o ținută oarecum militărească, se vedea că venea des în contact cu ocupanții. Soția lui surîdea cu amabilitate; era limpede că familia Madsen își punea mici speranțe în viitor.

Johannes Klithord trecu pe la biroul său de apartamente închiriate, unde totul mergea ca pe roate; îi făcu o vizită și lui Seidelin, care avea de asemenea numai vești bune pentru el, apoi se îndreptă spre casă. Evelin ședea la masa de scris și scria o lungă epistolă.

— Cui scrii? întrebă el.

— Amantului meu.

— Ascultă, Evelin, de la o vreme ai început să te exprimi prea liber, o muștră Johannes posomorît. Ai uitat de tot că în fața altarului ai făgăduit să-mi fii o soție credincioasă.

Evelin îl privi mirată, apoi izbucni în rîs. I se părea că Johannes și altarul domnului sînt noțiuni absolut incompatibile.

— Privește situația cu simplitate și cu calmul tău obișnuit. Îi scriu unui om care mi-e foarte scump, dar asta nu țe privește cîtuși de puțin. La urma urmelor, nu există nimic comun între noi doi.

— Ești soția mea, mormăi întunecat Johannes.

— Soție — e un cuvînt cam nepotrivit pentru relațiile dintre noi, declară Evelin. Sînt pur și simplu o femeie care ți-a plăcut cînd ai intrat într-o brutărie și pe care ai cumpărat-o, cum ai cumpăra o prăjitură. Dar să nu-ți închipui că îți aduc vreo vină, Johannes. Numai eu sînt vinovată, din păcate; eu am fost aceea care m-am vîndut.

— Dacă n-ai fi măcar atît de vulgară...

— Știu că sînt vulgară. Ești liber să hotărăști dacă vrei să trăiești mai departe cu mine sau să divorțezi. În orice caz, eu scriu scrisori cui îmi place și mă întîlnesc cu cine doresc. Nu mai vreau să fiu prăjitura pe care ai cumpărat-o.

Pentru Johannes era limpede că relațiile dintre ei ajunseseră în faza în care ar fi fost nevoie de avocat. Dar el era om de afaceri, nu jurist. Știa că poate să arunce în stradă un șomer, care n-are cu ce-și plăti chiria, dar se îndoia că ar putea să-și gonească soția legitimă fără ca ea să-i ceară jumătate din averea pe care el o agonisise cu atîta trudă. Mare tîmpit fusese că nu făcuse o convenție matrimonială cînd se însurase cu Evelin.

— O să reluăm acest subiect, cînd ai să fii mai liniștită, hotărî el și ieși din odaie, trîntind ușa. Ce dracu, doar el era stăpîn în casa asta !

Thomas Klithord se înapoie de la birou foarte bine dispus. În sfîrșit, aranjase totul cu autoritățile de ocupație. Construcția aerodromului de la Karup era o lucrare uriașă. La birou toată lumea muncă fără preget, pentru a satisface dorințele nemților. Luă masa cu familia în sufrageria confortabilă și bău un pahar de vin roșu delicios, după biftecul foarte bine fript. Noua bucătăreasă era o adevărată comoră, își merita pe deplin salariul pe care i-l fixase.

Copiii pleacă ; Thomas rămase cu Margrette, într-o stare de spirit dintre cele mai plăcute. Lumina era blîndă, fotoliul comod, țigara bună și cafeaua tare ; e foarte adevărat, familia este temelia pe care se clădește orice viață socială sănătoasă.

— Avem de discutat lucruri foarte serioase, încep Margrette, întrerupîndu-i gîndurile.

Thomas simți o oarecare neliniște. Ce i-a trăsnit iar prin cap nevastei sale ? Il condamnă că a luat asupra-i o muncă în folosul patriei ? Trebuie să înceapă o discuție lungă pe această temă ?

— Ce s-a întîmplat, draga mea ? întrebă el.

Ea se ridică de la locul ei, luă un pachet de cărți și-l puse în fața lui pe măsuta joasă și rotundă. Thomas se uită la copertile lor simple și încep să citească numele autorilor și titlurile volumelor : Marx, Engels, Lenin, Stalin, Plehanov, *Cursul scurt de istorie a P.C. (b) al U.R.S.S., Manifestul comunist*. Printre ele era și o broșurică cenușie, jerpelită. Tho-

mas o deschise și citi : K. K. Steinke, *Linii pure, Reflecții*.

— Ce colecție ! exclamă el mirat, răsfoind broșura. În orice caz, Steinke e un om cumsecade, ideile lui pot fi împărtășite de orice cetățean conștient de răspunderea sa față de societate. L-am întâlnit de câteva ori, e un om de o inteligență remarcabilă și foarte vie, un stîlp al societății ; cîștigă destul de bine, atît ca om politic cît și ca director al uzinei de creolită... Ei drăcie, ia uite ce scrie ! Ascultă !

Și citi cu glas tare :

„Faptul că parlamentarismul nu e un bine ci un rău — necesar, poate, deocamdată — este confirmat de bucuria aproape nemărginită cu care îl privesc chiar cei mai oportuniști dintre politicienii social-democrați. Lucrul acesta se explică prin tactica lor, pentru promovarea căreia sistemul parlamentar deschide un cîmp vast de activitate — căci în parlament se pot face intrigi și tot felul de sforării, se pot juca comedii și rosti discursuri — tactică ce le permite să substituie cu ușurință țelurilor clasei muncitoare propriile lor țeluri...”

— Și uite ce scrie mai departe, Margrette...

„Într-adevăr, e extrem de caracteristic faptul că, în condițiile conștiinței politice nedezvoltate a clasei muncitoare și a puternicei influențe a liderilor oportunismului asupra maselor, parlamentarismul — acel parlamentarism care prin conținutul său se potrivește mai bine unei monarhii constituționale conservatoare, adică unei autocrații capitaliste mai pronunțată — este proclamat drept factor revoluționar, progresist, potrivit idealului clasei muncitoare care tinde să se elibereze. Parlamentarismul — strajă a libertății individuale ! Sistemul de reprezentare limitat — apărător al libertății poporului ! Atotputernicia liderilor — purtătoare a elanului revoluționar ! Ședințele Riksdagului ¹ și buletinele de vot — temelie a statului. Ti-

¹ Parlamentul danez (n. r.).

rania partidului social-democrat și spiritul de clică — calea spre libertate ! Doamne, cât sînt de naivi oamenii și cât de mult merită să fie înșelați !“

Zvîrli broșura furios.

— Dacă mi-ar fi spus cineva că Steinke a scris așa ceva, i-aș fi răspuns că e un mincinos și un calomniator, recunosc el. Totuși, pe copertă e numele lui, broșura a apărut în 1915.

— Din fericire, azi e dată uitării, zîmbi Margrette. Doamne, Thomas, cîteodată ești naiv ca un copil. Prietenul tău, domnul Steinke, și-a trăit demult perioada de frămîntări furtunoase. Astăzi, parlamentarismul și autocrația capitalistă — așa, pare-mi-se, numește el societatea noastră democratică — au în persoana lui cel mai vajnic apărător ; astăzi el se adapă cu cea mai mare plăcere din fîntîna în care a scuipat odată. Așa e lumea, așa sînt oamenii, așa sîntem toți.

— Dar există valori culturale pe care trebuie să le păstrăm și să le cinstim, declară Thomas.

— Firește. Și domnul Steinke le-a găsit, ridicîndu-se pînă la treapta cea mai înaltă a societății. La fel ca Steinke procedează toți cei care vor să-și facă o situație.

— Ești de un cinism îngrozitor, Margrette. Uneori îmi face impresia că ești un fel de Forsten cu fustă. Voi, ăștia, care coborîți din vechi familii burgheze sînteți atît de pervertiți, încît uneori mi se pare că nu mai credeți în nimic ! În vinele noastre curge încă sînge de țărani, și noi știm ce are valoare și ce nu.

— Poate că ai dreptate, răspunse ea, zîmbind ușor. Putem discuta concepțiile noastre, însă cu altă ocazie. Acum mă interesează mult mai mult părerea ta despre biblioteca pe care am descoperit-o în odaia lui Gregers.

— Ce spui ? se miră Thomas.

— Ți-am mai vorbit despre oamenii suspecti care vin la el și care nu par să-i fie colegi de facultate ; mai degrabă par a fi tineri muncitori. Și pentru ce crezi tu că citește astfel de cărți ? Mă îndoiesc că la

Institutul politehnic se studiază operele lui Marx, Lenin și Stalin.

— Crezi că a devenit social-democrat, sau, poate, chiar comunist?

— Măcar de-ar fi numai social-democrat! Social-democrații sînt astăzi oameni cumsecade. Ei nu citesc cărți din astea smintite, comuniste... și în vremuri atît de periculoase!

— Ai dreptate, Margrette, nu încape nici o îndoială, aprobă Thomas Klithord, adînc zguduit. Dacă s-ar zvonii că fiul lui e comunist, cine știe ce urmări ar putea avea pentru firmă. În chestiile astea, cu nemții nu-i de glumit. Cu evreii și cu comuniștii nu se împacă ei cu nici un chip. Atunci, după tine, ce-i de făcut? întrebă el.

— Mai întîi trebuie să vorbim cu băiatul. Și dacă vedem că e ceva serios — căci s-ar putea să fie doar o izbucnire copilărească de romantism — atunci cel mai bun lucru e să-i schimbăm mediul pentru un timp. Din păcate, nu-l putem trimite în străinătate, dar ar fi bine să plece măcar din oraș, fiindcă aici e influențat spre rău. Ce-ar fi, de pildă, să-l trimitem la școala superioară de la Askov. Se spune că profesorii sînt de familii bune și bine pregătiți.

— În orice caz, în primul rînd să stăm de vorbă cu băiatul. E acasă?

— Mi se pare că da.

Margrette sună. Jupîneasă se ivi respectuoasă în prag.

— Spune-i, te rog, domnului student că dorim să stăm de vorbă cu el, îi comunică Margrette.

Așteptară în tăcere. Thomas Klithord era încruntat. Nu era de glumit. El, om serios, conștient de răspunderea sa față de stat, tocmai el să aibă un fiu comunist care vrea să răstoarne ordinea socială, împreună cu muncitorii ăia cu șepci! Cîte n-a făcut el pentru copii! A muncit ca un cal de povară! Fir-ar a naibii de treabă, asta i-a mai lipsit! O să-i arate el mucosului!

Gregers intră ; era un tânăr înalt, cu părul blond deschis. Zări imediat cărțile de pe masă și, înțelegînd despre ce era vorba, hotărî să aibă o atitudine demnă și să-și apere convingerile. Știa că tovarășii săi îi privesc pe intelectuali cu compătimire și îngăduință. Era momentul să dea dovadă de tărie de caracter.

— Ați vrut să vorbiți cu mine? întrebă el politicos.

„Trebuie să-l zăpăcesc, să-l iau prin surprindere, își propuse Thomas Klithord. Ca și băieții cînd se încaieră pe stradă : cum îl cuprind pe adversar de mijloc, e un fleac să-l ridice în sus și apoi să-l trîntească la pămînt“.

— Ce înseamnă astea ? urlă el și izbi cu pumnul în pachetul de cărți. Faci pe comunistul ?

— De ce începi așa, îl opri Margrette fără să ridice glasul. Gregers e un om în toată firea și putem vorbi cu el calm, ca niște oameni cu judecată. Șezi, băiete. Am văzut cărțile astea în camera ta și m-am speriat rău. De ce citești astfel de lucruri ? Există destule cărți bune și folositoare, citește-le pe acelea. Noi nu vrem să te constrîngem, dar am văzut multe-n viață, avem mai multă experiență și dorim să-ți dăm un sfat, Gregers.

— Îți mulțumesc, mamă, pentru delicatețea ta — zîmbi Gregers — dar prefer să-i răspund întîi tatei. Eu nu mă joc de-a comunistul și nu sînt comunist, sînt încă prea puțin pregătit pentru asta. Cred însă că comuniștii au dreptate și citesc cărțile astea pentru că în ele găsesc răspuns la întrebările ce mă frămîntă, în timp ce cărțile burgheze folositoare, despre care vorbești tu, nu-mi dau acest răspuns.

Thomas Klithord sări ca mușcat de șarpe. În casa lui să tolereze asemenea vorbe din partea fiului său ! ? Asta-i prea de tot ! Ce-și închipuie mucosul ăsta ? Crede că părinții săi, care se bucură de respectul tuturor, nu știu din cine e formată această pleavă a societății, cine sînt ticăloșii care sparg geamurile și se joacă de-a comuniștii ?

— Ascultă, tu să nu-ți închipui că sîntem niște idiști ! urlă el, fără să dea atenție privirilor dojenitoare ale soției sale. Știm noi ce e comunismul mai bine decît tine.

— Se poate, făcu Gregers. Atunci, explică-mi...

„Ce obraznicie ! se-nfurie și mai rău Thomas Klithord. L-au stricat de tot aștia cu șepcile !“

— Nu mai avem ce discuta, îl întrerupse el. Cine te întreține ? Din ce ai să trăiești, dacă te aruncăm în stradă ?

— Ajunge ! făcu Margrette și se sculă în picioare. Du-te în camera ta, am să vin să-ți vorbesc. Știi doar că tata se enervează ușor pentru orice fleac.

— Tata are dreptate, astea nu sînt fleacuri, declară Gregers, se întoarse și ieși din odaie.

— Ești imposibil, Thomas, suspină Margrette, după ce ușa se închise încetișor în urma fiului lor. Englezii susțin că omul devine un adevărat gentleman abia la a treia generație. Tatăl tău e un om minunat în felul lui, tu ești un bivoli, dar Gregers are un calm și o stăpînire de sine de gentleman. Nu ți-a spus nici un cuvînt tare, dar mă tem că ai stricat totul cu grosolănia ta plebeiană.

— Da, sînt un om simplu, dar știu și eu ce înseamnă dreptul și morala și n-am să tolerez în casa mea nici un fel de imoralitate, tuna și fulgera Thomas Klithord. Totul are o limită. Și tu, văd că iei partea netrebnicului ăsta, e limpede.

— Asta o crezi tu ; din păcate, el e prea inteligent ca să-și închipuie același lucru, oftă Margrette. Mă duc la el să încerc să repar ce ai stricat tu din prostie.

Se ridică aruncînd o privire disprețuitoare soțului ei. Dar Thomas Klithord nu băgă de seamă, căci pornise în grabă spre sufragerie, să bea un pahar de whisky tare. Toată buna dispoziție i se stricase. Tatăl său era un ramolit care nu-l înțelegea, soția o aristocrată, iar fiul lui cel mare... Ah, fiul lui ! Thomas dădu pe gît jumătate din paharul de whisky curat și se mai

liniști. Totul se va aranja, Margrette e atît de deșteaptă.

Margrette deschise ușa de la camera fiului ei. Gregers era culcat pe divan, cu ochii în sus. Se așeză și ezită puțin neștiind cum să înceapă.

— Te-ai supărat rău pe tata, băiatule? — șopti ea.

— Nu, răspunse el. Nici pe el, nici pe tine, mamă. Voi aveți drumul vostru, cu care eu nu sînt de acord, și eu îmi urmez drumul meu, cu care voi nu sînteți de acord. Dar tata are dreptate, sînt fecior de bani gata. Probabil că și el a fost așa. Locuiesc la el în casă și-i mănînc pîinea. Așa stau lucrurile, ca să vorbim cinstiț, și are dreptate cînd îmi cere să gîndesc așa cum îi place lui.

— Oamenii bine crescuți nu trebuie să judece așa.

— Nu știu ce înțelegi tu prin bună creștere, răspunse Gregers și se ridică de pe divan. Lucrul ăsta poate fi interpretat în mai multe feluri. Ar fi trebuit să vă spun demult tot ce gîndesc, dar mi-a fost teamă; îl știi pe tata. Și nu eram sigur de mine, poate că nici acum nu sînt încă foarte sigur, dar știu că asta va veni cu timpul.

— Tu ne urăști, pe tata și pe mine? întrebă Margrette?

— Nu, răspunse Gregers. Cred că am fi putut evolua cu toții altfel, dacă și împrejurările ar fi fost altele.

— Și vrei să-ți urmezi drumul mai departe, copilul meu, vrei cu adevărat?

— Nu știu încă, dar cred că da. Înțelege că eu nu vă condamn. Voi nu sînteți răi, dar vă supuneți altor forțe. Nu, nu sînteți răi și nici tata nu știe ce face.

Margrette ieși încetișor din odaie, se opri lîngă sufragerie și plînsese, cu fruntea lipită de zid. Iși da seama că-și pierduse fiul. Îl vedea copil mic, în brațele ei, jucîndu-se cu mînuțele grăsuțe. Apoi se strecură neobservată pe lîngă sufragerie, unde soțul ei bea whisky.

CAPITOLUL XVII

Despre diverse adunări și alte chestiuni

Venise frigul. Orașul camuflat era încremenit de ger și oamenii săraci n-aveau cu ce să se încălzească. Frigul pătrundea prin crăpăturile ferestrelor și copiii se vîrau în pat, ca să se dezmoștească puțin. Ziarele scriau despre unitatea națională : principalul este să fim uniți, și totul va merge bine. În cămărilor bogătaşilor rezervele uriașe de alimente începeau să se strice : Camembertul nu ține la infinit și nevestele oamenilor cu stare nu se pricep întotdeauna să păstreze carnea de porc.

Oamenii beau lapte tăiat cu apă și ascultau conferințe la radio în care se făcea elogiul cumpătării. „Se știe că sîntem poporul cel mai bine hrănit din lume și trebuie să mulțumim lui Dumnezeu că avem prilejul să facem puțină cură de slăbire. O să ne facă bine“. Copiii umblau la școală pe ger, tremurînd de frig, mulți din ei se îmbolnăveau și mureau de congestie pulmonară, dar toate oficialitățile lăudau calitățile deosebite ale încălțăminteii de lemn. De fapt, ghetetele de lemn sînt mult mai bune decît cele din piele, care costă acum atît de scump, încît nu le poartă decît copiii bogătaşilor.

O delegație de ofițeri superiori danezi plecă în Germania, ca invitată a armatei germane, pentru a cunoaște instituțiile militare de acolo și a vizita cîmpurile de luptă de pe frontul de est... Presa nazistă daneză îl preamărea pe domnul K. K. Steinke pentru cuvîntarea sa plină de curaj intitulată : *Gînduri despre contemporaneitate*. Un grup de aristocrați danezi de vîrstă veche lansă un apel în care se spunea că, ținînd seama de împrejurări, reprezentanții mai mulți maiorate și ai altor domenii ereditare au hotărît să creeze un grup care va căuta să colaboreze cît mai strîns cu P.M.N.S.D.¹ și cu celelalte forțe care luptă

¹ Pantidul muncitoresc național-socialist danez (n. r.).

pentru un viitor mai bun al Danemarcei. Armatorul A. P. Meller primi din partea autorităților autorizația de a plăti acționarilor douăzeci și cinci la sută dividende și se pronunță împotriva sporirii salariilor. Stauning îl proclamă pe acest proprietar de vapoare un bun patriot danez.

Prețurile la pîine, cartofi, carne, combustibil, îmbrăcăminte creșteau mereu, dar profiturile furnizorilor sporeau de patru-cinci ori mai repede.

Regele chema la păstrarea ordinii și la calm. Ordine și calm — era deviza Danemarcei oficiale. Între guvernul danez și autoritățile de ocupație se stabiliseră cele mai bune raporturi; țara — spuneau guvernării — era un protectorat model. Nici o altă țară nu se lăsase vreodată jefuită cu atîta supunere, niciodată clasele de sus nu au luat parte cu atîta rapacitate la jaf.

„Sîntem șireți, nu vrem ca naziștii danezi să vină la putere“. Și pentru a înlătura această eventualitate, politicienii social-democrați se transformau în niște naziști moderați. „Ideea creării Noii Europe e minunată! Avem ochii deschiși, trebuie să ținem socoteală de cerințele geopoliticii. Poate că ici-colo, păturile de jos, masele populare se frămîntă, oamenii săraci preferă să rămîină danezi, dar, pentru Dumnezeu, doar mai avem studenți în institutele de învățămînt superior, îl avem pe Holger Danske¹, oameni politici de talia directorului Brummel, avem și Uniunea tinerețului și pe profesorul Hasse. Orice s-ar întîmpla, vom apăra pînă la ultima picătură de sînge specificul nostru național. Vrem să ne păstrăm dreptul de a cînta cîntecele noastre naționale, dar sîntem bine crescuți și la banchetele pe care le dăm în cinstea nemților, ne ferim să cîntăm

*Vai de noi și vai de țară —
De cînd nemții ne-ncălcără !...*

¹ Erou mitologic danez, care apără Danemarca ori de cîte ori ea este amenințată de vreo primejdie (n. r.).

Poate că pentru unii — în special pentru cei o sută cincizeci de mii de șomeri — vremurile sînt grele. Dar trebuie să învățăm să gîndim așa cum gîndește Europa Nouă : în Germania găsești de lucru cît vrei și nici economia noastră nu stă chiar atît de prost. Fiecare zi aduce profituri tot mai mari și iată, a venit anul nou și adunările societăților pe acțiuni se desfășoară satisfăcător. Să ne gîndim, de pildă, la ședințele societăților pe acțiuni „Azilul liniștit“ și „Pro Patria“, și la cele ale firmei „Klithord și Fiii“. În fruntea acestor întreprinderi se află conducători foarte capabili.“ Johannes Klithord fixase adunarea generală a celor două întreprinderi ale sale în aceeași zi în care Thomas convocase adunarea asociaților firmei sale, pentru a discuta problema beneficiilor anuale. Se nimerise foarte bine — puteau termina repede cu formalitățile și lămuri dintr-o dată situația afacerilor. Johannes era foarte liniștit, știa doar că totul merge strună.

În dimineața aceea se despărți cu răceală de Evelin care devenea din zi în zi tot mai insuportabilă. Johannes intră într-un restaurant de lux și ceru niște vin ca să se refacă — dacă muncești mult e bine să dai din cînd în cînd cîte o dușcă pe gît. Avea într-adevăr nevoie de acest întăritor.

„Ce grea e viața, se întristă Johannes Klithord. Cine spune că e ușoară, habar n-are ce înseamnă viața. M-am însurat cu scroafa asta afurisită și naiba știe ce festă e în stare să-mi joace. Frații mei m-au privit întotdeauna de sus, făceau pe deștepții și mă socoteau o mediocritate. Pînă și fiul meu își bate joc de mine și mă silește să-l dau la internat. Și tata ? El n-a dat niciodată doi bani pe mine. Dar lucrurile nu rămîn veșnic pe loc. Bătrînul știe ce înseamnă banul, și el a dat din coate ca să-și facă loc ; într-o bună zi are să-mi recunoască capacitatea și are să înțeleagă că mă pricep să cîștig bani cu grămada“.

Mai comandă un păhăruț. Bău cu gîndul la clipa cînd Greis îl va bate pe umăr și-i va spune :

— Ești un băiat de ispravă, Johannes, sînt mîndru de tine. Ai știut să sporești partea de avere pe care

ai primit-o de la mine. Sînt mulțumit de tine, fiule, pășești pe urmele mele. Dumnezeu să te binecuvînteze !

Visurile acestea, viziunea triumfului său, a momentului cînd bătrînul Greis va recunoaște că e un om vrednic și capabil și cînd Thomas va fi silit să-l privească ca pe un egal îi umplură ochii de lacrimi. În clipa aceea semăna cu un copil care duce o viață grea, deși e fiul unui om bogat.

Johannes Klithord își numără casele, se gîndi la ritmul în care crește contul său curent și zîmbi.

Era ora unsprezece cînd se îndreptă spre biroul avocatului Seidelin. Ceilalți membri ai consiliului de administrație sosiseră și-l așteptau ; Emmanuil, domnișoara Let, zugravul Olafsen și bătrînul funcționar Runge. Erau cu toții niște figuranți în comedia juridică regizată de Seidelin.

Avocatul purta smochingul cu gravitate de parcă ar fi asistat la înmormîntarea unui vechi client. Fața congestionată a iscusitului jurist luă o expresie solemnă cînd dădu cuvîntul lui Johannes Klithord. Acesta făcu un raport cu privire la situația prosperă a societății pe acțiuni „Azilul liniștit“.

— Afacerile au mers binișor, după cum reiese din darea noastră de seamă, încheie Johannes. Am realizat un beneficiu destul de frumos, cu toate că n-am avut dreptul să urcăm chiriile. Așa stau lucrurile la noi : sîntem în pragul bolșevizării și a abolirii proprietății private. După cum știți, am cumpărat șapte case noi în valoare totală de două milioane de coroane, adică la un preț rezonabil. Potrivit hotărîrii dumneavoastră am plătit șase la sută dividende și am păstrat un important fond de rezervă. Eu propun să acordăm fiecărui membru din consiliul de administrație o tantiemă de două sute de coroane. Ați făcut eforturi serioase și două sute de coroane e o sumă frumoasă.

„Da, e o sumă mare, gîndi domnișoara Let. Să primești atîția bani pentru că semnezi un proces-verbal !“ O să-și poată coase o rochie mai bună, din

materialul pe care-l avea cumpărat mai de mult. Și o să facă o mică donație pentru operele de binefacere ale pastorului Priep.

Seidelin comentă și el în cîteva cuvinte pline de patos diferitele puncte de pe ordinea de zi, și puțin după aceea, declară închisă ședința societății pe acțiuni „Azilul liniștit“, mulțumind tuturor pentru osteneală. Era rîndul societății tot atît de onorabile „Pro Patria“ al cărei consiliu de administrație era alcătuit din aceleași persoane. Johannes Klithord luă din nou cuvîntul și făcu o nouă dare de seamă din care reieșea că societatea lucrase cît se poate de satisfăcător și că întîmpina noul an, sub cele mai bune auspicii.

— Am putea plăti mai mult decît cinci la sută — explică el — dar vom vărsa restul la fondul de rezervă. În felul acesta ne rămîne numerar disponibil pentru dezvoltarea întreprinderii.

— Iertați-mă, vă rog, dar ce produce întreprinderea? îndrăzni să întrebe domnișoara Let.

— Rețele de camuflaj, așa se cheamă, răspunse Johannes Klithord privind-o nemulțumit.

— A, așa, făcu domnișoara Let, încurcată. Rog pe domnul director să mă ierte, nu m-am gîndit...

Johannes Klithord o întrerupse :

— Sînt de părere că adunarea poate acorda tantieme de cîte două sute de coroane membrilor consiliului de administrație. Iar după ce vom semna documentul pe care domnul Seidelin dorește să capete semnăturile noastre, vom merge cu toții la Café Rosenberg să luăm masa. Societatea ne invită pe banii ei.

„Ah, o să fie foarte elegant — gîndi domnișoara Let — păcat numai că paltonul și rochia mea sînt în halul ăsta... Dar, dacă vrea domnul director, trebuie să merg. Ce frumos din partea lui să ne dea atîția bani numai pentru că facem parte din consiliul de administrație. Ar trebui să păstrez celelalte două sute de coroane pentru eventualitatea că o familie cu mulți copii ar fi dată afară din casă... Directorul e sever, dar în fond nu e om rău“.

În sfîrșit, după ce procesele verbale fură redactate și semnate în regulă, întregul grup porni pe jos spre restaurant. Masa fusese comandată din vreme și zugravul Olafsen își freca mîinile, mulțumit. Cel puțin de data asta izbutise să se aleagă și el cu ceva de pe urma directorului și nu va mai plăti el masa. Zugravul își dădea seama că e un om de paie în consiliul de administrație, dar era nevoit să accepte situația, deși se întreba adesea ce învîrtea de fapt bestia asta de Klithord în societatea „Pro-Patria“.

— Ce mulți nemți sînt aici, șopti domnișoara Let bătrînului Runge, cu ochii la ofițerii germani care luau masa la restaurant.

— Da-a, dar fă-te mai bine că nu-i observi, o sfătuiește Runge. Deocamdată se poartă decent, de rest n-au decît să se ocupe regele și guvernul.

Emmanuil tăcea. Acest dîneau de afaceri îl lăsa rece. Nu-l interesau afacerile și nu intrase în consiliul de administrație decît în urma insistențelor repetate ale fratelui său. Era mereu cu ochii la ceas. La două avea întîlnire cu un tînăr poet care venea la el să-i citească versurile. Poetul era fără doar și poate talentat, scria poezii ermetice și mistice și Emmanuil era aproape hotărît să finanțeze culegerea de versuri.

— Ah, vin roșu veritabil, șopti domnișoara Let. De mult n-am mai gustat așa ceva. Trebuie să fie grozav de scump.

— Ce contează pentru el? mormăie Runge, trăgîndu-și mustățile albe, zbîrlite. E bogat, strînge bani cu lopata. Dacă n-aș fi promis să tac din gură, aș fi putut să-ți povestesc cîte ceva, fii sigură, domnișoară Let. Cîteodată mi-e necaz cînd văd cum jefuiește oamenii.

— Dar are și părțile lui bune...

— Nici una, declară funcționarul, trăgîndu-și și mai tare mustața. Aș putea să-ți povestesc cîteva istorioare frumoase despre el și despre șeful meu, dar prefer să tac. După cum vezi îmi țin gura, nu-mi vîr nasul în treburile altora și mă scutur de orice răspundere pentru ele.

— Și eu fac la fel, șopti domnișoara Let. Și totuși mi se rupe inima cînd îi văd pe bieții oameni zvîrliți în stradă. Și ei au nevoie de o locuință, chiar dacă n-au posibilitatea să plătească regulat chiria.

— Lasă, n-avea grijă, cînd vom fi destul de puternici pentru a ne înfăptui programul, lucrurile se vor schimba.

— Ce program ?

— Social-democrat. Sînt social-democrat și nu mă feresc de nimeni — nici de clienți, nici chiar de Seidelin. I-am spus-o pe vremuri și lui unchiu-său, avocat la curtea supremă, deși ăla nu știa de glumă.

— Dar de ce ? Social-democrații sînt doar oameni atît de cumsecade ! se miră domnișoara Let.

— Pe vremea mea era periculos să fii social-democrat, răspunse Runge. Cînd vom avea majoritatea, ne vom realiza programul în întregime. Atunci — adio capitalism. Trebuie numai să avem încredere în Stauning și în ceilalți lideri ai noștri.

— Da, da, pastorul Priepe are și el mare încredere în social-democrați, încuviință domnișoara Let. E foarte bucuros că social-democrații au renunțat la materialism și că sprijină propaganda religioasă în comunități ; pastorul ține mult și la domnul Steinke, despre care spune că-i așa de simpatic ! Uite — zice adesea pastorul — Dumnezeu ne-a ajutat și a făcut o mare schimbare ; numai comuniștii sînt răi și periculoși.

— Trebuie distruși, și asta se va întîmpla odată și odată, declamă Runge. Ne-au furat programul, ca să-și realizeze planurile lor revoluționare.

— Da, e îngrozitor. În *Gazeta creștină* am citit multe lucruri despre ei și despre ororile din Rusia, suspină domnișoara Let. Un lucru nu înțeleg : la noi în birou vin cîteodată comuniști, dar par atît de politicoși și de simpatici.

— Minciună și mistificare, stărui bătrînul Runge. Lacrimi de crocodil.

— Dar nu plîng, zîmbi domnișoara Let. E foarte plăcut să stai de vorbă cu ei. Știu, însă, că nu trebuie să am încredere în ei.

— În sănătatea voastră ! închină solemn Johannes. Vă mulțumesc că ați lucrat cu atîta spor în anul care s-a încheiat și că ați obținut rezultate frumoase ; să sperăm că nici anul viitor situația nu va fi rea.

— Cu siguranță că nu, prietene, îl liniști Seidelin. Am toată încrederea în capacitatea ta de a cîștiga bani.

„Cum să nu aibă încredere în el, își zise cu năduf zugravul Olafsen. De cîte ori am achitat eu dejunuri de astea ! Și pe deasupra îmi mai cere să mă port ca un măgar, să-i dau comision la comision, să fac afaceri murdare !“

Dejunul se încheie într-o atmosferă de veselie nelulburată și societatea se împrăstie. Seidelin și Johannes Klithord intrară la bar, ca să se mai înviorereze cu cîte un păhărel. Și aici erau ofițeri germani cu femei.

— Unde mergi, dai de nemți ! observă enervat Seidelin.

— Trebuie să profiți de situația asta, făcu Johannes împăciuitor. Și apoi nu s-ar putea spune că ne merge chiar așa de rău, cu toate că sîntem ocupați.

— Da, da, tu ești un om practic, încuviință Seidelin. De mult n-am mai luat parte la un dejun care să fie oferit cu alt prilej decît pentru pomenirea vreunui client decedat. Ești abil, al naibii de abil !

— Crezi ? întrebă Johannes, măgulit.

— Faci o politică foarte realistă. Ai născocit o șmecherie — cumperi ipoteci. Și acum îți creezi un fond de rezervă la „Pro Patria“, un fond de asigurare și naiba mai știe ce. Într-o bună zi ai să spargi pușculița și banii au să se reverse spre tine, de patru ori pe atîta. Asta nu se cheamă venit ci mărirea patrimoniului, iar fiscul rămîne cu buza umflată. Ești mare șmecher, nimeni nu-ți poate tăgădui acest merit și-s mîndru că sînt avocatul tău.

Johannes Klithord era cam amețit, cînd pe la orele patru sosi la adunarea firmei „Klithord și Fiii“. Intră îndată în biroul directorului ; Thomas ședea la masa de scris și bătea nervos cu degetele în tăblia lustruită. Emmanuil venise mai devreme și luase loc cu un

aer plictisit într-un fotoliu ; după expresia feței lui se vedea limpede că nu avea nici un chef de afaceri. Avocatul Abilhord se plimba prin odaie, fredonînd. Dădu din cap prietenos spre Johannes care intrase și continuă să cînte cu jumătate de glas psalmul :

*Domnul e tăria noastră
Și apărare-n veci ne-o fi
El de rele ne-o păzi.*

— Iartă-mă dragă Torsten, îl întrerupse Emmanuil cu o expresie chinuită pe față. Nu mă îndoiesc de sinceritatea sentimentelor tale religioase, dar n-ai vrea să taci puțin ? Cînti îngrozitor de fals.

— Mă rog, bombăni Abilhord și, apropiindu-se de fereastră, începu să privească bulevardul ud de ploaie. Ca la un semnal, Thomas încetă și el să ciocănească în masă și în vastul birou cu mobilă luxoasă se făcu liniște. O liniște ciudată, plină de teamă și de nesiguranță, ca în așteptarea unei furtuni.

„Toți ne temem de el, constată Johannes Klithord. Și eu și ceilalți. Cu toții am dori să isprăvim cît mai repede ca să plecăm și să ne vedem de treburile noastre“.

— Crezi că are să vină ? întrebă Thomas Klithord. Sau să începem fără el ? Tu ce părere ai, Torsten ?

— Vine în cîteva clipe, răspunse avocatul. Uite-l că traversează strada împreună cu Sara...

CAPITOLUL XVIII

*Bătrînul Greis ia parte la adunarea firmei
„Klithord și Fiii“ cu care prilej spune cîteva
cuvinte în strictă legătură cu afacerile*

Greis venea rar în oraș. Se simțea bine în căsuța lui confortabilă din Hestercab, îi plăcea s-o îngrijească pe Kestin care se mai întremase în ultimele

luni și citea cărți de fizică sau de tehnică. Numeroasele lui cunoștințe le căpătase numai din practică și abia acum la bătrînețe începuse să citească. Studia lucrări voluminoase despre construirea podurilor, despre construcțiile din beton armat și se gîndea uneori cu amărăciune că viața lui de muncă se terminase, că nu va mai avea niciodată nimic de construit. Nu va mai arunca arcurile suple și puternice ale podurilor peste fiorduri, nu va mai construi zăgazuri în stare să reziste năvalei apei, nu va mai înfrunta marea cu digurile lui trainice.

Pe la sediul firmei nu mai dăduse din ziua în care semnase actul de împărțire între copii și-l făcuse pe Thomas șeful firmei. Uneori Greis cădea pe gînduri întrebîndu-se cum se descurcau fără el, dar cauta să alunge ideile negre. Trecuse altuia hățurile și nu voia să se așeze alături de vizitiu și să-l bată la cap ca un pasager fricos, pe care oricum nu-l ia nimeni în seamă.

Cînd primi însă o scrisoare de la Thomas, care-l invita la adunarea asociaților firmei, Greis hotărî să se ducă. Nu-i plăcea contractul cu nemții. Dar nu era oare nedrept cu Thomas? Poate că lucra într-adevăr sub presiune, poate că beneficiile lui nu erau chiar atît de mari. Dar ar fi fost, desigur, mai bine ca firma să nu se fi apucat de afaceri murdare de felul acesta.

„Thomas e un om cu cap — socotea Greis Klithord — poate că are dreptate. Vremurile sînt grele. Dacă ar avea numai destulă tărie de caracter. Nu se naște toată lumea cu cămașa fericitului; poate că soarta fiilor lui nu era dintre cele mai blînde. Thomas se descurca mai bine ca el în chestiuni de tehnică și în contracte. Dar știe el oare ce înseamnă să fii cins-tit?”

Greis sosi în oraș devreme și luă masa cu Sara. Vorbiră despre copii. Lars era la liceu și voia să urmeze dreptul ca și taică-său, iar Jeanna, în vîrstă de zece ani, vorbea curent franțuzește — învățase la călugărițe. Greis își clătină nemulțumit capul cărunt:

nepoții îi sînt încă și mai străini decît fiii ; vor neapărat să ajungă în vîrfurile scării sociale...

— Și tu, Sara ? întrebă el îngrijorat. Tu cum o duci ? Ești fericită ?

Sara încercă să surîdă, dar bătrînul observă că zîmbetul ei era silit, și se întristă. Sara îi fusese întotdeauna nespus de dragă, fiindcă moștenise cinstea și sinceritatea mamei sale.

— O duc bine, tată, răspunse ea. Se-nțelege, mi-ar fi plăcut ca unele lucruri să fi fost altfel, dar știi și tu, oamenii nu sînt niciodată mulțumiți. Torsten e un om inteligent și foarte atent cu mine, iar eu m-am deprins să fiu atentă față de el ; trăim în bună înțelegere. Copiii îi seamănă lui, amîndoi sînt bine crescuți. În fond, sîntem o familie burgheză model și am merita un premiu pentru virtuțile noastre casnice. Nu-mi lipsește decît libertatea de a mă simți un om simplu, cu o muncă a mea, cu anumite îndatoriri și cu o anumită răspundere. Cîteodată aș vrea să fiu femeie de serviciu și să spăl podele în loc s-o fac pe cucoana din înalta societate la Copenhaga. Dar tu nu mă înțelegi, tată.

— Poate că te înțeleg, Sara !... Nu-i bine cînd omul o duce greu, dar nu-i bine nici cînd are totul de-a gata. La bătrînețe, începi să înțelegi multe lucruri pe care nu le înțelegeai înainte, și uneori îți rămîne un fel de amărăciune în suflet...

Mai stătură puțin de vorbă și cînd se apropie ora adunării, Greis o rugă pe Sara să-l însoțească.

— La adunare ? se miră ea. Greis dădu din cap afirmativ. Mi-e teamă că n-o să-i placă lui Torsten. El știe ce părere am despre activitatea firmei...

— Las'să creadă ce vrea. Ai și tu o cotă-parte din capital, ai, deci, tot dreptul să fii de față cînd se iau hotărîri privitoare la treburile firmei.

Sara trebui să accepte și plecară cu tramvaiul. Pe platforma din față erau doi soldați nemți cu mantalele boțite, ude de ploaie. Păreau obosiți și triști.

— Doamne, ia privește-i, făcu Greis. Trebuie să fie niște flăcăi de undeva, de la țară, din Pomerania sau Saxonia care se pricep să meargă în urma plugului ;

și i-au îmbrăcat în uniformă militară. N-au nimic de împărțit cu nimeni, nu visează decît să se întoarcă pe la casele lor și să se apuce iar de muncă. Nici unul din ei nu dorește să fie supraom arian sau cuceritor al lumii. Uită-te la mîinile lor mari, puternice făcute pentru muncă, nu pentru crimă.

— Groaznic! șopti Sara. Trebuie să-i urîm.

— Nu, nu pe ei, răspunse Greis. Și ei sînt victime. Nu țin să ajungă stăpîni peste alte popoare. Doamne, Sara, am întîlnit o mulțime de oameni în viață, dar ticăloșii aveau întotdeauna mîini albe.

Ultima parte a drumului o făcură pe jos, în bătaia neîndurătoare a ploii. La fereastra biroului lui Thomas, Sara își zări soțul. Fața lui cu trăsături regulate era aspră și închisă. „Dacă ar fi fost neamț, gîndi Sara, ar fi dorit să stăpînească lumea. Dar și el dorește asta, cu toate că nu-i neamț. Toți strămoșii lui, de-a lungul multor generații, au căutat să fie cît mai aproape de cei puternici. Acum e furios că tata și cu mine am venit la adunare. Ce căutăm noi, oameni simpli, în jocul ăsta cu mize mari?”

Ușierul le ajută să-și scoată hainele ude. Greis trecu înainte și potrivit vechiului său obicei intră în birou fără să bată la ușă. Rămase o clipă în prag și fiii săi săriră în picioare de la locurile lor.

— Bine ai venit, tată dragă! exclamă Thomas Klithord cu o duioșie afectată, desfăcîndu-și larg brațele. Ne-a fost teamă că n-o să te vedem, pe o vreme ca asta. Mama e bine? Bună ziua, Sara; draguț din partea ta că ai venit. Iată-ne adunați cu toții laolaltă.

— Tata m-a rugat să-l însoțesc, explică Sara aruncînd o privire spre Abilhord.

— Vă salutăm din toată inima și sîntem fericiți să-l vedem pe tata... Vii aici pentru prima oară de cînd te-ai retras din afaceri, tată dragă...

Thomas vorbea repede și nervos, ca și cum principalul era să vorbească, să vorbească într-una. Greis își salută liniștit fiii și ginerele.

— Am vrut de cîteva ori să trec pe la tine ca să-ți cer un sfat, dar știi și tu cît timp și cîtă muncă cere

firma. Sper că mama e sănătoasă... Știam noi că o să-i facă bine viața liniștită de la țară. Și Hestercab e o localitate frumoasă, idilică, izolată...

Abilhord îl privi cu dispreț.

— N-ar fi bine să trecem la treburile noastre, Thomas ? observă el. Tatăl tău a venit aici în primul rînd pentru a asculta darea de seamă asupra afacerilor firmei.

— Se-nțelege, aprobă Thomas. Ia loc, tată, uite în fotoliul ăsta mare, la loc de cinste. Am să fiu scurt, am să expun numai esențialul, ca să nu te obosesc. Dacă te interesează un raport mai amănunțit, am să ți-l trimit, bineînțeles...

Frunzărind cu degetele tremurînde darea de seamă, Thomas vorbi despre veniturile și cheltuielile firmei. Citi cifre mari, sume uriașe. Bătrînul Greis ascultă cu atenție, dar fața îi rămase neclintită.

— Și beneficiul net ? întrebă el.

— E cam greu să indic o sumă absolut exactă, răspunse Thomas. Nu uita că o parte din beneficiu trebuie socotită ca fond de rezervă, avem lucrări la care am putea pierde.

— Eu știam că aveți un contract permanent cu nemții, în care se prevede că lucrați pentru atîta la sută ? întrebă Greis.

— Avem, desigur, dar...

— Atunci cum ai putea să pierzi ? Ești asigurat în toate privințele. Aș putea să mă uit și eu prin hîrțile pe care le răsfoiești ?

Thomas Klithord îi întinse darea de seamă și Greis o citi cu atenție, fără grabă. Era și el deprins să mînuiască sume mari, dar astea... Privea încruntat coloanele de sume de cîte șase cifre. Pe fruntea lui Thomas apărură broboane de sudoare.

— Va să zică așa stau lucrurile, rosti în sfîrșit Greis privindu-și mînios fiul. Cînd ai început să lucrezi cu nemții, te-am prevenit că asemenea contracte fac din oameni niște escroci. Văd că am avut dreptate, asta e curată escrocherie, Thomas.

— Dragă socrule, se amestecă în vorbă Abilhord. Veniturile firmei sînt controlate de autoritățile da-

neze și pot să-ți spun că din punct de vedere moral și juridic totul e în regulă.

— În regulă, Torsten? Greis îi aruncă o privire tăioasă. E în regulă să realizezi profituri uriașe pe spinarea țării? E în regulă să ascunzi o parte din profit sub forma achiziționării de utilaj? Crezi că sînt tîmpit, că nu văd cum stau lucrurile? Thomas a cumpărat camioane, tractoare, betoniere și dracu mai știe ce în valoare de încă trei-patru sute de mii de coroane. Eu îmi cunosc firma, știu că noi am avut tot utilajul ăsta.

— Dar sînt investiții absolut necesare, tată, explică Thomas, aproape rugător. Sînt lucruri uriașe, utilajul nostru nu ajunge.

— În darea de seamă totul e corect. Probabil că autoritățile nici n-au observat că tu ți-ai mărit averea imobilă. Dar beneficiul? Îți repet — e o escrocherie.

— Ce cuvinte aspre, socrule, făcu Torsten. Nu uita că trăim vremuri grele; oamenii de afaceri care răspund pentru o întreprindere sînt nevoiți să-și creeze rezerve. Thomas trebuie să se asigure, nimeni nu știe ce se va întîmpla la anul.

— Într-o țară cu legi și justiție, această dare de seamă te-ar băga în pușcărie, declară Greis. Este lucrul cel mai rușinos pe care l-am văzut în viața mea. Am căutat să-i învăț pe copiii mei să fie cinstiți și uite unde au ajuns. Și trebuie să acopăr o asemenea escrocherie cu numele meu.

— Da, dragă tată, dar trebuie să înțelegi și tu... se bîlbîi Thomas ștergîndu-și fruntea nădușită.

— Înțeleg foarte bine totul, i-o tăie Greis calm. Trăim vremuri în care mulți oameni au renunțat la cinste și la dreptate, și tu ești printre ei. Lucrezi pentru nemți și susții că ai fost silit s-o faci. Dar nimeni nu te poate sili să-ți jefuiești propria ta țară.

— Din punctul de vedere al legii... încercă să intervină Abilhord.

— Taci din gură, Torsten, nu dau doi bani pe o lege ca asta, îl întrerupse Greis. Aici n-au ce căuta chițibușării avocațești. Aici e vorba de lucruri serioase.

— Dacă autoritățile ar face vreo obiecție, am restitui o parte din venituri, hotărî Thomas. N-am căutat să jefuiesc pe nimeni, m-am socotit însă obligat față de firmă să procedez așa cum se obișnuiește în afaceri.

— Te pricepi și tu la chițibușuri, îl mustră Greis Klithord. Acum însă vorbești cu mine și eu cunosc firma, eu am creat-o și i-am închinat toată viața. Aș fi putut arăta oricui toate dările de seamă de sfîrșit de an. Pe cînd hîrțiile astea — lăsă mîna lui grea pe raport — ar trebui să le ascunzi. Îți repet: e o escrocherie. Să nu vă închipuiți că mi-e plăcut să vorbesc așa despre firma și fiul meu!

Emmanuil și Johannes nu îndrăzneau să se amestece în discuție. Amîndoi erau copleșiți de autoritatea tatălui lor și simțeau adevărul aspru din cuvintele lui.

„Ah, complexul ăsta al lui Oedip, își spunea Emmanuil. Tata e bătrîn, nu mai are mult de trăit, dar noi sîntem copleșiți de el pentru toată viața. Thomas încearcă să stea în fotoliul lui la birou ca și cînd i-ar aparține, dar își dă seama că nu reușește. Johannes e preocupat de găinăriile lui și-și închipuie că merge pe urmele bătrînului. Iar eu am evadat în lumea fantomatică a poeziei și sufăr la gîndul că tata, poate, mă disprețuiește. Dar Sara, ce o fi gîndind ea?”

Își privi sora, care ședea pe canapea, cu capul în piept; fața ei, ofilită înainte de vreme, era palidă și Emmanuil socoti că ea suferea poate cel mai mult din cauza acestei scene. Simți dintr-o dată un val de simpatie pentru sora lui tăcută, pe care o cunoștea atît de puțin. Din cînd în cînd, Sara își plimba privirile de la Greis la Abilhord, care era palid, cu fața desfigurată de mînie.

„Drace, bine că nu m-au luat și pe mine la rost, gîndea Johannes. Lui Thomas o să-i prindă bine: prea face pe grozavul și se crede mai deștept ca toți. Se vede că nu-i chiar cine știe ce de capul lui. Și ce verde e bătrînul, cu toate că spune prostii!...

Doar de aceea intri în afaceri, ca să câștigi cît mai mult... Dar, doamne păzește, n-am să scot o vorbă“.

Își aminti cu plăcere de micile lui învîrteli cu muzicantul Madsen, de societățile „Azilul liniștit“ și „Pro Patria“. Ce noroc că tata nu știe nimic de ele. Și asta numai pentru că el, Johannes, procedează inteligent, fără zarvă, în timp ce Thomas e lăudăros și strigă la toate răspîntiile că e un om de afaceri iscusit.

— Nu-ți pot' spune, tată, cît de dureros e pentru mine că nu-mi aprobi darea de seamă, rosti într-un tîrziu Thomas. Astăzi e cea mai grea zi din viața mea, și crede-mă că nu mint cînd o spun. Am căutat să mă port cu demnitate, ca un adevărat patriot n-am făcut decît să mă supun dorinței guvernului cînd am acceptat lucrarea asta pentru ocupanți, și în același timp am încercat să feresc firma de pagube materiale.

— Ai mai spus-o de cîteva ori, dar asta nu justifică nimic. În orice caz, noi nu mai avem ce discuta. După cum ai observat, probabil, de cînd ai început să lucrezi pentru nemți, nu am luat de la firmă nici un ban și nici de acum înainte n-am să iau.

— Tată, șopti Thomas și omul voinic se transformă dintr-o dată într-un băiețaș gata să plîngă. Baniile ăștia sînt ai tăi, firma e a ta, e opera întregii tale vieți.

— În ziua cînd am împlinit șaptezeci de ani, v-am dat cea mai mare parte din avere, acum puteți lua și restul, declară Greis. Ce mi-a rămas îmi ajunge pentru cît mai am de trăit. Nu-i un sacrificiu prea mare pentru mine. Vreau să sper, Thomas, că tu ai dreptate și că eu greșesc fiindcă sînt un prost bătrîn. Și acum plec, discutați mai departe, fără mine, darea de seamă anuală.

Își luă rămas bun, calm, de la fiii săi și de la Abilhord. Sara ieși împreună cu el. Greis întoarse capul din prag și aruncă o privire tristă asupra fiilor săi.

— Uf ! oftă Thomas, după ce ușa se închise în urma tatălui său și a Sarei. A fost îngrozitor ! Cum a îmbătrânit !

— S-a ramolit de tot, încuviință Abilhord. Din punct de vedere strict profesional, nici una din obiecțiunile lui nu stau în picioare. Din punct de vedere juridic, trebuie să spun că darea ta de seamă corespunde perfect imperativelor morale și patriotice.

— Dar beneficiile, observă nehotărît Emmanuil. Nu sînt oare prea mari ? Știți, eu nu mă prea pricep la afaceri, dar înțeleg ce a vrut să spună tata. Nu s-ar putea...

— Ascultă, Emmanuil, îl întrerupse Thomas, tremurînd de furie. Înțeleg să accept ca tata să mă jignească ; din partea ta însă nu accept nimic. Ești liber să renunți la partea ta de beneficiu așa cum a făcut tata ; ajunge un singur cuvînt și cădem de acord, nu vreau însă să ascult reproșurile tale prostesti și deplasate.

Emmanuil își privi speriat fratele mai mare care clocotea de furie și se gîndi la culegerile de versuri pe care făgăduise să le editeze, la tinerii poeți pe care îi sprijinea, la minunatele serate culturale pe care le organiza, la admirabilele reviste mistice și religioase pe care avea de gînd să le scoată. Dacă ar refuza banii firmei, întreaga lui activitate culturală ar înceta. Și din ce să trăiască atunci ? Să aștepte ca șomerii să capete de lucru la curățitul zăpezii ?

— Nu te supăra, dragă Thomas, n-am vrut să te jignesc, se scuză el. M-am gîndit numai... dar înțeleg că un eminent om de afaceri ca tine, respectat de toată lumea, pricepe chestiunile astea mai bine ca oricine. Îmi retrag cuvintele și te rog să mă ierți dacă te-am jignit.

— Îți mulțumesc Emmanuil, nici nu m-am așteptat la altceva din partea ta, răspunse Thomas. Și acum vreau să vă propun ceva. În condiții dintre cele mai grele, firma noastră a ajuns la rezultate excelente, care ne îngăduie să sperăm că anul viitor veți putea primi un beneficiu cel puțin de două

ori mai mare decât cel de acum. Între noi bărbații nu obișnuim să vorbim despre astfel de lucruri, după cum nu vorbim despre raporturile noastre cu Dumnezeu. Dar avem pentru ce să-i mulțumim providenței, și nu numai noi, ci toți bunii danezi, fiindcă în vremurile astea grele, atotputernicul și-a întins mîna lui ocrotitoare asupra Danemarcei și țara a fost ferită de soarta celorlalte țări ocupate.

„Ipocritul ăsta afurisit are de gînd să ne țină o predică, gîndi Johannes. Unde o fi vrînd să ajungă?”

— După cum știți, Torsten este casierul unei organizații demnă de tot respectul, care construiește biserici în cartierele muncitorești, continuă Thomas. Atracția spre religie este deosebit de puternică acum. Propun ca din beneficiul nostru să facem o donație acestei prețioase organizații. Să-l rugăm pe Torsten să primească un cec de cincizeci de mii de coroane. Sîntem siguri că el va folosi acești bani cum nu se poate mai bine.

— E o sumă cam mare! scăpă Johannes.

— Nu e prea mare în comparație cu ceea ce vei primi tu, replică Thomas privindu-l mînios. Aș dori să nu avem discuții în această privință. Banii noștri trebuie să fie un prinos pe care-l aducem cu bucurie, un fel de a ne manifesta recunoștința.

— Foarte bine, aprobă Emmanuil.

Propunerea fu acceptată. Biserica își primi partea ei din beneficiile firmei „Klithord și Fiii”, provenite din construirea aerodromurilor și cazematelor nemțești.

— Vă mulțumesc din toată inima, dragii mei, exclamă Abilthord. Banii voștri vor întări biserica și, dacă mă pot exprima astfel, vor sădi florile credinței în mijlocul pustietăților de piatră ale orașului. Vă amintiți cu toții de versurile lui Grundtwig¹:

*Deșertul va înflori în lumină
Ca trandafirii într-o grădină.*

¹ Nikolai Grundtwig (1783—1862) — scriitor romantic danez (n. r.).

CAPITOLUL XIX

*Un fiu își părăsește pentru totdeauna casa
părintească și familia. Un eveniment tragic
are loc în casa bătrînului Greis*

Primăvara venea mai încet ca niciodată în anul acela! Iarna părea fără sfîrșit, și răul gata să învingă. Ofițerii naziști străbăteau orașele Europei și posturile de radio hitleriste transmiteau urlete de nebunie care se revărsau peste întreg globul. Lumea era cufundată în beznă. Parcă nu-ți venea a crede că soarele va mai răsări vreodată. Pe străzi circulau tramvaie vopsite într-o hidoasă culoare violet, din cînd în cînd pe deasupra acoperișurilor se auzeau vuviete de motoare și tirul tunurilor antiaeriene. Fugi, omule, în adăpost, ascunde-te în beci, așteaptă să se termine lupta din văzduh!

În ziua aceea, Gregers, tînărul înalt, care-și începuse de curînd studiile la politehnică, se sculă dis-de-dimineață, se îmbracă, își strînse lucrurile într-o valiză și intră în odaia mamei-si. Doamna Klithord se trezise chiar atunci în patul ei larg, franțuzesc. Purta o splendidă cămașă de noapte și fața îi era acoperită cu un strat de cremă...

— Atît de devreme, băiete? Întrebă ea somnoasă. Ce s-a întîmplat?

— Am hotărît să plec de acasă, mamă — declară el — și am venit să-mi iau rămas bun de la tine.

— Ce vorbești, dragul meu? Glumești, probabil! Ai stat de vorbă cu tatăl tău? Și unde vrei să te muți? Cum ai să studiezi mai departe? Stai jos, dragul meu, și povestește-mi totul.

Tînărul se așeză pe marginea patului și-i luă mîna.

— Nu, n-am vorbit cu tata. La ce bun? Tot nu m-ar înțelege. Eu, însă, nu mai vreau să trăiesc din banii lui. Situația asta durează de prea multă vreme. Nu mai pot s-o accept sub nici un motiv și am să încerc să mă descurc singur.

— Dar nu poți să rămii deodată în stradă. Unde ai să te duci ?

— Am să văd eu, mamă. La noapte am să dorm la un prieten, și pe urmă am să-mi caut de lucru.

— Dar ai nevoie de bani, băiete ! Te înțeleg, deși numai în parte, dar nu poți să pleci fără bani ; ai să mori de foame.

— Nu vreau nici un ban, refuză el cu înflăcărare tinerească. Știm prea bine amîndoi de unde vin acești bani.

— Băiete, tu nu cunoști încă viața. Poate că tatăl tău e cam brutal, poate că nevoia lui de activitate e prea violentă și rănește o fire delicată ca a ta. Dar e un om respectat, construiește niște lucrări uriașe. Și apoi, gîndește-te, ce-am făcut noi, vechile familii patriciene. De multe ori a trebuit să procedăm împotriva voinței noastre, dar am făcut-o cu tact și ne-am menținut.

— Tu crezi că trebuie să fii totdeauna de partea celor tari ?

— Te exprimi cam brutal, dar eu așa cred. Omul e dator să apere onoarea familiei sale și să lupte pentru a realiza cît mai mult în viață. Sper, Gregers, că odată și odată ai să înțelegi asta, ești doar băiat inteligent.

— Da, dar originea mea nu e numai burgheză ; printre strămoșii mei n-au fost numai judecători, ofițeri și episcopi, ci și simpli țărani. Aș vrea să știu ce părere are bătrînul Greis în privința asta ? Fără el, ce-ar fi fost tata ? Un mic fermier într-un ținut sărac, poate un argat.

— Ne urăști, Gregers ?

— Nu, vă iubesc pe amîndoi. Nu pot să vă urăsc. Dar eu trebuie să-mi urmez drumul meu iar tu pe al tău, mamă.

— Dar îmi promiți că o să-mi ceri ajutorul la nevoie ? Imi promiți că o să-ți iei rămas bun de la tata ?

— Nici una, nici alta, mamă. Situația e prea serioasă. Cred că tu nu înțelegi în ce timpuri trăim. Ce să-i spun tatei ? N-am ce vorbi cu el. Intre noi

e o prăpastie de netrecut și zadarnic strigăm unul către celălalt, tot nu ne putem auzi.

Margrette făcu o mișcare plină de mînie și fața ei frumoasă, unsă cu cremă, luă o expresie răutăcioasă.

— O să vii tu înapoi ! O să vii cînd o să ai nevoie de bani. Ai prea puțină experiență de viață și nu-ți dai seama că banii stăpînesc lumea, oricîte fraze frumoase ar căuta să ascundă acest adevăr. Cine sînt băieții ăștia la care te duci ?

— Niște prieteni. Comuniști.

— Niște oameni de nimic ! Dacă ar fi din familii de oameni cumsecade, altfel ar gîndi. Ți-au împuiat capul cu visuri nebunești. Ai putea face mult mai mult pentru popor, dacă ți-ai termina studiile și ai începe să lucrezi în cadrul firmei.

— Rămîi cu bine mamă. Trebuie să plec. Și să nu fii supărată pe mine. Margrette nu apucă să mai spună nimic ; băiatul ieșise din odaie.

Gregers își luă valiza, o lăsă jos o clipă în vestibul și mîngîie prietenește pe obraz jupîneasa cu bonetă.

— Domnul student pleacă ? întrebă ea.

— Da, studentul pleacă, zîmbi el și se simți deodată cuprins de un sentiment de ușurare. Studentul părăsește casa strămoșească, dar nu se va întoarce, ca fiul rătăcitor, chiar dacă ar trebui să locuiască într-un grajd murdar.

Gregers se opri în fața porții, neștiind încotro s-o apuce în dimineata aceea mohorită. După matură chibzuință, înțelesese că esențialul era să plece imediat din casa speculantului de război ; auzise de la alții, și-și dădea și el seama cum mergeau treburile firmei „Klithord și Fiii“. Își urcă valiza într-un tramvai și plecă la un prieten, al cărui nume îi veni cel dintîi în minte.

— Bună ziua, Harald, salută el ; un muncitor spătos, cu un aer blajin, îi întinse o mînă uriașă. Aș putea sta la tine cîteva zile ? N-am locuință.

— Intră, băiete, îl invită Harald. O să se găsească un loc și pentru tine. Ce mai e pe la voi pe-acasă, rău de tot ?

— Nu, n-aş putea spune. Dar ar fi bine dacă ai putea să mă adăposteşti câteva zile. Se găseşte ceva de lucru ?

— Foarte greu, răspunse Harald. Nemţii trimit grupuri întregi de oameni în Germania. Hai ! îndrăzneşte şi intră, tocmai ne pregăteam să luăm cafeaua.

Doi copilaşi cu păr bălai se holbau miraţi la oaspetele cu geamantan, care venise atât de dimineată şi, după toate aparenţele, avea de gând să rămână la ei. Nevasta blondă a lui Harald aduse cafeaua şi-l invită prietenoasă să ia şi el o ceaşcă. Gregers le explică de ce plecase de acasă şi povesti despre raporturile cu tatăl său care lucrează pentru nemţi.

— Da-a, nu-i bine, făcu Harald cu glas tărăgănat şi-şi aprinse pipa. Tu eşti un om cinstit, nu mai aveai încotro, trebuia să pleci. Numai că pînă acum ai trăit ca un domn şi nu ştii ce înseamnă să-ţi ciştigi singur bucata de piine. N-ai bani de loc ?

— Trei sute de coroane. Sînt bani ciştigaţi relativ cinstit — daruri de ziua confirmării şi de ziua naşterii.

— Pentru început, nu e rău. Uite ce zic eu. În primul rînd să-ţi cauţi o cameră. Nu te apuca să dormi pe canapele pe la prieteni şi cunoscuţi, că ai să te plictiseşti repede.

— Mai am şi cîteva obiecte pe care le-aş putea vinde, adăugă Gregers. O tabacheră, ceasul, şi astea fac vreo două sute.

— Bun ! Poate că ai să reuşeşti să te plasezi undeva ca funcţionar sau desenator tehnic.

— Aş prefera o muncă adevărată, aş vrea să fiu în mijlocul unor muncitori adevăraţi !

Harald zîmbi blajin şi-l bătu pe umăr.

— Voi tinerii intelectuali romanticoşi o luaţi razna numaidecît ! Ce-i aia muncă adevărată ? Orice muncă e adevărată ! Toţi muncitorii sînt adevăraţi ! Dar acum sînt atîţia şomeri adevăraţi ! Ascultă, Karen, nu s-o fi eliberat cumva odaia de la etaj la mătuşa Jensen ?

— Mă duc să văd, răspunse soţia.

Se înapoie peste câteva minute. Da, odaia era liberă. Chiriașul doamnei Jensen dispăruse, iar poliția nu părea străină de afacerea asta.

— Odaia nu e mare, dar e ieftină, lămuri Karen. Du-te chiar acum s-o vezi, nu cumva s-o ia altcineva. Mătușa Jensen se pregătea tocmai să dea un anunț la ziar.

Gregers urcă la etaj împreună cu Karen și mătușa Jensen îl examinează cu severitate. Era o femeie scundă, dolofană, cu obrații roșii și ochii suri, inteligenți. În odaia mobilată cu o simplitate spartană, totul scilicet de curățenie.

— Doresc să știu adevărul așa că, te rog, tinere, spune sincer, n-ai nimic pe suflet? Întrebă doamna Jensen.

— Cum adică?

— Uite de ce te întreb, mie nu-mi place să vină poliția, să mă descoase despre chiriașul meu, și după aceea el să dispară deodată fără urme. Lucrezi undeva?

— E student, lămuri Karen.

— A, așa — bătrîna se potoli îndată. Și n-ai de plătit nimănui pensie alimentară? Altfel, ai o mulțime de neplăceri.

— Nu, nu vă temeți de nimic, zîmbi Gregers.

După un scurt interogatoriu, mătușa Jensen consimți să-i dea odaia pentru treizeci de coroane pe lună și Gregers plăti chiria înainte. Se simțea liber și ușor ca un fulg, avea tot ce-i trebuia — pat, masă, scaun... Era stăpîn pe soarta lui, nu mai era băiatul de bani gata.

„Da, sînt romantic, gîndea el. Dar o să-mi treacă. Am tot atîta voință ca și alții.“

În aceeași zi, Gregers porni să caute de lucru după anunțurile din ziare. Se prezentă în două-trei locuri, dar de fiecare dată cînd îi venea rîndul toți își băteau joc de el și îi refuzau serviciile. Nimănui nu-i trecea prin minte să-l angajeze ca ajutor de brutar sau ca muncitor necalificat la fabrica de conserve. Iar cînd izbuti să ajungă pînă la șeful unui birou de comision, acesta izbucni în hohote de rîs.

— Nu tinere, nu ești bun de așa ceva. Mă tem că n-o să fii în stare să te descurci prin vuietul străzilor, încărcat de pachete. Mai bine te-ai face frizer sau ceva asemănător.

— Taci din gură! strigă Gregers roșu de mînie. Cum îți permiți să fii necuviincios?

— Ei vezi, ți-am spus eu că nu ești destul de supus, rîse șeful. Și acuma, fă bine, deschide ușa și șterge-o de aici! Avem nevoie de flăcăi zdraveni, nu de niște netrebnici care falsifică polițele.

„Ei, drace! făcu Gregers, trezindu-se din nou în stradă. Oricine vede îndată cu cine are de-a face. Nu degeaba spunea Harald că sînt «un pui de burghez»“.

Înapoindu-se acasă, povesti încurcat că pentru el nu se găsește de lucru.

— Lasă, Gregers, îl liniști Harald. Karen mi-a spus că primește bucuros să iei masa la noi. Înțelege-te cu ea cît o să te coste, faceți socoteala exactă după cantitatea de calorii de care ai nevoie. E femeie săracă, dar n-o să te înșele.

Copiii ascultau gravi această discuție despre pîinea cea de toate zilele, urmărindu-și tatăl uriaș cu ochii lor veseli, larg deschiși. Chiar și în vremurile acelea grele, în casa comunistului Harald domnea liniștea și siguranța. Orice s-ar fi întîmplat, copiii simțeau instinctiv că tatăl lor avea grijă ca totul să iasă bine. În locuința aceea modestă, Gregers se simțea independent, liniștit și sigur.

„Harald e mai liber și pare mai fericit decît tatăl meu, care e atît de bogat sau decît mama, care doarme în patul ei franțuzesc larg și moale“ gîndea Gregers.

Tînărul era fericit: se afla în mijlocul unor oameni adevărați, sinceri și inimoși. Îi plăcea această familie — toți, începînd cu copilașii drăguți și sfîrșind cu calma și blonda Karen și cu Harald cel inteligent. În odăile acelea mici, în casele acelea sărăcăcioase locuiau cei care clădeau o lume nouă. Gregers își stăpînea cu greu lacrimile, în timp ce mîncea la masa acoperită cu o mușama obișnuită, din farfurii ciocnite, cu furculițe ieftine de aluminiu. Descoperise altă

viață, care-i fusese necunoscută înainte. O viață aspră și cinstită, unde nimeni nu capătă nimic pe degeaba, dar unde toți sînt legați între ei — viața de familie a unui muncitor simplu, inteligent și cumsecade.

Gregers se sui la etaj în cămăruța simplă. Prin perete auzea zgomotul ușor pe care-l făcea alături mătușa Jensen. Se întinse pe patul îngust, incomod și căzu pe gânduri.

„Oare bunicul și străbunicul meu, care au fost mici fermieri, aveau un pat mai bun? Harald spune că sînt romantic, dar eu vreau să trăiesc întocmai ca oamenii din popor. Nu-i așa de sigur că Greis ne-a făcut un serviciu ridicîndu-se de jos. Dar dă-i, doamne, sănătate bunului bătrîn !...“

La masă, doamna Klithord povesti soțului ei că fiul lor plecase de acasă.

— Băiatul ăsta a înnebunit, și-a pierdut mințile de tot ! exclamă furios Thomas.

— Nu, dragul meu, e altceva la mijloc — oftă Margrette — mi se pare că a devenit comunist.

— Fleacuri ! O să-i treacă... Copiii capătă pojar, iar tinerii de familie bună se îmbolnăvesc uneori așa, din senin, de comunism.

— Și eu am încercat să mă liniștesc cu gândul ăsta, rosti Margrette. Dar Gregers e băiat serios. El nu se apucă niciodată de un lucru pînă nu e sigur că ceea ce vrea să facă e bine, și de aceea mi-e teamă că va fi foarte greu să-l întoarcem pe calea cea dreaptă.

— Ei, nu-i chiar așa ; comunismul e un fel de epidemie care va fi înăbușită în scurt timp. Amintește-ți cum s-a procedat în Germania. E drept că nemții au folosit medicamente cam drastice ; dar n-ai încotro, cînd ai păduchi, trebuie să te speli cu leșie tare.

— Nu știu dacă e chiar atît de simplu, făcu sceptic Margrette. Adu-ți aminte de Rusia...

— Îmi aduc foarte bine aminte — răspunse Thomas — și încetul cu încetul încep să înțeleg senti-

mentele nemților față de această porcărie. Ofițerii națiști sînt mai puțin rezervați cînd nimeresc în societatea înaltă. Ei spun că Rusia e un colos cu picioare de lut, că diviziile motorizate germane vor strivi Uniunea Sovietică și comunismul în două săptămîni.

— Dă doamne să ai dreptate! Eu cred însă mai degrabă că astea sînt visuri ale prietenilor tăi nemți. De altfel, aș vrea să discut cu tine despre Gregers, și nu despre perspectivele militare și politice.

— Bine, dar unde-i băiatul? Întrebă Thomas mai potolit. Aș vrea să stau cu el de vorbă serios, pe în-delete. Unde locuiește?

— N-am nici cea mai vagă idee.

— I-ai dat bani?

— Nu, l-am rugat să vină la mine ori de cîte ori va avea nevoie de ceva, dar a refuzat...

— Neobrăzatul! Mucosul! Idiotul! Cu ce am păcătuit, ca să avem un fiu atît de ticălos?

— Nu-ți ajută la nimic dacă înjuri, îl sfătui Margrette. Mi se pare că are ceva bani pe carnetul de cecuri, dar n-o să-i ajungă multă vreme. Crezi că ar putea să se lase de studii și să decadă?

— Pot să aflu dacă mai asistă la cursuri. După aceea nu va fi greu să știm unde locuiește.

— Cred că asta e tot ce putem face deocamdată, făcu doamna Klithord. Să sperăm că dacă o să înceapă să flămînzească o să-și bage mințile în cap. Dacă-i afli adresa, te rog să nu te duci la el, pînă nu te sfătuiesti cu mine. Tu ești prea pripit și ai putea să strici totul, definitiv.

În camera de alături sună telefonul. Margrette se ridică și ieși din odaie. Vorbi încet cu cineva, apoi se întoarse cu fața foarte gravă.

— Thomas, s-a întîmplat o nenorocire.

— Cu băiatul? izbucni el și se sculă, fără să vrea, în picioare.

— Nu. Mama ta a avut ieri un atac de inimă și a murit acuma seara. Tatăl tău mă roagă să-ți comunic să nu vii astăzi fiindcă e prea tîrziu. Doamne-dumnezeule, la ce mai poate folosi prezența ta?...

CAPITOLUL XX

Moartea lui Kestlin

Dimineata era geroasa, dar senina si limpede, si in vazduh se simtea o adiere de primavară. In gradina lui Greis ghiociei se trudeau cu incăpătinare să răzbată deasupra pământului înghețat. Iși ridicau capetele curajoase de sub zăpadă, si se opinteau să iasă la lumină. Da, iarna se apropia de sfârșit. Sub zăpadă se zăreau pe straturile de flori lăstare verzi, si flori galbene si albe. Venise primăvara.

Greis era deprins să se scoale dis-de-dimineată si cu cît îmbătrînea, cu atît se trezea mai devreme. De obicei, făcea o plimbare lungă si la întoarcere își lua cafeaua de dimineată împreună cu Kestlin. Ea mai stătea încă in pat din cauza inimii, așa cum îi recomandase doctorul.

Lui Greis îi plăceau plimbările de dimineată, mai ales acum, cînd simtea apropierea primăverii. Pe drum, zăpadă murdară avea reflexe albastre si strălucea sub razele palide ale soarelui de dimineată, iar gheața scîrția veselă sub picioare. Căruțe încărcate cu bidoane de lapte se îndreptau spre lăptărie. Greis dădea binețe căruțașilor. Fusesse si el argat in tinerețe. Umblase si el cu bidoane de lapte. Oamenii începuseră să care gunoiul pe ogoare si Greis trăgea in piept cu plăcere mirosul iute si puternic. Da, mirosul de grajd e întotdeauna plăcut celui legat de ogor. Deodată Greis se opri si, sprijinindu-se in baston, își încordă auzul. Da, da, era ciocîrlia, a si sosit, dar va suporta oare, biata de ea, un nou val de frig?

Dimineata era atît de frumoasă, încît plimbarea lui Greis se prelungi pînă aproape de ora prînzului. Nici nu apucase să deschidă porțița grădinii si menajera ieși in fugă in întîmpinarea lui.

— Doamnei i s-a făcut rău pe neașteptate. Am chemat doctorul, a promis că vine îndată.

Greis simți că se răcește tot și se sprijini cu toată greutatea în baston.

— A murit ? întrebă el.

— Nu, nu, trăiește, și-a pierdut numai cunoștința. Când am intrat în sufragerie, am găsit-o pe jos. Se vede că i s-a făcut rău, când s-a adus poșta. Am dus-o în pat și am dezbrăcat-o. Trăiește încă...

Greis se repezi în casă ; își scoase în grabă paltonul, îl aruncă pe jos în vestibul și intră în dormitor. Kestin era întinsă pe patul lor vechi, galben. Era palidă și respira greu. Greis căzu în genunchi și-i cuprinse mâna slabă cu amândouă mâinile.

— Kestin, draga mea ! șopti el.

Nu-i răspunse. Greis n-ar fi putut spune cât timp rămase în genunchi lângă pat, cu mâna ei în mâinile lui, cu privirea ațintită pe fața ei, plin de teamă și de durere. În cele din urmă sosi și doctorul. Acesta se apropie în grabă de pat, o examinează pe bolnavă și-i făcu o injecție.

— Moare, doctore ? întrebă Greis.

— Un atac de inimă poate să fie mai puțin periculos decît pare. Firește că trebuie să fim gata la orice. Am adus o soră cu mine ; soția dumitale are nevoie de un repaus total.

— Poate că ar trebui să chem copiii ?

— În locul dumitale nu i-aș chema acum, domnule director. Chiar dacă doamna își revine, va fi foarte slăbită și nu va putea suporta nici un fel de emoții.

— Ai dreptate, doctore. Deocamdată n-am să le comunic nimic.

Greis trecu în sufragerie și se așeză la masă, în timp ce medicul și sora examinau bolnava cu atenție. Era prea mîhnit ca să poată mânca ceva și își turnă numai o ceașcă de cafea rece. Dar cafeaua îi păru amară. Lîngă tacîmul soției sale erau ziarele de dimineață, pe care ea le citise probabil înainte de a i se fi făcut rău.

Zări un plic desfăcut, scoase o scrisoare din el și începu să citească. Doamne, dar ce înseamnă asta ?

Greis își șterse cu grijă ochelarii încruntînd sprîncenele și citi :

„Speculantului de război Klithord :

Dumneata și fiii dumitale vă trădați patria. De dragul banilor, lucrați pentru dușmanul care ne-a ocupat țara cu arma în mînă. Știi prea bine, așa cum știm cu toții, că speranțele Danemarcei de a se elibera de sub ocupație nu se vor putea înfăptui decît în clipa cînd naziștii vor fi bătuiți și totuși v-ați pus în slujba lor. Să nu vă închipuiți că puteți tăinui averea pe care o strîngeți pe această cale. Toată lumea știe că fiii dumitale chefuiesc cu ofițerii nemți la Aalborg și că oferă bestiilor germane daruri scumpe. Fiți sigur, însă, că va veni vremea cînd toți trădătorii patriei vor trebui să dea socoteală.

Un patriot danez“.

Greis Klithord puse scrisoarea deoparte și se rezemă istovit de spătarul scaunului. Acum înțelegea ce se petrecuse : Kestin desfăcuse plicul. El lipsea foarte des de acasă și ea îi deschidea totdeauna scrisorile. Citise și inima ei bolnavă nu putuse suporta lovitura.

„De la cine să fie ? se întreba el. Un om rău, care și-a dat seama ce lovitură va fi pentru Kestin ? Nu, oamenii cuprinși de o mînie dreaptă, nu pot fi răi. Poate că cel care a scris această anonimă n-a vrut decît să-și exprime indignarea și ura față de îmbogățirii de pe urma rușinii și nenorocirii patriei. Scrisorile anonime sînt odioase, dar ce să faci cînd nu poți spune pe față ce crezi ; trebuie să recurgi la ele !“

Greis suspină. El nu se îmbogățea făcînd afaceri cu nemții, era chiar împotriva lor, dar autorul anonim n-avea de unde să știe. Firma purta numele lui, el o condusese mulți, foarte mulți ani, rușinea se răsfrîngea deci și asupra lui. Ar fi vrut însă s-o cruțe pe Kestin, s-o lase să moară fără a afla adevărul.

Doctorul intră în odaie.

— Bolnava și-a revenit, comunică el. Are nevoie de liniște, dar întreabă de dumneata. Poți să stai de vorbă cu ea, dar foarte puțin. Eu plec, sora îmi va telefona îndată ce va fi nevoie. Oricum, spre seară am să mai trec în orice caz.

Doctorul plecă și Greis se îndreptă spre dormitorul soției sale. Se așeză lângă patul ei, Kestin deschise ochii și-i căută mîna, pe dibuite. Sora ieși încetișor.

— Ți-e rău, Kestin ?

— Acum mi-e mai bine... dar ai citit... scrisoarea aceea îngrozitoare ?

— Am citit. Scrisoarea asta...

— N-am citit pînă la capăt ; cuvintele acelea despre tine și despre copii erau groaznice. Spune-mi sincer, e adevărat ? Voi lucrați pentru nemți și cîștigați așa de mult ? Să nu mă minți, Greis !

Kestin îl privea rugător. Se stăpînea cu greu. N-o mințise niciodată. De altfel, nu mințise pe nimeni în viață. În orice caz, nu în mod conștient. Greis avea credința neșămutată că pe cuvîntul unui om cinstit te poți bizui întotdeauna și în toate privințele dar Kestin nu mai avea mult de trăit, chiar dacă avea să-și revină după lovitura primită. Să-i spună adevărul ca să-i amărască ultimele clipe ale vieții ? Nu era mai bine s-o mintă, pe ea, pe care n-o mințise niciodată și care credea cu sfîntenie în tot ce-i spusese el ? Se aplecă spre soția sa și-i sărută duios buzele reci.

— Kestin dragă, nici un cuvînt nu-i adevărat în scrisoarea asta, declară Greis calm și hotărît. Cel care a scris-o e un ticălos, care s-a luat după cine știe ce clevetiri josnice, Thomas a lucrat cîte ceva pentru nemți, dar la insistențele guvernului, pentru binele țării...

— E adevărat ? șopti ea.

— Am văzut cu ochii mei scrisoarea primului ministru, prin care îl ruga pe Thomas să sprijine guvernul. Ce era să facă ? Și firma nu a cîștigat nici un ban la lucrarea asta. Nu și-a acoperit nici măcar cheltuielile. Thomas e un om cinstit și n-o să se îmbogățească de pe urma nenorocirii care a lovit patria.

„Cel care a putut scrie o asemenea scrisoare e un nemernic.

— Slavă domnului ! oftă Kestin. Acum pot să mor liniștită.

— N-ai să mori. Doctorul a spus că ai să te faci bine dacă nu te agiți.

— Ce știe el ? șopti ea. Doctorii sînt totdeauna convinși că înțeleg totul. Dar asta n-are nici o importanță. Greis, sînt atît de ostenită, și apoi ai să mă urmezi și tu în curînd. Un singur lucru vreau să te rog : să mă îngropi în satul nostru, și pe tine să te înmormînteze tot acolo, cînd ți-o suna ceasul. Acolo-i locul nostru adevărat.

— Îți făgăduiesc, Kestin, promise Greis, adînc mișcat.

— Îți mulțumesc pentru totul, Greis. Am fost totdeauna fericită alături de tine ; spune-le bun rămas copiilor noștri — ne-au arătat multă dragoste, cu toate că erau așa de ocupați. Și acum vreau să mă odihnesc puțin, sînt atît de ostenită. Slavă domnului că ce se spune în scrisoare nu e adevărat.

Greis o sărută, îi mîngîie mîna întinsă pe plapûmă, o mîna slabă și neputincioasă, și ieși din odaie, făcînd semn surorii să intre. Greis se așeză pe un scaun, dar n-avea astîmpăr și începu să măsoare odaia în lung și în lat.

„M-a crezut oare Kestin sau a înțeles că am mințit de dragul ei ? se frămîntă el. Nu, m-a crezut, a avut totdeauna încredere în mine. Pe copii, însă, nu-i crede afară de Sara, numai că și ea are un bărbat chițibușar. Poate că de aceea vrea să moară. Ce s-a ales din familia noastră !“

Cufundat în gînduri întunecate, Greis Klithord se plimba nervos prin odaie ; din cînd în cînd se oprea la ușa dormitorului și asculta. Era liniște. Kestin dormea probabil, Kestin — bătrîna lui soție ostenită, care știa că va muri curînd.

Așa trecu ziua. Greis mai intră o dată în dormitor și se apropie de pat. Kestin deschise ochii și încercă să-i zîmbească, apoi își pierdu din nou cunoștința.

Atunci ieși, își puse haina și coborî în grădină. Soarele asfințea. Doctorul trebuia să sosească îndată. Poate că ar fi fost mai bine să cheme un specialist? Trebuie să-i înștiințeze și pe copii că mama lor e bolnavă.

Greis intră în casă cu gîndul să-i telefoneze Sarei, cînd deodată apăru sora și-i smulse din mînă receptorul.

— Telefonați doctorului. Mai repede, pentru dumnezeu!

Sora lăsase ușa dormitorului deschisă. Greis năvăli în odaie și înțelese îndată că nu mai era nevoie de doctor: Kestin murise.

CAPITOLUL XXI

După înmormîntarea lui Kestin, viața își urmează cursul. Firma face noi și importante afaceri, cu care prilej se ivește necesitatea respectării unor anumite obligații de reprezentare

Copiii și o mare parte din locuitorii de prin partea locului o însoțiră pe Kestin la grăbă, căci cine nu auzise de Greis Klithord, marele antreprenor și bogătaș și de Kestin, vrednica lui soție. Rudele mai apropiate ale lui Greis și ale nevastei sale muriseră, și bătrînul nu cunoștea decît cîțiva oameni din cei care veniseră la înmormîntare. Și totuși figurile lor îi erau familiare — erau aceiași bărbați istoviți de muncă, cu fețele aspre bătute de vînturi, aceleași femei chinuite de griji, în haine negre de ploaie și basmale de mătase. Ca și odinioară, oamenii duceau o viață grea și cînstită, căci anii care trecuseră nu făcuseră mai lesnicioasă munca pe pămîntul neroditor și nici marea nu se îmblînzise între timp.

Era o zi umedă, rece, norii pluteau jos de tot deasupra pământului. Greis, fiii și ginerele lui duceau sicriul. De la cimitir puteai cuprinde pînă departe tot ținutul acela sărac; micile ferme și cocioabele joase stăteau smerite sub cerul ploios, de parcă ar fi vrut să-l încredințeze de supunerea și răbdarea lor. Bătrînul Greis nu era atent la ceea ce spunea pastorul în fața mormîntului. Se gîndea că întreaga Danemarcă era supusă și săracă, în timp ce străinii, ajutați de slugile lor, de fiii lui și ai lui Kestin, tăiau și spînzurau, nesupărați de nimeni.

În cîteva cuvinte mulțumi celor care veniseră la înmormîntare și vocea lui răsună rece și aspră. Strînse multe mîini și mulțimea se împrăstie încet. În cele din urmă, numai copiii rămaseră lîngă el.

— Vii cu noi, tată? întrebă Thomas încet.

— Nu, răspunse Greis. Rămîn aici. Trebuie să mă îngrijesc de mormînt și apoi vreau să stau de vorbă cu cei de aici despre piatra funerară. Îți mulțumesc, am să mă întorc singur.

— Dar nu poți să rămîi în hotelul ăsta nenorocit, interveni Thomas, vizibil enervat. Paturile sînt tari, rufăria umedă și tu nu mai ești tînăr.

Atunci, în clipa aceea de tristețe, în fața mormîntului proaspăt, Greis Klithord zîmbi. Ce copii delicați are el — nu pot dormi decît pe puf! Ei, el e plămădit dintr-un material mai tare, o să doarmă cum dorm și alții.

— Vrei să rămîn cu tine, tată? întrebă Sara, luîndu-l de mînă.

— Nu, fata mea, refuză el mai blînd. Du-te cu bărbatul tău. Nu sînt încă atît de șubred ca să am nevoie de ajutor. Vă mulțumesc că ați venit s-o conduceți pe mama. V-a iubit foarte mult și pînă în ultima clipă a crezut că sînteți oameni de treabă.

Îl țintui cu privirea pe Thomas, care se încovoie sub greutatea ei. Greis nu-i spusese nimic de scrisoare, dar Thomas simțea că se întîmplase ceva, că era vinovat în bună parte de moartea mamei. Știa că oamenii îl vorbeau de rău: lumea e plină de invi-

dioși. În ultimul timp observase adesea că în jurul lui oamenii încep să sușotească îndată ce intră într-un restaurant; i se întâmplase chiar ca niște cunoscuți să treacă pe lângă el pe stradă fără să-l salute.

— Atunci, la revedere, tată, făcu el încercînd să dea vocii sale o nuanță de sinceră afecțiune. Am fi vrut să fim alături de tine în clipele astea grele. Dar înțeleg că vrei să rămii singur cu amintirile tale.

Thomas și Margrette, Johannes și Evelin, Emmanuil, Sara și Abilhord își luară pe rînd rămas bun de la bătrînul care stătea drept, la doi pași de mormînt. Fața lui aspră nu se însenină decît cînd dădu mîna cu Sara și-i făcu un semn prietenos cu capul Evelinei. Ii conduse pe toți pînă la porțița cimitirului și se întoarse. În așteptarea groparului, își spunea :

„Acum ești singur, Greis Klithord. Și drumul tău s-a sfîrșit. Poate aveai dreptate, Kestin, cînd spuneai că am fi fost mai fericiți, altfel. Dar digurile mele mai stau în picioare, zăgazurile nu le poate distruge nimeni, podurile sînt puternice. Tot ce am construit e bine construit. Ce puteam face mai mult ? Cît despre copii, nimeni nu poate răspunde pentru faptele lor.“

Pe măsură ce se depărtau de cîmpia nisipoasă și săracă, buna dispoziție îi revenea treptat lui Thomas. Ședea la volan, alături de Abilhord; în spatele lor luaseră loc Margrette și Sara. Ca orice personalitate importantă în viața economică a țării, Thomas Klithord putea să-și procure benzină în cantități nelimitate. Johannes, Evelin și Emmanuil trebuiau să călătorească cu autobusul și cu trenul.

— Cum a îmbătrînit tata ! remarcă el. Cred că are un început de scleroză.

— Tu constăți periodic că tatăl tău a îmbătrînit foarte mult, observă Abilhord.

— Îți iert ironia, Torsten. Dar tu nu poți înțelege durerea unui fiu, cînd își vede tatăl ramolindu-se. Am vrut să spun numai că bătrînul pare acum complet abrutizat, lipsit de orice sentimente umane.

— Greis e tot atît de aspru, ca și țînutul în care s-a născut, declară Abilhord. Iutlanda de Vest e o regiune aridă și bătrînul e dîrz și aspru ca și ea. Poate că i-ai fi semănat, dacă n-ai fi fost transplantat la timp într-o climă mai blîndă și în alte condiții materiale.

— Poate că ai dreptate, răspunse Thomas îngîndurat. Bătrînul e un om dintr-o bucată, aș putea spune chiar cam mărginit. Pentru el nu există decît alb și negru ; alte nuanțe mai complexe nu cunoaște, nici în viață, nici în afaceri.

— Din nefericire, nu s-ar putea spune același lucru despre tine, observă Abilhord și Thomas îi aruncă o privire neliniștită : uneori i se părea că avocatul își bate joc de el. Dar profilul acvilin al lui Abilhord era calm și de nepătruns.

Da, afacerile ! Ele te absorb în întregime, îți cer încordarea tuturor aptitudinilor, a minții, a spiritului de inițiativă. Afacerile firmei „Klithord și Fiii“ luau cu fiecare săptămînă ce trecea o amploare tot mai mare. Firma construia cazemate uriașe la Aalborg și un mare aerodrom la Karup. Aceasta era o lucrare uriașă, pe care urma s-o conducă Kos, cînd se va întrema și se va înapoia din lungul său concediu. După aceea, se vor construi probabil fortificații militare pe țărmul apusean, poate și pe Bornholm. Deocamdată însă nu e sigur. De altfel, dacă n-ar fi fost decît lucrările de la Karup și încă firma ar fi avut de lucru pînă peste cap. Trebuiau să proiecteze aerodromuri, să ducă tratative ; afurisiții de nemți își schimbau într-una planurile și totul trebuia reluat de la capăt.

De la un timp însă se apucaseră serios de lucru și un șuvoi neîntrerupt de șomeri cu rucsacuri în spinare sau cu boccele în mînă se îndrepta spre noile șantiere uriașe. Oamenii săraci cutreieraseră jumătate de țară în căutare de lucru, de teamă să nu fie trimiși în Germania și frămîntați de grijă pentru familiile lor flămînde. Asistența socială își închisese porțile și lumea se îmbulzea acum la oficiile de plasare. „Pu-

teți găsi de lucru la Karup, duceți-vă acolo, e nevoie de multă lume! Nu vedeți că aici nu-i de lucru? Fiți oameni serioși, faceți-vă bagajul și plecați!”

— Ar trebui să mergem la Karup să vedem ce mai e pe acolo, fu de părere Thomas.

— Am fost la Karup cândva, pe vremea studenției, își aminti Abilhord. Un peisaj minunat: hățișuri mohorâte de iarbă întunecată și lunca verde, roditoare a râului. Îți aduci aminte de poemul lui Okjer:

*Soarele apune
Iată a-noptat
Vitele-s păscute
Vremea-i de plecat.*

*Iz de fin cosit
Și de buruieni
Aromește iarba
Crudă, din poieni.*

*Cucu-ți dă de veste
Ori pe unde treci,
Cîntă ciobănașul
Coborînd poteci.*

*Răgușiți nagîții
Cîntă-n lan de grîu,
Și se-nalță-n zboruri
Colo peste rîu.*

— Ce versuri minunate! Încuviință Thomas, însuflețindu-se. Atunci, ți-ar face plăcere să revezi locurile astea?

— La drept vorbind, dragul meu, nu sînt chiar așa de încîntat să admir apele domoale ale râului Karup, înconjurăte de avioane și cazemate. Nu uita că sînt membru în conducerea Asociației pentru protecția naturii. Și apoi, mă îndoiesc că ar fi tocmai indicat să facem acum excursii la Karup. Relațiile dintre firmă și autoritățile de ocupație trebuie să fie

leale, dar exclusiv de afaceri. Am mai discutat de nenumărate ori chestia asta.

— Poate că ai dreptate. Nici eu n-am ce căuta acolo pînă săptămîna viitoare. Vom înnopta la Aarhus, unde vom lua masa împreună, în familie și vom porni la drum dis-de-dimineață.

— Dar trebuie să mergem la adunare, îi aminti Abilhord. I-am făgăduit solemn lui Karlsen că venim.

— Avem destul timp, nu te teme. Mașina mea e grozavă. N-auzi cum toarce, ca un pisoi?

Și într-adevăr, torcînd ca un pisoi alintat, mașina încăpătoare, hrănită cu benzină nemțească, străbătu întreaga Iutlandă. Ajunse la Aarhus și se opri în fața restaurantului „Royal”; portarul în livrea cu fireturi de aur întîmpină pe călători cu plecăciuni și deschise ușile de cristal. Li se servi o masă bogată în colțișorul cel mai plăcut al hotelului. În ultimul timp, Thomas Klithord se obișnuise să caute locurile mai ferite, cînd intra în vreun local public.

— În amintirea mamei, făcu el, ridicînd paharul cu un aer solemn. A fost o femeie rară, dar poate e mai bine că s-a întîmplat așa: moartea a scutit-o de multe supărări.

— Fără îndoială! aprobă Sara și duse paharul la buze.

— Delicios vin, interveni în grabă Margrette gîndind: „Asta i se potrivește lui Thomas — să toasteze în cinstea mamei lui chiar în ziua înmormîntării. Dar, la urma urmelor...”

— Delicios! aprobă Abilhord și o privi cu înțelegere. Ar fi trebuit să facem rezerve mai mari din vinul ăsta înainte de catastrofă, înainte de ocupație. Dacă războiul mai ține mult, o să dispară complet.

— Ei, dar asta n-o să se întîmple, războiul n-o să se prelungească, declară Thomas. E un război fulger. Peste șase luni, totul se va liniști și vom avea o Nouă Europă, al cărei centru va fi Berlinul.

— Renunță la politică, dragul meu, îl sfătui doamna Klithord. E stupid și poate deveni periculos.

— Asta e și părerea mea, mărturisi avocatul, ținîndu-i isonul. Scumpul nostru Thomas e un pasionat,

un tehnician capabil, un excelent om de afaceri, dar cîtuși de puțin un diplomat !

— Vom trăi și vom vedea, făcu Thomas, umplînd din nou paharele. Ești cam tăcută astăzi, Sara !

— Azi nu e o zi de sărbătoare, răspunse ea. Și cu toții avură impresia că peste colțișorul lor confortabil trece un suflu rece. De altfel, fiindcă veni vorba, războiul se duce independent de pivnițele cu vin roșu. Și după cîte înțeleg eu, rezultatul războiului trebuie să hotărască dacă Danemarca va fi țară liberă sau protectorat nemțesc.

— Asta o știm cu toții, Sara, bombăni supărat Abilhord. Cugetările tale cam simpliste sînt absolut de prisos.

Buna dispoziție dispăruse din colțișorul elegant. Liniștea lor luase sfîrșit. Mai stătura puțin de vorbă, dar îndată după terminarea mesei, Sara se sculă :

— Sînt obosită, declară ea. Vă rog să mă iertați, dar aș vrea să mă culc numaidecît.

— Și eu vreau, adăugă în grabă Margrette. Bărbații rămaseră singuri.

— Să luăm un coniac la cafea, propuse Thomas. Îmi pare rău că raporturile mele cu Sara nu se îmbunătățesc. Închipuie-ți că asta durează din copilărie. De altfel, e o situație care se întîlnește destul de des între frați și surori. Probabil că și în familiile voastre burgheze se întîmplă tot așa ?

— Nu chiar așa, răspunse Abilhord, aprinzînd o țigară. În familiile noastre, jocul e mai subtil. Noi, de pildă, am fost obișnuiți din copilărie să jucăm tenis, să trimitem mingile peste plasă și să le mînuim cu îndemînare. Sora ta și soția mea, Sara, are farmecul țărăncii care știe să mulgă vacile. Probabil că de aceea m-am îndrăgostit de ea, cu toate că adesea raporturile dintre noi amintesc de un dans în saboți grei de lemn.

Thomas Klithord se schimbă deodată într-un taur furios. Poate că și Margrette gîndea la fel despre el ! Îl cuprinse o mînie neputincioasă împotriva cumnatului său, această lipitoare, acest chițibușar viclean.

Dar cine creează bunurile materiale? Nu vechile familii burgheze, desigur, ci plebeii! Pe urmă însă se gîndi cu plăcere la uriașele sale profituri, la situația înfloritoare a firmei, își aminti că el nu-i descendentul vreunei vechi familii care și-a trăit traiul, ci întemeietorul unei generații noi, viabile; și apoi, firește, el e plin de respect față de bătrînul Greis.

— Da, da, făcu el, de parcă ar fi răspuns propriilor sale gînduri. Fierbem cu toții în aceeași oală, cum spune adesea primul-ministru. Și dacă noi, membrii aceleiași familii, nu sîntem strîns uniți, atunci ce pretenții să avem de la alții, ce se va întîmpla cu întreaga societate? Îi iert Sarei toanele, în fond e o femeie cumsecade; de altfel, astăzi e o zi deosebită — am îngropat-o pe scumpa, pe bătrîna noastră mamă...

— Așa e, încuviință Abilhord. Și acum hai să bem un whisky sau altceva și să mergem la culcare.

În după-amiaza zilei următoare se înapoiară la Copenhaga și prînziră împreună în grabă la Abilhord. După aceea, Thomas și Abilhord plecară la adunarea Societății danezo-germane, unde trebuia să vorbească un celebru tehnician german. Oaspetele de onoare era un omuleț bondoc, cu capul chel semănînd cu o bilă de biliard, cu o mustăcioară à la Hitler și o insignă nazistă la butonieră. Era, fără îndoială, un arian pur, de viță veche. Funcționari superiori în haine de gală, bine dispuși, speculanți de război și oameni politici de seamă, avînd în mijlocul lor un prinț de sînge, îl ascultau cu atenție. Neamțul cel scurt și îndesat începu de la Adam și Eva, care, din păcate, fuseseră ispitiți de plutocratul evreu — șarpele — în grădina raiului arian. Apoi neamțul trecu la o temă mai concretă — construcția de autostrăzi. În această problemă era în largul lui și Thomas Klithord îl ascultă cu mult interes: aflase de proiectarea unor noi șosele militare în Danemarca și-și spunea că firma „Klithord și Fiii“ trebuia să se pregătească.

În sala de festivități începură să circule gustări

reci. Lumina candelabrului cu turturi strălucitori de cristal se revărsa peste figurile țepene ale ofițerilor germani, ale înalților demnitari și ale civililor gravi îmbrăcați în frac. Conversația era vie, germana și daneza se amestecau în mod egal. Thomas Klithord, directorul general Karlsen și directorul radiodifuziunii daneze, Brummel, formaseră un mic grup aparte.

— Am auzit firește de firma dumneavoastră, domnule director — i se adresă Brummel lui Thomas — și sînt încîntat să fac cunoștință cu un reprezentant eminent al industriei noastre.

Thomas Klithord îi mulțumi lui Brummel și-l asigură că și el e fericit să cunoască un eminent reprezentant al social-democrației daneze. Figura lui Brummel îi apărea lui Thomas extraordinar de impunătoare. Pantalonii îi erau atît de bine căleați, încît dunga lor amintea de tăișul unui cuțit, fracul cădea impecabil, iar părul îi era frumos ondulat. Brummel avea o voce profundă, catifelată și caldă; părea că e oricînd gata să se înduioșeze pînă la lacrimi de propriile lui cuvinte.

— E o întîlnire foarte bine organizată ! Nu-i așa ? remarcă directorul general.

— Foarte bine ! încuviință Brummel. Pe calea asta trebuie să mergem. Să învățăm ce înseamnă înțelegere reciprocă și să respectăm specificul național al unui popor prieten. Mă bucur că prietenii noștri germani manifestă un respect atît de profund față de specificul național danez. Poate că pînă la urmă își vor însuși principiile noastre democratice. Gîndiți-vă, în fond, la cultura noastră națională, la școlile noastre superioare. Nemții au ce învăța de la noi.

— Așa, așa e, încuviință directorul general cu fața crispată de tic nervos. Trebuie să găsim o serie de numitori comuni care să unească diferitele tendințe...

— Exact, continuă Brummel. Să examinăm situația creată și să tragem din ea maximum de foloase. Nemții își spun național-socialiști, ei bine, noi o

să ne numim național-democrați. Important nu e cum se numește trandafirul ci dacă miroase bine, cum spune bătrînul, marele Shakespeare. În fond, principalul e să izbutim să ne menținem.

Thomas Klithord îl privea cu admirație: iată ce se cheamă un om înțelept, care cîntărește totul; și iată, aceste concepții seamănă cu ale lui, ale lui Thomas Klithord. Numai că Thomas nu se pricepe să-și expună ideile cu o logică atît de desăvîrșită. Să ne menținem cu orice preț, să ne păstrăm avutul și situația în societate — asta trebuie să facem! Vestitul lider social-democrat, o persoană foarte cultivată, un om ridicat de jos, e aici, în mijlocul ofițerilor germani și vorbește în limbajul său democratic ca un adevărat luptător.

— Pînă una alta, am izbutit să ne păstrăm pozițiile, continuă Brummel. Guvernul nostru național a fost respectat. Nemții n-au îndrăznit să se atingă de organizațiile noastre, pentru că am știut să ducem o politică suplă și să le prevenim acțiunile, domnilor. Sîntem oameni cu scaun la cap, cum spune Holberg¹. Am prevăzut din vreme ce ar putea să ceară ocupanții și le-am oferit curtenitor ceea ce ne-ar fi luat, probabil, cu forța. În felul acesta, facem cu ei ce vrem, că doar nu sîntem niște debutanți. Singura primejdie adevărată sînt comuniștii...

Rostind acest cuvînt nesuferit auzului său, directorul radiodifuziunii daneze se întunecă și fața lui își pierdu expresia tinerească. Thomas Klithord își aminti cu necaz de fiul său care trecuse de partea comuniștilor și — fără nici o justificare aparentă — de bătrînul Greis.

Dar privind fața proaspătă, trandafirie a directorului Brummel, Thomas se liniști pe dată. Ce încredere îți inspiră democrația daneză, cîtă tărie are! Social-democrații au o tactică atît de inteligentă! Holger Danske poate să-și doarmă liniștit somnul

¹ Holberg, Ludwig (1684—1754) — dramaturg, scriitor și istoric danez, întemeietorul iluminismului burghez în Danemarca (n. r.).

în subterana sa de la Kronborg. În timp ce întreaga Europă arde în flăcări, social-democrații conștienți de răspunderea lor iau liniștiți masa împreună cu stăpînii lumii și ai lagărelor de concentrare.

— De fapt, străvechea noastră cultură daneză avea nevoie de mult de o înnoire, reluă Brummel. Și așa s-a și întîmplat. Am prezis eu cîndva: va veni și vremea, vor veni și oamenii! A venit vremea, acum trebuie să așteptăm venirea oamenilor!

— Iartă-mă, dragă Brummel, obiectă directorul general. Sper că nu vrei să spui că oamenii aceștia... trebuie să opună rezistență. Iartă-mă, te rog, nu cumva să mă înțelegeți greșit.

— Rezistență? se miră Brummel. Cui să reziste? Noi ducem un joc tactic — asta-i tot. Trebuie să găsim o ieșire din situație, și o vom găsi, numai dacă afurisiții ăștia de comuniști... nu, nu, desigur, importanța lor e foarte redusă, se poate spune că sînt inexistenți... totuși... sînt un pericol. Dar prietenii noștri germani, îmi permit să-i numesc astfel, înțeleg foarte bine momentul și stau de veghe...

— Da, fără îndoială, stau de veghe, întări Thomas Klithord.

— Și noi, de asemenea, completă Brummel, adresîndu-se lui Thomas cu un zîmbet fericit și mîndru. Fiți liniștit, dragă director. Noi, oamenii din popor, nu dormim. Sîntem hotărîți să luptăm pînă la ultimul om pentru ca să ne păstrăm caracterul nostru național. Și nu ne temem de luptă. Eu nu sînt un admirator al innurilor regale, dar mi-am ales drept epigraf minunatele versuri:

*Un sunet de goarnă
Un zăngănit de armă,
Luptînd pentru victorie
Noi moartea ô-nfruntăm.*

— Ce tîrziu s-a făcut! observă directorul general schițînd un zîmbet. Poporul danez nu se va putea lipsi de dumneata, dragă Brummel. Trebuie să în-

vingi, și după victorie, să rămâi mai departe printre cei vii.

— Așa voi face! declară plin de voieșie viteazul Brummel.

CAPITOLUL XXII

In toiul activității sale înfrigurate, Thomas Klithord dă peste un om complicat. In același timp, aflăm ce se mai întâmplă cu bătrînul Greis și cu tînărul Gregers

Intr-o bună zi, Kos apărură la sediul firmei „Klithord și Fiii“. Părea și mai aspru și mai neînduplecat decît înainte. Kos declară îndată că vrea să vorbească personal cu directorul Klithord. Cu un surîs fermecător, secretara îl informă că directorul e cu siguranță ocupat, că are zilnic consfătuiri pînă noaptea tîrziu și că e greu să poți pune mîna pe el.

— Fleacuri, fetișo, făcu Kos. Trebuie să-i vorbesc, și basta. Spune-i că sînt și eu foarte ocupat.

— N-am putea fixa o anumită oră, domnule inginer-șef? întrebă secretara, enervată.

— Da, cu condiția ca această oră să fie fixată pentru următoarele cinci minute. Intră în cușcă și spune-i că sînt aici.

Secretara hotărî să intre în birou de unde imediat ieși Thomas Klithord. Dădu să desfacă brațele, ca pentru îmbrățișare, dar mîinile îi căzură îndată moi, cînd se apropie de inginerul-șef.

— Dragă Kos, în sfîrșit ai venit... Sper că te simți bine, că te-ai refăcut complet. Intră, te rog, în birou. Mă bucur foarte mult că te văd, avem mare nevoie de dumneata, te asigur...

Thomas îl invită să ia loc într-un fotoliu mare și comod, în timp ce el se așeză la masa de scris.

— Știi, Kos, firma are acum o mulțime de treabă. Parcă dumnezeu te-a trimis! Trebuie să ne apucăm serios de lucru la aerodromul Karup — e o construcție uriașă — și apoi proiectăm construirea unor fortificații militare la Hirtshals și Hanstholm și într-o serie de alte localități; sînt numai obiective mari. Am început să colaborem cu firmele „Hofmann și Fiii“, „Karlsen din Randers“ și altele, dar conducerea rămîne și trebuie să rămînă a noastră. Aș fi încîntat ca dumneata să te ocupi de lucrările de la Karup.

— Nici nu mă gîndesc, declară Kos.

— Și de ce nu, mă rog? întrebă Thomas Klithord, încrunțînd semeț fruntea.

— Pentru că lucrările astea nu sînt decît o porcărie dezgustătoare. Pentru că nu vreau să muncesc pentru naziști. Pentru că nu vreau să-i ajut pe nemți să-și ducă războiul. Pentru că nu vreau să am nimic comun cu niște ucigași și niște proprietari de sclavi care-și omoară sclavii în bătaie și pentru că eu nu sînt un supraom arian, ci un simplu tehnician danez. Intr-un cuvînt, nu vreau să mă apuc de lucrarea asta.

„A înnebunit de-a binelea, gîndi Thomas. Plătești o bestie ca asta cu bani grei, dar cînd e vorba să-ți faci treabă, te lasă baltă. Așa sînt oamenii, n-ai pe cine să te bizui. Am să mai încerc să-l conving; e al dracului de capabil, idiotul ăsta.“

— Ascultă Kos, rosti Thomas prietenos. Știi și dumneata care e situația. Lucrăm în urma insistențelor guvernului și ne îndeplinim datoria față de patrie.

Kos sări de pe scaun, dînd furios din mîini.

— Slăbește-mă cu palavrele dumitale! strigă el. Eu știu prea bine care e situația. Ești un profitor de război și celelalte firme nu fac nici ele mai multe parale! La adăpostul baionetelor nemțești jefuiți țara! Pe mine nu mă păcăliți!

— Adică dumneata ești mai înțelept decît guvernul nostru democrat?

— Fi-ți-ar al dracului afurisitul dumitale de guvern! țipă Kos, clocotînd de furie. Crezi că sînt chior? Sînteți niște speculanți de război și atîta tot.

— Kos, asta-i prea de tot, se înfurie Thomas, ridicându-se de pe scaun, cu un aer amenințător. Îndrăznești să mă jignești în propriul meu birou ?

— Da, asta am vrut să fac. Ești un speculant de război ordinar ! Și cu toate scrisorile ministrului pe care le porți în buzunar, tot un ticălos rămâi, un nemernic, un trădător !

— Ieși afară ! Șterge-o ! urlă Thomas, arătându-i ușa.

— E tocmai ceea ce doresc — să plec de aici, cât de departe de dumneata și de duhoarea pe care o răspândești. Și asta numai fiindcă n-ai onoare. Ești un trădător de patrie ! Mi-e rușine că am lucrat atîta timp la firma dumitale odioasă, dar am făcut-o numai pentru că îl stimez așa de mult pe tatăl dumitale. Adio !

Kos ieși în grabă din birou trîntind ușa cu zgomot. Thomas Klithord căzu obosit pe scaun.

— Cum o să suporte inima mea toate încercările astea ? ! oftă el. E mai presus de puterile omenești. Sînt înconjurat de oameni care mă suspectează, deși eu nu doresc decît binele patriei. Cel mai capabil colaborator al meu mă insultă, tatăl meu se leapădă de mine, iar fiul meu...

Și deodată omul acesta mare, masiv se simți părăsit de toți, singur pe lume, rătăcit într-o pădure deasă, înfricoșătoare. Buzele îi tremurau, ochii i se umplură de lacrimi ; în cele din urmă, izbuti să se stăpînească și izbi cu pumnul în masă.

— Eu am dreptate ! Nemții vor învinge. Și atunci au să-mi mulțumească cu toții pentru perspicacitatea de care am dat dovadă. Cei ce-și bat joc acum de mine au să mă laude. Am să apuc și ziua cînd am să-l văd pe Kos venind la mine și recunoscînd că a greșit. Nemții trebuie să învingă, altfel nu se poate, și ar fi vai de Danemarca, dacă n-ar exista oameni clarvăzători ca mine.

Își aminti de toți politicienii — miniștrii și deputații din Riksdag — cu care stătuse de vorbă, își aminti de eminentul om politic Brummel. Toți aveau un singur gînd — să supraviețuiască. Și deodată

Thomas se liniște. Ce importanță are nebunul ăsta ? Are să mai găsească el ingineri buni; unul ca ăsta nu face două parale. Munca trebuie să meargă mai departe. Nu se cade să mă ocup de fleacuri. Am să angajez un nou inginer-șef. Kos a înnebunit, ducă-se dracului ! Pentru mine e ca și mort. De fapt, nici nu m-am bizuit prea mult vreodată pe el. E o nulitate !

Inginerul-șef Kos pășea încet pe stradă ; se simțea liniștit. Fusese în serviciul firmei din tinerețe și avea o afecțiune aproape filială pentru bătrînul Greis. Era un om de peste patruzeci de ani și în clipa aceea n-avea habar încotro s-o apuce, nici unde să-și caute de lucru. De altfel, nici nu se sinchisea de asta ! Nu era însurat, n-avea cui să poarte de grijă, nu trebuie să vadă decît de el. Dar era hotărît să-i povestească lui Greis cele întîmplate.

După moartea soției sale, Greis slăbise foarte mult. Fața lui, care avusese întotdeauna o expresie aspră, părea acum obosită. Il îmbrățișă cu căldură pe Kos.

— Ce bine îmi pare că ai venit, dragă Kos. Șezi, te rog, ia o țigară.

— Ce-i de făcut Klithord ? întrebă Kos, luînd loc la masă.

— Toată chestia asta e o porcărie. Lucrăm pentru nemți, dar căutăm în fel și chip să ne justificăm. Asta se cheamă speculă de război, Kos.

— Da, așa se cheamă. Te anunț că, începînd de azi nu mai sînt în serviciul firmei, și vreau să știu ce părere ai despre asta ?

— Foarte bine ai făcut. Nu înțeleg ce-i cu Thomas, dar la urma urmei fiii mei răspund singuri pentru faptele lor. Cît despre mine, eu am dorit toată viața un singur lucru — să construiesc. Aș minți dacă aș spune că banii n-au însemnat nimic pentru mine. Am muncit pentru bani și, deși am căutat să-mi limitez veniturile, am fost totuși un capitalist. Asta-i realitatea. Sara ! strigă el deodată. Adă-ne ceva de băut !

Sara intră aducînd pe o tavă o sticlă cu vin și niște pahare. După moartea mamei sale, se mutase

la Greis. Sara părea obosită și chinuită și Kos avu o tresărire de minie gîndindu-se la Abilhord. De ce oare trăia atît de rău cu el ?

Greis se învioră, i se părea că se află împreună cu Kos în biroul firmei sale cinstite, respectată de toată lumea.

— Dar ce, e rău să construiești ? întrebă el. Nu ne-am simțit noi bine împreună ?

— Ba da, admise Kos și sorbi o înghițitură de vin. Știi la ce mă gîndesc ? Cum ar fi fost dacă în locul aerodromurilor pe care le-am construit acum pentru nemți am fi lucrat la niște planuri cincinale pentru Danemarca ? Gîndește-te, Klithord, dacă unor oameni ca noi ni s-ar fi cerut să ridicăm construcții în întreaga țară ? De ce să fim înjosiți, noi, inginerii, de ce să fim obligați să lucrăm pentru nemți ? Noi nu sîntem datori să ne servim țara ?

— Da — interveni și Sara — asta e sensul vieții.

— Noi știm să construim, continuă Kos. Sîntem oameni capabili și ne dăm seama de asta. Dar ei vor să facă din noi slujitorii morții și ai distrugerii, în timp ce noi vrem să creăm și nimic altceva ! Nemții să și-o bage bine în cap !

— Mă tem că, în schimb, va trebui să construim mult după aceea, fu de părere Greis.

— Nenorocirea e că noi ne-am mulțumit să fim numai ingineri și n-am înțeles ce răspundere avem. Dar după război totul va fi altfel, rosti Kos îngîndurat.

— Nimeni nu știe care va fi sfîrșitul războiului, obiectă Greis.

— E cu neputință ca națiștii să învingă. Sînt tari, e drept, dar domnia răului nu poate stăpîni lumea, mai spuse Sara.

— Nu se întîmplă întotdeauna cum vrem noi, răspunse Greis. — Om trăi și om vedea.

Primăvara plutea în aer și acolo, în satul liniștit, era peste puțină să-ți închipui că tunurile bubuie deasupra întregii Europe. Dar bubuitul lor se înte-

țise oare într-adevăr? Nu erau ultimele zvîrcoliri, înainte de sfîrșitul războiului?

— Nu, ai să vezi, făcu Harald către Gregers. Asta nu e decît începutul războiului.

Harald era foarte ocupat. Vindea ziare, făcea agitație, forma grupe noi. Nimeni nu știa cînd avea să înceapă. În asemenea vremuri, comuniștii trebuiau să fie oricînd gata să treacă în ilegalitate; nu era timp de pierdut, fiecare zi era prețioasă.

— Ai să vezi, repetă Harald. Are să fie o luptă pe viață și pe moarte. Dar nu ne va găsi nepregătiți.

— Și tratatul? întrebă Gregers.

— Tratatul i-a dat Uniunii Sovietice timp să răsuflă. Altfel, întreaga mașină de război germană ar fi pornit spre Răsărit. Asta nădăjduiau capitaliștii din Apus. Dar noi, comuniștii, n-avem de gînd să ne sinucidem. Capitaliștii sînt șmecheri, dar nici noi nu sîntem proști.

Gregers avea un mic salariu la un birou tehnic, care îi ajungea pentru trai. Totuși, deocamdată fusese nevoit să renunțe la studii. Într-o zi primi o scrisoare de la maică-sa — familia îi aflase adresa nu știa nici el cum. Mama îl ruga să treacă măcar o clipă pe la ea. Gregers îi răspunsese că, date fiind concepțiile lor diferite de viață, nu avea nici un rost să se ducă. Scrisoarea lui trebuia s-o facă să înțeleagă pe doamna Klithord că el rupsese orice legătură cu familia.

Dar întîmplarea făcu că se întîlni cu maică-sa pe stradă și ea îl rugă să intre împreună într-un restaurant.

— Nu-ți poți închipui cîtă durere e în sufletul meu, se tîngui Margrette. Tata are greutate mari... Uneori e cam grosolan, e drept, dar în adîncul sufletului suferă și el foarte mult. Știi că bătrînul Greis nu mai vrea să primească bani de la firmă, fiindcă nu-i plac afacerile pe care le face tata...

— Nu vrea? întrebă Gregers.

— E atît de încăpățînat bătrînul ăsta, nici nu mai vine pe la noi. Mătușa ta Sara locuiește acum la el. Tu nu înțelegi, băiatule, cît ne e de greu, tatălui tău

și mie, să știm că în familie sînt astfel de neînțelegeri. Lui Anders și Kirsten le e tare dor de tine. Nu-ți spun să te întorci acasă, vino numai din cînd în cînd să iei masa cu noi. Și primește bani ca să-ți continui studiile. Am fost nenorocită, cînd am aflat că te-ai lăsat de politehnică.

— Am un servici. Mă descurc foarte bine.

— Dar studiile tale? Viitorul tău? Pierzi anii cei mai frumoși și pentru ce? Dragul meu, crede-mă, eu consider comunismul o idee minunată. Ar fi admirabil dacă toți oamenii ar primi salarii egale. Dar oamenii sînt atît de diferiți, unii sînt harnici, alții leneși, unii deștepți — alții proști.

— Ești o femeie inteligentă, mamă, zîmbi Gregers. Tu cunoști oamenii mai bine decît tata. Și tu singură îți dai seama că ce spui acum e flecăreala burgheză obișnuită. Ești prea deșteaptă ca să spui astfel de prostii.

Margrette oftă și înțelese că nu putea amăgi pe nimeni, fiindcă în fond ura comunismul și se temea de el ca de o primejdie care amenința clasa ei, existența ei privilegiată, viitorul asigurat al copiilor. Se aplecă și-l mîngîie duios pe cap.

— Poate că ai dreptate, Gregers, dar în orice caz, nu uita că eu sînt mama ta!

CAPITOLUL XXIII

Domnii nemți sosesc la Copenhaga, iau dejunul cu Johannes Klithord și provoacă un mic scandal într-un restaurant de lux de pe Vesterbrogade

Societatea pe acțiuni „Pro Patria“ se dovedi a fi o mină de aur și Johannes Klithord avea toate motivele să fie încîntat. Păcătosul acela de Egon avusese o idee bună. Rețelele de camuflaj erau cerute tot mai

mult și nemții plăteau fără să se tocmească, grăbiți să obțină ce le trebuie. Cu Oberbaurat von Driberg puteai să faci afaceri frumoase, cu atât mai mult, cu cât Frieda lucra și ea în întreprindere. Mult mai rău era cu bestia aia de Funke; deși Johannes Klithord n-avea nimic de împărțit cu el, între Evelin și Baurat erau anumite relații care amenințau să devină pur și simplu scandaloase; Johannes discutase în repetate rînduri cu Seidelin chestiunea divorțului. Dar cum să aranjeze cu averea? Cum, un om cinstit era obligat să dea jumătate din ce avea unei caraghioase — unei fete de brutar, cu care se însurase din prostie? Seidelin spunea că numai foarte greu ar putea găsi o soluție satisfăcătoare în problema asta.

Acum se iviseră — colac peste pupăză — și alte complicații, care n-aveau nici o legătură cu banii; Oberbaurat von Driberg îi comunicase că va veni în interes de serviciu la Copenhaga împreună cu Funke și alți cîțiva ofițeri și că ar vrea să se întâlnească cu bunii lui prieteni danezi. Johannes îl invită pe Seidelin la un pahar de vin pentru a discuta această chestiune.

— Mi-e neplăcut să mă întîlnesc cu ei în văzul lumii, mărturisi Johannes. Asta ar da naștere la tot felul de comentarii. După părerea mea, cel mai bun lucru ar fi s-o facă Thomas; numai că soția lui e prea aristocrată.

— Nu face să te frămînti pentru asta, oferă singur dejunul. N-o să-ți prindă rău.

— Dar unde? La restaurant?

— Nu, mai bine acasă, o să dea loc la mai puține comentarii.

— Să-l invit pe ticălosul ăsta de Funke în casa mea la Evelin? Asta ar fi prea de tot.

— Dar mai curînd sau mai tîrziu tot o să divorțezi, îl liniști Seidelin. Las-o să se compromită pînă la capăt. Cu cît o soție e mai compromisă, cu atât e mai ușor să duci cu ea tratative cu privire la bani.

— Ție îți vine ușor să vorbești. Ești văduv și n-ai copii.

— Mă lipsesc cu dragă inimă de bucuriile căsniciei, ca să nu-mi bat capul cu toate buclucurile care o însoțesc. Dar am experiență în chestiunile de divorț. Invită-i pe nemți și dă-le o masă copioasă. O să-ți scoți pîrleala, cum spunea țăranul care își îngrășa porcul cu slănină. Și las-o pe nevastă-ta să întindă coarda cît de mult.

Johannes îi comunică scurt Evelinei că vrea să ofere un dejun nemților cu care are legături de afaceri. Evelin îl privi uluită.

— Dar nu te-ai gîndit la servitori, la bîrfelile lor ?

— Dacă-i vorba de bîrfeli, de asta ai avut grijă tu cu bețivanul țău de Baurat, răspunse veninos Johannes.

— Nu mă bate la cap ! Eu nu mă amestec în viața ta personală și te rog să nu te amesteci nici tu în a mea. Să-i invităm pe nemți la dejun... De altfel, dacă tu ții, eu nu mă opun. Am să vorbesc cu servitorii, dar sînt aproape sigură că fetele vor refuza...

Evelin ieși și se înapoie îndată. Bănuielile ei se adevărașeră.

— Bucătăreasa refuză categoric să gătească pentru nemți, și apoi nu mai vrea în orice caz să rămînă la noi și m-a anunțat că la întîi pleacă. Jupîneasa e de aceeași părere, nu vrea nici în ruptul capului să servească la masă cînd vor fi nemți. După cum vezi, o să fie greu, îi comunică Evelin bărbatului ei.

— Dracu să le ia de maimuțe ! înjură Johannes. Le plătești salarii grase, nu fac nici o treabă și acum vor să-mi dicteze pe cine să invit în casă. Dă-le afară pe amîndouă, imediat ! Spune-le să se oare chiar azi...

— E greu să găsești acum o servitoare, obiectă Evelin.

— N-ai decît să te ocupi singură de gospodărie. Tot nu știu niciodată cu ce-ți pierzi vremea. Vrei neapărat să faci pe cucoana din lumea mare, cu două servitoare. Numai din lenevie și fiindcă n-ai nici o treabă ai început să-ți faci de cap. Să te apuci să speli și să gătești singură !

— Cred că ai dreptate, dragă Johannes, răspunse cu blîndețe Evelin. Vom căuta să ne lipsim de servitori. Nici îndatoririle tale de director nu-ți ocupă prea mult timp așa că ai să poți să-mi ajuți. Eu am să găsesc cu condiția ca tu să-mi speli vasele. Mulți bărbați se pricep s-o facă de minune. De ce să nu-ți ajuți și tu soția care muncește din greu?... În felul ăsta ne vom putea dispensa de orice ajutor și căsnicia noastră va deveni foarte plăcută.

Johannes o privi pe sub sprîncea. Țsta e sistemul ei. Nici cuvintele lui cele mai chibzuite nu au vreo înrîurire asupra îndrăcitei ăsteia. Dar ce, e nebun să văxuiască ghetele, să care gălețile cu lături, să spele vasele? Să nu-și închipuie una ca asta, nebuna! Dar mai mult decît o singură servitoare nu mai angajează.

— N-o să-mi poruncească servitorii pe cine să poftesc sau nu la dejun, declară el pe un ton de stăpîn. O să facem altfel. Am să comand masa la un restaurant și o să servească bucătarul și chelnerii. Să nu-și închipuie fetișcanele astea că pot face pe prințesele în casa mea.

Nemții sosiră — von Driberg, Funke, maiorul von Kühle și căpitanul Schlederfeld. Von Driberg era însoțit de Frieda, puternic fardată și dispusă să bea un păhărel, două într-un cerc de prieteni, cum spune ea.

— Stimată doamnă — i se adresă von Driberg Evelinei, sărutîndu-i respectuos mîna — vă rog să-mi permiteți să vă prezint doi bravi ofițeri germani dintre colaboratorii mei, pe care îi prețuiesc foarte mult. Pe admirabilul meu prieten Funke ați mai avut prilejul să-l cunoașteți... Fräulein Frieda a avut și ea cîntea să vă întîlnească.

Dejunul se desfășură într-o atmosferă însuflețită. Doi chelneri stilați de la restaurant serveau o mîncare excelentă și musafirii erau foarte bine dispuși. Johannes Klithord făcea tot posibilul s-o distreze pe Frieda. Mătăhala aceea bine hrănită era o adevărată comoară pentru el. Atîta timp cît lucra la Aalborg,

von Driberg era moale ca ceara în mîinile ei puternice.

— Pentru prietenie ! — ridică paharul von Driberg — pentru o colaborare cinstită și prietenească între viteji ! Heil !

Se înroșise la față de atîta mîncare și băutură ; broboane de sudoare îi apărură pe frunte. Mustăcioara à la Hitler tresărea : se aplecă duios asupra Evelinei și începu să-i contemple cu vădită admirație formele rotunde.

„Porcul dracului, se revoltă Johannes. Uite, cum trebuie să rabde un om cumsecade o scîrnăvie ca asta în casa lui ! Într-adevăr, viața unui popor sub ocupație nu-i prea veselă ! Fără să vrei începi să simți oarecare simpatie față de Funke ; cel puțin el e decent, nu se uită la o femeie cu atîta nerușinare.

— Ce bine-i aici ! schelălăia Frieda, aruncînd ochiade înfocate lui von Kühle și lui Schlederfeld. Von Driberg se topește după zăpăcita aia, n-are decît, dar o să-i arate că poate și ea să seducă pe cineva dacă vrea.

Chelnerii umpleau paharele fără să clipească. Fețele lor erau neclintite și absente, de parcă n-ar fi observat nimic.

Se servi cafeaua, lichiorurile, coniacul și alte băuturi de la gheață. Camerele se umplură de larma glasurilor. Fumul de țigară plutea pînă în tavan. Printre vocile bărbătești, cea mai tare se auzea vocea lui Driberg. Evelin îl luă pe Johannes deoparte :

— Scoate-i de aici pînă nu se înveselesc prea tare, îi șopti ea. N-ai putea să-i duci undeva să bea ? Nu sînt puritană de felul meu, dar musafirii tăi se întrec cu gluma.

Maiorul von Kühle o luase pe Frieda pe genunchi și cînta un cîntec despre vin, dragoste și prietenie. Ceilalți nemți îi țineau isonul.

— Ah ! țara asta, ce țară minunată și veselă ! exclamă von Driberg. Cum să nu iubești o țară ca asta, cu fete frumoase și flăcăi viteji. Jur că nu voi pleca niciodată de aici ! Stimată doamnă, nici o altă femeie

pînă acum n-a trezit în mine o pasiune atît de puternică ca dumneata !

Von Driberg încercă s-o înlănțuie pe Evelin și s-o strîngă la piept, dar ea se feri în lături și Funke îi veni în ajutor.

— Potolește-te, von Driberg ! îl sfătui el.

— Ce face ? întrebă brutal neamțul, și zîmbetul amabil îi dispăru de pe față făcînd loc unei expresii amenințătoare. Ai uitat ce înseamnă subordonare, bunul meu Funke ? Va trebui, pesemne s-o afli și pe asta ! De altfel mi se pare că ești membru al partidului național-socialist ?

— Termină, von Driberg ! Ai mers prea departe, repetă Funke.

— Crezi că ai drept de monopol asupra acestei doamne ? șuieră von Driberg. Uiți că ești dator să-ți respecti șefii ? Cum îndrăznești să-mi faci observații ? E nemaipomenit !

Funke se înfipse în fața lui.

— Porcule ! îi azvîrli el drept în fața stacojie a Oberbauratului. Ești un porc și un nemernic ! De altfel știi și tu asta ! Astîmpără-te, și hai să plecăm din casa asta, ca să nu-ți pară rău pe urmă. Știi că am anumite relații și că poți s-o pățești rău de tot !

Von Driberg se dezmetici ca prin farmec. Să aibă Funke cu adevărat relații sau se laudă numai ? Bestia asta tace totdeauna, dracu știe ce clocește în cap. În vremurile astea nu poți să știi niciodată cu cine ai de-a face. Cînd îl vezi nu dai doi bani pe el și pe urmă te pomenești că are tot felul de legături în cercurile înalte și că poate să-ți facă cine știe ce pocinog. O fi mirosit ceva despre negoțul cu benzină, despre micile învîrteli cu materiale de construcții — în timp de război cine mai știe de legi ?

— Nu te enerva așa, dragul meu, făcu von Driberg împăciuitor. De ce să ne stricăm buna dispoziție printr-o ceartă între colegi și prieteni ? Am băut, ne-am veselit și ne-am cam înfierbîntat amîndoi. Să uităm incidentul ăsta.

— Și să părăsim casa simpaticei noastre gazde, insistă Funke.

— Desigur, domnilor, e târziu, trebuie să ne luăm rămas bun de la casa asta primitoare. Am petrecut de minune și nu vom uita niciodată seara de azi! se grăbi să declare Oberbaurat von Driberg.

Chemară mașinile și, cedînd insistențelor lui von Driberg, Johannes Klithord plecă împreună cu musafirii ca să mai bea cu ei un păhărel. Mașinile goniră de-a lungul străzii Vesterbrogade și se opriră în fața hotelului. Pășind maiestuos în fruntea suitei sale, von Driberg se apropie de portar.

— Camerele sînt gata? întrebă el.

— Desigur, totul e în regulă, domnule Oberbaurat. Un salon mare și patru odăi. Tot hotelul e la dispoziția domnului Oberbaurat. Ce dorește domnul Oberbaurat?

— Tot ce se poate bea! declară von Driberg și se îndreptă spre apartamentele comandate. Ei, drace! Cine-i asta? Ce femeie superbă! exclamă el deodată.

Neamțul se opri în mijlocul holului. Johannes recunoscu pe omul care-l saluta pe von Driberg: era muzicantul Madsen de pe Hestrupsveg cu soția sa.

— Vă rog să mă iertați, domnul Oberbaurat nu-și mai amintește poate de scrisoarea mea, i se adresă Madsen și se înclină din nou. Vă propuneam unele măsuri necesare. Îmi permit să mă recomand: membru al partidului național-socialist danez și organizator al propagandei într-unul din cartierele cele mai importante din capitală.

— Prietene, dragul, devotatul meu prieten, bunul meu frate de idei danez și, mai ales, însoțit de o doamnă atît de frumoasă! strigă von Driberg îmbrățișîndu-l. Vino cu noi, vom face împreună afaceri mari, excelente!

Toată lumea intră în salonul luxos mobilat de la etaj, în timp ce chelnerii aduceau în grabă tăvile încărcate cu pahare și sticle de vin. Fața lui von Driberg ardea. Deodată Johannes observă că Funke nu venise cu ei.

„Să știi că s-a dus înapoi, la Evelin, se-nfurie Johannes. Asta-i prea de tot ! Și, acum o dau afară din casă pe fiica brutarului. Și n-o să vadă un ban de la mine, nici o para chioară !“

În timp ce nemții goleau sticlele, Johannes se strecură afară din odaie.

— În sănătatea Führerului nostru ! strigă maiorul von Kühle care bea într-una ca să nu rămînă mai prejos decît von Driberg. Heil providența noastră germană ! Ea va șterge pe rînd de pe fața pămîntului Londra, apoi Moscova ! Vom cucerii Orientul, asupra căruia avem drepturi geopolitice. Noile granițe ale Reichului se vor întinde de la Skagen pînă la Marea Adriatică, de la Marea Mîneei pînă la Vladivostok...

— Dar eu rămîn aici ! îl întrerupse von Driberg. N-am să părăsesc țara asta, n-am să plec niciodată din Danemarca ! Un național-socialist german rămîne pentru totdeauna acolo unde a pus piciorul ! Prieteni danezi, n-am să vă trădez niciodată !

Johannes Klithord, care părăsise pe furiș vesela societate, se lovi nas în nas în ușa hotelului cu muzicantul Madsen.

— Dumneata ? Și eu care credeam că vrei să discuți despre afaceri, Madsen ? remarcă Johannes.

— Astăzi nu-i de vorbit cu ei, și apoi văd că și dumneata pleci, directore. Mă tem că beția asta se va termina cu un scandal și eu trebuie să apăr prestigiul partidului. N-ai de gînd să intri și dumneata ?

— Unde ?

— În partid. Nemții îi prețuiesc foarte mult pe membrii partidului nostru și le dau preferință în afaceri.

— Eu nu fac politică, răspunse Johannes tăios, presimțind că muzicantul Madsen și colegii săi din partid ar putea deveni cu timpul o organizație primejdioasă; era mai bine să se țină cît mai departe de ei. Adio Madsen, sînt grăbit.

„Da, Madsen știe să se învîrtească, constată Johannes. A lăsat-o pe nevastă-sa să înceapă tratativele. Așa fac și eu; cînd văd că se încurcă ițele, o

trimiț pe Frieda să intervină. Dar nu vreau să-mi las nevasta pe mîna neamțului. Nu! Fir-ar afurisiți să fie!”

Johannes intră ca un turbat în salonul locuinței sale. Toate ferestrele erau larg deschise. Se opri înmărmurit în prag, văzînd că Evelin ședea liniștită într-un fotoliu, adîncită în lectura unei cărți.

— Ai și sosit? întrebă ea, ridicînd privirea spre el.

— Și tu ți-ai găsit să citești?

— Da, citesc Heine, dacă n-ai nimic împotriva. Cînd te afli ceva mai multă vreme în societatea prietenilor tăi de afaceri nemți, simți nevoia să-ți reamintești că mai există și o altă Germanie, indiferent unde se ascunde azi spiritul ei... Sper că ești mulțumit de dejunul nostru?

Fără să răspundă, Johannes trecu în odaia lui și-și aprinse o țigară. Afurisită femeie!

La hotel cheful continua. Oberbaurat von Driberg avu ideea grozavă să scalde două daneze fermecătoare într-o baie demnă de frumusețea lor. Într-o baie de lapte! Trimise imediat după directorul hotelului și-i comunică geniala lui idee.

— Mă îndoiesc că va fi posibil, domnule Oberbaurat, făcu directorul încurcat. La Copenhaga avem în momentul de față mari dificultăți în privința aprovizionării cu lapte.

— Fleacuri, stimate domn! Totul e posibil! urlă von Driberg. Pînă într-o oră baia cu lapte pentru aceste două doamne trebuie să fie gata, altfel ai de-a face cu mine! S-a înțeles?

Von Driberg îl privea amenințător. Ofițerii nemți îl înconjuraseră cu fețele lor întunecate. Era un ultimatum serios și directorul hotărî să execute ordinul. Ordinea și liniștea trebuiau păstrate cu orice preț.

— Bine, domnule Oberbaurat, am să fac tot posibilul, declară el, înclinîndu-se. O clipă mai tîrziu, întreg personalul hotelului era în picioare și căra laptele în căldări, în bidoane, în sticle, pînă cînd cele două băi fură umplute cu lichidul cald și aromat. În

rîsetele și glumele nemților, Frieda și doamna Mad-sen fură dezbrăcate și duse cu alai în odăile de baie.

A doua zi, cîteva sute de copii din Copenhaga ră-maseră fără lapte.

CAPITOLUL XXIV

*O noapte agitală și o dimineată de afaceri.
Prietenul nostru Harald izbutește să scape
din ghearele poliției*

Mulți își vor aminti desigur, vreme îndelungată, de noaptea aceea minunată de iunie, în care se petrecură atîtea evenimente. Era cald, cu toate că adevărata vară daneză abia începea. Nu se simțea nici cea mai mică adiere și marea murmura blîndă, mîngîind țăr-mul. Era liniște, poate chiar prea multă liniște.

Dar se simțea că se apropie ceva — evenimente noi, noi represiiuni sîngeroase, noi „victorii strălu-cite“, înrobirea a noi popoare a căror soartă nu avea mai multă valoare decît soarta unei muște care își face plimbarea pe perete sau a unei broaște care oră-căie în baltă, pîndită de un cocostîrc sau de un șarpe.

Telefonul sună, primul-ministru ridică somnoros receptorul și ascultă obosit și plin de răbdare ceea ce-i spunea o voce nervoasă, tremurată. În cursul îndelungatei sale vieți, auzise multe voci nervoase și tremurate. Știa că metoda concesiilor e calea cea mai sigură spre putere și onoruri. Era un tactician iscusit, un jucător experimentat în materie de poli-tică. Ce importanță avea jertfa ce i se cerea în schimb ! Primul-ministru făcu un calcul rapid : cine ar putea să reziste ? Nimeni ! Nici un om politic de răspundere nu ar cûteza să protesteze. Chestiunea e limpede — înainte de orice trebuie să mențină ordi-nea și calmul, trebuie să rămîna la putere ; cînd n-ai încotro, nu-ți rămîne decît să te supui.

— Perfect, aprobă el cu glas catifelat. Mai bine o facem noi ; altfel o fac singuri. Începeți fără nici o grijă. Da, pe răspunderea mea.

Primul-ministru puse receptorul jos cu un oarecare sentiment de mândrie. Cum se întâmplă ceva toată lumea aleargă la el. Întreaga răspundere apasă, ca de obicei, pe umerii lui. Și totuși... Parcă nu se simte în toate apele lui... Poate că în adâncul sufletului recunoaște că nu trebuie să procedezi totdeauna după regulile tacticii politice. Poate că-și mai aduce aminte de lupta din tinerețe, de ura sa împotriva bogăției, care l-a robit mai târziu, de idealurile lui naive, de societatea nouă bazată pe dreptate, pe care o visa, o societate asemenea celei împotriva căreia se îndreaptă azi tancurile naziste. Poate că oftează obosit, la gândul că mâine dimineață va fi nevoit să întâmpine noi greutăți, că va trebui să ducă o nouă luptă — lupta împotriva a tot ce a iubit cândva și a renegat apoi, fiindcă s-a lăsat prins în mrejele puterii.

— Începeți fără nici o grijă. Da, pe răspunderea mea ! hotărîse primul-ministru. Și iată că porțile închisorii politice, care, spre rușinea noastră, se află chiar în centrul orașului, se deschid și automobilele încep să iasă unul după altul. Ele alunecă încet pe străzile umezite de roua dimineții. Polițiști înarmați cu revolvere sună la porți și rostesc nume. Uneori, în spatele lor se află câte un neamț cu fruntea încruntată, amenințătoare. Există oameni care nu sînt de acord cu dreptul rasei germanice la spațiul din răsărit. Doamne, mîntuiește-i !

Indivizi înarmați năvălesc în casele oamenilor, cu revolverele încărcate. Polițiști danezi spătoși, bine hrăniți cercetează rafturile cu cărți. Un scriitor se numește Gogol, altul Gorki ; cel mai bine e să conșiști cărțile amîndurora. Șeful o să vadă că ți-ai făcut datoria și n-are decît să hotărască el ce-i de făcut. Poate că ar trebui să-l conșiște și pe Brandes¹. Asta-i evreu și cărțile lui nu trebuie citite.

¹ Brandes, Georg (1862—1927) — critic literar danez (n. r.).

Poate că în noaptea asta un băiețuș începe să plîngă și întreabă :

— Unde te duci, tată ?

Și tatăl, simțind țeava revolverului în ceafă, se apleacă deasupra pătuțului, își mîngîie băiatul și-i răspunde :

— Mă duc să mă plimb puțin. Dormi liniștit ! Mă întorc îndată.

Tatăl știe prea bine că plimbarea asta poate deveni o lungă călătorie. Mai știe că e vorba de cinstea și de demnitatea omului ; știe că nu va mai vedea, poate, niciodată fața fragedă a băiețușului său. Dar ea îi va rămîne în fața ochilor pînă în ultima clipă a vieții.

Roțile mașinilor, hrănite cu benzină nemțească, fișieie surd, întorcîndu-se cu încărcăturile lor la circumscripțiile de poliție. Celulele sînt pregătite.

— Pe răspunderea mea ! a decretat primul-ministru, știind că bunul, vechiul partid social-democrat va fi de acord cu el. El doarme liniștit, convins că din punct de vedere parlamentar, totul e în ordine. Opoziția nu mai contează dacă e o opoziție comunistă. Pune mîna pe ei, doboară-i ! — așa vor domnii naștiți, și puterea e în mîinile lor !

În noaptea asta liniștită de vară, automobilele cutreieră întreaga Danemarcă, în timp ce la direcția poliției, indivizi cu fețele palide sau stacojii stau aplecați deasupra cartotecilor. Ei telegrafiază tuturor circumscripțiilor de poliție din țară. „Ridicați-i ! Executăm ordinul nemților ! Pe răspunderea primului ministru ! Noi nu sîntem decît niște executanți. Trebuie să ne supunem, avem neveste și copii“.

Cei mai mulți au soții și copii acasă. În zilele acestea, întregul aparat de stat, de la funcționarii superiori, care au jurat solemn că vor respecta constituția, pînă la cel mai modest slujbaș, cu toții justifică în felul acesta crima pe care o comit. Dar și cei închiși în lagărele de concentrare au, poate, neveste și copii.

Toată noaptea și în tot cursul acestei zile lungi de vară, mașinile forfotesc. Coloanele de tancuri se în-

dreaptă spre răsărit, naziștii se laudă cu noile lor victorii. Automobilele poliției daneze gonesc spre circumscripțiile de poliție, aducînd noi arestați. În timp ce armatorii, marii antreprenori, milionarii și speculanții de moșii își freacă mîinile satisfăcuți : în sfîrșit am ajuns la o cotitură ! În sfîrșit s-a întîmplat ceea ce așteptam !

Lui Harald îi era hărăzită aceeași soartă. Ca un activist conștiincios, el se prezintă dis-de-dimineată la administrația ziarului *Arbeiderbladet* de pe Griffenfeldsgade, pentru a-și lua pachetul obișnuit. În timp ce aștepta, clădirea fu înconjurată și un grup de polițiști năvăli în birouri.

Harald aprinse liniștit o țigară. Va să zică agresiunea împotriva Uniunii Sovietice a început. Nu-i de mirare, era de prevăzut. Numai că acum trebuie să fii cu ochii-n patru. Ai fi mult mai de folos rămînînd în libertate, decît dacă ai fi arestat.

Polițiștii, grăbiți, începură perchezițiile și interogatoriile. Veni și rîndul lui Harald.

— Ce ai căutat aici, nu știi ce s-a întîmplat ? Armă ai ? Spune adevărul !

— Desigur, făcu blajin Harald. Nici nu mă gîndeam să fac altfel. Am venit pentru un anunț care a apărut în ziarul ăsta, înțelegeți.

— Ce anunț ? În ce număr ?

— Un anunț matrimonial, în numărul de ieri al ziarului. Dumneavoastră n-aveți de unde să știți, poliția nu se interesează de lucrurile astea. „O tînără frumoasă, familie de muncitori, statura 1,67 caută un bărbat serios, muncitor“. Vă spun sincer, eu cred că sînt destul de serios. Am vrut să-i scriu încă de aseară, dar nu mai găseam ziarul. Am venit aici, să cer alt număr.

— Ești abonat la *Arbeiderbladet* ? Va să zică ești comunist !

— Nu, nu sînt abonat, numai cîteodată îl cumpăr la mine la întreprindere. Sînt abonat la *Gazeta social-democrată*.

— Unde lucrezi ? Și cum îl cheamă pe ăla care vinde ziarul la voi ?

— Lucrez la șantierele navale „Burmeister & Wien“ — minți Harald — iar pe omul care vinde ziarul îl cheamă Rede Julius. Nu-l cunosc prea bine, ce-i drept, e multă lume la noi.

Polițistul îl privi neîncrezător. Apoi îi veni o idee strașnică. Se apropie de rafturile pe care erau așezate teancurile de ziare și scoase numărul de sîmbătă.

— Arată-mi anunțul ăla ! ordonă el și-i întinse ziarul lui Harald.

Ce bine e să-ți citești ziarul de la primul pînă la ultimul rînd ! În numărul de sîmbătă fusese într-adevăr un anunț : „Fată frumoasă din familie de muncitori, statură 1,67, blondă cu ochi albaștri, se simte singură și dorește cunoștință cu bărbat serios, muncitor, în vederea căsătoriei...”

— Așa, va să zică ești din ăia care duc femeile de nas, făcu brutal polițistul.

— Vai de mine ! se apără Harald, cu un aer ofensat. Am cele mai serioase intenții. Iar 1,67 e tocmai ce-mi trebuie mie. Dați-mi ziarul, vreau să iau adresa și să-i scriu fetei.

— Mai bine lasă-te păgubaș, îl sfătui polițistul. O fată care dă un anunț la *Arbeiderbladet* nu poate fi decît un element periculos. Și acum, cară-te. Vezi de te poartă cum trebuie la șantierele „Burmeister & Wien“, nu te da cu agitatorii și cu comuniștii, că de nu, ai de-a face cu noi. Acuma-i timpul nostru !

Îl îmbrînci spre ușă și strigă polițiștilor, care făcuseră lanț în jurul casei, să-l lase să treacă.

„Acuma-i timpul nostru“ repetă în gînd Harald, pornind în grabă de pe Griffenfeldsgade spre Nerrebrogade. Da, acum avem un regim polițist, cum n-am mai avut încă. Și fiarele astea se bucură că au fost trimise să vîneze oameni.

Harald sosi acasă tîrziu noaptea. Cum deschise ușa, Karen îi sări în întîmpinare.

— Unde ai stat atîta ? îl întrebă ea, îmbrățișîndu-l. Mi-a fost teamă ! S-a întîmplat ceva ?

— Da. Poliția a înconjurat localul de pe Griffenfeldsgade și a trebuit să născocesc o poveste întregă

ca să scap de ei. Mor de foame, n-am avut o clipă de răgaz ca să iau ceva în gură.

Gregers era în odaie și asculta radio.

— Închide cutia asta blestemată cu minciuni! îl îndemnă Harald. Și dați-mi ceva de mâncare, orice ar fi!

Karen se grăbi să-i aducă. În timp ce mânca, Harald le povesti amănunțit discuția pe care o avusese cu polițistul la administrația ziarului.

— Apoi am fost în câteva locuri. Speram să mai pot preveni pe câte unul. Dar totul se terminase.

— Au ridicat multă lume? întrebă Gregers.

— Da, și aici și în provincie, pe cât se pare. Circumscripțiile de poliție gem de comuniști, dar unii vor izbuti s-o șteargă la triere. Axel e în concediu — o să scape. Alfred e plecat undeva în provincie — nimeni nu știe ce-i cu el. Berge¹ a trecut de mult în ilegalitate. Dar Martin, Sven, Johannes și alți tovarăși din conducere au fost înhățați.

— Ce înseamnă asta? Crezi că au să-i trimită în Germania?

— O să-i trimită, dacă nemții o vor cere. Deocamdată sînt la Vestre². Bine că am organizat din timp comitetele ilegale; deocamdată nu le-au dat de urmă. Munca merge mai departe, cu toate pierderile suferite. În curînd, toată lumea va simți că existăm. Situația în țară se va agrava și rezistența va crește din zi în zi, puteți fi siguri!

— Eu tot nu pricep; cum, adică, guvernul și poliția daneză arestează cetățeni danezi din ordinul nemților? Dar asta e ilegal! exclamă Gregers.

— Ai dreptate, dar polițistul cu care am avut prilejul să stau de vorbă părea încîntat.

— Dar avem o constituție! continuă Gregers. Părea abătut și obosit. Arestează membri ai „Folke-

¹ Larsen Axel — președinte al partidului comunist danez. Jensen Alfred — membru al C.C. al partidului comunist danez. Houman Berge — redactor-șef al organului central al partidului comunist „*Land og Folk*” (n. r.).

² Inchisoarea din Copenhaga (n. r.).

ting“ i-ului, fac percheziții și razii, aruncă în temniță cetățeni pașnici pentru că sînt membri ai unui partid legal. Și asta înseamnă că apără democrația!

— E în firea lucrurilor, băiete, răspunse Harald. Mai așteaptă puțin; în curînd juriștii au să ne dovedească și ei că tot ce s-a întîmplat e în conformitate cu constituția noastră, că membrii Riksdag-ului trebuie arestați, iar noi puși la răcoare. Mai ai încă pînă să devii un adevărat comunist. Trebuie să înveți că ori de cîte ori guvernul e la ananghie, nu mai ține seama de nici o lege. Tu mai crezi că trăim într-o societate care dacă nu-i perfectă, e totuși întemeiată pe legalitate. E timpul să înțelegi că îndată ce intră în joc interesele capitaliștilor, guvernul calcă în picioare drepturile poporului. Vezi, asta-i lupta de clasă, băiete. Ei, și acum să ne apucăm serios de lucru...

CAPITOLUL XXV

Vara îi îmbogățește pe cei bogați și-i ruinează pe cei săraci. E vremea marilor afaceri, îndeosebi pentru firma „Klithord și Fiii“ care continuă să ia proporții

În cursul plimbărilor sale, bătrînul Greis cîntărea recolta din ochi. Și el fusese cîndva țăran și-i creștea inima văzînd ogoarele îmbelșugate și vitele grase. Dar acum Greis nu mai intra în vorbă cu oamenii pe care-i întîlnea; devenise tăcut, spatele i se încovoiasse sub povara grea a rușinii pe care i-o pricinuiseră copiii săi. Uneori, însă, bătrînul își îndrepta spinarea și se gîndea: „Da, acum sînt alte timpuri, să poarte singuri răspunderea pentru faptele lor. Eu m-am silit întotdeauna să fiu un om cinstit“.

Gîndurile lui zburau tot mai des înapoi, spre trecut. Își închipuia că stă de vorbă cu Kestin despre copiii lor, despre toată viața lor îndelungată.

¹ Camera deputaților din Riksdag-ul danez (n. r.).

„Oare n-au avut dreptate cumnații noștri, Kestin? Întrebă el. N-au fost banii noștri — banii diavolului? Cine știe, poate că eu n-am dorit, într-adevăr, decît să mă îmbogățesc cu orice preț? Nu, nu cred că ei au avut dreptate. Nu așa s-au petrecut lucrurile. Parcă asta a fost bubă, că am lucrat duminică? Asta e un fleac. Cred că Dumnezeu prețuiește mai mult pîinea săracului decît predica pastorului, Kestin. Tu ai fost întotdeauna un om cinstit, Greis, auzea el glasul blînd al sotiei sale. Am căutat să rămîn așa, draga mea, dar banii au o putere nemaivăzută. Te încurci în ei ca musca în pînza de păianjen. Și vezi, așa s-a întîmplat cu copiii noștri. Banul e ochiul dracului! Te prinde în mreajă și nu mai poți să scapi. Acum și copiii noștri s-au încurcat în plasa asta“.

Așa se plimba el, vorbindu-și singur, în zilele calde de vară.

Sara continua să locuiască la el. Uneori se ducea acasă să-și vadă bărbatul și copiii dar, după două-trei zile, se întorcea din nou la tatăl ei. Spicele de secară se aplecau grele, livezile erau pline de rod, vacile dădeau lapte, găinile ouă, totul respira pace și îndestulare. Și ce bogate erau zăcămintele de turbă! Noi piețe mari așteptau produsele daneze, dar ele urmau să fie plătite mai tîrziu, cîndva, în viitor. Bogăție pentru bogați, sărăcie pentru săraci — asta era lozinca timpurilor noi.

Abilhord făcea și el afaceri mari și se simțea ca peștele în apă. Cînd Sara era acasă nu găsea nici un subiect de discuție cu el. Abilhord nu știa nici el ce să-i spună și Sara îl vedea oftînd ușurat cînd îl înștiința că se întoarce la bătrînul Greis.

Uneori, Kos, care tot nu găsisese încă de lucru, venea să-l vadă pe bătrîn. Într-o zi se pomeni și cu Gre-gers. Greis își întîmpină nepotul cu asprime:

— Ei, și tu te-ai făcut comunist? Întrebă el.

— Da, bunicule.

— Dar ce vreți voi?

— Să creăm o lume nouă pentru oameni.

— Așa? Și în ce fel de lume vreți voi ca să trăiască oamenii?

— Intr-o lume în care să existe libertate, muncă și pâine.

— Da, consimți Greis. O astfel de lume nu poate fi în orice caz mai rea decât cea de azi. Nu știu precis ce este libertatea, dar munca și pâinea sînt necesare tuturor. Și cum te descurci? Întrebă el, încrunțindu-se. Primești bani de acasă?

— Nu, răspunse Gregers și bătrînul dădu din cap satisfăcut. Am un serviciu și o duc bine. Lucrez mult, bunicule. Noi nu stăm cu mîinile-n sîn.

— Voi, tinerii, nici nu se cade să stați cu mîinile-n sîn. Ar fi rușinos. Nu uitați că sînteți danezi! Mă bucur că ai venit la mine, Gregers. Ce păcat că bunică-ta nu te-a mai văzut o dată! Să nu uiți nici odată, băiete, că ai ieșit din popor.

— N-am să uit, bunicule, promise Gregers, mișcat. Tu ești singurul om care nu vede cu ochi răi lucrul ăsta.

— Nici eu nu-l văd cu ochi răi, se amestecă Sara.

Și Gregers se întoarce în oraș, ca să organizeze ședințe în odăițe mici și să ducă lupta ilegală împotriva puterii care cotropise aproape întreaga Europă.

Ofițerii hitleriști erau și mai trufași, își dădeau aere și mai grozave pe străzi și în restaurante, iar oficialitățile daneze deveneau tot mai slugarnice: victoria naziștilor părea sigură. Personalitățile cu răspunderi înțelegeau bine situația și se orientau pe linia Noii Europe viitoare. Constituția daneză își pierduse de mult autoritatea, își încetase existența, și însuși președintele curții supreme ținuse un discurs la înmormîntarea ei. Primul-ministru avea atitudinea oricărui mare om de stat al Noii Europe. Ministrul Haakon B. Meller împlîntase primul lopata în pămînt cu prilejul inaugurării construcției șoselei dintre Redbiu și Femerne, care trebuia să asigure nemților dominația strategică asupra Danemarcei și Norvegiei. Lopata se rupsese în două și incidentul fusese urmat de o pauză penibilă, căci era un semn rău. Dar ce contează o lopată ruptă într-un moment istoric cînd se strigă „heil“, cînd zboară dopurile sticlelor cu șam-

panie și două popoare ariene frățești își dau din nou mîna.

Grînele se pîrguiesc pe ogoare. Trenuri încărcate cu bucate pornesc spre sud. Pe piața germană se plătesc prețuri bune. Pentru moșierii danezi e o epocă de aur. Produsele exportate sînt plătite în cont clearing — puternicul stat german își va plăti odată datoria, germanii sînt oameni cinstiți și-și respectă obligațiile. Cuvîntul unui adevărat german cîntărește mai greu decît aurul, și moșierii cu conștiința împăcată îndeasă banii în portmoneele lor groase. Hitler a salvat Europa de pericolul roșu, a introdus ordinea și disciplina, i-a învățat pe muncitori să se supună stăpînilor lor; fiecare țară trebuie să aibă un fűhrer, da, ideea unui fűhrer — iată cerința vremii. Și fiecare moșier cît de mărunț se umflă în pene și se simte ușurat de o grea povară. De data asta le-au venit de hac afurisitelor organizații muncitorești, rezistența Rusiei a fost înfrîntă. Fűhrerul a declarat că Moscova va cădea pînă în cîteva zile.

Marea burghezie orășenească e și ea plină de speranțe. Naziștii nemți sînt oameni cumsecade, poți să te înțelegi cu ei. Desigur lucrul e valabil pentru clasele superioare, pentru muncitori va fi mai greu. S-a isprăvit cu reglementarea prețurilor. Acum sînt stabilite de antreprenori. A sosit în orice caz timpul să ne schimbăm politica; societatea e aproape în descompunere. Bine că în curînd o să se sfîrșească, pentru totdeauna, și cu democrația asta afurisită.

Se urzesc intrigi, se întocmesc planuri pentru trecerea puterii în alte mîini. Principalul e să ghicești ce vor nemții. Dar lasă că nici guvernul nu doarme, știe să manevreze. Conducătorii sindicali de încredere sînt invitați în cel de al treilea Reich și se întorc plini de entuziasm. Și dacă unii nu înțeleg cerințele vremii, se găsește ac și de cojocul lor. În doi timpi și trei mișcări sînt expediați la Horsered în dosul sîrmei ghimpate, de unde pot fi oricînd dați pe mîna Gestapoului. În vremurile astea grele, trebuie să privești lucrurile cu luciditate.

Speculanții de război, moșierii și chiaburii, marile societăți pe acțiuni, speculanții de turbă fac avere. Parveniții cumpără moșii, bijuterii, argintărie, tablouri și covoare scumpe. Astea-s lucruri de preț, și dacă, doamne ferește, se întâmplă ceva, sînt asigurați pentru zile negre. S-a creat un front comun, din care fac parte curtea supremă și școlile superioare, speculanții de război și ministerele, armata și poliția; niciodată încă, de-a lungul întregii sale istorii, țara n-a văzut atîta decădere morală și atîta lăcomie. Pentru bogătași și pentru femeile ușoare, care petrec cu nemții, o epocă de aur.

„Ordine și calm“, urlă aparatele de radio. Și „stil-pii societății“ își înzecesc puterile pentru a ajuta nemților să jefuiască, respectînd cu strictețe ordinea și calmul. Să ne bizuim pe Hitler și pe strategia lui! Dacă el declară că forța de rezistență a Rusiei a fost înfrîntă, înseamnă că așa e.

E drept că Moscova n-a căzut încă, dar trebuie să așteptăm ofensiva de primăvară. Rușii ăștia sînt niște asiatici; niște primitivi, fără cultură, fără judecată și, din păcate, nu și-au dat încă seama că au și fost înfrinți; nu sînt nici măcar în stare să priceapă că, de fapt, lupta s-a terminat și că victoria naziștilor a fost de mult înscrisă în analele istoriei.

Se încăpățînează și luptă mai departe fără rost. Și apoi mai sînt ajutați și de iarna asta, care — fie vorba între noi — a venit cu nerușinare prea devreme și cum sînt un popor lipsit de noblețe cavalească, profită de avantajele situației: ei au vîntul rece în spate, în timp ce neînvînsele coloane germane sînt izbite de viscoalele iernii drept în față. Numai condițiile pur climaterice au silit trupele germane victorioase să dea ușor înapoi și să se încarțiruiască pentru iarnă. Dar îndată ce se dezprimăvărează, colosul cu picioare de lut se va prăbuși și soarta Noii Europe va fi hotărîtă pentru o mie de ani de aci înainte.

Oamenii politici vorbesc, vorbesc fără încetare, de parcă ar vrea să dovedească cu tot dinadinsul că sînt stăpîni pe situație. Sînt însă foarte mulți cei care știu

cît de şubredă e această poziție. Cu toate acestea, președintele curții supreme, miniștrii, deputații din Folketing, judecătorii — toți caută, care mai de care, să susțină că se află pe o poziție fermă. O broșură cu titlul *Vocile Danemarcei* circulă din mînă în mînă. Cînd broșura nimerește în mîinile căpeteniilor politice, ei tresar ca mușcați de șarpe. E prima publicație daneză ilegală, și ea arată că, în ciuda lagărelor de concentrare, a închisorilor și a judecătorilor mituiți, comunismul nu a fost înfrînt. Dimpotrivă, comuniștii au început să opună o rezistență activă, lucru de care guvernul va avea curînd prilejul să se convingă, dacă cumva nu s-a convins pînă acum. Și cînd te gîndești că un lucru ca ăsta e posibil să se întîmple într-o țară ariană, care prin acordul semnat la Berlin a aderat la pactul anticomintern, în anul douăzeci al erei fasciste! Guvernul face din nou apel la populație să asculte de ordinul regelui și să păstreze ordinea și liniștea. În consecință, tu, danez cumsecade, rabdă și resemnează-te să fii jefuit!

Pentru Thomas Klithord e o epocă grea și fericită în același timp. De atîta treabă, a slăbit mult. Uneori se teme că organismul lui nu va rezista unei asemenea încordări. Ce vrei, trebuia să inspecteze aerodromuri și fortificații militare la care lucrează sute de oameni, să discute planuri, să ia hotărîri noi și importante. Trebuie să fie cu ochii în patru, ca nu cumva să-l înlătore concurenții, să nu îndepărteze firma de pe pozițiile excelente pe care le-a cucerit. Oamenii sînt invidioși; mai sînt și alți antreprenori mari care au cîștigat încrederea nemților.

Totuși, Thomas Klithord se simte stăpîn pe situație. Își înlătură cu îndemînare concurenții și, cînd își dă seama că unii din ei sînt prea puternici ca să se dea bătuti cu una, cu două, le îngrădește posibilitățile de dezvoltare — posibilități care sînt din ce în ce mai mari — încheind cu ei tot felul de înțelegeri din care nu are niciodată nimic de pierdut. Buzunarele lui sînt doldora, iar depozitele de materiale ale firmei sînt de mult cele mai mari din țară.

Dar Thomas Klithord e un om practic; vremurile

se mai pot schimba, nimeni nu știe ce poate aduce ziua de mâine. De aceea, trebuie să fii pregătit pentru orice eventualitate. Și Thomas nu face un pas fără să se sfătuiască cu Abilhord, avocat la curtea supremă. Astfel când într-o zi primul-ministru Haakon B. Meller îl invită pe Thomas la o consfătuire foarte importantă, acesta ceru permisiunea să-l aducă și pe Abilhord.

Toată crema societății se adunase la primul-ministru. Veniseră reprezentanți ai industriei, ai asociației antreprenorilor, oameni politici și funcționari superiori din Ministerul de Externe. Ministrul ținu o scurtă cuvîntare de bun sosit. Părea atît de încurcat, făcea atît de bine pe prostul, încît Abilhord înțelese îndată că se întîmplase ceva neobișnuit.

— Domnii mei, sau poate că ar fi mai potrivit să spun scumpii mei compatrioți, încep Haakon B. Meller, după ce luară cu toții loc. V-am invitat aici ca să discutăm propunerea pe care am primit-o în ultimul timp. E vorba de ceva cu totul neobișnuit. Am urmărit cu firească simpatie lupta marelui stat german împotriva elementelor de descompunere ale societății și împotriva țării pe care se bizuiau aceste elemente. Am fost martori ai evenimentelor în urma cărora armatele germane au cucerit teritorii uriașe, care, *so oder so*¹ ar fi aparținut în viitor marii Germanii. Când va începe marea ofensivă de primăvară, aceste victorii vor continua pe o scară și mai mare, și oricine își dă seama ce probleme politice și economice de proporții nemaiîntîlnite se ridică nu numai în fața Germaniei, ci și în fața întregii Europe. În ce fel vor fi folosite cît mai rațional aceste întinderi uriașe cu bogățiile lor imense, locuite de o populație primitivă?

Ministrul făcu o pauză. Ochii tuturor erau ațintiți asupra lui. Erau de față mari antreprenori, deprinși să învîrtească afaceri uriașe, dar ceea ce le spunea ministrul i se părea fabulos. Nimeni nu visase așa ceva. Un stat mare era pe cale să fie cucerit și avea

¹ Oricum (în l. germană).

să aparțină cuceritorilor, împreună cu toate fabricile, uzinele, colhozurile, minele, centralele electrice și, în plus, cu milioane de locuitori. Era desigur cel mai mare jaf din istorie. Războiul acesta nu semăna cu războaiele precedente; el amintea de vremea cînd Wilhelm Cuceritorul debarcase în Anglia, cucerise țara, transformase populația ei în robi și-și împărțise prada cu baronii săi normanzi.

— E o problemă uriașă, continuă Haakon B. Meller, și fața lui, asemănătoare cu a unei păpuși de gumă, se luminează de un zîmbet plin de speranțe. Avem noroc că producția noastră nu a avut de suferit, că printre noi se află cei mai buni tehnicieni din Europa în cele mai diferite specialități. Într-un cuvînt, domnilor, prietenii noștri germani ne pun următoarea întrebare: sîntem capabili să folosim posibilitățile economice uriașe pe care ni le oferă teritoriile din răsărit? Avem noi, danezii, destul spirit de inițiativă și destul curaj ca să ne apucăm de lucru?

— Dar dumneavoastră personal cum priviți această chestiune, domnule ministru? Întrebă un industriaș slab și deșirat. Va încerca și concernul dumneavoastră să obțină o concesiune în răsărit?

— La această întrebare, domnule director Korsen, vă dau un răspuns sincer și cinstit: da, vom încerca și noi. Concernul nostru are mari interese în alte puncte ale lumii, la care va trebui să renunțăm, dacă germanii vor învinge. Cred, deci, că e just să primim o compensație în răsărit, unde posibilitățile sînt atît de uriașe, încît marea industrie germană nu le va putea folosi singură pe toate. În afară de asta, în Noua Europă se va pune problema contopirii economiei daneze cu cea germană. Dar, pentru numele lui dumnezeu, domnii mei, nu uitați că discuția noastră este strict secretă!

— Și care este punctul de vedere al Ministerului de Externe? Întrebă Abilhord.

— N-ați vrea să răspundeți dumneavoastră, domnule baron? făcu ministrul.

— Ministerul de Externe privește cu simpatie o colaborare cît mai strînsă în această direcție, răs-

punse un bărbat elegant de vîrstă mijlocie. Întreprinderile din teritoriile de răsărit vor rămîne fără conducere, după ce guvernul comunist va fi înlăturat, lucru care, fără îndoială, se va întîmpla la un moment dat. Cu cît colaborarea noastră cu germanii se va realiza mai curînd, cu atît sarcina noastră va fi ușurată.

— Totuși germanii n-au cîștigat încă războiul, observă calm Abilhord.

— Lucrul acesta nu mai e decît o chestiune de timp, anunță baronul care reprezenta Ministerul de Externe. Avem informațiile noastre. Armatele Uniunii Sovietice sînt în totală descompunere și cînd va începe ofensiva de primăvară, ele vor fi nevoite să se predea. Nu rămîne decît întrebarea : se va crea oare un stat rus demilitarizat, dincolo de Urali, sub controlul Germaniei ? Poate că da, ca un gest de politețe față de unele cercuri ale emigranților ruși.

— Dar Anglia... America ?

— Totul se va aranja. Avem informațiile noastre. După ce Uniunea Sovietică va fi îngenuncheată, pacea între cele patru mari puteri se va încheia pe baza unei înțelegeri între ele.

— Strălucite perspective, domnule baron, comentă Abilhord cu un zîmbet imperceptibil.

— Îngăduiți-mi să vă atrag atenția asupra unei chestiuni, care, după mine, nu e de loc lipsită de importanță, declară reprezentantul asociației antreprenorilor. Aici nu-i vorba numai de bogății naturale, de uzine și de mașini ci și de muncitori. Acești muncitori au trăit pînă acum sub jugul comunist ; sînt învățați cu un nivel minim de trai și sînt deprinși să se supună orbește ordinelor. Prin urmare, nu ne vor da prea mult de furcă și la nevoie i-am putea importa ca un fel de regulator al nivelului salariilor în țara noastră, așa cum moșierii au importat cîndva muncitori agricoli polonezi, plătiți ieftin, pentru culturile de sfeclă...

— E o observație foarte binevenită, încuviință ministrul. Pe de altă parte, însă, e greu să presupunem că după victorie vom mai avea neplăceri cu salariile

și cu sindicatele. Prietenii noștri germani se pricep de minune să pună la punct aceste chestiuni... și noi nu avem decît de învățat de la ei.

Discuția se prelungea, dar Abilhord nu lua parte la ea. Asculta cu atenție ce se discuta în jurul lui, ce spuneau cei care acceptau să profite de noile posibilități, dar socotea că acest lucru trebuie făcut cu prudență, pentru a nu încărca contul de clearing danez. Căci abuzul cu acest cont de clearing poate duce la inflație, la nemulțumiri în rîndurile muncitorilor, și lucrul cel mai important rămîne păstrarea liniștii în rîndurile populației. Deocamdată mai sînt comuniști în Danemarca, n-au fost încă nimiciți definitiv, cu toate măsurile care s-au luat împotriva lor. Ba chiar se pare că numărul lor crește pe zi ce trece.

Așadar, acești vrednici domni și stîlpi ai societății discutau cu bucurie despre perspectivele strălucite ce li se ofereau în teritoriile de răsărit și ochii lor scăpărau de poftă nesăbuite. Oricare din oamenii aceștia ar fi fost profund indignat dacă cineva l-ar fi învinuit că a furat o bucată de pîine sau o sticlă cu lapte lăsată în fața ușii unei locuințe, dar fiecare se lungea de pe acum pe bot cu gîndul la marele jaf. Dacă vor da dovadă de spirit de inițiativă și de inteligență, vor avea la dispoziție resurse imense. Uzine și fabrici, construite cu prețul unor sforțări uriașe, întreprinderi gigantice, la care cel mai viteaz popor din lume a lucrat timp de decenii, vor deveni prada lor. Erau gata — și ministrul în primul rînd — să calce peste cadavre și să prade Uniunea Sovietică cu încuviințarea învingătorilor ei.

— Domnule — făcu Abilhord sculîndu-se în picioare — după părerea mea, această problemă are un aspect pur zoologic. În ce măsură este dispus leul să-și împartă prada cu șacalii? Vă rog să vă gîndiți bine, înainte de a lua o hotărîre.

— Dați-mi voie, domnule avocat, vreți oare să spuneți că onorata firmă „Klithord și Fiii“ refuză din capul locului să se intereseze de întreprinderile din teritoriile de răsărit? Întrebă ministrul.

— O, nu, cituși de puțin, domnule ministru, răs-

punse Abilhord. Cred însă că trebuie să mai așteptăm ca situația să se precizeze.

— Dar hotărîrea trebuie luată imediat, declară baronul. Propunerea ne-a fost făcută ; mâine ar putea să fie prea târziu.

— Iertați-mă, domnule baron, dar cu tot respectul pe care îl am față de Ministerul de Externe, trebuie să vă atrag atenția că noi discutăm acum chestiuni de afaceri, răspunse Abilhord cu vădită ironie. Știu ce înseamnă Ministerul de Externe danez și respect noblețea Țelurilor sale înalte. Dar aici ne găsim în fața realității brutale, ceea ce e complet altceva. Vă mulțumesc pentru această foarte interesantă adunare, domnule ministru.

Abilhord ieși. Thomas Klithord se ridică de la locul lui și-l urmă, cu toate că n-avea nici un chef să plece. Dar diavolul ăsta, chițibușarul ăsta de Torsten e deștept foc. O fi mirosit el pesemne ceva și a făcut o retragere strategică.

Porniră amîndoi pe stradă și Abilhord, a cărui dispoziție sufletească era dintre cele mai cucernice, începu să fredoneze un psalm :

*La răsărit mîndrul soare se-arată
Aurind norii și cîmpia toată.*

— Ce-ar fi dacă ai avea amabilitatea să-mi explici atitudinea ta ! îi propuse sarcastic Thomas Klithord ; și se oferă o mină de aur și tu o refuzi, nu știu pentru ce !

— Ce-ar fi dacă am lua un whisky la mine la birou ? întrebă Abilhord, continuînd să fredoneze încetișor același psalm. Ajunși la biroul avocatului, acesta deschise ușile cabinetului său, aduse whisky și pahare.

— Ei ? întrebă din nou, cu necaz, Thomas.

— Dragul meu, aici e o chestiune de logică. Dacă germanii ar fi cucerit Moscova, atunci da, aș fi fost de acord. Dar lucrul nu s-a întîmplat, prin urmare — nu ; nu sînt de acord. Dacă Rusia ar fi fost un colos cu picioare de lut, Moscova ar fi trebuit să

cadă. Prin urmare Rusia este un colos, dar picioarele ei nu sînt de lut. E o prostie să vinzi pielea ursului din pădure! Dacă Rusia n-a fost învinsă pînă acum, nu va fi învinsă nici de acum înainte! Hai să ne gîndim mai bine ce-i de făcut ca să nu pierdem ce am adunat. Acest prea simpatic ministru e din cale afară de întreprinzător și, mai devreme sau mai tîrziu, o să-și rupă gîtul. Lumea e stăpînită de principiul răului, cum spune excelentul meu prieten episcopul Steresang, și în caz că situația se schimbă, aspirațiile ministrului ar putea fi cu ușurință greșit interpretate.

— Cum, crezi că vor învinge bolșevicii?

— Jur pe mîntuirea veșnică a sufletului meu că nu doresc acest lucru, rosti Abilhord și-și aprinse o țigară scumpă, cu miros plăcut. Dar în jocul mare care se desfășoară în momentul de față, dorințele noastre n-au nici un rol. Să nu riști — iată regula de conduită a omului deștept. Trebuie să-ți asiguri spatele frontului, dragă Thomas, dacă vrei să trăiești ani mulți și fericiți.

Cei doi cumnați ședeau în fotolii și beau whisky. Thomas avea sentimentul ciudat că scăpase de o mare primejdie. Zău, burghezia asta veche cu cultura ei nu-i de loc de disprețuit; cu cîtă dibăcie știe ea să se descurce în orice împrejurare!

CAPITOLUL XXVI

*Din care aflăm că poliția daneză nu doarme,
ci participă activ la evenimentele zilei; și în
care e vorba din nou despre Gregers și despre
bătrînul Greis*

Intr-o seară de primăvară, Gregers Klithord se întorcea de la biroul unde lucra, cînd deodată o văzu pe Karen alergînd în întîmpinarea lui. Palidă la față, Karen îl apucă de mînă strigîndu-l cu putere.

— Să mergem undeva, trebuie să-ți vorbesc, dar uită-te în jur, să vezi dacă nu sînt urmărită.

Intrară într-un gang și așteptară un timp ca să se convingă că nu erau urmăriți.

— E în ordine, făcu Gregers. La colț e o bodegă. Să intrăm acolo.

Intrară și comandară cafea.

— Ce s-a întîmplat? întrebă Gregers. A venit poliția?

— Da — șopti Karen — doi polițiști.

— Danezi?

— Da.

— Și Harald?

— Ușa am deschis-o eu și am înțeles îndată că e poliția secretă. Pe ăștia de la Gestapo îi recunoști imediat. Ei! am făcut niște mofturi, am început să spun tot felul de fleacuri, am refuzat să le dau drumul înăuntru, i-am întrebât dacă sînt naziști și altele de felul ăsta. Harald era cu ochii în patru și s-a strecurat pe nesimțite prin bucătărie.

— Intrarea nu era păzită?

— Ba da, dar jos, în curte. Harald s-a suit în pod, a trecut în casa vecină și a coborît scara. A plecat liniștit iar eu, după ce m-am fandosit puțin, i-am lăsat înăuntru poftindu-i să se convingă cu ochii lor că Harald nu-i acasă.

— Și hectograful?

— Nu l-au găsit. Au scotocit peste tot, dar nu știau că avem două pivnițe. Le-am dat numai cheile de la pivnița cu cărbuni.

— Ești o comoară, Karen! exclamă Gregers și-i strînse mîna bătătorită de muncă. Un hectograf valorează azi mai mult decît zece mitraliere. Bravo! Harald o să intre în munca conspirativă; nu se prăpădește el.

— Au întrebat și de tine, continuă Karen. Unul dintre ei s-a dus sus la mătușa Jensen să te caute. Dar mătușa Jensen e o femeie tare de treabă. Am auzit-o cum l-a repezit pe polițist. Și acum unul din copoi a rămas la noi, să-l aștepte pe Harald, iar celălalt, la mătușa Jensen, și te așteaptă pe tine.

— Și cum ai putut ieși ?

— Ei, n-a fost așa de greu. I-am conjurat pe toți sfinții să mă lase să iau copilul de la grădiniță și s-a prins. Sînt niște lași, își dau seama că ceea ce fac e o porcărie. Tu însă trebuie să dispari neapărat.

— Bine, consimți Gregers. Dar ce facem cu hectograful ? Trebuie să-l luăm de acolo, nu ne putem lipsi de el. Munca trebuie să meargă mai departe. Ce-ar fi dacă aş veni mîine să-l iau ?

— Ai înnebunit ? Trebuie să dispari și să aștepti. Cu hectograful o să văd eu ce o să fac.

— Dar și tu ești urmărită, probabil, dacă îl caută pe Harald.

— Da, știu asta, dar n-avea nici o grijă, totul va fi în ordine. Nu ne putem lipsi de hectograf. Il voi duce la loc sigur, fii liniștit.

Gregers îi oferi o țigară și o privi cu duioșie în timp ce o aprindea. În fața lui sta soția lui Harald, micuță, tînără, blondă, cu obrazii îmbujorați. „Nu se teme de nimic, deși e nevoită să lupte cu forțele cele mai întunecate din lume. Ar putea să se mărginească să-și apere cuibul, dar ea apără ceva mai mareț“. Și Gregers își aminti psalmul de luptă al lui Luther :

Flacăra vieții din tine

Soția, copiii, onoarea

Și tot ce-ai avea

Lasă-i de vor să ți-le ia,

Dacă dumnezeu poruncește-așa.

— Bine, Karen, dar fii prudentă, o sfătui Gregers mîngîindu-i dulce mîna. Nu uita că ai copii. Nu trebuie să riști.

— Ba tocmai asta trebuie, zîmbi ea. Sînt doar soția lui Harald și lupt alături de el pentru clasa muncitoare, pentru partid, pentru copii. Nimeni niciodată nu ne-a făgăduit că vom avea o viață ușoară. Dimpotrivă, am știut că lupta va fi din ce în ce mai crîncenă. În toate țările, tovarășii noștri sînt aruncați în lagăre de concentrare, sînt uciși de fasciști. Să lupți — asta e singurul lucru important astăzi. Doamne, poliștii danezi ! În curînd vor deveni niște naziști adevărați. Dar noi trebuie să luptăm mai de-

parte, Gregers. Citește ce scrie Stalin, citește și vei înțelege că poporul va învinge.

Tînărul intelectual o asculta cu atenție. I se părea că pentru prima oară înțelege cu adevărat sensul numelui lui Stalin — simbol al libertății, al demnității omenesti, al nobleței de caracter, al fericirii și bucuriei în întreaga lume. Acest nume simboliza toată lupta împotriva asupririi și a nedreptății, eroii răzcoalelor țărănești, căpitanul Klemmen, colonelul Cerning, Viggo Herup¹, pe comunarzi, pe toți luptătorii necunoscuți pentru libertate, pe toți cei ce merită dragostea poporului. Și privind chipul emoționat al femeii, Gregers se simți pătruns pînă în adîncul inimii de convingerea că va învinge Stalin, va învinge poporul, pentru că sînt invincibili. Și sufletul i se umplu de o nespusă bucurie.

— Ai dreptate, Karen, făcu el. Nimeni nu știe ce se va întîmpla cu noi. Transmite-i salutări lui Harald. E fericit că te are alături de el.

— Dar fii atent, Gregers, șopti ea. Ești căutat.

— Voi fi, se înțelege, promise el plin de încredere. Dar cum ne-au dat oare de urmă? Am fost atît de prudenți.

— Probabil că a scăpat careva o vorbă. Polițiștii danezi sînt niște simpli spioni ai nemților. Vor să arate ce pot și se simt obligați să obțină rezultate concrete ca să-și justifice existența. Ar vrea să ajungă și ei niște maeștri asemenea colegilor lor nemți. Îți dai seama ce necaz trebuie să le fie că atîția tovarăși din conducerea noastră sînt încă în libertate. Polițiștii ăștia sînt ca niște javre, care fac sluj ca să le arunci un os. Și acum fac sluj în fața nemților.

Gregers plăti cafeaua și ieșiră împreună. Pe stradă, o întrebă :

— Cum să fac legătura cu grupa? Locuință o să găsesc eu, dar trebuie să continui munca.

Karen îi șopti la ureche o adresă.

¹ Klemmen (1485—1530), Cerning, Anton Frederik (1795—1874), Herup, Viggo Lauritz Benthem (1841—1902) — figuri progresiste din istoria poporului danez (n. r.).

— Fii prudent, Gregers ! Astăzi, principalul e să știi să taci; dacă îl întâlnești pe Harald, spune-i că o să mă descurc eu. El să-și vadă de muncă ! Mai spune-i că doresc să se întoarcă sănătos acasă. Fiți prudenți amândoi. Și tu Gregers nu te mai duce la serviciu; vor afla unde lucrezi și te vor înhăța acolo. Trebuie să intri în ilegalitate, pînă se vor mai potoli lucrurile. Ar fi bine să te întorci pentru un timp la ai tăi.

— Nu, asta n-am s-o fac. Nu vreau să mă ascund la tatăl meu, la speculantul de război.

— N-ar fi o idee chiar așa de rea, dar tu ești singurul care trebuie să hotărăști. Mă duc, copoiul o să înnebunească singur acolo. Adio Gregers, cu bine !

Ii strînse amîndouă mîinile cu putere, coti după colț și alergă spre tramvai. Gregers o luă agale de-a lungul străzii. Incotro s-o apuce ? N-avea decît zece coroane în buzunar. Dar mai întîi trebuia să telefoneze la birou. Intră într-un chioșc și-l chemă pe inginerul care era șeful lui direct.

— La telefon Gregers Klithord. În odaia mea sînt niște polițiști care vor să mă aresteze. Chiar în clipa asta am fost înștiințat.

— Poliția ? Dar ce-ai făcut ?

— Se pare că sînt considerat delicvent politic. Am vrut să vă informez că voi dispărea de la birou pentru cîtva timp.

— Dar pentru Dumnezeu, ce boroboacă ai făcut ? De ce te-ai băgat în politică ? Să-ți fie rușine că, lucrînd în întreprinderea noastră, te-ai ocupat cu astfel de chestii. Noi păstrăm o linie de neutralitate, nu vrem să avem nici un fel de riscuri. Poți să te consideri concediat. Îți vom trimite salariul la adresa dumitale. Și, te rog, să nu te mai arăți pe aici.

„Păstrează o linie de neutralitate și nu vor să aibă nici un fel de riscuri, își repeta Gregers în minte, rătăcind pe străzi fără rost. Sînt gata să se adapteze oricăror împrejurări și să tragă din ele cît mai multe foloase. Dar există și oameni care nu se tem de riscuri — Karen, de pildă. În degetul ei mic are mai mult curaj decît douăzeci de burghezi onorabili. Ei drace, ce să fac acum ?”

Deodată își aduse aminte de bunicul său, care locuia la Hestercab. Bătrînul Greis îl primise frumos, ultima oară. Era limpede că suferea știind că firma lucrează pentru nemți.

— Mă duc la el, să vedem ce-o să spună. Bătrînul e un suflet bun și cinstit, deși cam grosolan.

Spre seară sosi la Greis. Menajera îi deschise ușa; fața ei era neobișnuit de aspră.

— Domnul director are un musafir, îi comunică ea. Trebuie să fie un musafir deosebit de important. Sînt împreună de la ora prînzului și beau rachiu.

Greis era foarte bine dispus. În odaie era un bătrîn cu fața stacojie, care părea a fi muncitor sezonier. Gregers se opri în prag mirat, alături de menajera mînioasă.

— Intră, intră, băiatule! îl pofti Greis. E vechiul meu prieten Karl Krudt, o să-ți prindă bine să faci cunoștință cu el. În curînd va rămîne singurul sezonier care a lucrat cîndva cu mine. Dumnezeu să binecuvînteze pe toți prietenii mei!

Odaia era plină de fum de țigară și de miros de rachiu. Karl fuma dintr-o pipă veche, iar pe masă era o sticlă de rachiu, pe jumătate golită. Prietenul lui Greis era foarte bine dispus. Roșu la față, lat în spate, Karl se ridică și-l salută prietenos pe urmașul bunului și vechiului său prieten.

— Fir-ar a naibii de treabă, stau aici și beau punch de cafea cu Greis. A ajuns el director, dar tot Greis a rămas. Tu, va să zică, ești nepotul lui. Ei, atunci trebuie să fii un flăcău de treabă, continuă el cu limba cam împleticită. Cred că semeni cu Kestin. Era tare frumoasă, ce-i al ei e-al ei. Da, la față semeni cu dînsa, poate că și la suflet? Uite, eu mă duceam la exploatările de turbă; trec prin fața casei, bat la ușă ca să cer o bucată de pîine și, drace, îmi deschide chiar Greis! M-a recunoscut îndată, capitalistul ăsta afurisit!

— Ai o limbă otrăvită, Karl, făcu Greis și în ochi îi scăpă o scînteie pe care nepotul nu i-o văzuse niciodată. Bătrînul trăia din nou în lumea amintirilor și se gîndea la timpurile cînd făcea lucrări mari,

cînd, plin de beția muncii, trudise alături de flăcăi zdraveni; erau zilele cînd povara rușinii nu-l apăsa ca acum, cînd muncea cîstit.

— Da, Greis, trebuie să vorbesc deschis, declară Karl Krudt, turnîndu-și punch. Tu ne cunoști pe noi ăștia, sezonierii bătrîni, cu toate că cei mai mulți sînt acum în mormînt. Ne-a plăcut totdeauna să spunem adevărul. Tu ai fost un capitalist, un capitalist afurisit, dar ești un om cîstit, oricine se poate bizui pe tine. Dar astăzi, pe cine poți să te bizui, ia spune-mi, Greis? Nu-i vorbă, pentru noi acum e totuna, vremea noastră s-a dus.

— Poate că ar fi bine să te odihnești? rosti Greis cu grijă.

— Ei drace! Un bătrîn sezonier nu are voie să se odihnească. Pe noi nu ne primesc nici azilurile. Noi trebuie să muncim ca niște cîini și să bem pînă crăpăm. Toată viața umblăm de colo pînă colo și nu ne liniștim decît în mormînt. Dar parcă putem să ne odihnim, ce zici, Greis? Spune, și tu ai fost odată muncitor, cu toate că acum ești un capitalist afurisit.

„Poporul muncitor, își spunea Gregers. Ce oameni minunați, plini de curaj, sortiți să ducă munca cea mai grea! Mama e mîndră că se trage dintr-o familie cu o veche cultură. Dar asta se cheamă cultură? Uite, muncitorul ăsta e bătrîn, plin de cicatrice, cu pielea bătătorită de muncă, dar în trupul lui obosit bate o inimă fierbinte. Și apoi, poate că el știe despre cultură mai mult decît zece generații de profesori, rectori, popi și poeți? Dați-i psalmii lui King sau *Manifestul Comunist* și se va descurca foarte bine în ele, pentru că a trăit o viață bogată și folositoare. Acum pleacă la exploatările de turbă și într-o bună zi va cădea ostenit pe un maldăr de paie și va muri departe de familie, dar înconjurat de tovarășii de muncă. Și noi habar n-avem ce moștenire uriașă ne lasă!”

— Ei, e timpul s-o pornesc la drum, hotărî Karl și se sculă. Mulțumesc pentru masă, Greis, nu te-ai schimbat.

— Nu vrei să rămîi peste noapte la mine?

— Nu, am de făcut drum lung, dar am petrecut o zi frumoasă la tine, mărturisi Karl și fața lui se făcu și mai roșie. Îmi place să poposesc în casa unui prieten, dar nu vreau să fiu nimănui o povară. O să-mi cîștig viața pînă la urmă, pînă mi-o suna și mie ceasul.

Se apropie de Gregers, își lăsă laba uriașă pe umărul lui și-l scutură prietenește.

— Ești nepotul lui Greis, te-ai născut în bogăție și pentru bogăție. Dar am să-ți spun ce-am învățat eu în copilărie și tu nu uita ce o să auzi acum :

*Să nu furi și departe să te ții
De cămătari și de cei ce te vînd,
Săracului mîină de frate întinde-i,
Un codru de pîine dă-i celui flămînd.
Aproapele nu-ți cleveti,
De nu-i vinovat scapă-i viața
Și dac-a greșit să-l acoperi,
De rușine tu apără-i fața.*

— Asta e o lege sfîntă, pe care am învățat-o de la un dascăl bătrîn și pe care n-o calcă nici un sezonier. Adu-ți amînte de cuvintele astea cînd vei fi mare director și vei obține totul cu ușurință, mulțumită lui Greis care a fost un om muncitor.

Greis îl conduse pînă la ușă și-i vîrî în mîină o bancnotă mare.

— Ia asta în numele vechii noastre prietenii, Karl Krudt, șopti el, aproape rugător. Poate că n-o să găsești numaidecît de lucru. Te rog foarte mult.

— Tu n-ai fost niciodată hrăpăreț, nici pungaș, deși ai fost un capitalist afurisit, Greis. Primesc o sumă așa de mare, pentru că știu că am primit-o de la un om cu inima bună.

— Îți doresc numai bine, bătrînul meu prieten, rosti Greis. Mai vino pe la mine, cînd treci pe aici; vei fi totdeauna binevenit. Vino și cînd ai nevoie de ceva; vă datorez prea mult, ție și celorlalți; nu bani, ci altceva.

Cînd Greis se înapoie în odaie, fața lui era încă aspră.

— Ei, cum o mai duci, băiete? Ai de lucru?

— Nu, răspunse Gregers. Am fugit, sînt urmărit...

— De nemți?

— Nu, de poliția daneză.

— În curînd o să fie tot' aia, copoi nemți sau danezi. Mă bucur că ai venit, aici ești aproape în afară de orice pericol. Menajerei îi place să bombănească dar nu vorbește. Poți să rămii aici cît vrei.

— Dar eu trebuie să-mi continui munca ilegală, ai putea avea neplăceri din cauza mea...

— Să poștească numai polițiștii pe aici, că le arăt eu. Du-te în oraș cînd vrei și întoarce-te iar aici. Dacă tu sau tovarășii tăi aveți nevoie de bani, știi, eu nu sînt sărac...

— Îți mulțumesc, bunicule, trebuie să știi mai întîi despre ce este vorba. Pînă acum ne-am mîrginit să tipărim și să răspîndim material ilegal, dar situația s-a schimbat, va trebui să trecem la adevărate acte de sabotaj.

Bătrînul Greis se încruntă și rămase pe gînduri. Sabotajul însemna distrugerea unor valori pe care oamenii le creaseră cu trudă, în sudoarea frunții. Asta însemna distrugerea de uzine, mașini, poduri, porturi. Însemna că țara întreagă care muncea încă pașnic, deși pentru nemți, avea să devină un cîmp de bătălie.

— Am citit că, în retragere, rușii distrug totul la ei în țară, vorbi el. Nu e bine, așa se pierd valori uriașe la care s-a muncit zeci de ani. Totuși pe ei îi înțeleg, știu că luptă pe viață și pe moarte. Dar noi?

— Și noi luptăm. Avem un sector redus al frontului, dar și noi luăm parte la luptă.

— Da, voi, comuniștii, luptați. Nu, nu-mi spune nimic. Mie nu mi-e teamă de comunism. Am citit și eu cîte ceva în ultimii ani, de cînd am timp liber. Încep să pricep cîte ceva și nu prea cred în minciunile ziarelor. Cîteodată mi se pare — dar tu să nu spui asta nimănui, ca să nu creadă oamenii că am

căzut în mintea copiilor — că Rusia ar fi o țară potrivită pentru unul ca mine. Niciodată n-am vrut să trăiesc ca un bogătaş, dar mi-a plăcut întotdeauna să construiesc. Am auzit că rușii au acoperit cu construcții întreaga țară. Eu nu mă prea descurc în teorii politice, știu însă ce înseamnă să muncești și să construiești. Și în comparație cu ceea ce au făcut ei, lucrările mele au fost niște fleacuri. Da, ar fi trebuit să plec și eu acolo.

Greis privea țintă înainte, de parcă ar fi văzut în fața ochilor hidrocentralele gigantice, silozurile uriașe, colhozurile, puternicele orașe industriale construite de bolșevici; acum multe din aceste orașe se transformaseră în mormane de cenușă! Apoi clătină din cap și continuă:

— Da, da, băiete, vremea mea s-a dus și mă întreb dacă ne putem aștepta la mare lucru de la generația de azi. De voi, cei tineri, depinde totul. Și cu toate că lupta voastră nu-mi pare să aibă sorti de izbândă, vă prețuiesc mai mult decât pe cei care aleargă după avere, chiar cu pierderea onoarei. Să faci ceea ce te îndeamnă conștiința. Dacă am fi ascultat de glasul conștiinței, Gregers, lucrurile n-ar fi mers așa de rău în țara asta...

CAPITOLUL XXVII

Un pastor danez și primul-ministru își exprimă părerea cu privire la adevărata autoritate. Cu ocazia unei festivități, unde reprezentanții culturii schimbă între ei cugetări profunde, aflăm ce gîndesc acești intelectuali eminenți; poporul, însă, începe să gîndească așa cum îi place lui

Pastorul din Haslev era cam răcit. Călătorise prin întreaga țară, ținuse predici, vocea lui răsunase în casele de rugăciuni și în biserici și această înaltă

misiune îi obosise coardele vocale. Menajera îi aduse un pahar de infuzie fierbinte de soc, care-i desfundă puțin gitlejul; luă pana și scrise ultimele rînduri din lucrarea sa *Războiul și creștinismul*.

În odaie e cald, cu toate astea preotul, înfodolit în halat seamănă cu o babă care împletește la cio-rap. Dar apropierea asta e greșită — el e ostașul lui dumnezeu! Pescarii de pe țărmul de vest, tîrgoveții, bogații și săracii, toți îi ascultă cuvîntul. El poate să osîndească un om la chinurile iadului sau să-l înalțe în împărăția cerurilor și se consideră, din mila lui dumnezeu, conducătorul sufletesc al poporului.

Menajera intră cu un alt pahar de băutură înviorătoare și-și privește cu mîhnire stăpînul: e de necre-zut cît muncește! E drept însă că în timpurile astea toată lumea muncește foarte mult.

— Părintele nu se odihnește de loc astăzi? îndrăznește ea să întrebe în cele din urmă.

Pastorul se oprește din scris, o privește cu un aer absent și răspunde foarte blajin:

— Nu, dragă Frederika, pastorul nu se odihnește. Un pastor nu se odihnește niciodată. Are atîta de lucru!

Dă din cap prietenos și scrie mai departe.

În capitolul 13 al epistolei către romani se spune că toată puterea vine de la dumnezeu și că forța conduce oamenii. De aici putem să tra-gem concluzia că a purta război e o datorie creștinească. Bineînțeles, însă, că există un anumit fel de război care e oprit — e vorba de războiul împotriva autorităților, de războiul civil, de insurecție. Oricît ar fi de nemulțumiți de stăpînirea pe care a statornicit-o dumnezeu peste noi, copiii domnului nu trebuie s-o răs-toarne cu forța. Numai cei ce s-au împotmolit în deșertăciunile lumești se pot face vinovați de un astfel de păcat. Și dacă avem un guvern pe care-l urîm, o stăpînire străină care folosește forța, să ne aducem aminte de cuvintele dom-

nului și să spunem și noi : fie, toate sufletele să se plece celor puternici ! S-ar putea ca aceste cuvinte să fie în contradicție cu spiritul național. Dar datoria noastră creștinească este să arătăm tineretului că rezistența e un păcat ale cărui urmări sînt incalculabile.

Pastorul lasă tocul jos și recitește cu atenție ultimele rînduri. Le citește ca un om conștient de răspunderea sa și care înțelege cîtă greutate au cuvintele pe care le scrie. Da, asta înseamnă supunere față de nazismul învingător ! În clipa asta îi vine o idee : și dacă puterea ar încăpea în mîinile comuniștilor !?

— Nu — hotărăște el — asta nu se poate întîmpla, nu vor învinge. Dumnezeu nu va îngădui una ca asta. Și chiar dacă vor învinge, stăpînirea lor nu va fi cea adevărată, instaurată de Dumnezeu. Într-un asemenea caz, datoria noastră creștinească va fi, dimpotrivă, să ne răscolăm contra lor.

Pastorul bea fiertura de soc rămasă pe fundul paharului și dă din cap satisfăcut. E bine scris, foarte bine ! Apelul său seamănă cu tezele lui Luther sau cu chemările adresate turmei sale, împotriva rebelilor. Luther chema pe credincioși să-i omoare ca pe niște cîini turbați ! Pastorul nu se îndepărtează de învățătura lui Luther, rămîne deci credincios îndatoririlor sale de bun creștin. Prin urmare, și în seara asta poate să se culce liniștit.

Și preotul din Haslev se duce la culcare. Adoarme senin, în timp ce, în întreaga Europă, mii de oameni sînt asasinați în lagăre de concentrare. Ei, dar pastorul a făcut tot ce a putut pentru patrie, pentru împărăția cerurilor.

Primul-ministru face și el tot ce poate. E pătruns și el de simțul răspunderii și vocea lui răsună la radio :

„Aducem la cunoștința tuturor și îndeosebi a tineretului că toți cei care iau parte la acte de rezistență sau ajută la înfăptuirea lor, toți cei care nu comunică autorităților încercările de rezistență sau refuză

să ajute autoritățile în căutarea celor vinovați — acționează împotriva intereselor patriei.“

Iar când primul-ministru iese din palatul radiodifuziunii daneze, însoțit de slugarnicul Brummel care-l conduce pînă la ușă, își spune :

„Altă soluție nu avem. Sîntem datori să lichidăm și chestia asta. Și tineretul... ce face tineretul nostru ? Vrea să lupte. Mofturi ! Avem un partid, poziții consolidate, de ce să riscăm tot ce am cucerit pînă acum ?“

Primul-ministru se întoarce acasă, mănîncă frugal, bea o bere și se culcă ; totuși, parcă e puțin cam tulburat. Și în timp ce el doarme, undeva în țară răsună o explozie puternică. O centrală electrică a fost scoasă din funcțiune, sau poate fabrica vreunui trădător de patrie a sărit în aer. Omul de pe stradă aude bubuitul exploziei, dă din cap satisfăcut și nu comunică nimic poliției.

Nemții sînt în Caucaz, au ajuns lîngă Stalingrad și Fűhrerul urlă la radio : „Stalingradul va fi distrus, vă dau cuvîntul de onoare că nimeni nu ne va putea urni de acolo !“

Au venit vremuri crîncene. Lumea se zdruncină din temelii, totuși trebuie să ai grijă să te menții. Și viața își urmează cursul, nu numai viața afacerilor care aduce profituri tuturor celor care au ce vinde, ci și viața culturală, această podoabă, această bucurie a existenței. Emmanuil Klithord organizează secrete pentru artiști și oameni de cultură. Primește și el bani buni — e doar coproprietar al firmei „Klithord și Fiii“. Dar el îi cheltuiește în scopuri culturale. Recent, a finanțat tocmai editarea a trei culegeri de versuri lirice promițătoare.

Apartamentul lui Emmanuil, aranjat după gustul lui artistic, despre care am mai vorbit, era puternic luminat. Musafirii se împărțiseră în grupuri mici discutînd aprins. În mijlocul grupului celui mai numeros și mai însuflețit se află simpaticul nostru Brummel, care se simțea la largul lui printre poeți și oamenii de cultură. Era doar și el poet și un reprezentant al culturii. „Dă poeziei roua dimineții tale“ —

a spus marele Bjoernstjerne Bjoerson¹ și Brummel urma cu sfințenie acest sfat înțelept. Se scula zilnic la șase dimineața, făcea gimnastică, apoi un duș și foarte bine dispus și plin de inspirație, se așeza la masa de lucru și scria de la șapte pînă la nouă fix. Apoi pleca să-și vadă de treburi. Ziua de muncă începea și domnul director al radiodifuziunii, cu părul ondulat, într-un costum impecabil, ieșea din casă pentru a-și împleti vocea catifelată cu glasurile ce intonau cîntecul vieții.

Tinerii scriitori roiau în jurul lui ca viespile în jurul borcanului cu dulceață. Căci Brummel era un om foarte influent; el putea să ridice un tînăr scriitor pînă la culmile gloriei social-democrate sau să-l arunce într-o beznă fără fund. Brummel știa acest lucru și-i făcea plăcere să-și aducă aminte cum se ridicase el însuși de jos de tot. În partid mai erau și alți oameni de seamă, cu mai multă autoritate decît el și care conduceau aparatul de partid, toți tacticieni cu experiență și iscușiți demagogi. Brummel însă era cel mai tare în domeniul lui. Se considera un fel de conducător spiritual, o mare personalitate cu vederi largi. Grundtwig și Karl Marx, biserica, școala superioară și social-democrația făceau parte din sfera simpatiilor lui. Ce minunată e viața!

— Creația trebuie să fie pozitivă, astăzi, mai mult ca oricînd, murmură el și tinerii scriitori care se îngrămădiseră în jurul lui încuviințară din cap. Caracterul pozitiv — iată lozinca timpurilor noi.

— Și cum vedeți dumneavoastră acest caracter pozitiv? întrebă fostul revoluționar Jensen-Screvs.

— Creația trebuie să fie atotcuprinzătoare, să conțină în ea toate elementele optimiste ale vieții, să oglindească tot ce crește, tot ce va da rod — explică Brummel. Creația nu trebuie să fie rece, negativistă, critică, ci fecundă și optimistă.

— Intocmai, acceptă cu necaz Jensen-Screvs, iar în gînd își spuse: „Cu toate astea, nu mie o să-mi

¹ Bjoernstjerne Bjoernson (1832—1910) — scriitor norvegian și om politic, luptător pentru independența națională a Norvegiei (n. r.).

dea subvenția de stat!“ Dar, dragă Brummel, acum, cînd ne înțelegem așa de bine, explică-mi un singur lucru, continuă el. Social-democrații sînt un partid mare și vechi, cu autoritate și cu influență. Cum se poate atunci că această mișcare nu a promovat din sînul ei nici un scriitor cu adevărat mare? Dimpotrivă, de cîțiva ani l-ați proscris și pe Martin Andersen Nexö, cel mai mare scriitor al clasei muncitoare.

— Pot să-ți răspund numai decît, declară Brummel. În anii grei de luptă toate forțele sînt absorbite de conflicte politice și organizatorice. Cultura și poezia cer un surplus de energie, și acest surplus îl avem abia acum.

— Nu cred, făcu Jensen-Screvs. Asta contrazice întreaga experiență istorică. Orice clasă care luptă și învinge își promovează totdeauna scriitorii care luptă alături de ea. Voi însă ați subordonat totul tacticii mic-burgeze. Vorbiți despre fecunditatea creației și despre caracterul popular, dar sînteți sterpi ca smochinul care nu dă rod.

— Asta o spui dumneata! se supără Brummel, și fața lui cărnosă se făcu roșie. Pe vremuri, parcă, înainte de alegeri, scriai: „Toți comuniștii trebuie să voteze pentru social-democrați!“ Și acum vorbești așa de urît despre tactica noastră!

— Să nu mai pomenim de rătăcirile mele din tinerețe, răspunde Jensen-Screvs, zbirîndu-și coama de păr negru. Eu nu sînt comunist, dar, drace, nu sînt nici social-democrat.

— Desigur că nu, ești numai un dezechilibrat, un intelectual sterp, ca mulți alții. Dar așteptați puțin: va veni vremea cînd se vor ivi oameni adevărați!

Și Brummel își aduse aminte cu satisfacție de filele acoperite cu caligrafia lui frumoasă, pe care le păstra în sertarul biroului. Zi de zi manuscrisul creștea și în curînd un roman pozitiv, optimist, atotcuprinzător, social-democrat, va vedea lumina tiparului. Da, vine și timpul oamenilor adevărați!

— Se prea poate să fiu un intelectual sterp — recunosc Jensen-Screvs — în orice caz, însă, nu sînt o sfîrlează mic-burgeză care se rotește încotro bate

vîntul. Eu nu ling tălpile naziștilor și nici nu cad în genunchi în fața celor pe care înainte i-am scui-pat. Eu nu vînd...

— Domnilor, dragi compatrioți ! îi întrerupse profesorul Hasse, care fusese atent la discuția lor. Nu-i un ton potrivit. Amintiți-vă ce vremuri trăim. Gîndiți-vă că numai unirea ne poate salva. Trebuie să ne strîngem unul lîngă altul, umăr lîngă umăr, trebuie să dăm dovadă de autodisciplină, trebuie...

O bubuitură surdă îi reteză cuvintele. Lumînările clipiră. O clipă în odaie domni o liniște deplină ; musafirii înmărmuriră cu urechea la pîndă, așteptînd o altă bubuitură. Dar în dosul ferestrelor camuflate era liniște.

— E îngrozitor, îngrozitor ! murmură profesorul Hasse trecîndu-și nervos peste frunte mîna împodobită cu un inel strălucitor. Exploziile astea, care se aud din ce în ce mai des... întunericul ăsta înspăimîntător... încordarea nesfîrșită, chinuitoare...

— Niște huligani, făcu cu răceală Brummel. Astea sînt isprăvile unor lepădături ale societății, nimic mai mult.

— Credeți ? Printre ei sînt și idealști rătăciți, oameni care sînt convinși că ceea ce fac e bine. Acțiunea psihologică — iată ce e mai teribil decît orice ! Cu toate avertismentele guvernului, cu toate apelurile primului ministru, cu toate procesele... tineretul este instigat la acte teroriste. Te apucă disperarea. Unde o să ajungem ?

— În orice țară există o drojdie a societății. Astăzi derbedeii ăștia vor să se numească luptători pentru libertate, declară Brummel. Dar noi vom ști să le venim de hac celor care tulbură ordinea. Am încredere în bunul simț și în spiritul sănătos al poporului. La urma urmelor, avem și o poliție. Ministrul nostru de justiție e un om inteligent și excepțional de înzestrat, deși mă îndoiesc că poate fi comparat cu Steinke... Cît despre comuniști, iată ce le putem spune : domnilor, locul dumneavoastră este îndărătul gratiilor !

— Just, foarte just, aprobă Hasse. Dar atitudinea față de ei trebuie să fie umană, dintre cele mai umane.

— Se-nțelege. Trebuie să fie cît mai umană. Trăim într-o țară cu o veche și bună tradiție democratică, răspunse cu demnitate Brummel.

— Pălăvrăgeală mic-burgheză! se răsti Jensen-Screvs scuturîndu-și coama deasă, tot atît de neîngrijită și de anarhică pe cît era de îngrijită și de elegantă pieptănătura directorului radiodifuziunii daneze.

— Mă învinuiești de spirit mic-burghez. Pot să-ți spun însă că pînă în ziua confirmării mele n-am știut cum arată o locuință bogată. Am ieșit din popor, am îndărătul meu generații de oameni care au trudit din greu.

Și prea simpaticul director Brummel se cufundă în amintiri. Își aduse aminte de impresia pe care i-o provocase mobila plușată, pe care o văzuse înția oară. Luxul îl amețise, îl uluise. Parcă mai vede și azi în fața ochilor scaunul acela tapisat cu pluș roșu din salon, mesele și dulapurile lustruite, tablourile frumoase de pe pereți. Micul ciobănaș de la țară rămăsese cu gura căscată la toate splendorile acelea spunîndu-și în gînd: „Vreau să am și eu lucruri din astea. Vreau să trăiesc și eu așa!“

Brummel surîse amintirilor și cei de față îl priviră mirați; ce-i venea să rîdă, în toiul unei discuții atît de aprinse? Dar directorul radiodifuziunii daneze era atît de sigur și de liniștit, încît incidentul neplăcut fu dat uitării și, în ochii tuturor, Brummel redeveni o personalitate importantă, omul care hotăra soarta literaturii și dispunea de banii fondului literar. Viața își urmează cursul ei obișnuit.

În salonul puternic luminat, în dosul ferestrelor camuflate, poeți bărboși și fete tinere în pantaloni flecăreau în gura mare în jargonul literar. Cetățeanul care trecea în clipa aceea prin fața casei își spunea poate: „Ce-i cu țara asta? Prăjituri și înghețată, cînd pretutindeni în patria destrămată domnește mizeria și tristețea. Aștia o duc numai într-un chef, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic, se îngrașă ca porcii

și beau rachiu. Slavă domnului că mai avem și luptători în mișcarea de rezistență !“

În salonul lui Emmanuil Klithord, lumînările de stearină clipeau gata să se stingă. Pe podul de piatră răsunau pașii grei ai patrulelor germane. Viața dureroasă a țării își urma cursul. Societatea comercială de mare utilitate „Încălțămîntea de lemn“ trecea printr-o perioadă de mare înflorire. Dacă n-ai bani să iei ghețe de piele pentru copii, cumpără-le ghețe de lemn ! Economia nu strică niciodată, dimpotrivă, prinde bine sănătății.

Iar Führerul a jurat că va cucerii Stalingradul...

CAPITOLUL XXVIII

Despre un eveniment hotărîtor în istoria Europei, care produce o puternică impresie asupra bunilor noștri prieteni și a tuturor cititorilor

Trebuie să recunoaștem că Thomas Klithord asculta uneori posturile de radio engleze. Închidea cu grijă toate ușile, trăgea perdelele și încerca să pătrundă misterul ciudatului cod : Ebba, Marius, Peter, Erich... „Poate că — socotea Thomas — asta înseamnă : «Fiți drăguți, domnilor, lichidați firma „Klithord și Fiii“. Mulțumim frumos !»“

Asta spunea Apusul. Dar ce se petrecea, oare, în Răsărit ? Ce ciudat e acest colos cu picioare de lut ! Se vede că lutul ăsta e deosebit de rezistent. Sau o fi poporul rus atît de tare ? Cu toate asigurările nemților că rușii sînt zdrobiți, ei continuă să se apere. Firește, toată lumea știe că rușii sînt niște barbari, totuși e ciudat că acest popor nu înțelege nici în ruptul capului că a și fost învins. De ce fir-ar al dracului, nu se mai predă Stalingradul ? Doar a căzut demult, Führerul însuși a jurat că așa e !

Acum toate popoarele asuprite ale Europei știu că soarta lor se hotărăște la Stalingrad. Problema se pune astfel: viață sau moarte, libertate sau sclavie.

Tovarăși de la Stalingrad, voi luptați pentru ce are omenirea mai scump! În frig, în noroi, luptați și pentru cultura pe care a creat-o cu atîta trudă poporul nostru. Unii mor în lagărele de concentrare, alții sînt schingiuiți în cumplitele camere de tortură, mulți sînt împușcați, dar voi rămîneți factorul hotărîtor! Luptați deci mai departe, pentru întreaga omenire, tovarășii de la Stalingrad!

În orice caz, afacerile trebuiau să-și urmeze cursul. *Navigare necesse est* — trebuie să navigăm. Asta era deviza vechii Anglii, și în limba afacerilor, asta înseamnă: nu poți trăi fără profituri. Thomas Klithord ofta; nu prea era în apele lui; firește, nu-și făcea decît datoria. Naviga mai departe, sau, mai exact, se îmbogățea zdravăn. Oamenii înțelegeau acest lucru? Thomas Klithord începuse să simtă un vînt rece care bătea spre el. De ce nu sînt în stare bestiile astea de nemți să ia Stalingradul?

Uneori se auzea cîte o veste și inimile bunilor burghezi creșteau de bucurie: Axel Larsen a fost arestat din nou. Thomas Klithord nu dădea doi bani pe el și era convins că-i un incapabil. Axel Larsen e nici mai mult, nici mai puțin decît un criminal care sapă temeliile societății și locul lui e la pușcărie. De altfel, cine e responsabil de intențiile nemților față de acest Axel? Trebuie să recunoaștem că activitatea ministrului justiției Tune Jakobsen, care lucrează mîna în mîna cu autoritățile germane, e demnă de toată lauda. Acum rebelii sînt dați pe mîna nemților! În țară trebuie să domnească ordinea și disciplina. Și totuși, de ce dracu nu iau Stalingradul?...

Și iată că într-o bună zi, la o oră cînd totdeauna e foarte ocupat, Thomas primește vizita lui von Driberg. Dar ce-i cu el, de-i în halul ăsta? El care de obicei are atîta siguranță și e atît de bine dispus, de data asta e descompus la față, livid și se trîntește pe un scaun.

— Ah, dragul meu, ai auzit și dumneata grozăvia ?

— Nu ! Dar ce s-a întâmplat ? Un act de sabotaj la aerodrom ?

— Doamnă, dacă ar fi numai atât ! Cu sabotorii danezi știm noi s-o scoatem la capăt. Și apoi, ce importanță mai are o mică rebeliune pe un aerodrom ! Nu, dragul meu ! Stalingradul ! Am fost înfrinți la Stalingrad !

— Nu se poate ! exclamă Thomas Klithord. Ultimele știri din sursă germană...

— Și totuși asta e, făcu trist von Driberg. Întregul nostru corp de armată a fost încercuit și s-a predat. Niciodată, niciodată în istorie nu s-a întâmplat o asemenea rușine ! Sute de mii de buni germani au fost luați prizonieri. E o trădare, dragă prietene, o trădare josnică, mîrșavă !

Thomas Klithord aduse coniac și pahare și von Driberg începu să bea cu sete.

— De unde ați aflat ? întrebă Thomas Klithord.

— Din surse absolut sigure, răspunse neamțul oftînd. De altfel Londra va transmite probabil știrea în emisiunea următoare. Am venit la Copenhaga după treburi, fără să știu nimic și aici am aflat vestea asta îngrozitoare. Vă puteți închipui care sînt sentimentele unui german cîstit...

— Vă înțeleg, aprobă Thomas Klithord și-i turnă din nou în pahar. O singură înfrîngere nu poate juca însă un rol hotărîtor într-un război de proporții atât de mărețe !

— Văd că nu mă înțelegi, deși mi-ești bun prieten, nu mă înțelegi fiindcă rămîi danez, nu ești german ca mine. Dumneata nu știi că azi toate inimile germane singerează. Vitejii noștri soldați, invincibilele noastre divizii S.S. sînt în mîinile bolșevicilor. Dar aici a fost o trădare la mijloc, prietene, o trădare josnică.

Von Driberg mai dădu pe gît un pahar și-și turnă altul.

— Și totul numai din vina lui von Paulus. În fond, ce știm noi despre acest om ? continuă von Driberg și izbi amenințător în masă cu degetul său gros. Gîn-

dește-te la numele lui... Paulus — este numele apostolului evreu. Poate că adevăratul lui nume e Iuda. Evreii ăștia se strecoară peste tot. Și nu m-aș mira dacă s-ar dovedi că von Paulus este într-adevăr evreu. S-a predat, cu toate că Führerul i-a dat ordin să lupte pînă la ultimul om și să ia Stalingradul. A acoperit de rușine neștersă onoarea noastră militară germană. Aș fi în stare să-l strîng de gît cu mîinile mele !

Von Driberg, de obicei amabil și prevenitor, părea acum atît de turbat și atît de sîngeros, încît Thomas Klithord se grăbi să-i mai toarne un păhărel. Bău și el fiindcă era zguduit. Cu toate că își dăduse seama de mult că situația la Stalingrad era serioasă, că cleștele rusesc se închidea în jurul diviziilor germane, totuși mai nădăjduse că genialii strategii germani aveau o surpriză în rezervă.

— Războiul nu se hotărăște la Stalingrad, domnule Oberbaurat, observă el.

— Firește că nu, fiți sigur că soarta războiului nu s-a hotărît încă, domnule director ! strigă amenințător von Driberg. Abia acum începe războiul adevărat. Am fost prea răbdători, prea civilizați și — trebuie s-o recunosc — buni și îngăduitori pînă la prostie cu dușmanii noștri. Acum o să întoarcem foaia. Să vadă ei ce înseamnă rasa teutonă ! Da, vor învăța să ne cunoască, să știe ce-i aceea atotputernicia germanică !

Oberbaurat von Driberg se sculă și ridică mîna de parcă ar fi vrut să depună pe loc jurămîntul de credință Führerului. Era nebun de furie. Ar fi fost în stare să distrugă tot globul pămîntesc pentru că nu se îndeplinise planul trasat de marele Führer. Oare Stalingradul nu era de drept un teritoriu german ? Oare Caucazul nu aparținea din punct de vedere geopolitic marii Germanii ? Cum îndrăzneau sovieticii să se ridice împotriva drepturilor germane, ariene ? Și deși Thomas Klithord era zguduit de înfrîngerea nemților, nu se putu opri să zîmbească. Pînă și fizicul acestui Oberbaurat dolofan, care se credea stăpînul lumii, era ridicol.

— Încă un păhărel, domnule Oberbaurat — propuse Thomas — coniacul are un efect calmant asupra unui

creier surescitat. Datorită lui, toate necazurile noastre apar învăluite într-o lumină trandafirie. Și apoi Stalingradul nu este ultima etapă a războiului.

— Nu, Dumnezeu mi-e martor, nu e ultima! mărturisi von Driberg ridicînd paharul. Jur, dragul și credinciosul meu prieten danez, că vom răzbuna Stalingradul! Vom plăti însutit pentru fiecare picătură de sînge german. Ba mai mult, vom vărsa rîuri de sînge străin pentru el. Victoria noastră e sigură și-i va costa scump pe bolșevici. Noi, germanii, știm să fim mărinimoși, dar sîntem înspăimîntători la minie... Pot să mai iau puțin coniac? Și acum vă voi explica totul: acest feldmareșal von Paulus, urmaș al lui Iuda, ne-a trădat și asta ne va învăța minte. Vom porni cu și mai mare energie la curățirea Europei. Evreii trebuie să dispară pentru totdeauna!

— Și care sînt intențiile dumneavoastră practice? întrebă îngrijorat Thomas Klithord. Acest episod, în fond neînsemnat, al Stalingradului va schimba planurile autorităților de ocupație din Danemarca?

— O, nu! Ne vom apropia și mai strîns de prietenii noștri și vom arăta pe față cine e dușmanul nostru. Nu, domnul meu, ne putem bizui pe țara dumneavoastră. E drept că există și aici elemente subversive, pe care va trebui să le lichidăm. În general, însă, guvernul, ministrii, oamenii de afaceri și firmele dumneavoastră, judecătorii și funcționarii... toți au dat dovadă de o lealitate perfectă! Nu ne-ați trădat și nici noi nu vă vom trăda. Vă aflați sub protecția Führerului, fiți liniștiți, eu știu ce spun.

În cele din urmă, von Driberg, adînc zguduit, întreprinse o retragere elastică și plecă; Thomas Klithord îi telefonă îndată lui Abilhord:

— Ai auzit de Stalingrad? întrebă el.

— Era de așteptat, răspunse calm avocatul. Numai fără panică! Lasă-mă să mă orientez puțin în situația ce s-a creat și peste cîteva zile vom sta de vorbă. Deocamdată, nu lua, te rog, nici un fel de hotărîri.

Timp de cîteva zile, Thomas se frămîntă într-o nesiguranță chinuitoare. În sfîrșit, avocatul binevoi s-i

facă o vizită. Thomas avea atât de multă nevoie de sprijinul unui om inteligent, încît îl întîmpină cu brațele deschise.

— Torsten! șopti el. E adevărat că i-au zdrobit? Crezi că înfrîngerea asta îngrozitoare de la Stalin-grad e hotărîtoare?

— Liniștește-te, făcu Abilhord și aprinse o țigară. Hotărîtoare poate fi numai ultima înfrîngere. E drept că nemții au căpătat una strașnică peste bot, dar poate că le va prinde bine. Dar nimeni nu poate ști ce se va întîmpla mîine pe cîmpul de luptă, nici în politică. Un lucru e limpede — trebuie să fim prudenți.

— Nu înțeleg, nu mă înțeleg nimic. Nemții erau atât de puternici!

— Erau într-adevăr, dar probabil că alții s-au dovedit a fi și mai puternici. Am informațiile mele. Bunul nostru prieten, ministrul Haakon B. Meller, se întoarce în goana mare din teritoriile de răsărit. A apucat să stea de vorbă cu Rosenberg și se vede că s-a renunțat cu totul la ideea expansiunii industriei daneze spre răsărit. Am discutat și cu ministrul justiției. N-are rost să-l întrebî deschiș: în materie de minciună e un caz patologic — lucru care, fie vorba între noi, e caracteristic pentru toți miniștrii de justiție danezi, de la Alberti încoace. L-am întrebat pe ministru ce se petrece la Honsered, și din răspunsul lui am dedus că toți cei care-și puneau nădejdea în victoria nemților bat în retragere.

— Și ce se va întîmpla cu firma noastră?

— Dragul meu, acum trebuie să fim mai prudenți decît oricînd înainte! Nici un fel de relații cu nemții; nu încheia nici un fel de contracte noi, decît dacă ai putea dovedi că ai fost silit s-o faci. Termină comenzile pe care le-ai acceptat și gata! Adună-ți toate resursele materiale și pregătește-te să amortеști pentru o vreme. Nu trebuie să ne expunem unor noi riscuri. Dacă alții ies învingători, putem s-o pățim urît.

Thomas Klithord era departe de a fi bine dispus, ba chiar se simțea îngrozitor de prost. Ii căzuseră în mînă cîteva ziare ilegale și-și dădea seama că sa-

botajul și diversiunea se întindeau tot mai mult în țară. La Londra s-a instalat acest Christmas Meller¹, care îndeamnă poporul la rezistență. Bineînțeles că-i foarte nostim când tu personal nu riști nimic, dar oare acest domn n-a recomandat pe vremuri firmei „Klithord și Fiii” să lucreze pentru nemți? Thomas Klithord era de părere că fusese tras pe sfoară. Nu-i rămânea decît o singură consolare: banii sînt, deocamdată, în afară de orice pericol.

„Bine că cel puțin am bani, gîndi el oarecum ușurat. Stalingradul a fost pierdut, situația pe toate fronturile e desperată. Dar banii sînt bine investiți și n-o să-i las din mîină...”

CAPITOLUL XXIX

Ne aflăm în toiul verii. Nemții arestează pe luptătorii din mișcarea de rezistență. Firma „Klithord și Fiii” e într-o situație critică, din care scapă datorită inteligenței și abilității diplomatice a șefilor ei

După părerea lui Johannes Klithord, afacerile lui nu mergeau prost. Societatea „Azilul liniștit” lua proporții fără zarvă dar și fără încetare, iar hîrțiile în care își investise o parte din avere îi aduceau venituri din ce în ce mai mari; rețelele de camuflaj erau cerute peste tot iar societatea pe acțiuni „Pro Patria” era, din fericire, în măsură să satisfacă aceste cereri. Johannes Klithord făcuse o vizită la Aalborg, însoțit de Evelin. Nu putea să se descoto-rosească cu nici un chip de muierea aceea afurisită, deși era din ce în ce mai limpede că purtarea ei era complet lipsită de demnitate și chiar nepatriotică. Trăia cu blestematul acela de Baurat, care semăna mai mult a țap beat, decît a om.

¹ Președintele consiliului mișcării de rezistență din Danemarca (n. r.).

În țară răbufneau mereu explozii și Johannes le auzea.

„Tîmpiți mai sînt oamenii ăștia, își spunea el. Mai bine și-ar vedea de treabă și ar cîștiga bani ca să-și plătească chiria. La ce folosesc actele de sabotaj? Nu fac decît să distrugă valori. Și apoi s-ar putea să explodezi chiar tu? Grevele? — palavre, fleacuri! Nici un om cu scaun la cap nu crede în prostiile astea; nu vrei să asculți, treaba ta. Unde ajungi cu actele de sabotaj de la Aalborg, Esbjerg și Odensee? Se înțelege că social-democrații au dreptate. Liniște și ordine — de asta are nevoie patria“.

Dar nu mai era nici ordine, nici liniște în țară. Poporul se revoltase, nu mai voia ordine și liniște; Stalingradul fusese o adevărată lecție pentru el. Invincibilitatea diviziilor germane se dovedise a fi un mit; și apoi avem prieteni în Răsărit, avem prieteni în Apus. Să rămînem mai departe niște neputincioși în mîinile asasinilor sau să începem lupta? N-o să găsim oare prieteni și în rîndurile nemților?

Într-una din zilele acestei veri tulburi, Johannes Klithord bea de zor, instalat în fața barului hotelului „Phoenix“ din Aalborg. Și deodată ce surpriză! Ușa se deschise și muzicantul Madsen intră. Dar omul nu mai semăna de loc cu muzicantul Madsen de odinioară; era un domn elegant, fără zvastică la butonieră. Noul venit se apropie de Johannes Klithord și-l salută cu demnitate:

— Bună ziua, director Klithord, ce mai faci? Da, știu ai treburi la Aalborg. Soția mea e doar prietenă cu Frieda...

În clipa aceea, în țară răsunau poate împușcături, oameni luptau pe viață și pe moarte. Acolo, însă, în barul hotelului „Phoenix“, era liniște, totul era confortabil. Johannes Klithord îi propuse lui Madsen să bea ceva ca să se răcorească.

— Dar dumneata cum o mai duci, Madsen? întrebă el. Tot mai conduci secția de propagandă la Hestrupsveg?

— Se cunoaște că nu ești la curent cu evenimentele, domnule director. Asta a fost odată. Acum sînt membru în marele consiliu și pot să-ți spun că în curînd se vor întîmpla, lucruri importante. Nu mai merge așa, trebuie să intrăm și noi în joc, germanii ne-o cer cu hotărîre. Avem nevoie de o mîină de fier, altfel se duce totul dracului.

— Dar afacerile dumitale cum merg ?

— Excelent ; germanii nu sînt meschini, știi asta... Da, era să uit : zilele astea a fost prins un mucos, care se numește Klithord, ca și dumneata. Îți comunic asta în numele vechii noastre prietenii. Face parte din mișcarea de rezistență și cazul lui e urît de tot.

— Cum ? Cum ai spus, Madsen ? întrebă Johannes alarmat. Auzise tot felul de zvonuri despre Gregers, dar nu le luase în serios.

— Nu cunosc amănunte, am auzit cu totul întimplător chestia asta, îl informă muzicantul. E o rudă a dumitale ?

— Unde aș putea afla amănunte, Madsen ?

— La Dagmarhus sau Shellhus. Trebuie numai să fii foarte prudent. E drept că nemților nu le prea merge așa de bine pentru moment, dar e ceva trecător. Lucrurile se vor îndrepta. În curînd vor avea arma cea nouă, așa a declarat Fühlerul. Ei, acum te las. Mă duc la Schimmelmann, la Lindborg unde am o consfătuire secretă ; ce să-i faci, dragă director, datorită înainte de toate.

Muzicantul Madsen salută ca naziștii cu mîna dreaptă ridicată și plecă la consfătuire ; Johannes Klithord trebuia să-și viziteze fabrica de rețele de camuflaj și să discute la o masă copioasă chestiuni importante cu directorul Egon și cu Frieda. Evelin își avea drumul ei, care, după cum pe bună dreptate presupunea soțul ei, ducea la urîtul Baurat Funke, în camera sărăcăcioasă a vreunui hotel, pitit într-o stradelă.

Il găsi pe Funke într-o dispoziție neobișnuit de bună. După înfrîngerea nemților la Stalingrad, începuse să privească lucrurile cu mai mult optimism.

Mișcarea de rezistență din Danemarca era pe cale de a se transforma într-o revoltă fățișă. Și asta i se părea un semn bun. Armata celor care luptau pentru libertate creștea mereu. Tot poporul puneă mîna pe arme.

— Naziștii trebuie să se prăbușească, declară el, sorbind din pahar. Poate că asta nu se va întîmplă numaidecît, dar chestiunea e de pe acum rezolvată.

— Dar noi doi nu putem fugi de acest război îngrozitor ? întrebă Evelin cuprinzîndu-l după gît. Ce-ar fi dacă am trece în Suedia ?

— Nu, am dezertat destul în viața mea, refuză Funke. Și de ce aș face-o ? Trebuie să trăim înfrîngerea, pentru ca după aceea să creăm o lume nouă, omenească. Luă un pachet, îl întinse Evelinei și o rugă să-l ducă la locul știut. Dar ai grijă, fii prudentă, e foarte periculos. Sînt planurile de care au nevoie. Și dacă tipul aduce vorba de bani, spune-i că nu trebuie. Eu nu sînt trădător care se lasă cumpărat. Eu lupt împotriva ticăloșilor și a ucigașilor din țara mea.

— Mi-e teamă pentru tine ! murmură Evelin și se strînse mai aproape de el.

— Fii liniștită, niciodată în ultimii zece ani nu m-am simțit așa de bine. Așteaptă puțin și ai să vezi că sîntem mai numeroși decît s-ar putea crede, cu toată teroarea și lagărele lor de concentrare. Și după aceea, ne vom strădui ca germanii să devină din nou un popor cinstit...

Cînd Evelin se înapoie la hotelul „Phoenix“, era destul de tîrziu și Johannes Klithord o întrebă mînios de unde venea.

— Parcă tu nu știi, Johannes, făcu ea : de la omul pe care-l iubesc ! De ce mă mai întreb ?

— Asta-i prea de tot, Evelin ! șuieră Johannes. Am toate motivele să divorțez. Te porți ca o scroafă, ești o „saltea de campanie“...

— Și tu faci speculă cu furnituri militare, răspunse liniștită Evelin. Poți divorța cînd dorești ; sînt gata să ne înțelegem, ca niște oameni rezonabili.

Scîrba ! Îi convine să vorbească așa. Cînd a luat-o, a venit numai cu cămașa de pe ea, și acum, ca să scape de ea, e nevoie de o sumă bunicică. „Așteaptă tu puțin, stricato, odată și odată, tot o să mă răfuiesc cu tine !“ o amenință în gînd Johannes.

Înapoindu-se la Copenhaga, Johannes Klithord se duse la fratele său și-i aduse la cunoștință cu precauție secretul pe care i-l încredințase muzicantul Madsen. Aveau vreo știre despre Gregers ? Margrette păli și-și acoperi fața cu mîinile, în timp ce Thomas, cu gura căscată, se holbă la Johannes.

— E îngrozitor ! Ce boroboată a mai făcut băiatul ăsta ? șopti el.

— Acte de sabotaj — răspunse Johannes — mi s-a spus că-i o poveste urîță.

— Tu ai multă influență, Thomas, trebuie să faci uz de ea, șopti Margrette aproape fără glas. Ai relații serioase... Guvernul trebuie să ne ajute. Cum o să fie judecat un tînăr de familie bună pentru niște prostii ?

— Am să vorbesc imediat cu Torsten, răspunse Thomas și se apropie de telefon. Copleșită de durere, doamna Klithord își acoperise fața cu mîinile. Johannes se strecură încetișor din odaie. Își făcuse datoria, putea să plece. Nu-i plăcut să aduci astfel de vești ; și fiu-său e un huligan, e drept, dar, slavă domnului, n-a ajuns încă pînă aici. Gregers e comunist... hm... sabotor. Mucosul ! Te pomenești că-l împușcă și, la drept vorbind, o merită.

— Ce ți-a spus Torsten ? Ce trebuie să facem ? întrebă Margrette, cînd Thomas se întoarse în odaie.

— Situația e gravă, chiar foarte gravă, dar o să caute să se informeze mîine dimineața. Ne-am dat întîlnire pentru mîine, în cursul zilei.

În noaptea aceea, doamna Klithord se trezi mereu din somn, scăldată într-o sudoare rece. Își vedea fiul, plin de sînge, schingiuit, îl auzea gemînd și o apuca deznădejdea. Ce s-o fi întîmplînd cu el, ce-i fac ? Călăii ! Să-l bată pe Gregers, băiatul ei ! N-a vrut s-o asculte, și totuși îl iubește atît de mult !

Visurile doamnei Klithord nu erau departe de realitate. După lungi interogatorii și torturi, Gregers fu aruncat în celulă. Fața însîngerată i se umflase de bătaie, dinții îi erau sfărîmați, tot corpul schingiuit. Clătinîndu-se ca un om beat, Gregers ajunsese pînă la bancă și se prăbuși pe ea, gemînd de durere : „N-o să pot rezista, au să mă omoare în bătai. Dar n-am spus nimic, nici Harald n-a scos o vorbă. N-o să spunem nimic, nu, n-o să spunem !“

Durerea îi săgeta tot corpul chinuit. Se gîndea la tovarășii care luptau pe fronturi, la cei care sufereau în închisori și lagăre de concentrare și inima i se umplu de o mîndrie pe care n-o cunoscuse înainte. Da, și el, Gregers, și-a adus partea lui de contribuție la făurirea vieții noi. O viață liberă și cinstită, luminoasă și caldă. Suferințele lui erau prețul acestei vieți noi care se întrezărea în viitor. Gregers își pierdu cunoștința, dar buzele lui continuau să șoptească : „N-am să spun nimic, mai bine mor. Am să mor așa cum se cuvine să moară un comunist !“

Ziua de 28 august sosi — o zi de neuitat în istoria Danemarcei. Țara devenise un cîmp de bătălie pentru libertate. Calul răbdător aruncase în sfîrșit călărețul care pusese șeaua pe el. Era prima dată că Thomas Klithord îl vedea pe avocatul Abilhord palid și încurcat. Abilhord îl conduse în biroul său, după ce anunțase în cîteva cuvinte tăioase celor din casă că dorește să nu fie daranjat. Găsi o sticlă de whisky și umplu paharele cu mîna tremurîndă. De data asta nu mai avea chef să fredoneze psalmi.

— Groaznic, Thomas ! exclamă el. A început răscoala, revoluția ! Noroc că sînt nemții aici. O să facă ei liniște, dar gîndește-te numai ce consecințe poate avea o astfel de situație ! Ne-am bizuit pe social-democrați, și acum, în momentele critice, nu mai sînt buni de nimic. Inseși temeliile existenței noastre se clatină. Poporul dă dovadă că știe să gîndească și să acționeze.

Încercatul jurist, urmaș al cîtorva generații de magistrați, avocați și teologi, își trecu nervos mîna pe frunte și continuă.

— Tu nu știi ce se petrece în țară. Guvernul a hotărât să-și dea demisia. Presiunea drojdiei societății îl împiedică să ducă mai departe politica justă și inteligentă de pînă acum. Vin vremuri grele pentru noi, pentru antreprenori, pentru firma ta, Thomas.

— Bine, dar ce-i cu Gregers ?

— Ce-i cu Gregers ? M-am interesat, să nu crezi că am uitat de el. Nimic îmbucurător. A luat parte la un act de sabotaj foarte serios. Am stat de vorbă cu șeful departamentului poliției din Ministerul Justiției, un jurist foarte mediocru, dar capabil de orice... da, da, de orice... Ei, și cum îți spuneam, vom avea un guvern alcătuit din șefii departamentelor... Țasta e un nou compromis. Președintele curții supreme, șefii departamentelor, ministrul justiției — toți oameni devotați — sînt de acord să întreprindă în noul guvern și să facă puțină ordine în țară. Oamenii politici sînt atît de nehotărîți, pînă și social-democrații. Și ei se tem de alegătorii lor ! Dracu să ia și răscoala asta populară !

Abilhord, omul cucernic, care înălța biserici pentru a ridica moralitatea clasei muncitoare, înjura acum cu patimă ! Fața lui devenise cadaverică și ochii îi rătăceau nervoși.

— Dar băiatul meu ? întrebă Thomas. Astea sînt isprăvi de copil, și oricum, trebuie...

— Isprăvi de copil ! Nu mai spune !... Comunismul nu-i de loc o ispravă copilărească. Vremea radicalilor de salon s-a dus. Pe vremuri erau foarte amuzanți, acum însă atmosfera e încordată. Totuși, am făcut ce am putut, crede-mă, Thomas. Va fi condamnat, vom cere grațierea și poate că... poate că...

Abilhord făcu o pauză, luă o țigară și o aprinse cu mîna tremurîndă.

— Ce ciudat e tot ce se întîmplă azi în țara noastră pașnică, cu poporul nostru răbdător... reluă el și se poticni. Dar e un fapt concret, de care trebuie să ținem seama. Cînd totul se va termina, vom deveni niște înțelepți... Se vede că poporul nu-i chiar atît de răbdător cum ne-am închipuit și că social-democrația nu-i în stare să mențină multă vreme liniștea

și ordinea. În orice caz s-a terminat cu liniștea și cu ordinea, și noi, Thomas, trebuie să ne gândim la situația noastră. Am aranjat o consfătuire la Ministerul de Externe.

— Cu privire la Gregers ?

— Pe naiba ! În legătură cu firma ! Trebuie să stabilem în mod oficial că ai fost constrâns să lucrezi pentru nemți. Astăzi dispozițiile guvernului nu mai au nici o valoare, pentru simplul motiv că nu mai avem nici un fel de guvern.

Thomas Klithord asculta, spunându-și cu amărăciune : „Il interesează mai mult firma, în care e cointerestat, decît soarta fiului meu. Dar Abilhord are dreptate, e inteligent. Un om de afaceri nu se gîndește numai la neplăcerile lui personale.“

Se îndreptară împreună spre Ministerul de Externe, unde avu loc o lungă consfătuire, la care luă cuvîntul și Abilhord. Plecînd de la Cristianborg în această memorabilă zi de august, cînd poporul danez se ridicase împotriva nedreptății, a teroarei și a împilării, avocatul îi spuse cumnatului său :

— Thomas, s-ar putea ca situația să devină critică, dar cred că am reușit să dovedim că reputația firmei este ireproșabilă. Adevărul e că nu găsești pe tot globul oameni mai drăguți ca diplomații danezi ; e așa de ușor să te înțelegi cu ei ! Sînt așa de proști și de bine dresați ! Am căpătat garanția Ministerului de Externe și acum, orice s-ar întîmpla, n-avem de ce ne teme. Noi sîntem patrioți adevărați, dar am fost siliți să lucrăm cu nemții sub presiune. Avem din nou spatele frontului acoperit și jocul poate continua.

Începu să rîdă atît de tare, încît Thomas îi aruncă o privire nemulțumită. Rîdea înspăimîntător. În sufletul lui Thomas își făcu loc un fel de dezgust împotriva acestui jurist, respectabil și elegant, care uitase complet că nepotul lui se afla într-o închisoare nemțească.

CAPITOLUL XXX

*Ultimele zile ale îndelungatei vieți de muncă
a lui Greis Klithord*

Se dădu și sentința în procesul lui Gregers : acuzatul fu condamnat la moarte, cu comutarea pedepsei în închisoare pe viață. Era o grea lovitură pentru bătrînul Greis. Acesta știa că viața în închisorile nemțești însemna foame, bătaie, muncă istovitoare, înjosiri și primejdia ca într-o bună zi să te trezești în iadul unui lagăr de concentrare.

Luni în șir, Gregers locuise la Greis. Bătrînul își ajutase nepotul, îi ajutase și pe prietenii săi cu bani și petrecuse multe nopți fără somn după neașteptata dispariție a lui Gregers. Știa că băiatul se primejduiește tot atît de mult ca orice-soldat pe front, dar nu căutase să-l oprească. Greis aproba mișcarea de rezistență. Se lepădase de fiii săi, și Gregers era acum pentru el ființa cea mai dragă și mai apropiată. Băiatul devenise comunist. Foarte bine, comuniștii erau hotărîți să lupte. Ei porniseră mișcarea de rezistență, ei treziseră poporul, în timp ce bogătașii și puternicii zilei se împăcaseră cu ideea ocupației și făceau avere lucrînd pentru nemți. În orice caz, așa procedaseră fiii săi.

Trecu o săptămînă. Gregers nu mai venea și Greis începu să se neliniștească. Într-o zi, Kos și Sara veniră împreună la el. Cum îi văzu întrînd în odaie, Greis înțelese că se întîmplase ceva rău.

— L-au prins ? întrebă el. L-au ucis ?

— L-au prins, rosti Kos. Am oarecare legături cu grupul lui, așa am aflat. Și am rugat-o pe doamna Abilhord să vină cu mine aici.

Kos povesti cum se petrecuseră lucrurile. Bătrînul îl asculta, cu fața împietrită. Grupul lui Gregers primise sarcina să arunce în aer o fabrică care lucra pentru ocupații. Patrula nemțească îi înhățase însă pe Gregers și pe Harald ; ceilalți izbutiseră să dispară. Peste trei zile fabrica sărise totuși în aer !

— L-au bătut ? întrebă Greis liniștit.

— Da, răspunse Kos. Dar n-a trădat pe nimeni. Știm asta, fiindcă avem legăturile noastre. Și apoi, cea mai bună dovadă e că ceilalți membri ai grupei n-au fost prinși. S-au ascuns numaidecît, bineînțeles, dar Gestapoul ar fi făcut cu siguranță o descindere la fostul lor sediu, dacă afla ceva.

— Băiatul semăna cu Kestin, șopti bătrînul Greis, mai mult pentru el. Și ea era dintr-o bucată și tot așa de cinstită. Doamne, ajută-i ! Da, da, pe timpurile astea se prăpădesc cei mai buni.

Greis era liniștit numai în aparență, dar în cele cîteva luni care se scurseseră de la arestarea lui Gregers, se gîrbovise și devenise un moșneag. Un om bătrîn trebuie să fie oricînd gata să părăsească această lume. Îi scrisese Sarei că ar vrea să stea de vorbă cu Kos, dacă inginerul își poate face timp pentru el. Deși nu-i întrebasese niciodată nimic, Greis își dădea seama că între Sara și Kos existau anumite legături.

Kos veni, Greis Klithord îl primi cu căldură și ceru menajerei să aducă niște vin.

— Am fost întotdeauna un om cumpătat — zîmbi el — dar îmi place să beau cîte un păhărel cu vechii mei prieteni. Și dumneata ești unul dintre ei, Kos, cel puțin așa cred ! Prin urmare trebuie să bem ceva.

— Mulțumesc, făcu Kos serios. Știa ce însemnau aceste cuvinte în gura lui Greis Klithord. Prietenii lui, muncitorii sezonieri, nu obișnuiau să se îmbete, nici să se încaiere. Ei munceau din greu. Și Greis și Kos știau ce înseamnă munca.

— Am fost învinuit odată că am primit bani de la diavol, rosti Greis. Dar eu n-am crezut că cei care spuneau asta aveau dreptate. Banii diavolului sînt bani străini, eu am muncit cinstit toată viața. Dar acum, Kos, firma noastră nu primește oare bani de la diavol ?

— Ba da, recunosc Kos. Aștia sînt banii diavolului. Banii cîștigați acum au miros de pucioasă din iad, mirosul celor treizeci de arginți ai lui Iuda. Dar dumneata îi ai alături pe Gregers și pe Sara.

— Sara ? Și ea e în mișcare ? ! se miră Greis. Nu, nu-mi spune nimic, n-a venit încă momentul. Am iubit-o întotdeauna foarte mult pe Sara.

— E o femeie rară, făcu Kos și fața lui aspră se luminează. Ei, bătrînul sezonier are dreptul la încă un pahăruț ?

Greis îi turnă din nou vin și cei doi rămaseră multă vreme la masă. Greis își aduse aminte de construcțiile pe care le ridicase în cursul vieții sale lungi. Kos îl știa pe bătrîn ca pe un om tăcut, în ziua aceea însă se cunoștea că are poftă să spună tot ce are pe inimă, să-și facă bilanțul vieții.

— Au fost ani minunați ! Am iubit întotdeauna munca ; banii erau pe al doilea plan, banii trebuie să-i câștigi cinstit. Și acum, războiul ăsta blestemat distruge tot ce s-a construit înainte.

— Și războiul se va termina odată și vor veni vremuri noi, șopti Kos.

— Dar nu pentru mine, se întristă bătrînul. Kestin nu mai este și cine știe dacă o să-l mai văd vreodată pe Gregers. Viața mea a trecut atît de repede, și ce rămîne de pe urma ei ? Un pumn de cenușă și un nume pătat de rușine.

— Ascultă, Greis Klithord — vorbi Kos cu gravitate — toată lumea știe că nu dumneata porți răspunderea pentru colaborarea firmei cu ocupanții. Noi sîntem mulți și sîntem convinși că dumneata n-ai fi făcut niciodată una ca asta. Și dacă cineva ar îndrăzni vreodată să ponegrească numele dumatiale nepătat, noi am ști să-i arătăm care-i adevărul.

— Îți mulțumesc, Kos. Cînd ești singur cu gîndurile tale, vezi totul în negru. Eram atît de obișnuit să fiu printre oameni.

Inginerul își luă rămas bun și Greis rămase din nou singur. Unica mîngîiere a bătrînului erau acum cărțile și rarele întîlniri cu Sara. Era vremea în care întunericul războiului se lăsase greu deasupra țării.

Pe măsură ce victoria naziștilor părea mai puțin sigură, aceștia deveneau tot mai turbați iar atitudinea față de slugile lor daneze tot mai provocătoare. Se organizau vînători de comuniști și de evrei, care

erau expediați apoi la Stutthof. Ura poporului împotriva nemților era din zi în zi mai aprigă și mai nestăpînită. Țărișoara pașnică devenise o junglă, în care oamenii luptau împotriva asasinilor ca împotriva unor fiare sălbatice. Iar în acest timp, aface-riștii, pentru care zilele acelea cumplite erau o epocă de aur, se îmbogățeau mai departe, cum nu se mai îmbogățiseră niciodată.

La radio, voci fățarnice asigurau că actele de sabotaj sînt crime împotriva patriei, iar corul politic oficial cînta mereu cu smerenie psalmul *Taci și așteaptă, minte slabă*. Politicienii mai aveau cîte o slujbuliță la stat, cîte un cuibușor cald, care-i ajuta să aștepte. Nimeni nu putea ști cum avea să se termine războiul: poate că nemții vor folosi arma cea nouă, poate că norocul își va întoarce din nou fața spre ei; în orice caz, e bine să fii cu mare băgare de seamă. În vremea asta, în camerele de tortură naziste, oamenii erau bătuti și schingiuiți. Pe străzi răsunau împușcături. Tinerii luptători pentru libertate erau legați de cîte un stîlp și împușcați. Mamele își pierdeau fiii, copiii — părinții, soții tinere rămîneau văduve, dar politicienii prevăzători așteptau.

Pentru unii oameni, cuvîntul „sabotaj“ avea un sunet înspăimîntător și neplăcut. Uzine mari sar în aer fără ca cineva să se sinchisească de acționarii lor. E drept că nemții aruncă în aer case de locuit, dar asta e un act firesc! Numai mișcarea de rezistență îi silește să recurgă la astfel de represalii. Legea războiului, n-ai ce-i face! Iar industriașii, care se consideră buni patrioți, șovăie și nu știu a cui victorie să prefere: Germania hitleristă sau Uniunea Sovietică. Cel mai bun lucru ar fi, desigur, ca amîndouă să se istovească, să se vlăguiască, să fie învinse și englezii și americanii să iasă învingători.

Un negustor de pește, nazist, a fost ucis ca trădător — anunță un scurt articol de ziar. Cadavrul negustorului de pește a fost găsit în grădina lui Greis Klithord. L-a găsit menajera, zăcînd cu ochii deschiși, și a alergat într-un suflet în casă, țipînd:

— Un mort, acolo !

— Un mort ? întrebă Greis, privind-o pe deasupra ochelarilor. Unde acolo ?

— În grădină. Cred că a fost împuşcat.

Greis Klithord ieşi în grădină. Într-adevăr, un cadavru zăcea în grădină. Negustorul fusese înhăţat probabil noaptea, împuşcat şi aruncat peste gard. Greis cercetă cadavrul, se întoarse liniştit în casă şi telefonă la poliţie. Peste puţin sosiră poliţiştii.

— Ah, el este, făcu sergentul. Îl cunoaştem. Cred că în ultimele şase luni, nici o societate de asigurări nu i-ar fi făcut o asigurare pe viaţă. Ei, acum o să înceapă o poveste întreagă. Ar fi mai bine să plecaţi pentru un timp, domnule director...

— De ce ?

— Cunoaştem noi metodele lor. Omul a fost găsit în grădina dumneavoastră. Asta e, bineînţeles, o înţimplare, totuşi... avem de-a face cu nişte fanatici.

Greis rămase pe gânduri, apoi dădu din cap în semn de refuz.

— Sînt prea bătrîn ca să mă ascund, declară el. Am trecut de mult vîrsta recrutării. Ce-or să cîştige dacă or să mă omoare ?

— Să-mi telefonaţi îndată ce vi se pare ceva suspect şi să nu deschideţi nimănui uşa seara, îl sfătui sergentul.

Lupta continua. Noi acte de sabotaj aveau loc, alţi oameni erau condamnaţi la moarte, se făceau mereu alte arestări şi în lagărele de concentrare noi victime erau supuse schingiuirilor şi batjocurii. Dar comentatorii economici ai ziarelor căutau încă să mai demonstreze că în ţară situaţia era dintre cele mai satisfăcătoare. Marile moşii produceau mai mult ca oricînd ; din nenorocire însă argaţii şi zilierii profitau de împrejurări şi îndrăzneau să ceară salarii din care să poată trăi.

Niciodată încă Secret Service¹ nu recrutase atîtea informatori, gata să-i dea un ajutor neprecupeţit, căci nimeni nu mai avea încredere în apariţia noii arme

¹ Serviciul de spionaj englez (n. r.).

nemțești. La urma urmelor, parcă Hitler are alte arme decît asasinatul și spînzurătorile ?

Nemții patrulează pe străzi, strîng în mîini revolverele ; privirile lor amenințătoare trădează o mare încordare. În orice caz, tot e mai bine aici, într-o țară în care populația n-are arme, decît pe frontul răsăritean, unde Armata Sovietică urmărește pas cu pas diviziile germane în retragerea lor elastică, conform planului... S-au pierdut destule poziții înaintate. Dar să-și bage mințile în cap Danemarca asta mică și caraghioasă : Hitler poate s-o sugrume ca pe un pisoi și s-ar putea s-o facă. Un singur lucru e neplăcut : pisoiul ăsta are gheare.

Poate că în curînd va veni timpul cînd oamenii politici nu vor mai aștepta pasivi, ci se vor pune în fruntea luptei. Pînă una alta, ei și-au trimis oameni de-ai lor în mișcarea de rezistență. Nu sînt oameni de mîna întîi, dar sînt indivizi folositori, care trebuie să-i țină la curent cu evenimentele, pînă cînd persoane importante și cu greutate vor intra și ele, fără să mai riște nimic, în rîndurile luptătorilor pentru libertate.

Într-o noapte se apropiară de casa lui Greis Klithord. Greis nu dormea — un om bătrîn adoarme greu — și auzind mașina oprindu-se în fața casei, socoti :

„O mașină aici, în toiul nopții ? Asta nu miroase a bine !“

Se auziră bătăi puternice în ușă, cu patul puștii și cu revolverele. Greis Klithord își spuse mai întîi că ar trebui poate să se scoale și să deschidă, dar apoi hotărî că dacă voiau să-i ceară ceva, n-aveau decît să spargă ușa. Zgomotul trezi menajera care coborî din odaia ei de la mezanin, bătu încetișor în ușă și intră în dormitor. Greis Klithord aprinse lumina și zîmbi văzînd cît de caraghioasă arăta bătrîna, cu fața ei unsă cu cremă și cu părul cărunț pus pe moațe. „Va, să zică și zgriptoroaica asta bătrîna mai vrea să fie frumoasă — se înveseli el. Ei, ce să-i faci, femeia-i tot femeie.“

— Domnule director ! Auziți că bate cineva în ușă ? șopti ea.

— Da, aud, nu sînt surd. Se vede că cineva vrea să intre cu forța în casă.

— Dar... parcă nu-mi vine să deschid. Cine știe cine o fi. Ce tare bat, ascultați numai !

Se auzeau niște bubuituri ca de tunet.

— Domnule director, trebuie să fie naziștii, sînt sigură. Ce să facem ?

— Du-te în odaia dumitale, închide ușa și stai liniștită pînă se potolesc, o îndemnă Greis. Mie nu poți să-mi fii de nici un ajutor și cu dumneata n-au nimic.

— Dar, domnule director, n-ar fi bine să încercați să ieșiți pe ușa din dos ?

— E foarte frumos să ai grijă de mine, totuși eu te rog să te duci în odaia dumitale și să încui ușa. Sînt stăpînul dumitale și-ți ordon să faci așa cum îți spun eu. Mîine o să stăm de vorbă. Noapte bună !

Menajera ieși, închizînd ușa dormitorului. Bătrînul o auzi cum urcă binișor scara și se gîndi că nu va mai fi nici un „mîine“. O nouă bubuitură răsună și ușa de la intrare fu sfărîmată. Pași grei începură să bocănească prin odăi și ușa dormitorului fu trîntită de perete.

Cînd sosi poliția, Greis Klithord zăcea în grădină, aproape în același loc unde fusese găsit corpul trădătorului. Era străpuns de trei gloanțe și medicul constată că două din ele fuseseră mortale. Corpul lui Greis Klithord fu transportat în dormitor și așezat pe același pat galben de lemn în care dormise alături de Kestin o viață întreagă. Chipul bătrînului era aspru și liniștit ; muncise cinstit toată viața, ani și ani de zile, și își merita odihna. Așa muri Greis Klithord. Deși ajunsese patron-antreprenor, rămăsese un om cinstit și dîrz.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Cuvînt înainte	5
<i>Capitolul I</i>	
În care ni se povestește cum s-a născut modesta firmă „Klithord și Fiii“ în Iutlanda de Vest	9
<i>Capitolul II</i>	
Între Greis Klithord și pastor are loc o ciocnire, dar munca de duminică își urmează cursul	15
<i>Capitolul III</i>	
Banii diavolului	21
<i>Capitolul IV</i>	
În care se arată pe scurt că norocul nu-l părăsește pe Greis Klithord și că situația lui devine an de an mai înfloritoare. Țăranul sărac de pe țărmul de vest, unde viața era aspră, ajunge un mare antreprenor	23

<i>Capitolul V</i>	<u>Pag.</u>
Greis Klithord dă o masă modestă în familie, după care se petrec tot felul de evenimente	35
<i>Capitolul VI</i>	
La căpăٹیiul soției bolnave, Greis Klithord își face bilanțul vieții	41
<i>Capitolul VII</i>	
Inginerul Thomas Klithord și cumnatul său, avocat la curtea supremă, sînt niște buni patrioți, care se pregătesc să-și ajute țara în momentele grele	46
<i>Capitolul VIII</i>	
Bunul patriot Thomas Klithord duce tratative cu domnii germani, care îi oferă un contract foarte avantajos	53
<i>Capitolul IX</i>	
În timp ce Thomas Klithord e preocupat de onoarea firmei, cel de al doilea membru al familiei Klithord face altfel de afaceri dînd și el dovadă de spirit întreprinzător	62
<i>Capitolul X</i>	
Unde aflăm cîte ceva despre serata literară din casa tînărului Mecena, Emmanuil Klithord, preocupat de păstrarea tradițiilor culturii naționale în țara ocupată	70
<i>Capitolul XI</i>	
Thomas Klithord își vizitează tatăl, pentru a-i explica uriașele perspective ale firmei. Aici se întîlnește cu sora lui, Sara	78
<i>Capitolul XII</i>	
Firma „Klithord și Fiii” desfășoară o activitate intensă în Iutlanda de Nord	85
<i>Capitolul XIII</i>	
În care prietenul nostru Thomas Klithord are diferite neplăceri. El dă însă dovadă, ca în-	

totdeauna, că e un om de afaceri și că are mult simț practic	91
---	----

Capitolul XIV

În care se vorbește despre dificultățile fami- liare ale lui Thomas Klithord și despre cheful din Aalborg, orașul păcatului	100
---	-----

Capitolul XV

Thomas Klithord se scoală din somn cu o violentă durere de cap, dar trebuie să se ducă la un dejun de afaceri. Fratele său ia parte la un alt dejun de afaceri, în timp ce Evelin nu are nimic comun cu aceste probleme.	111
--	-----

Capitolul XVI

Ne apropiem de sfârșitul unui an care a adus profituri mari speculanților de război, pre- cum și celor două onorabile firme — „Klit- hord și Fiii” și „Pro Patria”. Să ne oprim puțin asupra afacerilor lor, după care să fa- cem cunoștință cu niște împrejurări dureroase, când nevestele iau atitudine împotriva soților și copiii împotriva părinților	121
---	-----

Capitolul XVII

Despre diverse adunări și alte chestiuni . . .	133
--	-----

Capitolul XVIII

Bătrînul Greis ia parte la adunarea firmei „Klithord și Fiii” cu care prilej spune câteva cuvinte în strictă legătură cu afacerile . . .	141
--	-----

Capitolul XIX

Un fiu își părăsește pentru totdeauna casa părintească și familia. Un eveniment tragic are loc în casa bătrînului Greis	151
---	-----

Capitolul XX

Moartea lui Kestin	159
------------------------------	-----

După înmormântarea lui Kestin, viața își urmează cursul. Firma face noi și importante afaceri, cu care prilej se ivește necesitatea respectării unor anumite obligații de reprezentare

164

Capitolul XXII

În toată activității sale înfrigurate, Thomas Klithord dă peste un om complicat. În același timp, aflăm ce se mai întâmplă cu bătrînul Greis și cu tînărul Gregers

175

Capitolul XXIII

Domnii nemți sosesc la Copenhaga, iau dejunul cu Johannes Klithord și provoacă un mic scandal într-un restaurant de lux de pe Vesterbrogade

181

Capitolul XXIV

O noapte agitată și o dimineață de afaceri. Prietenul nostru Harald izbuteste să scape din ghearele poliției

190

Capitolul XXV

Vara îi îmbogățește pe cei bogați și-i ruinează pe cei săraci. E vremea marilor afaceri, îndeosebi pentru firma „Klithord și Fiii“ care continuă să ia proporții

196

Capitolul XXVI

Din care aflăm că poliția daneză nu doarme, ci participă activ la evenimentele zilei; și în care e vorba din nou despre Gregers și despre bătrînul Greis

207

Capitolul XXVII

Un pastor danez și primul-ministru își exprimă părerea cu privire la adevărata autoritate. Cu ocazia unei festivități, unde reprezentanții culturii schimbă între ei cugetări profunde, aflăm ce gîndesc acești intelectuali eminenți; poporul, însă, începe să gîndească așa cum îi place lui

216

Capitolul XXVIII

Pag.

Despre un eveniment hotărîtor în istoria Europei, care produce o puternică impresie asupra bunilor noştri prieteni şi a tuturor cititorilor : 224

Capitolul XXIX

Ne aflăm în toiu verii. Nemţii arestează pe luptătorii din mişcarea de rezistenţă. Firma „Klithord şi Fiii“ e într-o situaţie critică, din care scapă datorită inteligenţei şi abilităţii diplomatice a şefilor ei 230

Capitolul XXX

Ultimele zile ale îndelungatei vieţi de muncă a lui Greis Klithord 238

Responsabil de carte : A. Bucur
Tehnoredactor : G. Strominger
Corector : C. Costescu

Dat la cules 13.12.954. Bun de tipar 21.01.955. Tiraj 8000+2100 ex. Hîrtie ediții tip B. de 60 gr./m.p. Fl. 840×1080/32. Coli ed. 13,04. Coli de tipar 7,87. Prețul unui exemplar broșat 4,10—¹/₂, legat 7,15 lei. Ediția I. Comanda 1287. A. nr. 03219. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 A = R.

Tiparul executat sub comanda nr. 865 la Combina-
tul Poligrafic Casa Scintei „I. V. STALIN”,
București — R.P.R.

HANS
KIRK

Banii diavolului

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ